Molière

Teatru

Editura de stat pentru literatură şi artă Bucureşti 1958

Cuprins

Avarul – în româneşte, de *Alexandru Kiriţescu*

Domnul de Pourceaugnac – în româneşte de *Tudor Arghezi*

Burghezul gentilom – în româneşte, de *Victor Eftimiu*

Vicleniile lui Scapin – în româneşte, de *Aurel Baranga*

Contesa de Escarbagnas – în româneşte, de *Elena Davidescu*

Femeile savante – în româneşte, de *Nina Cassian*

Bolnavul închipuit – în româneşte, de *Tudor Bogdan* şi *Ştefan Crudu*

Avarul

Comedie în cinci acte, în proză

1668

În româneşte de Alexandru Kiriţescu

Comedia Avarul *a fost reprezentată la 9 septembrie 1668 pe scena de la Palais-Royal. Reluând motivul din* Aulularia *lui Plaut, e poate comedia cea mai socială a marelui clasic, prin care pătrundem în interiorul unei familii burgheze din a doua jumătate a veacului al XVII-lea, îi aflăm moravurile şi vicisitudinile. Figura centrală, care le domină pe toate, este, evident, cea a lui*

Harpagon, personaj complex, stăpânit de o zgârcenie nemaipomenită şi de un egoism pe cât de odios, pe atât de ridicol.

În jurul său, evoluează cele două perechi de îndrăgostiţi – Élise şi Valère, Mariane şi Clèante – destul de convenţionali prin atitudine şi limbaj. Mult mai pitoreşti, mai reliefaţi sunt La Flèche, valetul lui Cléante, şi mai cu seamă jupânul Jacques, bucătarul şi vizitiul avarului.

Piesă în proză, Avarul *nu s-a bucurat de un mare succes în faţa publicului din 1668, obişnuit cu comediile în versuri.* În *repertoriul molieresc,* Avarul *se numără, însă, printre piesele cele mai deseori reprezentate (peste două mii de spectacole din 1680 şi până azi).*

Prima ediţie datează din 1669.

Persoanele

Harpagon – tatăl lui Cléante şi al Élisei, îndrăgostit de Mariane

Cléante – fiul lui Harpagon, iubitul Marianei

Élise – fiica lui Harpagon, îndrăgostită de Valère

Valère – fiul lui Anselme, îndrăgostit de Élise

Mariane – îndrăgostită de Cléante şi iubită de Harpagon

Anselme – tatăl lui Valère şi al Marianei

Frosine – mijlocitoare

Jupânul Simon – zaraf

Jupânul Jacques – bucătar şi vizitiu al lui Harpagon

La Flèche – servitorul lui Cléante

Jupâneasa Claude – slujitoare la Harpagon

Brindavoine, La Merluche – lachei la Harpagon

Comisarul şi *Ajutorul* său

Acţiunea se petrece la Paris.

Actul I

Scena 1

Valère, Élise

Valère

Cum, fermecătoare Élise, ai rămas pe gânduri după ce ai binevoit să mă încredinţezi, cu atâta duioşie, de statornicia simţămintelor dumitale? Când eu tresalt de bucurie, dumneata suspini? Nu cumva îţi pare rău că mă vezi fericit? Sau te căieşti cumva de legământul pe care înflăcărarea mea te va sili poate să-l ţii?

Élise

Nu, Valère, n-are niciun rost să-mi pară rău de ce am făcut pentru dumneata. Mă simt mişcată de o atât de dulce pornire, şi n-am nici măcar puterea să doresc un alt deznodământ. Dar, ca să vorbim deschis, izbânda dumitale mă umple de nelinişte şi tare mă tem că te iubesc mai mult decât s-ar cuveni.

Valère

Ce teamă ar putea micşora darul pe care mi-l hărăzeşti?

Élise

Vai, o mie de lucruri în acelaşi timp: mânia unui tată, mustrările familiei, gura lumii – dar mai vârtos ca orice, Valère, o schimbare în inima

dumitale şi acea ticăloasă nepăsare cu care, mai totdeauna, bărbaţii răsplătesc dovezile prea înflăcărate de dragoste curată.

Valère

Mă nedreptăţeşti atunci când mă judeci după alţii. Bănuieşte-mă de orice, Élise, dar nu şi de ceea ce-ţi datorez. Te iubesc prea mult şi dragostea ce-ţi port va dăinui cât viaţa mea.

Élise

O, Valère, toţi vorbiţi la fel! Toţi bărbaţii vă asemănaţi prin vorbe şi numai faptele vă arată deosebiţi.

Valère

Dacă numai faptele au darul să arate ceea ce suntem cu adevărat, aşteaptă cel puţin să mă judeci după ele şi nu-mi căuta vini în teama dumitale întemeiată doar pe închipuiri nedrepte, nu mă ucide – te rog din suflet – sub loviturile unei bănuieli care mă jigneşte şi dă-mi răgaz să te încredinţez, prin mii şi mii de dovezi, de sinceritatea patimii mele.

Élise

Vai, ce lesne te laşi furată de făptura pe care o iubeşti! Da, Valère, socot că inima dumitale nu e în stare să mă amăgească. Cred că mă iubeşti cu o dragoste fără făţărnicie şi că-mi vei fi credincios, iar din toate neliniştile mele nu păstrez decât teama de mustrările pe care o să le primesc.

Valère

Dar pentru ce, oare, atâta nelinişte?

Élise

Nu m-aş teme de nimic, dacă toată lumea te-ar vedea cu ochii cu care te văd eu, fiindcă în făptura dumitale, eu găsesc toate îndreptăţirile pentru cele ce am să fac pentru dumneata. Inima mea nu găseşte altă apărare, decât în frumoasele dumitale însuşiri, întărite cu recunoştinţa prin care cerul mă leagă de dumneata. Nu e ceas în care să nu-mi vină în minte primejdia neprevăzută care ne-a pus faţă în faţă – mărinimia uimitoare care te-a îndemnat să-ţi pui în joc viaţa, ca să o scapi pe a mea de furia valurilor, duioşia cu care m-ai îngrijit după ce m-ai scos la mal şi prinosul mereu înnoit al unei iubiri atât de înflăcărate, încât nici vremea, nici împotrivirile n-au slăbit-o şi, uitând pentru mine patrie şi familie[1], te-ai aşezat în locurile acestea, de dragul meu te-ai ascuns sub o înfăţişare de împrumut, până a primi să devii servitorul tatălui meu. Fără îndoială că toate acestea capătă în ochii mei un preţ minunat şi îndestulător, pentru a îndreptăţi legământul la care am consimţit.

Dar nu şi pentru alţii, şi tare mă tem că nu voi dobândi încuviinţarea lor.

Valère

În tot ce mi-ai spus, eu văd că numai prin dragostea mea mă voi dovedi vrednic de dumneata, iar cât despre temerile ce ai, găsesc că tatăl dumitale face tot ce poate, pentru ca lumea să-ţi dea dreptate. Zgârcenia lui nemăsurată, ca şi

---

1 Valère e gentilom napolitan, cum se va vedea din deznodământul piesei (V, 5).

traiul de lipsuri pe care îl duce cu copiii săi pot îndreptăţi întâmplări şi mai ciudate. Iartă-mă, încântătoare Élise, dacă vorbesc în felul ăsta în faţa dumitale, dar ştii foarte bine că despre tatăl dumitale nu pot rosti cuvinte de laudă. Oricum, nădăjduiesc că o să-mi regăsesc odată părinţii şi nu ne va trebui prea multă silinţă ca să-i câştigăm de partea noastră. Aştept veşti de la ai mei cu nerăbdare, iar dacă întârzie prea mult, mă duc să-i caut.

Élise

Te rog, Valère, nu te clinti de aici, sileşte-te mai curând să trezeşti în cugetul tatălui meu o părere bună despre dumneata.

Valère

Ai văzut strădaniile mele – ca şi iscusitele dibăcii pe care le-am folosit ca să mă primească în slujba sa, sub ce mască prevenitoare şi blândă m-am ascuns, ca să-i fiu pe plac şi ce comedie joc cu el în fiecare zi, ca să-i intru cât de cât în voie. Am izbutit până acum de minune, încât am ajuns la convingerea că, pentru a place semenilor tăi, cea mai nimerită cale este să te împopoţonezi în ochii lor cu propriile lor slăbiciuni, să te potriveşti cu ei în păreri, să le măguleşti cusururile şi să te arăţi încântat de tot ce făptuiesc. Trebuie să treci fără teamă marginile linguşirii, fiindcă orice obrăznicie, ca şi orice neghiobie sunt înghiţite cu plăcere, atunci când te pricepi să le dichiseşti cu laude. Sinceritatea mea cam suferă din pricina meseriei pe care-o fac. Dar când ai nevoie de

oameni, constrâns eşti să-ţi croieşti ghidul pe măsura lor, şi cum nu e alt mijloc să ţi-i câştigi, vina nu e a celor care linguşesc, ci a celor ce vor să fie linguşiţi.

Élise

De ce nu încerci atunci să câştigi şi încrederea fratelui meu, dacă se întâmplă ca slujitoarea[2] să-i dezvăluie taina noastră?

Valère

Nu-i poţi câştiga şi pe unul şi pe celălalt – firea tatălui şi a fiului sunt atât de deosebite, că este greu să întrebuinţezi în acelaşi timp mijloace la fel. Dumneata, însă, ar trebui să te foloseşti de dragostea pe care ţi-o arată fratele dumitale, pentru a-l atrage de partea noastră. Uite-l că vine. Eu mă duc. Foloseşte-te de prilejul acesta pentru a-i vorbi, dar nu-i dezvălui din taina noastră decât aceea ce vei socoti potrivit.

Élise

Nu ştiu dacă voi avea puterea să-i fac vreo destăinuire.

Scena 2

Cléante, Élise

Cléante

Sunt bucuros că te găsesc singură, surioară, fiindcă ardeam de nerăbdare să-ţi mărturisesc o taină. *Élise*

Sunt gata să te ascult, frate. Ce ai să-mi spui? *Cléante*

Atâtea lucruri, surioară, dar toate învelite în

2 Claude, slujitoarea lui Harpagon.

acelaşi cuvânt: iubirea! *Élise*

Iubeşti, va să zică?

Cléante

Iubesc. Dar înainte de-a porni mai departe, ştiu că atârn de un tată şi că numele de fiu mă supune voinţei lui. Că nu se cuvine să ne dăruim inima, fără învoirea celor cărora le datorăm viaţa – că cerul i-a făcut stăpânii simţirii noastre, şi nu se cade să-i urmăm îndemnul decât cu învoirea lor – că ei, nefiind rătăciţi de o năvalnică văpaie, sunt în măsură să se înşele mai puţin decât noi şi să vadă mai limpede ceea ce ne trebuie – că e mai potrivit să credem în lumina înţelepciunii lor, decât în orbirea patimii noastre şi că avântul tinereţii ne îmbrânceşte adeseori spre dezamăgiri triste. Spun astea, dragă surioară, pentru ca să nu fii silită să mi le spui tu, deoarece, la urma urmei, dragostea mea nu ascultă de nimeni, aşa că te rog să nu-mi faci mustrări.

Élise

Te-ai legat, într-un fel oarecare, frate, de aceea pe care o iubeşti?

Cléante

Nu încă. Dar sunt hotărât şi te rog încă o dată, stăruitor, să nu întrebuinţezi niciun mijloc pentru a mă abate din drum.

Élise

Îţi par, frate, o făptură atât de nesăbuită?

Cléante

Nu, surioară, dar tu nu iubeşti, şi n-ai încercat duioasa stăpânire pe care dragostea o

pune pe inimile noastre, aşa că mă tem de cuminţenia ta.

Élise

Vai, să nu vorbim de cuminţenie, dragă frate! Nu se dovedeşte om care să nu fi avut o slăbiciune, măcar o dată în viaţă şi, dacă ţi-aş deschide inima, ai vedea poate că nu sunt mai cuminte ca tine.

Cléante

Dea cerul atunci ca şi inima ta, la fel cu a mea…

Élise

Să vorbim întâi de frământările tale. Cine este făptura pe care o iubeşti?

Cléante

O tânără care s-a mutat de curând pe strada noastră, şi care e parcă ursită să inspire dragoste oricui o vede. Natura n-a făurit ceva mai fermecător şi m-am simţit robul ei de cum am zărit-o. O cheamă Mariane şi trăieşte sub ocrotirea unei mame cumsecade, dar mereu bolnavă şi pentru care fata simte o iubire ce nu se poate închipui. Îi umblă în voie, o mângâie, o scoate la plimbare, cu o grijă duioasă ce nu-i chip să nu-ţi meargă la inimă. E o încântare s-o priveşti cu ce dibăcie îndeplineşte totul, şi, în fiecare mişcare a ei, descoperi mii de farmece – apoi, o dulceaţă care te vrăjeşte, o bunătate, o nevinovăţie de înger – o… o… Ah, surioară, aş dori s-o vezi…

Élise

O văd limpede, frate, după cum mi-o zugrăveşti, şi îmi dau seama că e întocmai, din moment ce o iubeşti.

Cléante

Am aflat pe ascuns că nu prea trăiesc în larg şi că tot avutul lor izbuteşte cu greutate să împlinească nevoile pe care le au. Îţi dai seama, surioară, ce bucurie simţi atunci când poţi veni în ajutorul fiinţei iubite, când poţi uşura cu dibăcie greutăţile pe care le îndură o familie plină de virtute? Dar în acelaşi timp, pricepi suferinţa pe care o încerc, văzând că din pricina zgârceniei tatălui nostru, mi-e cu neputinţă să gust bucuria de care ţi-am pomenit, aceea de a-i dovedi frumoasei mele cu ce patimă o iubesc?

Élise

Îmi închipui, frate, cât de chinuit trebuie să fii.

Cléante

Ah, surioară, nimeni nu-şi poate închipui! Fiindcă ce poate fi mai cumplit ca straşnica zgârcenie de care suntem striviţi, ca şi neobişnuita lipsă care ne sugrumă? Ce folos că o să avem bani, dar când? Când nu vom mai fi tineri, pentru a ne bucura de ei? Şi în schimb, azi, pentru nevoile mele, sunt silit să mă împrumut în dreapta şi în stânga, şi întocmai ca şi tine, numai datorită îngăduinţei negustorilor, izbutesc să mă îmbrac ca lumea? Ţi-am vorbit de toate astea, surioară, în nădejdea că mă vei ajuta să aflu ce gânduri nutreşte tatăl nostru privitor la simţămintele ce

mă frământă. Dacă va fi însă potrivnic, plec din locurile acestea cu fermecătoarea făptură pe care o iubesc şi cerul ne va hărăzi amândurora noroc. Până atunci, însă, caut pretutindeni bani de împrumut. Dar dacă la fel se petrec lucrurile şi cu tine, surioară iubită, iar tatăl nostru se împotriveşte deopotrivă, atunci îl părăsim amândoi – scăpăm de robia în care de atâta vreme ne ţine înlănţuiţi nesuferita lui zgârcenie.

Élise

Drept e că pe zi ce trece, ne dă noi prilejuri s-o plângem cu şi mai amarnică durere pe buna noastră mamă.

Cléante

Îi aud glasul. Haidem în altă parte, unde să ne împărtăşim gândurile; pe urmă, ne unim puterile, spre a-i frânge străşnicia.

Scena 3

Harpagon, La Flèche

Harpagon

Pleacă de-aici şi să nu-ţi mai aud gura! Te dau afară, sămânţă afurisită de tâlhar, bun de atârnat în spânzurătoare!

La Flèche (*aparte*)

N-am pomenit mai afurisit zgriptoroi ca blestematul ăsta de bătrân şi mă gândesc, că fără doar şi poate are pe dracu-n el!

Harpagon

Ce mormăi acolo?

La Flèche

Pentru ce mă goniţi?

Harpagon

Mai îndrăzneşti să mă şi întrebi, împieliţatule? Ieşi, că te fac fărâme!

La Flèche

Ce rău v-am făcut?

Harpagon

Ce mi-ai făcut, ce nu mi-ai făcut, piei din ochii mei! *La Flèche*

Stăpâne, fiul dumneavoastră mi-a poruncit să-l aştept aici.

Harpagon

Du-te şi-l aşteaptă în stradă, şi să nu mai pui piciorul în casa mea. Să nu te mai văd înfipt ca un proţap, luând aminte la tot ce se petrece aici, folosind în dauna mea tot ce vezi şi auzi. M-am săturat să am mereu în preajma mea o iscoadă şi un vânzător, ai cărui ochi blestemaţi îmi urmăresc orice mişcare, îmi cântăresc avutul şi cotrobăie prin toate colţurile, căutând ce mai e de furat.

La Flèche

Cum naiba ar putea cineva să vă fure? Pe dumneavoastră, care încuiaţi tot şi faceţi de strajă ziua şi noaptea?

Harpagon

Încui ce-mi place şi fac de strajă fiindcă aşa vreau eu! Ia te uită, iscoada, cum a băgat de seamă tot ce faci (*Aparte*) Tremur de frică să nu-mi fi dibuit banii! (*Tare*) Ai fi în stare să umpli oraşul că am bani ascunşi!

La Flèche

Va să zică, aveţi bani ascunşi? *Harpagon*

Nu, pungaşule, n-am spus asta! (*Aparte*) Îmi vine să turbez! (*Tare*) Am spus că afurisit cum eşti, o să dai sfoară că am bani.

La Flèche

Ei, stăpâne, fie că ai, fie că n-ai – nouă nu ne ţine nici cald, nici rece. *Harpagon*

Faci pe deşteptul? Îţi arăt eu ţie deşteptăciune, când te-oi apuca de urechi! (*Ridică mâna, ca să îi dea o palmă*) Pleacă de-aici; îţi mai spun încă o dată!

La Flèche

Plec, uite că plec!

Harpagon

Stai! N-ai luat nimic?

La Flèche

Ce-aş putea lua de la dumneavoastră?

Harpagon

Arată-mi mâinile.

La Flèche

Poftim.

Harpagon

Mai departe…

La Flèche Mai departe?

Harpagon

Da.

La Flèche

Poftim, mai departe…

Harpagon

(*arătând buzunarul hainei lui La Flèche*) Aici n-ai vârât nimic?

La Flèche

Căutaţi-mă!

Harpagon

(*pipăindu-i buzunarele*)

Buzunare atât de adânci sunt cum nu se poate mai nimerite pentru ascuns lucruri de furat. Ce n-aş da să le văd spânzurând în vânt cu stăpânul lor cu tot!

La Flèche (*apar te*)

Pe drept i s-ar cuveni să nu scape de ce îi e frică şi ce plăcere aş simţi să-l jefuiesc chiar eu.

Harpagon

Au…

La Flèche

Ce este?

Harpagon

Ai pomenit de jaf!

La Flèche

Am spus că scotociţi în toate părţile, de teamă să nu fiţi jefuit.

Harpagon

Aşa o să şi fac acum. *(Îl scotoceşte în buzunarele de la pantaloni*)

La Flèche (*aparte*)

Ciuma să-i ia pe zgârciţi, cu zgârcenia lor cu tot.

Harpagon Cum? Ce-ai spus?

La Flèche Ce-am spus!

Harpagon

Da, ce-ai spus de zgârciţi şi de zgârcenie? *La Flèche*

Am spus că să-i ia ciuma pe zgârciţi, cu

zgârcenia lor cu tot!

Harpagon

De cine vorbeşti?

La Flèche De zgârciţi.

Harpagon

Şi care sunt… zgârciţii! *La Flèche*

Zgriptoroii şi nesimţiţii. *Harpagon*

Ce înţelegi prin zgriptoroi şi nesimţiţi?

La Flèche

Da dumneavoastră de ce vă supăraţi? *Harpagon*

Mă supăr de ce trebuie.

La Flèche

Nu cumva vă închipuiţi că de dumneavoastră vorbesc? *Harpagon*

Ce-mi închipui e treaba mea. Tu însă răspunde-mi cu cine vorbeai? *La Flèche*

Vorbeam… Vorbeam cu scufia mea. *Harpagon*

Iar eu aş putea vorbi cu scăfârlia dumitale. *La Flèche*

Mă împiedicaţi să-i blestem pe zgârciţi? *Harpagon*

Nu, dar te împiedic să trăncăneşti şi să fii obraznic. Taci din gură! *La Flèche*

N-am pomenit numele nimănui… *Harpagon*

Te omor în bătaie, dacă nu isprăveşti. *La Flèche*

Cine are guturai să-şi sufle nasul.

Harpagon

Ai să taci o dată?

La Flèche

Tac, dar fără voia mea. *Harpagon*

Ah! Ah!

La Flèche

(*arătându-i buzunarul de la piept*) Am mai găsit un buzunar! Bucuraţi-vă.

Harpagon

Atunci, dă-mi înapoi, fără să te mai caut. *La Flèche*

Ce?

Harpagon Ce mi-ai furat.

La Flèche

Nu v-am furat nimic.

Harpagon Spui drept?

La Flèche Drept.

Harpagon

Adio! Du-te la toţi dracii! *La Flèche*

Frumoasă despărţire, n-am ce zice! *Harpagon*

Propria-ţi conştiinţă să te judece. (*Rămas singur*) Blestemată slugă, mi-ai scos sufletul! Să nu te mai văd în ochi, câine râios!

Scena 4

Harpagon, Élise, Cléante

Harpagon

Fără îndoială, nu e treabă uşoară să ţii în casă o mare suma de bani şi ferice de cel care s-a străduit s-o dea cu dobândă, nepăstrând decât atât cât trebuie pentru cheltuieli mărunte. Nimic mai greu decât să născoceşti de fiecare dată altă ascunzătoare nimerită – fiindcă mie nu-mi plac casele de bani şi n-am nicio încredere în ele. Le socotesc adevărate ispite pentru hoţi, care pe ele

se azvârlă mai întâi. Cu toate astea, mă întreb dacă a fost lucru cuminte să îngrop în grădină cei zece mii de galbeni care mi-au fost înapoiaţi ieri1. Zece mii de galbeni de aur este o avere destul de...(*Fratele şi sora se ivesc, tăinuind împreună*) O, Doamne! Cât p-aci să mă trădez singur! M-a luat gura pe dinainte şi grozav mi-e teamă că tot chibzuind cum şi ce fel, am vorbit cam tare. Ce este cu voi?

Cléante Nimic, tată.

Harpagon

Sunteţi de mult aici?

Élise

D-abia am sosit.

Harpagon Aţi auzit?

Cléante

Ce, tată?

Harpagon Adineauri...

Élise

Ce?

Harpagon Ce am spus.

1 Faptul că a primit banii numai cu o zi înainte, explică de ce Harpagon, cămătar fără pereche, îi ţine deocamdată îngropaţi în grădină.

Cléante

N-am auzit nimic.

Harpagon Ba aţi auzit.

Élise

Ba s-avem iertare. *Harpagon*

O vorbă, două, tot aţi auzit voi. Iată, îmi spuneam cât e de greu să găseşti azi bani şi

adăugam că fericit este cel ce are de pildă zece mii de galbeni în casă.

Cléante

Noi ne feream să ne apropiem de dumneata, ca să nu-ţi tulburăm gândurile. *Harpagon*

Sunt bucuros că vă spun şi vouă, ca nu cumva să-mi tălmăciţi vorbele anapoda şi să vă închipuiţi poate că cei zece mii de galbeni îi am tocmai eu.

Cléante

Noi nu ne amestecăm în treburile dumitale. *Harpagon*

Unde dă Dumnezeu să am zece mii de galbeni?

Cléante Totuşi…

Harpagon

Ar fi o straşnică afacere pentru mine.

Élise

N-ar fi de mirare… *Harpagon*

Aş avea mare nevoie.

Cléante Eu cred că…

Harpagon

Mi-ar prinde tare bine. *Élise*

La drept vorbind… *Harpagon*

Atunci nu m-aş mai plânge – cum fac acum – că vremurile sunt ticăloase. *Cléante*

Pentru numele lui Dumnezeu, tată, n-are niciun rost să te plângi, când toată lumea ştie că eşti destul de bogat.

Harpagon

Cum ai zis? Destul de bogat? Cei care spun asta mint cu neruşinare. Nimic nu e adevărat şi

cei ce răspândesc zvonuri de soiul ăsta sunt nişte ticăloşi.

Élise

Pentru ce te înfurii, tată? *Harpagon*

Mi se pare ciudat că tocmai copiii mei nu mă cred şi trec de partea duşmanilor.

Cléante

Înseamnă că te duşmănim, dacă spunem că ai avere? *Harpagon*

Da. Datorită clevetirilor de soiul ăsta, ca şi cheltuielilor pe care le faceţi, o să mă găsiţi într-o bună zi cu beregata tăiată, fiindcă s-a dus vestea că sunt căptuşit cu aur.

Cléante

Ce cheltuieli atât de mari fac? *Harpagon*

Ce cheltuieli? Uiţi în ce veşminte falnice te plimbi prin oraş? Ieri o mustram pe sora ta – dar în ce te priveşte, e şi mai rău. E strigător la cer: cu cât preţuieşti, din cap până în picioare, şi-ar putea face cineva o rentă! Ţi-am mai spus de o mie de ori, fiule, că purtările tale nu-mi plac de loc. Te găteşti parcă ai fi cine ştie ce nobil şi ca să umbli astfel îmbrăcat, înseamnă că mă ciupeşti.

Cléante

Cum te… ciupesc? *Harpagon*

Ştiu şi eu! De unde iei atunci bani ca să te împopoţonezi în halul ăsta? *Cléante*

Eu, tată? Află că joc cărţi şi pun pe mine tot ce câştig. *Harpagon*

Foarte prost din partea ta. Dacă ai noroc la cărţi, ar trebui să tragi folos şi să dai banii cu

dobândă frumoasă, ca să te chiverniseşti! Aş vrea să ştiu – fără a mă întinde mai departe – la ce-ţi slujesc atâtea panglici cu care te împodobeşti din cap până în picioare şi dacă şase catarame nu sunt de ajuns ca să-ţi strângi pantalonii? E atâta nevoie să zvârli banii pe peruci, când te poţi mulţumi cu părul pe care ţi l-a dat Dumnezeu şi care nu costă nimic? Mă prind că risipeşti cu panglicuţele şi cu perucile cel puţin douăzeci de galbeni. Şi douăzeci de galbeni aduc pe an optsprezece livre, şase franci şi opt bani, chiar dacă-i împrumuţi cu opt la sută1.

Cléante

Ai dreptate, tată. *Harpagon*

Acum să lăsăm asta şi să vorbim de altele. (*Zărind că Élise şi Cléante îşi fac semne*) Dar ce văd? (*încet*) Nu cumva îşi fac semne să-mi fure punga? (*Tare*) Ei, ce sunt semnele astea?

Élise

Ne îndemnam – fratele meu şi cu mine – care să înceapă, fiindcă vrem să-ţi spunem fiecare câte ceva. *Harpagon*

S-a nimerit tocmai bine, deoarece am şi eu ceva să vă spun la amândoi.

1 Lui Harpagon i se pare că o dobândă de 8%, este modestă. În realitate dobândă legală era de 5%.

Cléante

Vrem să-ţi vorbim despre căsătorie. *Harpagon*

Iar în ce mă priveşte, tot de căsătorie e vorba.

Élise Vai, tată!

Harpagon

Pentru ce strigi? De ce te-ai speriat? De cuvânt, sau de ceea ce înseamnă el cu adevărat?

Cléante

Ne temem amândoi de căsătorie, fiindcă nu ştim în ce fel o înţelegi, tată, şi întrucât simţămintele noastre se pot împăca cu alegerea dumitale.

Harpagon

Un pic de răbdare! nu te speria! Ştiu prea bine ce vă trebuie, şi ţie – şi surorii tale – şi n-o să aveţi nici tu, nici ea, prilej de a vă plânge de ceea ce am de gând să fac. Şi ca să începem, (*lui Cléante*) ia spune-mi: ai văzut-o cumva pe o tânără care se numeşte Mariane şi care locuieşte nu departe de noi?

Cléante

Am văzut-o, tată. *Harpagon*

Şi tu?

Élise

Eu am auzit vorbindu-se de ea. *Harpagon*

Cum o găseşti, fiule? *Cléante*

O fiinţă fermecătoare. *Harpagon*

Chipul?

Cléante

Atrăgător şi isteţ. *Harpagon*

Înfăţişarea? Purtările? *Cléante*

Minunate – mai încape vorbă? *Harpagon*

Nu credeţi că o fată cu asemenea însuşiri merită să-ţi atragă luarea-aminte? *Cléante*

Bineînţeles, tată. *Harpagon*

Că ar fi o fericire s-o iei în căsătorie?

Cléante

Şi încă ce fericire! *Harpagon*

Şi că bărbatul ar face o foarte nimerită alegere? *Cléante*

Şi încă ce alegere! *Harpagon*

Dar e o mică piedică: bănuiesc că n-are zestrea trebuitoare. *Cléante*

O, dragă tată, nu trebuie să te gândeşti la avere, când e vorba să te căsătoreşti cu o fată atât de desăvârşită.

Harpagon

S-avem iertare – s-avem iertare! E un cusur care totuşi s-ar putea îndrepta. Dacă venitul fetei nu e mulţumitor, cauţi să te despăgubeşti pe alte căi.

Cléante

Nimic mai uşor. *Harpagon*

În sfârşit, sunt bucuros că simţiţi la fel cu mine, deoarece nevinovăţia şi gingaşa ei înfăţişare mi-au cucerit inima şi sunt hotărât s-o iau de soţie, dacă dobândesc şi ceva pe deasupra.

Cléante

Ce?

Élise

Cum?

Cléante

Spui că eşti hotărât? *Harpagon*

Să mă însor cu Mariane. *Cléante*

Dumneata… dumneata? *Harpagon*

Da, eu... eu... eu! Dar ce înseamnă asta? *Cléante*

Mi-a venit ameţeală. Dă-mi voie să plec de-aici. *Harpagon*

Nu e nimic. Du-te la bucătărie şi bea un pahar cu apă rece. Ce ţi-e şi cu domnişorii ăştia! N-au tărie, nici cât puii de găină. Asta am hotărât, fiica mea, în ce mă priveşte pe mine. Cât despre fratele tău, îl însor cu o văduvă de care mi s-a vorbit chiar azi-dimineaţă. Iar pe tine, te dau după seniorul Anselme.

Élise

Seniorul Anselme?

Harpagon

Da. E bărbat matur, prevăzător şi înţelept, care n-are mai mult de cincizeci de ani şi despre care se spune că e foarte avut.

Élise

(*îi face o plecăciune*)

Iartă-mă tată, dar nu vreau să mă mărit.

Harpagon

(*maimuţărindu-i plecăciunea*)

Iar eu, fetiţa mea, mititica mea dragă, am hotărât – cu voia dumitale – să te mărit. *Élise*

(*făcând iar o plecăciune*) S-avem iertare, tată...

Harpagon

(*maimuţărind-o pe Elise*) S-avem iertare, fata mea.

Élise

Slugă plecată seniorului Anselme, dar cu

învoirea dumitale (*făcând iar o plecăciune*), nu mă mărit cu el. *Harpagon*

Sluga dumitale prea supusă, dar (*maimuţărind-o pe Élise*), te vei căsători cu el chiar deseară. *Élise*

Chiar deseară?

Harpagon Chiar deseară.

Élise

(*făcând iar o plecăciune*)

Asta n-o să se întâmple, dragă tată.

Harpagon

(*maimuţărind-o pe Élise*) o să se întâmple, dragă fată.

Élise Ba nu!

Harpagon

Ba da!

Élise

Nu – am spus!

Harpagon

Ba da – am spus!

Élise

În privinţa asta, n-ai să mă constrângi. *Harpagon*

Am să te constrâng. *Élise*

Mai curând mă omor, decât să mă mărit cu un asemenea bărbat. *Harpagon*

N-ai să te omori şi ai să-l iei de bărbat. Auziţi îndrăzneală! Cine a mai pomenit o fată vorbind cu tatăl ei în felul ăsta?

Élise

Dar cine a mai pomenit ca un tată să-şi

mărite fata în felul ăsta? *Harpagon*

E o partidă fără de cusur şi sunt încredinţat că toată lumea va încuviinţa alegerea mea. *Élise*

Iar eu cred că niciun om cu scaun la cap n-o va încuviinţa. *Harpagon*

(*zărindu-l pe Valère*)

Uite-l pe Valère. Consimţi să ne fie judecător în privinţa asta?

Élise Consimt.

Harpagon

Şi ai să te supui hotărârii lui?

Élise

Mă supun. Fac ce hotărăşte el. *Harpagon*

Atunci ne-am înţeles. *Scena 5*

Valère, Harpagon, Élise

Harpagon

Apropie-te, Valère. Fii judecător între fata mea şi mine. Care din noi are dreptate.

Valère

Dumneavoastră, stăpâne, fără doar şi poate. *Harpagon*

Ştii despre ce este vorba? *Valère*

Nici n-am nevoie să ştiu. Dumneavoastră aveţi dreptate, nu greşiţi niciodată. *Harpagon*

Chiar astă-seară, vreau să dau de bărbat fetei mele un om pe cât de înţelept, pe atât de bogat, iar zvăpăiata îmi râde în nas, bătându-şi joc de alegerea mea. Ce spui de asta?

Valère

Ce spun eu?

Harpagon Tu, nu altul!

Valère D-apoi…

Harpagon

Ce?

Valère

Spun că sunt de partea dumneavoastră, că e peste putinţă să n-aveţi dreptate, dar că şi domnişoara, la rândul ei, dacă te-ai gândi bine, nu judecă prost şi…

Harpagon

Cum, dar seniorul Anselme este o partidă grozavă, nobil de viţă veche, blând şi liniştit, bun şi înţelegător. Unde mai pui că n-are niciun copil din căsătoria dintâi, aşa că i se potriveşte de minune.

Valère

Nimic mai adevărat. Însă domnişoara v-ar putea răspunde că n-ar trebui să pripiţi lucrurile, că e nevoie de oarecare răgaz, ca să-şi dea seama dacă într-adevăr simte o înclinaţie pentru…

Harpagon

E un prilej care nu trebuie scăpat eu niciun preţ. Pentru mine înseamnă un noroc picat din cer şi dacă se hotărăşte s-o ia fără zestre…

Valère Fără zestre?

Harpagon Da, fără zestre!

Valère

Atunci, nu mai spun nimic. Hotărârea dumneavoastră e îndreptăţită şi nu îngăduie împotrivire. *Harpagon*

Înseamnă pentru mine o economie grozavă. *Valère*

Bineînţeles, lucrul e cum nu se poate mai limpede. Drept e, însă, că şi fiica dumneavoastră v-ar putea răspunde că o căsătorie e o treabă mai grea decât ne închipuim, că de ea atârnă fericirea sau nenorocirea unei vieţi întregi şi că un legământ care dăinuieşte până la moarte trebuie făcut cu mare chibzuinţă.

Harpagon Fără zestre!

Valère

Aveţi dreptate. Asta hotărăşte. S-ar putea totuşi găsi oameni care să spună că în asemenea împrejurări trebuie să ţineţi seama şi de ce simte fata şi că o nepotrivire atât de strigătoare de vârstă, de obiceiuri şi de gusturi poate stârni într-o căsnicie necazuri fără număr.

Harpagon Fără zestre!

Valère

La asta, nu există niciun răspuns, ştiu prea bine. Care dracu' ar cârti împotrivă? Ce însemnătate are dacă se găsesc atâţia părinţi care se gândesc la fericirea fetelor mai vârtos decât la banii pe care s-ar cuveni să-i dea; care în ruptul capului nu s-ar învoi să le jertfească pentru folosul lor, străduindu-se în primul rând să clădească o căsnicie pe temeiul cinstei, înţelegerii, bucuriei şi să…

Harpagon Fără zestre!

Valère

Aşa e! Cu asta le-ai închis gura la toţi. Fără zestre! Cum dracu' să te mai împotriveşti?

Harpagon

(cu *ochii spre grădină*)

Ia staţi! Parcă latră câinele! N-au venit cumva să-mi fure banii? Aşteptaţi-mă aici, mă întorc îndată. (*Iese*)

Élise

De cine ţi-ai bătut joc, Valère, vorbind în felul ăsta? *Valère*

N-am vrut să-l întărât – poate izbândim mai uşor. Dacă îl înfruntăm cu tărie, stricăm tot, fiindcă sunt firi pe care trebuie să le iei cu ocolişuri, care nu îngăduie niciun fel de împotrivire, încăpăţânaţi pe care adevărul îi înrăieşte, care nu vor să păşească pe drumul cel drept, şi pe care nu-i duci unde vrei, decât purtându-i din colţ în colţ. Prefă-te ascultătoare la tot ce vrea – îţi ajungi mai curând scopul şi…

Élise

Dar de căsătorie ce spui, Valère? *Valère*

Găsim noi o pricină ca s-o zădărnicim.

Élise

Ce pricină să mai găsim, doar trebuie să mă mărit chiar astă-seară! *Valère*

Ceri o amânare, spui că eşti bolnavă. *Élise*

O să descopere numaidecât şiretenia, dacă cheamă medicul.

Valère

Vrei să glumeşti? Parcă medicul se pricepe la ceva? Născoceşte orice boală pofteşti, că el o să găsească numaidecât că aia e.

Harpagon (*se întoarce*)

Slavă Domnului, mi s-a părut.

Valère

Iar ca ultimă scăpare, fuga ne pune la adăpost de orice primejdie – astfel încât, dacă dragostea ta, frumoasă Élise, e destul de puternică… (*îl vede pe Harpagon*) Da, domnişoară, o fată trebuie să asculte de tatăl ei! Ce rost mai are să privească dacă bărbatul e frumos sau urât? Şi când cuvântul hotărâtor: fără zestre! – este rostit, se cuvine să ia ce i se dă!

Harpagon

Foarte bine! Uite ce înseamnă să vorbeşti cu înţelepciune!

Valère

Stăpâne, iertaţi-mă dacă mă ia gura pe dinainte şi mă rostesc cu asprime… *Harpagon*

Să te iert? Dar sunt încântat şi tot ce doresc e să câştigi desăvârşita ei încredere. Da, degeaba fugi, îi dau asupra ta lui Valère puterea pe care cerul mi-a dăruit-o mie şi-ţi poruncesc să faci tot ce ţi-o spune el.

Valère

Să te prind eu, domnişoară, că nu-mi faci în voie! Stăpâne, mă iau după ea ca să urmez cu sfaturile pe care am pornit să i le dau…

Harpagon

Te rog, o să-ţi fiu recunoscător… *Valère*

E bine să nu dai drumul la hăţuri… *Harpagon*

Aşa e… nu da drumul…

Valère

N-aveţi nicio grijă, o potolesc eu… *Harpagon*

Aşa, potoleşte-o! Potoleşte-o! Mă duc fă dau o

raită prin oraş, dar mă întorc curând.

Valère

(*luând-o pe Élise şi vorbindu-i*)

Da, da, banul e mai preţios ca orice pe lume şi trebuie să mulţumiţi cerului că v-a dăruit un părinte atât de chibzuit. Ştie ce înseamnă viaţa! Când cineva e gata să ia o fată fără zestre, n-ai voie să priveşti mai departe. Asta cuprinde tot şi *fără zestre* ţine loc de frumuseţe, de tinereţe, de boierie, de onoare, de cuminţenie şi de cinste.

Harpagon

Ce băiat cumsecade! Vorbeşte ca din carte! Ferice de cine are un slujitor ca el!

Actul ÎI

Scena 1

Cléante, La Flèche

Cléante

A, ticălosule, unde te-ai vârât? Nu ţi-am dat poruncă… *La Flèche*

Ştiu, stăpâne. Am venit aici, hotărât să te aştept, dar părintele dumitale, care n-are pereche pe lume de cârcotaş, m-a dat afară împotriva voinţei mele, ba cât p-aci să mă stingă în bătaie.

Cléante

Cum mai merg treburile noastre? Lucrurile s-au încurcat rău. De când nu te-am mai văzut, am aflat că tată-meu şi cu mine iubim aceeaşi fată.

La Flèche

Tatăl dumitale… îndrăgostit? *Cléante*

Da. Şi d-abia m-am putut stăpâni ca să-i ascund tulburarea pe care vestea asta mi-a

pricinuit-o.

La Flèche

Ia uite ce l-a găsit! Să se îndrăgostească! Dracu' l-a îndemnat? De cine-şi bate el joc? Dar ce, dragostea a fost născocită pentru pociţi ca el?

Cléante

Cred că patima asta, pentru păcatele mele a pus gheara pe el. *La Flèche*

Nu i-ai putut mărturisi că iubeşti şi dumneata aceeaşi fată? *Cléante*

Nu, ca să nu-i dau prilej de ceartă şi astfel să păstrez putinţa de a împiedica – într-un fel sau altul – căsătoria asta nesăbuită. Ei, ce răspuns îmi aduci?

La Flèche

Ce vrei, stăpâne, vai de cei ce umblă după împrumut! Trebuie să înduri răspunsuri, unele mai năstruşnice decât altele, când ai de-a face cu cămătarii.

Cléante

Atunci, nicio nădejde? *La Flèche*

Nu se ştie încă. Jupân Simon, mijlocitorul la care am fost îndreptaţi, om isteţ şi priceput nevoie mare, spune că s-a dat peste cap pentru dumneata şi se jură pe toţi sfinţii că i-ai cucerit inima cu înfăţişarea dumitale.

Cléante

O să găsesc ori nu cei cincisprezece mii de franci de care am nevoie? *La Flèche*

Bineînţeles, dar cu anumite chiţibuşării cărora trebuie să te supui, dacă vrei ca treaba să

meargă strună. *Cléante*

Te-a dus să vorbeşti cu cel care urmează să împrumute banii?

La Flèche

Dumneata crezi că aşa merge? Se fereşte şi mai vârtos ca dumneata şi avem de-a face cu taine mai nepătrunse decât ne închipuim. Nu vrea să spună niciun nume, dar chiar azi o să vă pună faţă în faţă într-o casă străină, ca să afle din gura dumitale din ce neam eşti şi dacă ai stare. Nu mă îndoiesc că, aflând cine e tatăl dumitale, lucrul o să meargă uşor.

Cléante

Unde mai pui că mama fiind moartă, îmi revine şi averea ei? *La Flèche*

Uite o ciornă scrisă chiar de el şi trimisă mijlocitorului nostru, ca să-ţi fie arătată înainte de a vă întâlni.

„În împrejurarea când împrumutătorul socoteşte că banii n-or să fie în primejdie, că acela ce împrumută e major şi dintr-un neam cu avere destulă, temeinic aşezată, limpede şi la adăpost de orice fel de încurcături, se va întocmi un înscris în faţa unui notar, omul cel mai cinstit ce se va găsi, şi care va fi ales de împrumutător, deoarece acesta din urmă ţine cu orice preţ ca sus-zisul act să fie întocmit fără de greş”.

Cléante

În privinţa asta n-am nimic de zis. *La Flèche*

„Împrumutătorul, ca să-şi descarce cugetul de orice mustrare, consimte să primească o

dobândă doar de cinci şi jumătate la sută…”

Cléante

Numai cinci şi jumătate la sută? Cinstit om, n-am ce spune!

La Flèche Asta cam aşa e.

„Dar cum împrumutătorul de mai sus n-are asupra lui banii de care e nevoie, şi e constrâns – pentru a face pe placul celui ce împrumută – să ceară şi el de la altul cu douăzeci la sută dobândă, urmează ca împrumutatul dintâi să plătească dobânda de mai sus, pe deasupra celeilalte, ştiut fiind că împrumutătorul dintâi să împrumutat numai pentru a face pe plac celui ce se împrumută”.

Cléante

Cum? Ce cămătar! Ce zgriptoroi! Asta face douăzeci şi cinci la sută! *La Flèche*

La fel am spus şi eu. Dar poate că te mai gândeşti. *Cléante*

Ce vrei să mă mai gândesc? Am nevoie de bani şi trebuie să primesc. *La Flèche*

Şi eu am răspuns la fel.

Cléante Mai e ceva?

La Flèche

O adăugire de nimica toată. „Din cei cincisprezece mii de franci ceruţi, împrumutătorul nu poate da, în bani, decât zece mii de franci, împrumutatul va primi pentru ce mai rămâne mobile, stofe şi scule, potrivit listei de mai jos şi pe care împrumutătorul de mai sus, de bună-credinţă, i le-a preţuit cât mai puţin”.

Cléante

Ce înseamnă asta?

La Flèche Ascultă lista.

„Mai întâi un pat de cinci coţi, împodobit cu laturi de horbotă de Ungaria, cusute frumos pe o pânză măslinie, împreună cu şase scaune şi o învelitoare la fel, căptuşite cu mătăsică în ape roşii şi albastre”.

„Pe urmă, un brâu de jur-împrejurul patului, din borangic de Aumale, trandafiriu, încreţit şi cu ciucuri la fel”.

Cléante

Ce să fac cu toate astea?

La Flèche Aşteaptă.

„Un covor înfăţişând *Dragostea lui Gombaud cu Maceea.*”*1*

„Pe urmă, o masă mare de lemn de nuc, cu douăsprezece picioare răsucite, care se lungeşte din două părţi, şi înzestrată pe deasupra cu douăsprezece scaune fără spetează”.

Cléante

Dar ce-mi trebuie mie astea?

La Flèche

Un pic de răbdare.

„Trei pistoale mari, împodobite cu sidef, şi atârnătoare la fel”.

„Un cuptor de cărămizi, cu două vetre şi trei căldări, foarte potrivit pentru cei ce se îndeletnicesc cu fiertul rachiului”.

Cléante

M-apucă nebunia!

La Flèche

Domol, domol, stăpâne!

„Pe urmă o lăută de Bologna, cu toate coardele ei, sau cam aşa ceva”…

„Pe urmă, un joc de bile, un ţintar moştenit de la vechii greci, foarte potrivite să-ţi pierzi vremea, când n-ai nimic de făcut”.

„Pe urmă, o piele de şopârlă de trei coţi şi jumătate, umplută cu paie – podoabă plăcută de spânzurat în tavan…”

„Toate aci înşirate, preţuite cinstit la mai mult de patru mii cinci sute de livre, se scad la preţul de trei mii de franci, din bunăvoinţa împrumutătorului”.

Cléante

Ticălosul, călăul dracului, ciuma să-i ia cu bunăvoinţa lui cu tot! S-a mai pomenit asemenea camătă? Nu se mulţumeşte cu îndrăcită de dobândă pe care o cere, mă sileşte să-i mai cumpăr, pentru trei mii de livre, boarfele şi cioburile pe care le-a strâns? Şi eu n-o să iau pe ele nici şase sute de franci! Dar n-am încotro: trebuie să primesc, e în puterea lui să mă constrângă – mi-a înfipt, nemernicul, cuţitul în beregată!

La Flèche

Ai pornit-o şi dumneata, stăpâne, pe drumul lui Panurge, care a ajuns la sapă de lemn luând bani înainte, cumpărând scump şi vânzând ieftin, furându-şi singur căciula…

Cléante

Şi ce-ai vrea să fac? Uite la ce sunt constrânşi tinerii din pricina blestematei de zgârcenii a părinţilor! Şi se mai şi miră unii că le doresc moartea.

La Flèche

Drept că tatăl dumitale ar scoate din sărite pe omul cel mai potolit de pe lume. N-am, slavă Domnului.

1 Subiect pastoral toarte la modă la începutul veacului al XVIi-lea.

Însuşiri de hoţ, deşi mă pricep să scap cu faţa curată şi să mă descurc cu dibăcie din şmecherii mirosind a puşcărie, şi asta numai din ce am văzut la cei de seama mea ce se dedau la tot soiul de fapte neîngăduite. Dar mărturisesc că, prin purtarea lui, tatăl dumitale îmi dă o poftă nebună să-l jefuiesc, fiindcă socot că, jefuindu-l, aş săvârşi o ispravă de laudă.

Cléante

Dă-mi lista, să mă mai uit pe ea. *Scena 2*

Jupânul Simon, Harpagon, Cléante, La Flèche, în fundul scenei *Jupânul Simon*

După cum spuneam, e vorba de un tânăr care are nevoie de bani. Îi crapă buza, aşa încât este la cheremul nostru.

Harpagon

Dar crezi, jupâne Simon, că nu e nimic de temut cu tânărul acela? îi cunoşti numele, averea, familia? *Jupânul Simon*

Nu, în privinţa asta nu vă pot da nicio desluşire temeinică; întâmplarea m-a pus în

legătură cu el. Dar puteţi afla ce doriţi, prin dumneavoastră înşivă, deoarece trimisul lui mi-a dat toate temeiurile să nădăjduiesc că veţi fi mulţumit când îl veţi cunoaşte. Ce ştiu, e că face parte dintr-un neam de oameni foarte bogaţi, că nu mai are mamă şi că dă încredinţare – dacă doriţi dumneavoastră – că şi tată-său o să fie mort în opt luni de zile, cel mult.

Harpagon

Asta e ceva. Vezi, jupâne Simon, filotimia ne îndeamnă să facem bine oamenilor, de câte ori putem.

Jupânul Simon Mie-mi spuneţi!

La Flèche

(*încet, către Cléante*)

Ce înseamnă asta? Jupân Simon al nostru stă de vorbă cu tatăl dumitale?

Cléante

(*încet, către La Flèche*)

Nu cumva s-a aflat cine sunt? Nu cumva m-ai vândut şi tu?

Jupânul Simon (*lui La Flèche*)

Cum? V-aţi şi înfiinţat? Cine v-a spus că aici şade? (*Către Harpagon*) Să nu bănuiţi cumva, domnule, că eu le-am dezvăluit numele dumneavoastră şi unde locuiţi. Cu toate că, după părerea mea, nu iese niciun necaz: sunt oameni care-şi ţin gura şi o să vă puteţi înţelege cu uşurinţă.

Harpagon

Ce spui? Nu înţeleg.

Jupânul Simon (*arătând spre Cléante*)

Dumnealui doreşte să se împrumute cu cincisprezece mii de livre – după cum v-am spus. *Harpagon*

Cum, spânzuratule, tu te dedai la asemenea ruşinoase îndeletniciri?

Cléante

Cum, tată, dumneata te dedai la asemenea ruşinoase negustorii?

(*Jupânul Simon şi La Flèche se îndepărtează*)

Harpagon

Vrei să ajungi pe drumuri, prin asemenea împrumuturi criminale? *Cléante*

Dumneata cauţi să te îmbogăţeşti prin camătă sălbatică? *Harpagon*

Şi mai îndrăzneşti să te arăţi în ochii mei? *Cléante*

Iar dumneata mai îndrăzneşti să te arăţi în ochii lumii? *Harpagon*

Nu ţi-e ruşine să ajungi în halul ăsta, să te azvârli în cheltuieli nebuneşti, risipind cu neruşinare avutul pe care părintele tău l-a agonisit cu atâta sudoare?

Cléante

Iar dumneata nu roşeşti când îţi terfeleşti numele cu neguţătoriile pe care le faci, jertfind cinste şi faimă pentru setea de a strânge ban lângă ban şi întrecând, în ce priveşte dobânzile, şmecheriile de care se folosesc cei mai ticăloşi cămătari?

Harpagon

Piei din ochii mei, pungaşule, piei din ochii mei! *Cléante*

Care e mai pungaş, după părerea dumitale? Cel care ia bani fiindcă are nevoie, sau cel care fură banii cu care n-are ce face?

Harpagon

Pleacă, îţi spun, nu mă scoate din sărite. (*Singur*) Nu-mi pare rău pentru cele ce s-au petrecut. Asta o să-mi slujească de învăţătură să fiu cu ochii în patru de-acum înainte la tot ce face.

Scena 3

Frosine, Harpagon

Frosine Domnule…

Harpagon

Aşteaptă o clipă. Mă întorc să stăm de vorbă. (*Aparte*) Trebuie să dau o raită pe la banii mei.

Scena 4

La Flèche, Frosine

La Flèche

Întâmplarea e plină de haz. Trebuie să aibă pe undeva o prăvălie de vechituri, pentru că din toată lista n-am recunoscut nimic din lucrurile de aici.

Frosine

Tu eşti La Flèche, săracul de tine? Cum se face că te întâlnesc? *La Flèche*

Cum, tu eşti, Frosine? Ce cauţi aici? *Frosine*

Ce fac în toate părţile: învârtesc treburile, dau oamenilor o mână de ajutor, şi trag cât mai mult câştig din darurile cu care sunt înzestrată. Ştii şi tu că pe lumea asta trebuie să trăieşti din

dibăcie, şi că făpturilor cum sunt eu, cerul nu le-a hărăzit alte venituri decât prefăcătoria şi isteţimea.

La Flèche

Ai pus ceva la cale cu stăpânul nostru? *Frosine*

Da. Pun la cale cu el o treabă nu tocmai grea, din care să mă aleg cu ceva câştig. *La Flèche*

De la el? Trebuie să fii tare năzdrăvană ca să scoţi ceva. Şi ţi-o spun verde că banul lui nu-l vezi uşor. *Frosine*

Da, dar sunt anumite trebuşoare care aduc cât nu gândeşti. *La Flèche*

Sunt sluga dumitale, dar văd că nu-l cunoşti pe jupân Harpagon. Jupân Harpagon e cel mai neomenos dintre oameni, e muritorul cel mai aspru şi mai strâns la mână dintre toţi muritorii. Oricât l-ai îndatora, nu e chip să-l faci să dezlege baierele pungii. Laude, cinstire, bunăvoinţă în vorbe, prietenie – cât pofteşti! Dar bani, să-ţi iei nădejdea! Laudele şi linguşelile lui sunt seci şi strepezite şi *a da* e o vorbă pe care o urăşte într-aşa măsură, că niciodată nu spune: *Îţi dau*, ci *îţi împrumut bună ziua*!

Frosine

Lasă că ştiu eu cum să-i mulg pe oameni şi cunosc taina de a-i face să-mi deschidă inimile, gâdilându-le pornirile nemărturisite şi dibuind locul unde sunt mai simţitori.

La Flèche

La el, astea sunt fleacuri! Pun rămăşag că n-

ai să-l înduioşezi, când e vorba de bani. În privinţa asta e catâr – dar un catâr în stare să scoată din fire o omenire întreagă. Poţi să crăpi, că nu-l clinteşti! Într-un cuvânt, iubeşte banul mai mult decât bunul nume, cinstea şi virtutea, şi când vede pe unul cerând, îl loveşte damblaua! E ca şi cum l-ai izbi de moarte, ca şi cum i-ai străpunge inima, ca şi cum i-ai smulge măruntaiele şi dacă... Dar uite-l că se întoarce – mă duc.

Scena 5

Harpagon, Frosine

Harpagon (*încet*)

Totu-i la loc! (*Tare*) Ei, Frosine, ce veste? *Frosine*

Doamne, dar ce bine arătaţi. Şi aveţi un obraz care plesneşte de sănătate! *Harpagon*

Cine? Eu?

Frosine

Niciodată nu v-am văzut mai tânăr şi mai vesel!

Harpagon Nu mai spune!

Frosine

Vai, dar de când vă ştiu, n-aţi arătat atât de falnic, şi cunosc băieţi de douăzeci şi cinci de ani care arată mai bătrâni ca dumneavoastră!

Harpagon

Cu toate astea, Frosine, am şaizeci bătuţi pe muchie. *Frosine*

Dar ce înseamnă şaizeci de ani? Ia uite vorbă! Sunteţi în floarea vârstei şi d-abia de-aci înainte începe vremea bărbatului.

Harpagon

Poate că ai dreptate, dar douăzeci mai puţin n-ar strica, după părerea mea. *Frosine*

Glumiţi, domnule. Dumneavoastră n-aveţi nevoie de asta şi sunteţi făcut dintr-o plămadă să trăiţi până la o sută de ani.

Harpagon Aşa crezi tu?

Frosine

Ba bine că nu! Aveţi toate semnele. Ia staţi niţel să mă uit mai bine la dumneavoastră! Doamne! Doamne! Uite, între sprâncene, dunga de viaţă lungă.

Harpagon

Te pricepi la asta?

Frosine

Ba bine că nu! Ia daţi mâna încoace! Doamne, Doamne, ce mai dungă de viaţă lungă! *Harpagon*

Cum?

Frosine

Uitaţi-vă şi dumneavoastră până unde merge dunga. *Harpagon*

Şi ce înseamnă asta? *Frosine*

Cum, ce înseamnă? Eu credeam că o să trăiţi numai o sută de ani! Dar văd că o să ajungeţi la o sută douăzeci.

Harpagon E cu putinţă?

Frosine

Doar dacă v-ar omorî! Şi pe copiii dumneavoastră şi pe copiii copiilor lor, tot dumneavoastră îi duceţi la groapă.

Harpagon

Foarte bine. Cum merg treburile noastre?

Frosine

Ce mai întrebaţi? Ce-am pus eu la cale şi n-a mers? Mai ales pentru căsătorii, sunt cum nu se poate mai dibace. Nu se află pe lume făpturi să mi le împerechez cât ai clipi din ochi şi cred că dacă mi-aş pune în minte, l-aş însura chiar pe Padişah cu Republica Veneţiei. Fiindcă îmi închipui că n-ar fi de loc greu. Cum le cunosc destul de bine şi pe Mariane şi pe maică-sa, le-am vorbit la amândouă de dumneavoastră, i-am destăinuit mamei ce plăcere vă face când o vedeţi trecând strada, sau privind pe fereastră.

Harpagon

Şi ce-a răspuns?

Frosine

Că e bucuroasă să se înrudească cu dumneavoastră, iar când am adăugat că ţineţi foarte mult ca Mariane să vină astă-seară aici, când are loc căsătoria fiicei dumneavoastră, a primit numaidecât s-o aduc eu.

Harpagon

Află, Frosine, că sunt silit să dau o masă în cinstea ginerelui, seniorul Anselme – aşa încât mi-ar părea bine să cineze şi ea.

Frosine

Aveţi dreptate. Aşa că spre seară vine aici s-o vadă pe fata dumneavoastră, după care dă o raită prin iarmaroc, pe urmă se întoarce la cină.

Harpagon

Atunci să se ducă împreună la iarmaroc. Le

împrumut careta mea. *Frosine*

Cred că nu se poate ceva mai nimerit. *Harpagon*

Ascultă, Frosine, ai adus vorba cu maică-sa de zestrea pe care o dă fetei? Ai lăsat-o a înţelege că e nevoie să facă şi ea ceva, să se descurce într-un fel sau altul, să se silească mai mult chiar decât o ţin puterile, când e vorba de norocul care-o aşteaptă pe fie-sa? Fiindcă cine a mai văzut să te însori fără să iei un ban?

Frosine

Cum, dar e o fată care v-aduce douăsprezece mii de livre venit.

Harpagon Douăsprezece mii?

Frosine

Mai întâi e crescută în sărăcie şi nu e mofturoasă la mâncare. E obişnuită să se hrănească cu salată, cu lapte, cu brânză şi cu cartofi, şi pentru care nu e nevoie să întinzi masă mare cu ciorbe gustoase, cu mâncări alese, cu cine mai ştie ce trufandale, cum se întâmplă cu alte femei – şi asta înseamnă o economie pe an de cel puţin trei mii de franci. Pe lângă asta nu se gândeşte decât să fie curat îmbrăcată, nu-i plac veşmintele împodobite şi giuvaerurile scumpe, nici lucruri de casă arătoase, după care altele de seama ei se dau în vânt – prin urmare, încă patru mii de livre puse deoparte. Mai apoi are groază de jocul de cărţi, lucru de loc obişnuit femeilor din ziua de azi. E una la noi în mahala care a pierdut la cărţi douăzeci de mii de franci, numai anul ăsta!

Dar să nu luăm decât pe sfert! Cinei mii de la joc, patru mii de la îmbrăcăminte şi giuvaeruri, asta face nouă mii de livre. Cu cele o mie de scuzi economisiţi de la mâncare, poftim că am încăputat cei douăsprezece mii de franci!

Harpagon

Da, nu e rău – dar socoteala ta n-are niciun temei.

Frosine

Cum, niciun temei? Nu e o adevărată avere să aduci în căsnicie atâtea economii, apoi, drept câştig de preţ, sila de găteli şi podoabe, sporită cu scârba de jocul de cărţi?

Harpagon

E o adevărată batjocură când spui că şi-a întocmit zestrea din toate cheltuielile pe care n-o să le facă! N-am să m-apuc să dau înscris pentru ce n-am primit. Aşa că ceva tot trebuie să mi se dea.

Frosine

Vai de mine, vi se dă şi încă cu vârf şi îndesat. Mi-au pomenit amândouă de nu ştiu ce ţară în care au destulă avere şi pe care dumneavoastră veţi fi stăpân.

Harpagon

Asta rămâne de văzut. Da, Frosine, mai e ceva care mă nelinişteşte. Fata e tânără şi tinerii de obicei îndrăgesc pe cei de seama lor şi le caută tovărăşia. Tare mi-e teamă că un bărbat de vârsta mea n-o să-i fie pe plac, ceea ce mi-ar pricinui supărări cu care nu m-aş împăca.

Frosine

Vai, ce rău o cunoaşteţi! mai are o însuşire de care am uitat să vă vorbesc. Nu-i poate suferi pe tineri! În schimb, se înnebuneşte după bătrâni.

Harpagon Cine, fata?

Frosine

Fata! îmi pare rău că n-aţi auzit din gura ei. Să nu vadă în ochi niciun tânăr! Dar e încântată când poate vedea un bătrân falnic, cu o barbă uite aşa de mare! Bătrânii o farmecă cu deosebire şi vă sfătuiesc să nu faceţi pe tânărul cu ea. Ori unul de şaizeci de ani, ori nimic! Uite, nu sunt patru luni, de când a rupt logodna cu cel care urma să-i fie bărbat, fiindcă aflase că n-are decât cincizeci şi şase de ani şi n-a pus ochelari ca să semneze actul de căsătorie.

Harpagon

Numai din pricina asta? *Frosine*

Numai. Ea zice că numai cincizeci şi şase de ani n-o mulţumesc: şi e pentru nasurile care poartă ochelari.

Harpagon

Multe noutăţi mai aflu de la tine! *Frosine*

Mai multe chiar decât pot să vă spun. De pildă în odaia ei sunt agăţate mai multe tablouri şi câteva desene. Ce credeţi că înfăţişează? Pe Adonis1, pe Céphalus2, pe frumosul Parisă, ori pe Apolon4? Nu, sunt frumoasele portrete ale lui Saturnă, al regelui Priam6, moşneagului Nestor7 şi al lui închise8 căzătura, purtată în cârcă de fiu-său.

Harpagon

1 Zeu al primăverii, de o mare frumuseţe, în mitologia elină.

2 Personaj mitologic, fiul lui Hermes, celebru pentru frumuseţea lui.

3 Personaj din Iliada, fiu al lui Priam, care, răpind-o pe Elena, a dezlănţuit războiul Troiei.

4 Personaj mitologic, zeu al soarelui şi al poeziei, de o frumuseţe desăvârşită.

5 Personaj mitologic, tatăl lui Zeus, înfăţişat totdeauna ca un moşneag.

6 Personaj din Iliada, rege al Troiei.

7 Personaj din Iliada, unul din conducătorii troienilor, respectat pentru înţelepciunea şi vârsta lui înaintată.

8 Personaj din Iliada, tatăl lui Aeneas, care l-a purtat în cârcă, până la corabie, după ce Troia a fost incendiată.

Asta-i minunat! Niciodată nu mi-ar fi trecut prin cap şi sunt bucuros să-i aflu gusturile. Drept să spun, nici mie, dacă eram femeie, nu mi-ar fi plăcut tinerii!

Frosine

Vă cred! Mare pricopseală să-i iubeşti pe tineri! Ţânci frumoşi, mucoşi plăcuţi, care te ispitesc doar ca să-i mângâi. Aş vrea să ştiu ce gust găseşti la ei!

Harpagon

În ce mă priveşte nu mă dumeresc de loc şi nu pricep cum de se găsesc femei cărora să le placă. *Frosine*

Trebuie să fii nebună de legat! Şi o zăpăcită, pentru ca tinereţea să-ţi pară plăcută! Un tânăr bălăior se cheamă oare bărbat? Mă întreb cum s-ar putea să te îndrăgosteşti de asemenea lighioane?

Harpagon

Asta-mi spun şi eu în fiecare zi, când îi văd sclifosindu-se ca nişte muieri, cu trei tuleie sub nas, zbârlite ca la pisici, cu perucile de câlţi, cu nădragii atârnându-le mai jos de genunchi şi cu cămaşa scoasă afară!

Frosine

Şi mai au mutră să se creadă frumoşi, pe lângă o făptură ca dumneavoastră! Aşa bărbat, zic şi eu! Râd ochii, când vă privesc! Uite cum se cuvine să te înfăţişezi şi să fii înveşmântat ca să te faci iubit!

Harpagon

Găseşti că sunt bine? *Frosine*

Cum, dar sunteţi minunat şi obrazul dumneavoastră parcă-i zugrăvit, nu altceva! Vă rog, întoarceţi-vă un pic. Nu se poate ceva mai frumos. Faceţi câţiva paşi… Poftim trup bine legat, mlădios, cum se cuvine şi care nu dovedeşte niciun beteşug.

Harpagon

D-asta m-a ferit Dumnezeu. Doar din când în când mă ţine-n coşul pieptului…

Frosine

Nu face nimic. Vă stă bine – pe urmă, tusea dumneavoastră e plină de gingăşie! *Harpagon*

Ia spune-mi, Frosine, m-a văzut? Ia seama la mine, când trec pe stradă? *Frosine*

Nu, dar mereu vorbim de dumneavoastră. V-am zugrăvit cu de-amănuntul şi într-una vă laud, ca s-o încredinţez ce foloase ar avea cu un bărbat ca dumneavoastră.

Harpagon

Bine ai făcut şi-ţi mulţumesc.

Frosine

Şi-acum, domnule, vreau să vă rog ceva. Am un proces pe cale să-l pierd din lipsă de bani (*Harpagon se încruntă*), aşa că dumneavoastră aţi putea foarte uşor să mă faceţi să-l câştig, dacă v-aţi arăta milos cu mine. A, nu vă puteţi închipui ce fericită o să fie, când v-o vedea! (*Harpagon ia înfăţişare veselă*) Doamne! Ce-o să-i mai plăceţi! Guleraşul ăsta bătrânesc, socot că o să se înnebunească după el! Dar ce o s-o farmece e surtucul, prins cu catarame de jiletcă. Parcă într-adins v-aţi hotărât s-o daţi gata şi un îndrăgostit încătărămat o să i se pară un făt-frumos din basme!

Harpagon

Mă umple bucuria, când te-aud.

Frosine

Iar procesul despre care v-am pomenit e de mare însemnătate pentru mine. (*Harpagon se încruntă din nou*) Dacă-l pierd, rămân pe drumuri, aşa că un ajutor, nu prea mare, m-ar scoate din încurcătură. A, dacă n-aţi văzut-o strălucind de fericire, când i-am vorbit de dumneavoastră!

(*Harpagon se luminează iar la faţă*) Îi ţâşnea bucuria prin priviri, când îi înşiram cât sunteţi de înzestrat, aşa că am pus-o pe jeratic, să fie cât mai repede soţia dumneavoastră.

Harpagon

Mi-ai făcut o nespusă plăcere, Frosine, şi-ţi voi rămâne îndatorat până la sfârşitul zilelor mele.

Frosine

Atunci vă rog, domnule, ajutaţi-mă cu cât puteţi – am mare nevoie. (*Harpagon se întunecă din nou*) Scap de buclucuri şi am să vă fiu în veci recunoscătoare.

Harpagon

Mă duc – am lucruri grabnice de rostuit. *Frosine*

Mă jur, domnule, că nu s-a nimerit un prilej mai de seamă, ca să-mi faceţi un bine. *Harpagon*

Mă duc să poruncesc caleaşca pentru iarmaroc. *Frosine*

Nu v-aş supăra, dacă n-aş fi strânsă de gât. *Harpagon*

O să îngrijesc ca să ospătăm devreme, nu cumva să vă culcaţi cu burţile pline…

Frosine

Nu respingeţi, domnule, rugămintea pe care v-o fac. Nici nu vă închipuiţi, domnule, ce bucurie… *Harpagon*

Mă cheamă, aşa că mă duc. Pe curând…

Frosine (*singură*)

Mânca-te-ar râia, câine spurcat, lua-te-ar dracu’ să te ia! Zgârcitul s-a ţinut bine, nu s-a dat

bătut! Dar nu mă las cu una, cu două şi, dacă nu izbutesc cu el, mă întorc spre ceilalţi, de unde mă aleg, fără îndoială, cu un folos.

Actul III

Scena 1

Harpagon, Cléante, Élise, Valère, jupâneasa Claude, jupânul Jacques, Brindavoine, La Merluche

Harpagon

Veniţi încoace, să vă împart porunci, ca să ştiţi fiecare ce aveţi de făcut. Apropie-te, jupâneasă Claude, cu dumneata încep. (*Claude ţine în mână o mătură*) Bine, te văd cu arma în mână. Îţi poruncesc să faci curat în toate odăile, dar ia seama să nu freci prea mult mesele şi scaunele, să nu se tocească. În afară de asta, în timpul ospăţului, îţi încredinţez butelcile cu vin – dacă piere vreuna, sau o spargi, ţi-o opresc din simbrie.

Jupânul Jacques

(*aparte*)

Bună socoteală!

Harpagon

Dumneata, Brindavoine, şi dumneata, La Merluche, aveţi să spălaţi paharele şi să turnaţi de băut la musafiri, dar numai când vedeţi că vă cer, nu după năravul anumitor slujitori obraznici, care-i stârnesc pe oaspeţi şi-i îndeamnă la băutură, când nu le e sete. Aşteptaţi întâi să vă ceară de mai multe ori şi nu uitaţi să serviţi apa cât mai din belşug.

Jupânul Jacques

(*aparte*) Drept e, vinul se suie la cap. *La Merluche*

Trenţele astea nu le dăm jos de pe noi, stăpâne? *Harpagon*

Ba da, când vedeţi sosind musafirii, dar băgaţi de seamă să nu le prăpădiţi. *Brindavoine*

Stăpâne, ştii şi dumneata că pieptarul meu are o pată mare de ulei de lampă. *La Merluche*

Iar nădragii mei, stăpâne, sunt plesniţi la spate şi dacă se vede... s-avem iertăciune... *Harpagon*

Destul! N-ai decât să stai cu spatele la perete, astfel ca musafirii să nu-ţi vadă decât faţa! (*Harpagon îşi* aşază *pălăria în dreptul jiletcii, ca să arate cum trebuie ascunsă pata de ulei*) Iar tu, când serveşti, să ţii pălăria, cum fac eu. Tu, fata mea, să fii cu ochii în patru, când se iau farfuriile de la masă, ca să nu dispară ce rămâne. Şade frumos fetelor să fie grijulii. Dar, mai ales, ia seama s-o primeşti cum se cuvine pe iubita mea, când o veni să te ia la iarmaroc. Ai înţeles ce ţi-am spus?

Élise

Am înţeles, tată. *Harpagon*

Iar dumneata, domnişorule, întrucât am bunătatea să te iert pentru supărarea pe care mi-ai făcut-o adineauri, te poftesc să nu te uiţi urât la ea.

Cléante

Eu? Să mă uit urât? Mă întreb pentru ce!

Harpagon

Lasă că ştiu eu ce mocnesc copiii când li se însoară părinţii şi cu ce ochi privesc pe mamele vitrege! Aşa încât, dacă vrei să uit cu desăvârşire pocinogul în care era să mă vâri, arată-te voios faţă de ea şi întâmpin-o cum nu se poate mai prieteneşte. *Cléante*

Ca să vorbesc deschis, tată, nu pot făgădui a mă arăta chiar atât de fericit că o să-mi fie mamă vitregă. Aş minţi dacă aş spune altfel. Dar ca s-o primesc cu prietenie şi să mă arăt voios că o văd, asta, da – îţi făgăduiesc.

Harpagon

Oricum, stăpâneşte-te. *Cléante*

Ai să vezi că nu-ţi voi da pricină să te plângi. *Harpagon*

Foarte cuminte din parte-ţi. Valère, ia şi tu seama. Acuma, jupâne Jacques, apropie-te. Într-adins te-am lăsat la urmă.

Jupânul Jacques

Daţi-mi voie, stăpâne. Cu cine doriţi să staţi de vorbă? Cu vizitiul, sau cu bucătarul? Că sunt şi una şi alta.

Harpagon cu amândoi.

Jupânul Jacques Dar cu care mai întâi?

Harpagon cu bucătarul.

Jupânul Jacques Atunci aşteptaţi, vă rog.

(*îşi scoate haina de vizitiu şi se arată îmbrăcat ca bucătar*) *Harpagon*

Ce comedie mai e şi asta?

Jupânul Jacques Acum vă ascult.

Harpagon

Află că astă-seară am musafiri la masă.

Jupânul Jacques Mare minune!

Harpagon

Ia spune, ne găteşti bucate alese, nu e aşa?

Jupânul Jacques Dacă-mi daţi bani destui.

Harpagon

La dracu'! Bani şi iar bani! Cum deschideţi gura: bani! bani! bani! Altceva nu ştiţi să spuneţi decât: bani! şi iar bani! Aşa o ţineţi într-una! Ce vă frământă pe voi e doar banul!

Valère

De când sunt n-am auzit răspuns mai obraznic! Mare scofală să pregăteşti o masă bună, dacă ai bani mulţi! E la îndemâna oricui, şi orice neghiob se pricepe la asta. Dar dacă eşti om isteţ, faci masă bună cu bani puţini.

Jupânul Jacques

Masă bună cu bani puţini?

Valère

Da.

Jupânul Jacques

V-aş fi foarte îndatorat, domnule intendent, dacă mi-aţi împărtăşi şi mie o atare taină, ba mai mult, dacă aţi pofti la bucătărie în locul meu – la bucătărie şi pe capra caleştii, fiindcă eu le fac pe amândouă.

Harpagon

Tacă-ţi gura! Spune mai curând ce-ţi trebuie.

Jupânul Jacques

Să spună domnul intendent. El s-a lăudat c-o

să vă dea mâncare aleasă cu bani puţini. *Harpagon*

Ai să-mi răspunzi la ce te-am întrebat?

Jupânul Jacques Câţi o să fiţi la masă?

Harpagon

Opt sau zece – dar să pregăteşti pentru opt. Când e de mâncare pentru opt, se mai găseşte şi pentru zece.

Valère Bineînţeles.

Jupânul Jacques

Atunci, patru soiuri de ciorbe de carne şi cinci feluri de gustări... După ciorbe, felurite mâncăruri... *Harpagon*

Dar, ce îţi închipui, că am poftit un oraş întreg?

Jupânul Jacques Fript...

Harpagon

(*îi astupă gura cu palma*)

Opreşte-te, tâlharule, îmi cheltuieşti tot avutul!

Jupânul Jacques Legume...

Harpagon

(*astupându-i iar gura cu palma*) N-ai să te opreşti o dată?

Valère

Dar ce, ai chef să plesnească musafirii de atâtea feluri? Socoţi că stăpânul şi-a poftit prietenii ca să-i ucidă? Ai face mai bine să citeşti ce scrie în cărţi cu privire la sănătatea oamenilor, sau mai curând întreabă un medic să-ţi spună dacă nu e primejdios să te îndopi peste măsură.

Harpagon Are dreptate.

Valère

Află, jupâne Jacques, împreună cu semenii dumitale, că o masă unde se serveşte prea multă carne e o capcană de omorât oameni, astfel încât dovedeşti prietenie musafirilor, când mâncarea e uşoară, potrivit proverbului celor vechi: *Să mănânci ca să trăieşti, nu să trăieşti ca să mănânci1*.

Harpagon

Bine zis! Vino să te sărut pentru vorbele astea! E cea mai frumoasă zicală pe care am auzit-o: *Trebuie să trăieşti ca să mănânci, iar nu să mănânci ca să tră*... Nu, nu e aşa! mai spune o dată.

Valère

Trebuie să mănânci ca să trăieşti, nu să trăieşti ca să mănânci.

Harpagon (*jupânului Jacques*)

Auzit-ai? (*Lui Valère*) Şi cum îl cheamă pe înţeleptul care a spus asta? *Valère*

Nu-i mai ţin minte numele. *Harpagon*

Nu uita şi scrie-mi vorbele. O să le cioplesc cu slove de aur pe căminul din sufrageria mea. *Valère*

Nu uit. Iar cât despre ospăţ, lăsaţi-vă în seama mea. Ştiu eu cum să-l rostuiesc.

Harpagon

Fă cum te pricepi.

Jupânul Jacques

Slavă Domnului, n-o să-mi mai bat capul.

Harpagon (*lui Valère*)

Uite ce zic eu: ar trebui ceva obişnuit, dar care satură numaidecât: fasole cu o ciozvârtă de berbec gras şi tocătură cu garnitură de castane fierte… dar ştii, din belşug…

Valère

Lăsaţi pe mine. *Harpagon*

Iar dumitale, jupâne Jacques, îţi rămâne să-mi cureţi caleaşca. *Jupânul Jacques*

Staţi! Acum vine la rând vizitiul. (*îmbracă din nou haina de vizitiu*) Ce-aţi spus, stăpâne? *Harpagon*

Să cureţi caleaşca şi să înhami caii, ca să fie gata de mers la iarmaroc. *Jupânul Jacques*

Caii dumneavoastră, stăpâne! D-abia pot să mai mişte. Nu spun că zac pe paie, fiindcă n-au paie şi ar

1 Proverb citat în *Retorica pentru Herennius* (IV, 28), considerată ca făcând parte din operele lui Cicero.

Însemna să mint. Dar atâta postesc şi flămânzesc, încât nu mai sunt cai – ci arătări, stafii de cai. *Harpagon*

Lasă-i să fie – tot nu slujesc la nimic. *Jupânul Jacques*

Şi dacă nu slujesc, nu trebuie să mănânce? Mai bine ar trudi şi ar mânca pe îndestulate. Mi se strânge inima când îi văd cum se topesc pe picioare, fiindcă, la urma urmei, eu îmi iubesc căişorii şi, când suferă ei, sufăr şi eu. Îmi rup în fiecare zi de la gură, ea să le dau lor. Trebuie să ai

sufletul prea împietrit, ca să nu te înduioşezi de aproapele tău.

Harpagon

Lasă, că de-aici până la bâlci nu e cine ştie ce depărtare. *Jupânul Jacques*

Stăpâne, nu mă simt în stare să-i mân pân-acolo şi nu mă lasă inima să-i omor în bătaie, în halul în care se găsesc. Cum vreţi să urnească din loc caleaşca, când nu sunt în stare să se urnească pe ei?

Valère

Stăpâne, o să rog pe vecinul Picard să-i mâne el. Va îngriji de asemenea şi de ospăţ. *Jupânul Jacques*

Fie – mai bine să crape de mâna altuia – nu de a mea. *Valère*

Jupânul Jacques prea se gândeşte la toate. *Jupânul Jacques*

Domnul intendent prea le tace pe toate.

Harpagon

Ei, tacă-vă gura.

Jupânul Jacques

Stăpâne, mi-e silă de linguşitori şi demult am băgat de seamă că tot ce face dumnealui când îşi vâră nasul în pâine şi în vin, în lemne, în sare şi în lumânări, e ca să vă gâdile năravurile şi să se ia bine pe lângă dumneavoastră. Pentru că orice s-ar zice, ţin la dumneavoastră, cu toate că-mi spun într-una că nu s-ar cuveni, dar, după căişorii mei, pe dumneavoastră vă îndrăgesc mai mult.

Harpagon

Ascultă, jupâne, ai fi gata să-mi spui tot ce se vorbeşte despre mine? *Jupânul Jacques*

Când doriţi – numai să nu vă supăraţi. *Harpagon*

Nu mă supăr, orice aş auzi. *Jupânul Jacques*

Aşa spuneţi acuma, dar parcă văd cum vă apucă furiile. *Harpagon*

Ba dimpotrivă, îmi face plăcere, fiindcă tare aş vrea să aflu ce vorbesc oamenii despre mine. *Jupânul Jacques*

Dacă ţineţi cu orice preţ, poftim. Mai întâi, toţi îşi bat joc de dumneavoastră cum le vine la gură. Când aduc vorba de dumneavoastră se întrec care de care să vă bârfească, şi nu simt plăcere mai mare, decât atunci când vă înhaţă de ceafă şi de nădragi, povestind fel de fel de basme despre zgârcenia dumneavoastră. Unii spun că tipăriţi pe socoteala dumneavoastră calendare unde zilele de post sunt trecute în număr îndoit, şi că va siliţi oamenii să le ţină, ca să băgaţi în buzunar ce v-ar costa mâncarea de dulce. Alţii, că de cum se apropie sărbătorile, sau când vor să plece de la dumneavoastră le căutaţi din semn nod în papură servitorilor – ba că sunt leneşi, ba că răspund – ca să nu le plătiţi simbria. Altul povesteşte că aţi dat în judecată pisica vecinului, fiindcă v-a mâncat ce-a mai rămas dintr-o friptură de berbec. Altul, că aţi fost prins într-o noapte luând cu mâna dumneavoastră ovăzul cailor, aşa că vizitiul – cel dinaintea mea – v-a croit straşnic cu reteveiul, iar dumneavoastră nici n-aţi crâcnit.

Şi mai vreţi să vă spun una? Unde te duci, numai pe dumneavoastră vă dichisesc în fel şi chip. Sunteţi râsul şi batjocura tuturor: nu vă spun decât zgârcitul care-şi mănâncă de sub unghie, scârbosul şi cămătarul.

Harpagon

(*bătându-l pe jupânul Jacques*)

Eşti un nătâng, un păcătos, un pezevenghi şi un neruşinat!

Jupânul Jacques

Am ştiut eu de la început! Dar dumneavoastră nu m-aţi crezut când v-am spus că o să vă supăraţi. *Harpagon*

Învaţă cum să vorbeşti!

Scena 2

Jupânul Jacques, Valère

Valère

După câte văd, jupâne Jacques, costă cam scump să spui adevărul.

Jupânul Jacques

Ascultă, domnule nou-venit, care faci pe grozavul, nu e treaba dumitale! Să râzi de ciomegele pe care le vei primi dumneata pe spinare – nu de-ale mele.

Valère

Domnule Jacques, te rog să nu te superi.

Jupânul Jacques (*aparte*)

Mi se pare că ştie de frică. Ia să fac eu pe voinicosul şi, dacă se prinde, îl scarmăn un pic (*Tare*) Află, domnule, că nu glumesc şi, dacă mă scoţi din sărite, te fac eu să râzi alt fel.

(*Jupânul Jacques îl împinge pe Valère până în fundul scenei, amenințându-l*)

Valère Ei, domol!

Jupânul Jacques

Numai că mie nu-mi place cu domolul.

Valère Dă-mi pace!

Jupânul Jacques Eşti un neobrăzat!

Valère

Boier, jupâne Jacques…

Jupânul Jacques

Nu sunt boier de doi bani. Când oi lua un retevei, îţi arăt eu…

(*Valère la rândul său îl împinge, după cum a făcut jupânul Jacques cu el*)

Valère

Retevei? Care retevei?

Jupânul Jacques

Am pomenit eu de retevei?

Valère

Şi oricât de voinicos te-ai crede, te cotonogesc de-ţi curg peticele!

Jupânul Jacques Am spus eu altfel?

Valère

Că la urma urmei nu eşti decât un pârlit de bucătar!

Jupânul Jacques Asta ştiu.

Valère

Şi că nu mă cunoşti cine sunt!

Jupânul Jacques Iartă şi dumneata…

Valère

Ei, acum mai mă baţi?

Jupânul Jacques

Spuneam şi eu aşa, în glumă…

Valère

Iar eu nu înghit glumele. (*îl loveşte cu băţul*) Află că eşti un glumeţ nerod.

Jupânul Jacques (*singur*)

Lua-te-ar dracu’ de adevăr! Ticăloasă meserie! De-acum înainte mă las păgubaş, nu mai suflu o vorbuliţă adevărată. Stăpânul, treacă-meargă, are drept să mă bată. Dar muţunache ăsta! O să-i arăt eu, când mi-o veni bine.

Scena 3

Frosine, Mariane, jupânul Jacques

Frosine

Ascultă, jupâne Jacques, stăpânul e acasă? *Jupânul Jacques*

Dar unde să fie? Dacă eu n-oi şti…

Frosine

Spune-i, te rog, că-l aşteptăm aci.

Scena 4

Mariane, Frosine

Mariane

Ah, Frosine, nu ştiu cum se face, dar nu mă simt în apele mele şi, dacă vrei să ştii pricina, află că mă tem să-l văd.

Frosine

Te temi? Nu pricep de ce atâta frământare. *Mariane*

Mai mă întrebi, Frosine? Crezi că e uşor unei fiinţe omeneşti să se pomenească faţă în faţă cu spânzurătoarea de care va fi atârnată?

Frosine

Îmi dau seama că dacă doreşti să mori, Harpagon nu e tocmai soiul de spânzurătoare de care ţi-ar plăcea să atârni. Şi ghicesc, după înfăţişarea ta, că tânărul bălai despre care mi-ai vorbit, nu-ţi iese din minte.

Mariane

E-adevărat. Nu tăgăduiesc. Felul cuviincios în care a venit la noi mărturisesc că a lăsat urme în inima mea.

Frosine

Ai aflat cine e?

Mariane

Nu, n-am aflat. Dar ştiu că e împodobit cu toate darurile spre a se face iubit şi că dacă mi-ar fi dat să aleg, pe el l-aş lua, aşa că iată încă o pricină care mă chinuieşte, gândindu-mă la bărbatul hărăzit mie.

Frosine

Recunosc şi eu că tinereii ăştia bălai sunt plăcuţi la înfăţişare şi se pricep să întoarcă minţile fetelor, dar cei mai mulţi sunt săraci ca nişte şoareci de biserică, astfel încât e mai nimerit pentru tine să te măriţi cu un bătrân care-ţi dă bani mulţi. Bineînţeles că nu poate fi vorba de dragoste în privinţa asta şi că alături de un soţ bătrân nu simţi decât silă. Dar gândeşte-te că poate muri curând, şi atunci o să ai putinţa să te măriţi cu altul, care să te despăgubească de tot ce-ai îndurat.

Marian

Doamne, Dumnezeule! Socot că nu e prea cinstit să doreşti sau să aştepţi moartea cuiva, ca să fii fericită, şi nu totdeauna săvârşirea cuiva din viaţă potriveşte lucrurile aşa cum le dorim.

Frasine

Ce tot vorbeşti, fetiţo? Dar nu-l iei de bărbat, decât dacă-ţi făgăduieşte să te lase curând văduvă! Pui asta negru pe alb, pe înscrisul de căsătorie! Şi-ar fi o mare necuviinţă din partea lui să nu moară în cel mult trei luni de zile. Dar uite-l în carne şi oase.

Mariane

Vai, Frosine, ce sluţenie!

Scena 5

Harpagon, Frosine, Mariane

Harpagon

Nu-mi lua în nume de rău, frumoaso, că viu spre dumneata cu ochelari. Ştiu că farmecele dumitale sar singure în ochi, sunt grăitoare prin ele însele şi că nu e nevoie de ochelari pentru a le preţui. Însă, stelele le priveşti prin ochean şi eu susţin şi întăresc că eşti o stea şi încă ce stea: cea mai frumoasă stea care sclipeşte între stele! Frosine, de ce nu spune nimic – oare nu-i pare bine că mă vede?

Frosine

S-a zăpăcit văzându-vă. Pe urmă, fetelor le şade bine când nu arată de la început ceea ce simt în adâncul inimii.

Harpagon

Ai dreptate. (*Marianei*) Mititico scumpă, uite

pe fiică-mea care vine să-ţi ureze bun sosit.

Scena 6

Élise, Harpagon, Mariane, Frosine

Mariane

Vă rog să mă iertaţi, domnişoară, că sosind aici, nu v-am căutat de la început. *Élise*

Dimpotrivă, găsesc, domnişoară, că eu se cuvenea să vă ies înainte. *Harpagon*

Vezi ce fată mare am? Aşa-i! Iarba rea creşte prosteşte.

Mariane (*încet Frosinei*) Uf, nesuferit mai e!

Harpagon

(*încet Frosinei*)

Ce spune frumuşica?

Frosine

Că te găseşte fermecător. *Harpagon*

Prea mare cinste pentru mine, minunată copilă.

Mariane (*aparte*) Ce lighioană!

Harpagon

Adânc îndatorat pentru cele ce aud… *Mariane*

(*aparte*) Nu mai mă pot stăpâni… *Harpagon*

Uite şi pe fiu-meu care vine să-ţi facă o plecăciune…

Mariane (*aparte Frosinei*)

Frosine, ce întâmplare! E tocmai tânărul despre care ţi-am vorbit!

Frosine

(*către Mariane*)

Năstruşnică nimereală, n-am ce zice!

Harpagon

Te miri poate că am copii aşa de mari. Dar curând, curând, scap de amândoi. *Scena 7*

Cléante, Harpagon, Élise, Mariane, Frosine

Cléante

(*către Mariane*)

Ca să vorbesc deschis, domnişoară, se petrec aici lucruri la care nu mă aşteptam şi nu vă pot spune uimirea mea când tatăl meu mi-a adus adineauri la cunoştinţă ceea ce urmăreşte.

Mariane

La fel aş putea spune şi eu. Întâlnirea noastră neaşteptată m-a mirat şi pe mine. Nu eram întru nimic pregătită pentru asemenea întâmplare.

Cléante

Bineînţeles că tată-meu nu putea face o alegere mai fericită şi mă bucur din inimă că am prilejui să vă văd. Dar nu vă pot ascunde în acelaşi timp că nu sunt de loc fericit la gândul că o să-mi fiţi mamă vitregă. Mi-e foarte greu să vă felicit pentru un titlu pe care nu vi-l doresc. Vorbele mele vor părea poate grosolane anumitor inşi; dar sunt încredinţat că dumneavoastră le veţi judeca după cum se cuvine. Nu pot privi cu plăcere o căsătorie care – acum când aţi aflat cine sunt – îmi primejduieşte toate socotelile. Şi pentru a încheia, adaug – cu învoirea tatălui meu – că, dacă ar atârna de mine, nunta aceasta nu s-ar face.

Harpagon

Ia uite obrăznicie! Altceva nu putea să-i spună? *Mariane*

La rândul meu vă răspund că simt la fel cu dumneavoastră şi dacă nu sunteţi încântat să vă fiu mamă vitregă, apoi nici eu, la rândul meu, nu sunt fericită să vă socotesc de fiu. Vă rog să credeţi că nu eu sunt aceea care vă aduce o asemenea supărare. Sunt nemângâiată să vă ştiu necăjit, şi dacă o voinţă mai tare ca a mea nu m-ar sili, vă dau cuvântul meu că n-aş consimţi la o căsătorie care vă umple de mâhnire.

Harpagon

Bine-i face! La vorbe prosteşti se răspunde la fel! Îţi cer eu iertare, frumoaso, pentru neobrăzarea lui fiu-meu. E un tânăr zevzec care nu-şi dă seama de ce spune.

Mariane

Vă încredinţez că vorbele lui nu m-au supărat deloc – dimpotrivă, a fost pentru mine un prilej să-i aflu adevăratele gânduri. Mi-a plăcut mărturisirea lui. Şi dacă vorbea altfel, l-aş fi preţuit mai puţin.

Harpagon

Prea multă bunătate din partea dumitale când îl judeci aşa. Dar cu vremea, îşi va recunoaşte greşeala şi o să vezi că-şi va schimba părerile.

Cléante

Nu, tată, n-am să mi le schimb. Şi o rog pe domnişoara să creadă în spusele mele. *Harpagon*

Poftim că-i dă înainte şi din ce în ce mai apăsat! Ce îndrăzneală! *Cléante*

Poate vrei să-mi calc pe inimă?

Harpagon

Iar? Te poftesc să schimbi vorba! *Cléante*

Uite că o schimb. Îngăduiţi-mi, domnişoară, ca în locul tatălui meu, să vă mărturisesc că n-am văzut pe lume fiinţă mai fermecătoare ca dumneata… că nu e fericire mai mare decât să fie cineva iubit de dumneata şi că a te numi soţul dumitale e o slavă, o soartă atât de fericită, încât aş schimba-o bucuros cu a tuturor stăpânitorilor lumii. Da, domnişoară, nu cunosc noroc mai mare, decât acel de a te avea şi într-acolo se îndreaptă întreaga mea râvnă. Aşa încât sunt gata să înfrunt orice piedică spre a cuceri o pradă atât de nepreţuită şi, greutăţile, oricât ar fi de puternice…

Harpagon

Ei, domol fiule… mai domol, dacă nu ţi-e cu supărare. *Cléante*

Doar eu vorbesc în numele dumitale, tată… *Harpagon*

Slavă Domnului, am şi eu limbă, aşa că n-am nevoie de un mijlocitor ca tine. Mai bine adu scaune…

Frosine

Nu, mai curând să plecăm la iarmaroc. Aşa ne întoarcem mai devreme, ca să avem răgaz să stăm de vorbă.

Harpagon

(*către Brindavoine*)

Atunci, să se pună caii la caleaşca. (*Marianei*) Iartă-mă, frumoaso, că nu m-am gândit să-ţi dau înainte o dulceaţă…

Cléante

Am avut eu grijă, tată, şi am trimis să cumpere din partea dumitale portocale de China, lămâi dulci şi dulceaţă.

Harpagon (*încet, lui Valère*) Valère…

Valère

(*către Harpagon*) A înnebunit!

Cléante

Ori, eşti de părere, tată, că nu e de ajuns? Atunci, domnişoara o să fie bună să ne ierte… *Mariane*

Dar nu era nevoie… *Cléante*

Domnişoară, aţi văzut ce scântei aruncă diamantul pe care tată-meu îl poartă în deget? *Mariane*

Adevărat, scapără de-ţi ia ochii. *Cléante*

(*scoate inelul din degetul lui Harpagon şi îl întinde Marianei*)

Uitaţi-vă la el mai de aproape… *Mariane*

Într-adevăr e minunat! Ce ape… ce scântei… (*Vrea să-l înapoieze*) *Cléante*

(*se aşază în dreptul ei*)

O, nu, domnişoară. E atât de frumoasă mâna care-o împodobeşte. Opriţi-l. Tatăl meu vi-l dăruieşte! *Harpagon*

Eu?

Cléante

Aşa e, tată, că o rogi pe domnişoara să-l primească, din dragoste pentru dumneata? *Harpagon*

(*încet, către fiu-său*) Ce te-a apucat? *Cléante*

Dar ce mai întreb eu! Mi-a făcut semn că

„da”…

Mariane Nu pot primi.

Cléante

Glumeşti, domnişoară! Dar nici prin gând nu-i trece să-l ia înapoi!

Harpagon

(*aparte*)

Turbez!

Mariane

Ar însemna din partea mea… *Cléante* (*împiedicând-o pe Mariane să înapoieze inelul*). Ascultaţi-mă ce spun, l-aţi jigni…

Mariane Te rog…

Cléante

Sub niciun cuvânt.

Harpagon (*aparte*) Dracu’ să te ia!

Cléante

Uite-l ce supărat e că nu primiţi.

Harpagon

(*încet, către fiu-său*)

Ticălosule!

Cléante

Vreţi să-l apuce deznădejdea?

Harpagon

(*încet, către fiu-său, ameninţându-l*) Călăule!

Cléante

Tată, vezi că eu n-am nicio vină. Fac ce pot ca s-o hotărăsc să-l primească, dar ea se încăpăţânează.

Harpagon

(*izbucneşte*)

Spânzuratule!

Cléante

Domnişoară, tată-meu mă ceartă, din pricina dumneavoastră. *Harpagon*

(*strâmbându-se cumplit*) Pungaşule!

Cléante

E în stare să se îmbolnăvească. Fie-vă milă, domnişoară, nu vă mai împotriviţi! *Frosine*

Doamne, Doamne, ce de mofturi! Păstrează inelul – fă-i pe voie! *Mariane*

Ca să nu vă necăjiţi prea mult, îl primesc – dar cu cel dintâi prilej vi-l dau înapoi.

Scena 8

Harpagon, Mariane, Frosine, Cléante, Brindavoine, Élise

Brindavoine

Stăpâne, a venit un om – zice că vrea să vă vorbească. *Harpagon*

Spune-i că n-am timp. Să treacă altă dată. *Brindavoine*

Zice că v-aduce nişte bani. *Harpagon*

Vă rog să mă iertaţi. Mă întorc îndată.

Scena 9

Harpagon, Mariane, Cléante, Élise, Valère, Frosine, La Merluche

La Merluche

(*intrând în goană, dă peste Harpagon şi-l răstoarnă*) Stăpâne…

Harpagon

Au, m-a omorât tâlharul! *Cléante*

Ce e, tată, te-a lovit undeva? *Harpagon*

Tâlharul, fără doar şi poate, a primit bani de la datornicii mei, ca să mă omoare… *Valère*

O să vă treacă… *La Merluche*

Iartă-mă, stăpâne, am socotit că e nimerit să vin în goană. *Harpagon*

Ce pofteşti, ucigaşule? Ce cauţi aici? *La Merluche*

Să vă spun că nu sunt potcoviţi caii. *Harpagon*

Duceţi-i numaidecât la potcovar. *Cléante*

Până se întorc de la potcovar, dă-mi voie, tată, să arăt casa domnişoarei. Pe urmă mergem în grădină unde o să ni se servească gustarea.

Harpagon

Valère, fii cu ochii în patru şi vezi de pune la o parte cât poţi mai multe fructe, ca să le trimitem înapoi negustorului.

Valère Am înţeles.

Harpagon (*singur*)

Dezmeticul ăsta o să mă lase în sapă de lemn!

Actul IV

Scena 1

Cléante, Mariane, Élise, Frosine

Cléante

Să intrăm aici, e mai nimerit. Nu e nimeni în preajmă, care să ne dea de bănuit, aşa că putem sta de vorbă în linişte.

Élise

Domnişoară, fratele meu mi-a destăinuit dragostea lui pentru dumneata. Ştiu şi eu câte neplăceri şi câte suferinţe poate pricinui o

întâmplare ca asta. Aşa că sunt gata, cu inima plină de o mare duioşie de soră, să te ajut după puterile mele.

Mariane

Ajutorul unei fiinţe ca dumneata înseamnă pentru mine o mare mângâiere. Şi te rog stăruitor, domnişoară, să-mi păstrezi mai departe prietenia dumitale. Numai aşa voi fi în stare să îndur loviturile sorţii.

Frosine

Pre legea mea, şi unul şi altul sunteţi la fel de nefericiţi. De ce nu mi-aţi dat de veste mai înainte? Aş fi ştiut eu cum să înlătur primejdia şi lucrurile n-ar fi ajuns unde se găsesc acum.

Cléante

Soarta cea crudă a vrut astfel. Frumoasă Mariane, ce ai hotărât? *Mariane*

Sărmana de mine, sunt eu în stare să iau vreo hotărâre? Pot face altceva decât să trag nădejde – supusă cum sunt voinţei altora?

Cléante

Atunci, nu mă pot sprijini, în inima dumitale, decât pe nădejdi? Unde sunt înţelegerea, bunătatea, care să-mi sară în ajutor, dragostea care nu se dă răpusă?

Mariane

Ce vrei să-ţi răspund? Pune-te în locul meu şi spune ce e de făcut. Dă-mi o părere, porunceşte: mă supun dumitale, fiindcă te ştiu destul de cuminte ca să ceri de la mine numai ceea ce e îngăduit de onoare şi bună-cuviinţă.

Cléante

Vai, ce mă fac eu, dacă mă sileşti să îndeplinesc numai ceea ce-mi îngăduie onoarea rău înţeleasă şi aşa-zisa bună-cuviinţă?

Mariane

Nu pot altfel. Chiar dacă m-aş învoi să trec peste îndatoririle la care ne sileşte însăşi natura noastră, am o mamă pe care o preţuiesc şi o cinstesc. M-a crescut cu nespusă dragoste – mi-e peste putinţă să-i aduc supărări. Du-te, vorbeşte cu ea. Sileşte-te să-i câştigi încrederea. Îţi dau voie să-i spui ce vrei. Iar dacă e nevoie de sprijinul meu, da, sunt gata să-i mărturisesc tot ce simt pentru dumneata.

Cléante

Frosine, buna noastră Frosine, vrei să ne ajuţi? *Frosine*

Mai întrebi? Din tot sufletul! Mă ştiţi că sunt milostivă din fire. Cerul nu mi-a dăruit inimă de piatră, aşa că mi-e drag nespus să fac bine, când dau peste fiinţe care se îndrăgesc cu adevărat şi cinstit. Ia să vedem, ce e de făcut?

Cléante

Te rog, gândeşte-te.

Mariane Dă-ne un sfat…

Élise

Născoceşte ceva, ca să strici ce ai pus la cale. *Frosine*

Asta e cam greu. (*Către Mariane*) În ce priveşte mama dumitale, e destul de înţeleaptă şi o putem convinge să dăruiască fiului ceea ce a

consimţit să dea tatălui. (*Către Cléante*) Dar tatăl dumitale rămâne tatăl dumitale – şi aici e buba.

Cléante Bineînţeles.

Frosine

Vreau să spun că o să se înfurie straşnic că e dat în lături şi n-o să fie de loc bucuros să se învoiască la căsătoria dumitale. Lucrul cel mai nimerit ar fi să dibuim mijlocul ca el să n-o mai vrea pe Mariane.

Cléante Ai dreptate.

Frosine

Asta ştiu şi eu, că am dreptate. Vezi bine însă: care naiba e mijlocul? Dacă am găsi, de pildă, o femeie mai coaptă, care să aibă iscusinţa mea şi care să se prefacă atât de bine, încât să treacă drept cucoană de neam, i-aş ticlui la repezeală un nume năstruşnic de vicontesă sau de contesă venită din Bretania. Pe urmă, mă pricep eu să-l fac pe tatăl dumitale să creadă că e bogată, că pe lângă case şi acareturi mai are şi o sută de mii de scuzi bani gheaţă. Că e îndrăgostită moartă de el şi atâta doreşte să se vadă nevasta lui, încât e gata să-i dăruiască toată averea ei prin înscrisul de căsătorie. În chipul ăsta cred că o să renunţe la dumneata. Fiindcă, e drept, bătrânul te iubeşte, n-am nicio îndoială, dar mai presus iubeşte banul. Iar când, ameţit de un câştig închipuit, va primi să te lase slobodă, ne va fi uşor să-i dovedim că marchiza cu pricina n-a fost decât o înşelătorie.

Cléante

Iscusită socoteală ţi-ai făcut.

Frosine

Lăsaţi pe mine. Mi-am adus aminte de o prietenă care e tocmai ce ne trebuie.

Cléante

Şi fii încredinţată, Frosine, de întreaga mea recunoştinţă, dacă duci treaba până la capăt. Iar acum, fermecătoare Mariane, să încercăm a o câştiga pe mama dumitale; nu e lucru uşor să strici o căsătorie. Fă, te rog, toate sforţările de care eşti în stare. Slujeşte-te de puterea ce o ai asupră-i, datorită dragostei sale neţărmurite pentru dumneata. Desfăşoară-ţi, fără să precupeţeşti, toată gingăşia grăitoare, toate farmecele atotputernice pe care cerul le-a risipit în ochii şi pe buzele dumitale şi nu uita nici vorbele drăgăstoase, nici dulcile rugăminţi, nici mângâierile – şi sunt încredinţat că vei birui.

Mariane

Fac tot ce-mi stă în putere şi n-am să trec nimic cu vederea. *Scena 2*

Harpagon, Cléante, Mariane, Élise, Frosine

Harpagon (*aparte*)

Ehei, ce văd? Fiu-meu sărută mâna viitoarei lui mame vitrege, iar viitoarea mamă vitregă îi dă voie. Să fie la mijloc o taină?

Élise

Uite-l pe tata. *Harpagon*

Careta vă aşteaptă. Puteţi pleca oricând doriţi. *Cléante*

Dacă dumneata rămâi acasă, le însoţesc eu, tată. *Harpagon*

Te poftesc să nu pleci. Pot să se ducă şi singure, iar cu dumneata am de vorbit.

Scena 3

Harpagon, Cléante

Harpagon

Ascultă, lăsând la o parte că o să-ţi fie mamă vitregă, ce crezi de fata asta? *Cléante*

Ce cred?

Harpagon

Înfăţişarea, portul, frumuseţea, duhul.

Cléante Ehe-he-he.

Harpagon

Cu alte cuvinte?

Cléante

Ca să-ţi spun drept, de aproape nu mi s-a părut aşa cum mi-am închipuit-o. Înfăţişarea e de mironosiţă, tortul nu e grozav, iar frumuseţea, aşa şi aşa. Cât despre duh, nimic deosebit. Să nu-ţi închipui cumva că vreau să te dezgust de ea. Fiindcă ori ea, ori alta, pentru mine tot mamă vitregă rămâne.

Harpagon

Parcă adineauri vorbeai altfel… *Cléante*

Dacă i-am spus câteva lucruri măgulitoare, a fost ca să-ţi fac dumitale plăcere. *Harpagon*

Va să zică, nu simţi pentru ea niciun soi de slăbiciune? *Cléante*

Eu? De unde ai scos-o şi p-asta! *Harpagon*

Îmi pare rău, deoarece spusele tale o să mă îndemne să-mi schimb un gând care mi-a trecut prin minte. Anume, privind-o mai bine aici, mi-am

zis că s-ar putea să pară nelalocul ei o căsătorie între mine şi o fată atât de tânără. Asta mă făcea să-mi schimb hotărârea. Şi deoarece o cerusem şi-mi pusesem în joc cuvântul, ţi-aş fi dat-o ţie, dar văd că nu ţi-e pe plac.

Cléante

Mi-ai fi dat-o… mie?

Harpagon Ţie.

Cléante

În căsătorie?

Harpagon în căsătorie.

Cléante

Atunci, ascultă tată: e drept că nu mă înnebunesc după ea, dar ea să-ţi fac pe plac, uite, mă hotărăsc s-o iau de nevastă – numai ca să nu te supăr.

Harpagon

Află că sunt mai înţelept decât tine şi nu vreau să te silesc să-ţi calci pe inimă.

Cléante

Iartă-mă. Ar fi un pas pe care l-aş face din dragoste pentru dumneata. *Harpagon*

Nu. O căsătorie silită nu poate fi fericită.

Cléante

Fericirea poate veni şi mai târziu. Dumneata n-ai auzit că dragostea e de multe ori rodul căsniciei? *Harpagon*

Nu, bărbatul nu se cuvine să se vâre în împrejurări care s-ar putea să aibă urmări supărătoare şi nu vreau să fiu răspunzător pentru ele. Dacă ai fi iubit-o cu adevărat, atunci treacă de

la mine, te lăsam s-o iei de soţie în locul meu. Dar cum n-o iubeşti, mă întorc la hotărârea mea dintâi şi o opresc pentru mine.

Cléante

Atunci, dacă aşa stau lucrurile, uite tată, îţi dezvălui inima odată cu taina mea. Adevărul e că o iubesc din ziua în care am văzut-o întâia oară la plimbare. Că adineauri, eram hotărât să-ţi cer învoirea să mă-nsor cu ea, dar destăinuirea dumitale m-a oprit, ca şi teama să nu te supăr.

Harpagon

Ai fost la ea acasă?

Cléante Da, tată.

Harpagon De multe ori?

Cléante

De când o cunosc, cam de multe ori…

Harpagon

Ai fost primit bine?

Cléante

Foarte bine. Dar fără să spun cine sunt – de aici uimirea de adineauri a Marianei.

Harpagon

I-ai mărturisit că o iubeşti şi că ai de gând s-o ceri în căsători? *Cléante*

Fără îndoială. Ba i-am şi dat de înţeles maicăsii. *Harpagon*

Te-a ascultat cu plăcere, sau mu? *Cléante*

Cu cea mai mare plăcere. *Harpagon*

Şi fata răspunde dragostei tale? *Cléante*

După cât se pare, cred că şi ea simte oarecare aplecare către mine.

Harpagon (*încet*, *aparte*)

Îmi pare bine că le-am aflat taina – e tocmai ce doream. (*Tare*) Ascultă, băiatule, te poftesc să te dezbari de patima ta, să încetezi de a te mai ţine după fustele ei, fiindcă o păstrez pentru mine – iar dumneata să te însori cât de curând cu aceea pe care ţi-am ales-o.

Cléante

Bine, tată. Frumos ţi-ai mai bătut joc de mine! Şi dacă aici au ajuns lucrurile, află că eu nu renunţ la dragostea mea pentru Mariane, că n-o să mă dau în lături de la niciun mijloc pentru a ţi-o smulge pe aceea pe care o vrei şi dacă ai de partea dumitale consimţământul mamei, mai sunt şi alte împrejurări care-mi vor sări în ajutor.

Harpagon

Cum, blestematule, ai de gând să-mi pui beţe-n roate? *Cléante*

Dumneata îmi pui beţe-n roate, fiindcă eu am cunoscut-o întâi. *Harpagon*

Ai uitat că-ţi sunt tată şi îmi datorezi ascultare? *Cléante*

Nu totdeauna copiii sunt datori să dea ascultare părinţilor şi dragostea nu cunoaşte îngrădiri. *Harpagon*

Atunci o să mă cunoşti tu pe mine cu câteva beţe pe spinare. *Cléante*

Cu ameninţările nu ajungi la nimic. *Harpagon*

Ai s-o uiţi pe Mariane?

Cléante Niciodată!

Harpagon

Ei, un băţ... un băţ, repede... *Scena 4*

Jupânul Jacques, Harpagon, Cléante

Jupânul Jacques

Ei, stăpâne... domnişorule, ce aveţi de gând? *Cléante*

Nu mă sperie el pe mine!

Jupânul Jacques

(*către Cléante*)

Domol, domnişorule, domol.

Harpagon

Neruşinatul! Aşa vorbeşti cu mine?

Jupânul Jacques (*către Harpagon*)

Stăpâne, fii dumneata mai cuminte...

Cléante

Nu mă las cu una cu două...

Jupânul Jacques (*către Cléante*)

Dă-ţi seama că e tatăl dumitale... *Harpagon*

Lasă-mă să-l pocnesc.

Jupânul Jacques (*către Harpagon*)

E fiul dumitale... Pe mine, mai înţeleg. *Harpagon*

Jupâne Jacques, fii judecător şi spune dacă n-am dreptate... *Jupânul Jacques*

Poftim, primesc. (*Către Cléante*) Dumneata dă-te deoparte. *Harpagon*

Mi-e dragă o fată şi vreau s-o iau în căsătorie. Atunci spânzuratul de colo spune că şi el o îndrăgeşte şi că o vrea de soţie, împotriva poruncilor mele.

Jupânul Jacques Asta nu se cuvine.

Harpagon

Aşa e? Şi ce poate fi mai groaznic decât un fiu care se ia la întrecere cu tată-său? Când dimpotrivă, e de datoria lui să nu se atingă de ceea ce-i este scump!

Jupânul Jacques

Întocmai, stăpâne. Stai aici, că mă duc să-i spun.

(*Se duce la Cléante, care aşteaptă în colţul opus al scenei*) *Cléante*

Deoarece chiar el te-a ales judecător, eu nu mă ridic nici împotriva ta, nici a oricărui altul. Aşa că tu ai să hotărăşti de partea cui e dreptatea.

Jupânul Jacques

Prea mare cinste pentru mine.

Cléante

Iubesc o fată care răspunde simţirii mele şi primeşte cu drăgălăşenie mărturiile mele de credinţă statornică, când poftim că lui taică-meu i se năzăreşte să-mi tulbure fericirea cu cererea lui în căsătorie.

Jupânul Jacques

Asta nu e frumos din partea lui.

Cléante

Cum de nu-i e ruşine? La vârsta lui, îi mai trece prin minte să se însoare? Nu se gândeşte cum îi stă îndrăgostit? Îndeletnicirea asta ar trebui s-o lase celor tineri.

Jupânul Jacques

Ai dreptate. Asta e o batjocură. Mă duc să-i şoptesc două vorbuliţe. (*Se întoarce la Harpagon*) Stăpâne, băiatul dumitale nu e chiar aşa de pornit

cum s-ar crede. Mi-a destăinuit chiar că ai dreptate, că recunoaşte că îţi datorează cinstirea cuvenită unui părinte, că la început nu şi-a dat seama de ce spune, dar că de-acum se supune voinţei dumitale. Să te porţi numai frumos cu el şi să-i cauţi o nevastă după placul lui.

Harpagon

Atunci spune-i, prietene, că dacă se ţine de cuvânt, o să vadă numai bine de la mine şi că – afară de Mariane – poate alege orice altă fată.

Jupânul Jacques

Lasă-te în seama mea, stăpâne. (*Merge la Cléante*) Află că tatăl dumitale nu e aşa de nesocotit cum îl crezi. Vorbele dumitale nesăbuite l-au scos din fire, e supărat numai pe felul dumitale de a te purta cu el, aşa încât e gata să-ţi înlesnească tot ce doreşti, dacă-i vorbeşti domol şi-i arăţi respectul, supunerea şi dragostea pe care un fiu le datorează părintelui său.

Cléante

Te rog, jupâne Jacques, spune-i că dacă mi-o dă pe Mariane, am să fiu cel mai supus copil de pe lume şi că în nicio împrejurare n-am să-i ies din voie.

Jupânul Jacques (*către Harpagon*)

S-a făcut. E gata să primească tot ce-ai spus.

Harpagon

Aşa mai zic şi eu.

Jupânul Jacques (*lui Cléante*)

Treaba merge pe roate. E încântat de făgăduielile dumitale. *Cléante*

Slavă Domnului! *Jupânul Jacques*

Acuma apropiaţi-vă şi staţi de vorbă cât poftiţi. Era cât p-aci să vă certaţi, fiindcă n-avea cine să vă potolească.

Cléante

Jupâne Jacques, o să-ţi fiu recunoscător toată viaţa.

Jupânul Jacques

Zău dacă ai de ce, domnişorule…

Harpagon

Te-ai purtat frumos, jupâne, şi meriţi o răsplată. Crede-mă, n-am să uit.

(*Bagă mâna în buzunar; jupânul Jacques crede că-i dă răsplata făgăduită, dar Harpagon scoate batista*)

Jupânul Jacques Vă sărut mâinile.

Scena 5

Cléante, Harpagon

Cléante

Te rog, tată, să mă ierţi că nu m-am putut stăpâni.

Harpagon Nu face nimic.

Cléante

Şi crede-mă că-mi pare nespus de rău… *Harpagon*

Iar mie îmi pare nespus de bine că ţi-a venit mintea la cap.

Cléante

Ce bun eşti, tată, că ai uitat aşa repede că ţi-am greşit. *Harpagon*

Părinţii uită uşor greşelile copiilor, dacă se

cuminţesc. *Cléante*

Şi n-ai să-mi păstrezi nicio pică pentru năzdrăvăniile mele? *Harpagon*

Supunerea şi respectul tău mă îndreptăţesc să mă port aşa. *Cléante*

Îţi făgăduiesc, tată, că nu voi uita până la mormânt bunătatea dumitale. *Harpagon*

Iar eu îţi făgăduiesc că orice mi-ai cere îţi dau cu bucurie.

Cléante

Nu, nu-ţi mai cer nimic, după ce mi-ai dăruit pe Mariane. *Harpagon*

Ce? Cum?

Cléante

Spun, iubite tată, că mulţumirea mea nu mai cunoaşte margini şi că bunătatea ta mă copleşeşte, dăruindu-mi-o pe Mariane.

Harpagon

Cine ţi-a spus că ţi-o dăruiesc pe Mariane? *Cléante*

Dumneata, tată. *Harpagon*

Eu?

Cléante

Bineînţeles că dumneata… *Harpagon*

Dimpotrivă, tu ai spus că renunţi la ea.

Cléante

Eu?

Harpagon

Tu.

Cléante

Nici pomeneală. *Harpagon*

Cum, n-ai făgăduit să nu te mai gândeşti *Cléante*

Mă gândesc mai mult ca totdeauna. *Harpagon*

Iar începi, blestematule? *Cléante*

Nimic n-o să mă schimbi. *Harpagon*

Atunci ştiu ce-mi rămâne de făcut.

Cléante

Fă ce pofteşti.

Harpagon

Să nu te mai arăţi în faţa mea.

Cléante Foarte bine.

Harpagon

Mă lepăd de tine.

Cléante

Leapădă-te. *Harpagon*

Nu te mai recunosc drept fiul meu.

Cléante

N-am să mă prăpădesc.

Harpagon

Te dezmoştenesc.

Cléante

Fă cum pofteşti. *Harpagon*

Pe deasupra, îţi dăruiesc blestemul meu.

Cléante

N-am nevoie de darurile dumitale. *Scena 6*

La Flèche, Cléante

La Flèche

(*iese din grădină cu o casetă*)

Stăpâne, bine că te găsesc! Vino cu mine!

Cléante Ce e?

La Flèche
Vino cu mine, repede. S-a făcut! *Cléante*
Ce e?
La Flèche Necazul dumitale...
Cléante
Cum?
La Flèche
De azi-dimineaţă îi dau târcoale...
Cléante Nu pricep.
La Flèche
Comoara tatălui dumitale – uite-o.
Cléante Cum ai făcut?
La Flèche
Îţi spun eu. Să fugim, îl aud zbierând.
Scena 7 Harpagon
(*cu capul gol, intră urlând din grădină*)
Hoţii! Hoţii! Puneţi mâna pe hoţ. Ucigaşii! Prindeţi-i pe ucigaşi! Unde eşti, Dumnezeule drept? M-au nimicit! M-au omorât! Mi-au smuls beregata, mi-au furat bănişorii! Cine poate fi? încotro s-a dus? Unde o fi acum? În ce gaură se ascunde? Cum să fac săpun mâna pe el? încotro să alerg, ori mai bine să stau pe loc? E alături? Este aici? Care eşti ăla? Opreşte! Dă-mi banii, tâlharule! (*Se prinde singur de braţ*) Eu eram! Mi s-au rătăcit minţile, nu mai ştiu unde sunt, cine sunt, nici ce fac! Vai, bănişorii mei, bănişorii mei, prietenii mei drăgălaşi, cum aţi pierit! Şi de când am rămas fără voi, nu mai găsesc sprijin, nici mângâiere, nici bucurie pe lume! S-a sfârşit cu mine, nu mai am niciun rost în viaţă! Fără de voi

nu mai pot; trăi. Gata m-am dus, mor, am murit, am murit şi m-a îngropat! Nu se dovedeşte nimeni să mă învieze, aducându-mi înapoi banii, sau spunându-mi măcar cine i-a furat? Haide, aştept! Tăceţi, va să zică? Oricare ar fi hoţul, a pândit cu mare iscusinţă ceasul – tocmai când stăm de vorbă cu nemernicul de fiu-meu! Mă duc! Mă duc să caut poliţia. La cazne! La cazne, toată lumea: servitoare, slugi, fiică-mea, fiu-meu şi, la urmă, eu! Ei, dar ce v-aţi adunat atâţia la un loc? Pe care arunc ochii, mă trăsneşte bănuiala că fiecare din voi e hoţul care m-a furat! De cine vorbiţi între voi? De tâlharul care m-a prădat? Cine mişcă acolo sus? Nu cumva e hoţul meu? Vă rog în genunchi, dacă ştiţi cumva care este, unde-l pot găsi, daţi-mi de ştire! Ori poate e ascuns printre voi? Ce vă uitaţi aşa la mine şi râdeţi? Va să zică şi voi sunteţi părtaşi la furt? Repede, repede, poliţia, străjile, judecătorii, temnicerii, spânzurătorile şi călăii! Spânzuraţi-mi-i pe cine nimeriţi! Iar dacă nu se găsesc bănişorii, spânzuraţi-mă şi pe mine!

Actul V

Scena 1

Harpagon, comisarul şi ajutorul său

Comisarul

Lăsaţi-mă să fac cum ştiu. Ce Dumnezeu, îmi cunosc meseria! Doar nu de azi, de ieri, cercetez furturi, şi aş vrea să am atâtea pungi de bani câţi hoţi am trimis la spânzurătoare!…

Harpagon

Toţi judecătorii sunt datori să lupte ca să mi

se facă dreptate. Aşa că dacă nu-mi găsesc banii, îmi cer dreptatea împotriva împărţitorilor de dreptate.

Comisarul

O să îndeplinim toate cercetările legiuite. Spuneaţi că în casetă se găseau… *Harpagon*

…zece mii de galbeni bătuţi pe muchie.

Comisarul Zece mii?

Harpagon

Zece mii de galbeni.

Comisarul

Ăsta e furt, nu glumă. *Harpagon*

Nu se află pedeapsă destul de cumplită pentru o crimă nelegiuită ca asta! Şi dacă făptaşul rămâne nepedepsit, atunci şi cele mai sfinte lucruri sunt primejduite.

Comisarul

Şi în ce fel de bani era suma? *Harpagon*

Galbeni din aurul cel mai curat şi arginţi zimţuiţi.

Comisarul Bănuiţi pe cineva?

Harpagon

Pe toată lumea. Aşa că te rog să arestezi întreg oraşul cu toate mahalalele lui. *Comisarul*

Eu sunt de părere să nu speriem oamenii, ci dimpotrivă, să ne străduim a aduna, cu dibăcie, oarecare dovezi, pentru ca pe urmă, dacă e nevoie, să purcedem la găsirea banilor care v-au fost furaţi.

Scena 2

Jupânul Jacques, Harpagon, comisarul şi

ajutorul său

Jupânul Jacques

(*intră prin fund, întorcându-se spre locul pe unde a intrat*)

Ascultaţi. Mă întorc numaidecât. Până atunci, tăiaţi-i beregata, pârliţi-i picioarele în foc, opăriţi-l cu apă clocotită şi spânzuraţi-l de grindă…

Harpagon

Pe cine? Pe hoţul care m-a furat? *Jupânul Jacques*

Purcelul de lapte pe care vi l-a adus intendentul şi pe care vreau să-l meşteresc după gustul meu. *Harpagon*

Să lăsăm astea acum. Uite, mai bine să-l ascultăm pe dumnealui care are să ne spună ceva. *Comisarul*

Nu te speria, eu nu bag frica în oameni. Încet, încet, o scoatem noi la capăt. *Jupânul Jacques*

Dumnealui e musafirul nostru astă-seară? *Comisarul*

Totul e, dragă prietene, să nu ascunzi nimic stăpânului dumitale. *Jupânul Jacques*

Pe cinstea mea, o să vă arăt tot ce ştiu, aşa că o să vă ospătaţi cum nu se poate mai bine.

Comisarul

Nu e vorba de asta.

Jupânul Jacques

Şi dacă mâncarea n-o să iasă gustoasă cum aş dori-o, de vină e numai intendentul nostru, care-mi taie mereu aripile cu foarfecele zgârceniei.

Harpagon

Ticălosule, nu de ospăţ e vorba! mai curând spune ce ştii de banii care mi s-au furat.

Jupânul Jacques Vi s-au… furat bani?

Harpagon

Da, tâlharule! Şi te spânzur, dacă nu mi-i dai înapoi. *Comisarul*

Pentru numele lui Dumnezeu, nu-l ameninţaţi! îl văd după înfăţişare că e om cinstit şi că o să vă dezvăluie ceea ce doriţi să aflaţi, fără să fie nevoie de a-l vârî în puşcărie. Aşa că, prietene, dacă mărturiseşti, nu ţi se face niciun rău, ba mai mult, stăpânul dumitale te va răsplăti după cuviinţă. I s-au furat astăzi banii şi nu se poate ca dumneata să n-ai oarecare bănuieli.

Jupânul Jacques (*aparte*)

Uite că mi-a picat prilejul nimerit să mă răzbun pe intendentul nostru. De când s-a încuibat aici, el taie şi spânzură şi numai sfaturile lui sunt luate în seamă. N-am uitat apoi bătaia de adineauri.

Comisarul

Să-l lăsăm să vorbească. V-am spus că e om cinstit, aşa că e gata să mărturisească tot ce ştie. *Jupânul Jacques*

Stăpâne, dacă e vorba să dăm lucrurile pe faţă, eu cred că jupânul intendent a săvârşit ticăloşia. *Harpagon*

Valère?

Jupânul Jacques

El!

Harpagon

El, pe care-l socoteam omul meu de credinţă? *Jupânul Jacques*

Chiar el! îl bănuiesc că el v-a furat. *Harpagon*

Şi pe ce te întemeiezi? *Jupânul Jacques*

Pe ce?

Harpagon Da, pe ce?

Jupânul Jacques

Îl bănuiesc… pe ce e de bănuit.

Comisarul

Asta nu e de ajuns. Adu dovezi. *Harpagon*

L-ai văzut cumva dând târcoale locului unde am ascuns banii? *Jupânul Jacques*

L-am văzut. Unde aţi ascuns banii?

Harpagon în grădină.

Jupânul Jacques

În grădină, întocmai, l-am văzut dând târcoale prin grădină. Şi în ce erau băgaţi banii?

Harpagon într-o casetă.

Jupânul Jacques

Din ce în ce mai bine. L-am zărit cu o casetă. *Harpagon*

Şi cum arăta caseta? Ca să văd dacă era a mea…

Jupânul Jacques Cum arăta caseta?

Harpagon

Da.

Jupânul Jacques

Era… era… Cum să fie? Ca orice casetă.

Comisarul

Bineînţeles, dar dă-ne oarecare amănunte, să vedem… *Jupânul Jacques*

Era o casetă... o casetă destul de mare. *Harpagon*

Cea care mi s-a furat era mică. *Jupânul Jacques*

Mică, bineînţeles că e mică, dacă o judeci aşa, dar eu am socotit-o mare, după ce se găsea înăuntru.

Comisarul

Şi de ce culoare era?

Jupânul Jacques De ce culoare?

Comisarul

Da.

Jupânul Jacques

D-apoi... de culoare... aşa şi aşa! Dacă m-aţi ajuta un pic, v-aş spune...

Harpagon Haide...

Jupânul Jacques Nu era roşie?

Harpagon Ba cenuşie.

Jupânul Jacques

Întocmai. Cenuşie, bătând în roşu. Asta vream să spun. *Harpagon*

Caseta mea era, nu mai încape îndoială. Scrie, prietene, scrie-i mărturia. Doamne, în cine să te mai încrezi? Uite, nu m-aş mira acum ca hoţul să fiu chiar eu.

Jupânul Jacques

Stăpâne, uite-l că vine încoace. Şi te rog frumos să nu-i spui că eu l-am dat în gât.

Scena 3

Valère, Harpagon, comisarul şi ajutorul său, jupânul Jacques

Harpagon

Apropie-te. Şi acum, mărturiseşte cea mai întunecată ticăloşie, lovitura cea mai cumplită pe care un om a săvârşit-o vreodată.

Valère

Nu pricep ce spuneţi. *Harpagon*

Cum, nemernicule, nu roşeşti măcar, după o asemenea fărădelege?

Valère

De care fărădelege pomeniţi? *Harpagon*

De care fărădelege pomenesc, tâlharule! Ca şi cum habar n-ai avea de ce auzi! Degeaba încerci să mi te ascunzi – fapta ta a fost descoperită şi am aflat tot. Cum a fost cu putinţă să-ţi baţi joc în felul ăsta de bunătatea mea? Într-adins ai intrat la mine, ca să mă vinzi, să mă îmbrobodeşti în halul ăsta!

Valère

Dacă s-a descoperit tot, n-am să umblu cu ocoluri şi nici n-am să tăgăduiesc.

Jupânul Jacques (*aparte*)

Nu cumva am ghicit fără să-mi fi dat seama? *Valère*

Mai de mult hotărâsem să vă vorbesc – aşteptam numai împrejurarea prielnică. Dar după cum s-au întors lucrurile, vă rog stăruitor să nu vă supăraţi şi să-mi daţi dreptate.

Harpagon

Ce dreptate mai pofteşti să-ţi dau, hoţ ticălos? *Valère*

Vai, stăpâne, asemenea ocări întrec măsura.

E drept că am făptuit faţă de dumneavoastră o greşeală, dar dintr-acelea care se pot ierta.

Harpagon

Cum – se pot ierta? O capcană, o nelegiuire ca asta? *Valère*

Vă rog, nu vă înfuriaţi. După ce mă veţi auzi, veţi recunoaşte singur că răul nu e atât de mare pe cât îl socotiţi.

Harpagon

Răul nu e atât de mare pe cât îl socotesc? Dar sângele meu, dar trupul din trupul meu? *Valère*

Sângele dumneavoastră n-a încăput pe mâini rele. Sunt în măsură să nu-i pricinuiesc nicio neplăcere, fiindcă orice se poate drege.

Harpagon

Sunt de aceeaşi părere, numai dă-mi înapoi ce mi-ai răpit.

Valère

Cinstea dumneavoastră nu va fi atinsă. *Harpagon*

Cinstea mea n-are ce căuta aici. Dar spune-mi: ce te-a îndemnat să te porţi aşa? *Valère*

Cum, mai mă întrebaţi?

Harpagon Uite că te întreb.

Valère

O zeitate căreia i se cuvin toate iertăciunile: dragostea.

Harpagon Dragostea?

Valère

Da, dragostea. *Harpagon*

Frumoasă dragoste, minunată dragoste, n-am

ce zice! Dragoste de galbenii mei! *Valère*

Vă înşelaţi. Nu bogăţiile dumneavoastră m-au ispitit, nu ele m-au ameţit, şi vă spun deschis că nu râvnesc la bunurile dumneavoastră, dacă bineînţeles îmi lăsaţi pe cel care-l am.

Harpagon

Pe toţi dracii, să-ţi iasă din cap aşa ceva! Nu-ţi las nimic! Ascultaţi la el obrăznicie: nu vrea să-mi dea înapoi ce mi-a furat!

Valère

Socotiţi că e un furt? *Harpagon*

Dar ce-a fost, dacă nu furt? O comoară, o adevărată comoară! *Valère*

Comoară, bine aţi spus, şi cea mai nepreţuită din câte aveţi – dar nu înseamnă că o pierdeţi, dacă mi-o încredinţaţi mie. Vă cer, în genunchi, comoara asta, plină de farmec, să mi-o dăruiţi – veţi fi săvârşit o faptă de laudă.

Harpagon

Nici nu mă gândesc. Unde vrei să ajungi? *Valère*

Ne-am jurat unul altuia credinţă veşnică, să nu ne despărţim niciodată. *Harpagon*

Straşnic jurământ şi de şagă făgăduială! *Valère*

Da, ne-am legat împreună pentru vecie. *Harpagon*

Asta n-o să se întâmple, îţi dau încredinţare. *Valère*

Numai moartea ne poate despărţi. *Harpagon*

Ia uite-l cum se înverşunează pe banii mei!

Valère

V-am mai spus că nu pofta de bani m-a împins să fac ce am făcut. Inima mea n-a ascultat de socotelile pe care vi le închipuiţi, ci o pricină vrednică de cinste m-a îndemnat la asta.

Harpagon

Până la urmă o să susţii că mi-ai furat bunul din milostivire creştinească! Dar pun eu capăt la toate, iar justiţia o să-mi facă dreptate, blestematule ce eşti!

Valère

Faceţi cum credeţi, sunt gata să îndur toate urmările furiei dumneavoastră. Însă credeţi-mă, vă rog, că dacă la mijloc e vreun rău, numai pe mine trebuie să vă descărcaţi mânia, deoarece fiica dumneavoastră nu are nicio vină.

Harpagon

Asta, da, te cred. Prea ar fi treabă neauzită ca fiica mea să fie şi ea părtaşă la o asemenea nelegiuire. Acum vreau să-mi regăsesc comoara, aşa că spune unde ai dus-o.

Valère

Dar n-am dus-o nicăieri. Se găseşte şi acum în casa dumneavoastră!

Harpagon (*aparte*)

O, caseta mea dragă! (*Tare*) Se găseşte la mine în casă? *Valère*

Da.

Harpagon

Şi ia spune: nu te-ai atins de ea?

Valère

Eu? A, sunteţi nedrept nu numai faţă de mine, dar şi faţă de ea! O văpaie curată şi respectuoasă mă mistuie pentru dânsa!

Harpagon (*aparte*)

Îl mistuie pentru caseta mea! *Valère*

Mai curând mor, decât să-mi întinez simţirea cu vreun gând jignitor. Este prea cuminte şi cinstită.

Harpagon (*aparte*)

Caseta mea, cinstită!

Valère

Toate dorinţele mele se împlinesc cu prisosinţă când o privesc doar şi nicio ticăloşie n-a murdărit patima pe care ochii ei frumoşi au aprins-o în inima mea.

Harpagon

Ochii frumoşi ai casetei mele! Vorbeşte de ea ca de-o ibovnică! *Valère*

Jupâneasa Claude cunoaşte tot adevărul în privinţa asta şi vă poate sta mărturie… *Harpagon*

Cum, slujitoarea mea, şi ea părtaşă? *Valère*

Da, domnule, a fost martoră a legământului nostru şi numai după ce şi-a dat seama cât e de cinstită dragostea mea, m-a ajutat s-o hotărăsc pe fiica dumneavoastră să-mi dăruiască inima ei, primind-o în schimb pe a mea.

Harpagon (*aparte*)

Nu mai pricep nimic, ori frica de puşcărie îl face să bată câmpii? (*Către Valère*) Ce-mi tot îndrugi aici de fiica mea?

Valère

Vreau să spun că mi-au trebuit toate silinţele de pe lume ca s-o fac să-şi învingă sfiiciunea, să consimtă la ceea ce râvnea patima mea.

Harpagon Sfiiciunea, cui?

Valère

A fetei dumneavoastră. Aşa că ieri de-abia s-a învoit să semnăm în scris amândoi o făgăduială de căsătorie.

Harpagon

Fata mea a semnat o făgăduială de căsătorie cu tine? *Valère*

Da, domnule, după cum, la rândul meu, am semnat una la fel. *Harpagon*

Vai, Doamne, o nouă năpastă!

Jupânul Jacques (*către comisar*) Scrie, domnule, scrie…

Harpagon

Nenorocire şi mai afurisită! Deznădejde şi mai cumplită! (*Către comisar*) Repede, îndeplineşte cele de cuviinţă îndatoririi dumitale şi trimite-l la puşcărie şi ca hoţ şi ca ademenitor!

Jupânul Jacques la hoţ şi ademenitor.

Valère

Nu mi se cuvine niciun nume, nici altul! Iar când veţi afla cine sunt…

Scena 4

Harpagon, Élise, Mariane, Valère, Frosine, jupânul Jacques, comisarul şi ajutorul său

Harpagon

A, copil nemernic, fiică nevrednică de un tată ca mine! Aşa urmezi tu sfaturile pe care ţi le-am

dat? Laşi să te prindă în mrejele iubirii lui un tâlhar de drumul mare, ba îi mai şi dăruieşti credinţa ta, fără consimţământul meu? Dar vă înşelaţi şi tu şi el! (*Către Élise*) Patru pereţi bine zăbreliţi or să răspundă de purtarea ta! (*Către Valère*) Iar o drăguţă de spânzurătoare o să mă plătească de îndrăzneala ta, blestematule!

Valère

N-or să se petreacă lucrurile cum ar dori furia dumneavoastră, înainte de orice osândă, cer să fiu ascultat.

Harpagon

Când am zis spânzurătoare, am greşit! O să fii ars de viu! *Élise*

(*cade la picioarele lui Harpagon*)

Tată, fie-ţi milă, dă dovadă de simţiri mai omeneşti şi nu împinge lucrurile dincolo de hotarele puterii părinteşti. Nu te lăsa târât de orbirea supărării dumitale, ci dă-ţi seama de ce ai de gând să faci. Ia osteneala şi priveşte mai bine pe cel de care te simţi jignit. Este cu totul altfel decât îl văd ochii dumitale şi cred că legământul pe care l-am încheiat cu el o să-ţi pară mai puţin ciudat, când vei afla că, fără de el, de multă vreme aş fi fost pierdută pentru dumneata. Da, tată, el m-a scăpat atunci când am căzut în râu, aşa că lui îi datorezi viaţa fiicei pe care azi…

Harpagon

Asta nu înseamnă nimic, aşa că mult mai bine era pentru mine dacă te lăsa să te îneci, decât să-mi facă ce mi-a făcut.

Élise

Tată, în numele dragostei de părinte, te rog fierbinte… *Harpagon*

Nu, nu vreau să mai aud nimic. Justiţia să facă dreptate!

Jupânul Jacques (*aparte*)

Iar mie o să-mi plătească beţele pe spinare.

Frosine (*aparte*)

Ia te uită, încurcătură afurisită!

Scena 5

Anselme, Harpagon, Élise, Mariane, Frosine, Valère, jupânul Jacques, comisarul şi ajutorul său

Anselme

Ce s-a întâmplat, seniore Harpagon? Pari tare tulburat. *Harpagon*

A, seniore Anselme, sunt cel mai nefericit om de pe lume şi în tulburarea şi zăpăceala de aici, nu ştiu ce se va alege până la urmă din înscrisul pentru care ai venit. M-a izbit în averea mea, m-a izbit în cinstea mea! Priveşte-l pe nelegiuitul, pe ticălosul de colo, care a pângărit drepturile cele mai sfinte, care s-a strecurat la mine sub numele de om de încredere, numai ca să-mi fure banii şi să-mi ademenească fiica.

Valère

Spuneţi, cine s-a atins de banii dumneavoastră, că eu nu mai înţeleg nimic… *Harpagon*

Da, şi-au semnat amândoi o făgăduială de căsătorie. Jignirea asta te priveşte în primul rând pe dumneata, seniore Anselme, aşa că dumneata

eşti cel mai îndreptăţit să porneşti urmăririle cu poliţia, ca să te răzbuni pe neobrăzarea lui.

Anselme

Departe de mine gândul de a-mi lua nevasta cu sila şi nu cer nimic de la o inimă care s-a dăruit altuia. Dar întrucât priveşte daraverile dumitale, sunt gata să te ajut întru totul.

Harpagon

Iată-l pe dumnealui, care e comisar cinstit şi care nu uită – aşa m-a încredinţat – nimic în legătură cu slujba sa.(*Către comisar*) Învinuieşte-l cum trebuie, domnule, astfel ca să nu se dovedească pe faţa pământului un răufăcător mai desăvârşit ca el.

Valère

Nu văd de ce fărădelege pot fi învinuit, fiindcă o iubesc cu patimă pe fiica dumneavoastră, iar cât priveşte caznele la care vă închipuiţi că voi fi supus din pricina legământului nostru, o să vă schimbaţi gândul, aflând cine sunt...

Harpagon

Pe mine nu mă păcăleşti cu basme de-alde astea. Lumea e plină azi de hoţi de cinuri, de înşelători de meserie, care, folosindu-se de faptul că nimeni nu-i cunoaşte, se împopoţonează cu neruşinare cu cel dintâi nume de vază ce-i pică la îndemână.

Valère

Aflaţi, domnule, că sunt prea cinstit ca să mă împodobesc cu ce nu-mi aparţine şi că tot Neapolul poate mărturisi cine-mi sunt părinţii.

Anselme

Domol, domol, tinere. Gândeşte-te de două ori până să vorbeşti, deoarece poţi pierde mai mult decât îţi închipui, în faţa dumitale găsindu-se un om care cunoaşte întreg Neapolul şi poate – prin urmare – să descurce toate iţele poveştii dumitale.

Valère

(*îşi pune cu mândrie pălăria pe cap*)

Nu sunt omul care să se teamă de dumneavoastră. Şi de cunoaşteţi Neapolul, atunci trebuie să ştiţi cine este don Thomas d'Alburci.

Anselme

Bineînţeles că ştiu, deoarece puţini oameni l-au cunoscut mai temeinic ca mine. *Harpagon*

Nu-mi pasă nici de don Thomas, nici de don Martin.(*Văzând aprinse două lumânări, Harpagon stinge una*)

Anselme

Rogu-te, lasă-l să urmeze. Să vedem ce mai are să spună.

Valère

Mai am de spus atât: el mi-a dat viaţa. *Anselme*

El?

Valère

Da.

Anselme

Fără glume, ne-am înţeles? Născoceşte altă poveste şi o să-ţi meargă mai uşor, oricum, o minciună mai puţin gogonată, care să te poată scăpa.

Valère

Vă rog să nu-mi vorbiţi în felul ăsta. Nu e minciună, iar tot ce spun poate fi dovedit cu uşurinţă.

Anselme

Cum, îndrăzneşti să susţii că eşti fiul lui don Thomas d'Alburci?

Valère

Îndrăznesc şi sunt gata să susţin adevărul spuselor mele împotriva orişicui. *Anselme*

Năstruşnică îndrăzneală! Află atunci, ca să vezi că eşti un mincinos, că au trecut cel puţin şaisprezece ani de când omul despre care mi-ai pomenit a pierit pe mare cu soţia şi copiii, încercând să-şi scape viaţa de persecuţiile nemiloase iscate de pe urma tulburărilor din Neapole. Din pricina acestor tulburări, numeroase familii nobile au plecat în surghiun.

Valère

Aşa e. Însă aflaţi la rândul dumneavoastră – ca să nu mai vorbiţi cu uşurinţă – că un băiat al lui, în vârstă de şapte ani, a fost scăpat de la înec împreună cu un slujitor de către o corabie spaniolă şi că băiatul scăpat de la moarte e cel care vă vorbeşte. Aflaţi că după asta, căpitanul corăbiei, înduioşat de soarta ce am avut, mi-a arătat prietenie, m-a crescut ca pe copilul său şi că de îndată ce vârsta mi-a îngăduit, m-am făcut ostaş. Că de curând am aflat că tatăl meu n-a murit, după cum credeam. Că, trecând pe aici, spre a-i cerceta urmele, o întâmplare – poruncită

parcă de providenţă – mi-a îngăduit s-o văd pe fermecătoarea Élise. Şi numai văzând-o, am devenit robul frumuseţii sale. Iar focul patimii mele, ca şi străşnicia părintelui ei, m-au hotărât să rămân aici, trimiţând în locumi pe altcineva în căutarea părinţilor mei.

Anselme

Ce dovezi ai putea aduce dumneata, în afară de cele ce auzim, care să ne încredinţeze că n-ai însăilat un basm pe un fapt adevărat?

Valère

Mărturia căpitanului spaniol, un sigiliu de rubine aparţinând tatălui meu, o brăţară de agate pe care maică-mea mi-a pus-o la braţ, şi bătrânul Pedro, slujitorul care a scăpat odată cu mine de la înec.

Mariane

Vai, spusele dumitale le pot întări eu, fiindcă sunt curatul adevăr. Şi din câte mi-a fost dat să aud, m-am încredinţat că eşti fratele meu.

Valère

Dumneata… sora mea? *Mariane*

Da. Inima a început să-mi bată de cum ai deschis gura şi maică-mea, care o să fie nespus de fericită să te vadă, mi-a povestit de nenumărate ori nenorocirile familiei noastre. Cerul ne-a scăpat şi pe noi de la înec, dar dacă ne-a redat viaţa, a fost cu preţul libertăţii noastre, deoarece nişte corsari ne-au cules, pe mama şi pe mine, de pe sfărâmăturile corăbiei. După zece ani, o întâmplare fericită ne-a scăpat din robie, ne-am

întors la Neapole, dar am găsit tot vândut, iar despre tatăl nostru, nicio ştire. Am trecut la Genova, unde mama cu greu a mai putut aduna câteva rămăşiţe dintr-o moştenire irosită, iar de acolo, fugind de sălbatica lăcomie a neamurilor ei, am poposit în locurile astea, unde de-abia îşi mai târăşte zilele înnegurate.

Anselme

O, cerule, nemăsurată e puterea ta! Şi ce bine ştii să arăţi că numai tu eşti în stare de asemenea minuni! Veniţi în braţele mele, copii, şi contopiţi-vă lacrimile de bucurie cu ale părintelui vostru.

Valère

Dumneata eşti tatăl nostru? *Mariane*

Pe dumneata te plânge mama de atâta amar de vreme? *Anselme*

Da, fata mea, da, fiul meu, eu sunt don Thomas d'Alburci, pe care cerul l-a ocrotit de furia valurilor cu toţi banii ce-i avea asupra lui şi care, timp de aproape şaisprezece ani, socotindu-vă morţi – se pregătea, după lungi călătorii, să caute, în căsătoria lui cu o gingaşă făptură, mângâierea unui nou cămin. Dându-mi seama că viaţa îmi e primejduită dacă mă întorc la Neapole, am renunţat la el pentru totdeauna şi după ce am găsit mijlocul să vând tot ce aveam acolo, m-am statornicit aici, unde, sub numele de Anselme, am izbutit să îndepărtez de mine necazurile pricinuite prin adevăratul meu nume.

Harpagon

Şi acesta e fiul dumitale? *Anselme*

Da.

Harpagon

Atunci te chem în judecată ca să-mi plăteşti cei zece mii de galbeni pe care mi i-a furat.

Anselme

Fiul meu… te-a furat pe dumneata? *Harpagon*

Fiul dumitale şi nu altul.

Anselme

De unde ştii că el? *Harpagon*

Jupânul Jacques mi-a spus.

Valère

(*către jupânul Jacques*) Tu ai spus?

Jupânul Jacques

M-ai auzit pe mine deschizând gura? *Harpagon*

Şi domnul comisar i-a primit mărturia.

Valère

Dar dumneata mă crezi în stare de o faptă atât de josnică? *Harpagon*

În stare, neînstare, eu vreau banii mei!

Scena 6

Cléante, Valère, Mariane, Élise, Frosine, Harpagon, Anselme, Jupânul Jacques, La Flèche, comisarul şi ajutorul său

Cléante

Tată, nu te mai chinui – te rog – şi nu mai învinui pe nimeni. Am ştiri cu privire la ceea ce te necăjeşte şi am venit să-ţi spun că dacă te hotărăşti să consimţi la căsătoria mea cu Mariane, îţi primeşti banii înapoi.

Harpagon Unde sunt?

Cléante

Nu te întrece cu firea, sunt într-un loc de care răspund, aşa că totul atârnă de mine. Rămâne ca dumneata să ne spui ce hotărăşti: ori mi-o dai pe Mariane, ori s-a dus caseta.

Harpagon

Nu s-a scos nimic din ea? *Cléante*

Nimic. Aşa că vrem să ştim dacă ai de gând să-ţi dai consimţământul. Maică-sa o lasă slobodă să aleagă între mine şi dumneata.

Mariane

S-ar cuveni să mai adaug că numai hotărârea asta nu e de ajuns, fiindcă cerul, odată cu fratele pe care îl vezi, mi-a dat şi un părinte de la care trebuie să mă ceri.

Anselme

Cerul nu v-a dăruit părintelui vostru pentru ca să mă împotrivesc dorinţelor voastre celor mai fierbinţi, dragii mei copii. Astfel încât, seniore Harpagon, nădăjduiesc că vei fi şi dumneata de părere că e mai potrivit ca alegerea unei fete să cadă asupra fiului, mai curând decât asupra tatălui. Haide, nu ne sili să rostim vorbe care nu se cade să le auzi, aşa că învoieşte-te la îndoita căsătorie, cum am făcut şi eu.

Harpagon

Ca să ştiu ce am de făcut, întâi să-mi văd caseta. *Cléante*

O s-o vezi nevătămată şi neatinsă. *Harpagon*

Pe urmă, n-am bani de dat zestre copiilor mei.

Anselme

Am eu pentru ei, de asta să nu duci grijă. *Harpagon*

Îţi iei asupra dumitale cheltuiala amânduror căsătoriilor? *Anselme*

Îmi iau. Mai doreşti ceva? *Harpagon*

Îmi faci pentru nuntă şi haine de socru? *Anselme*

Îţi fac. Iar acum, să ne bucurăm în voie de ziua asta fericită. *Comisarul*

Ei, domnilor, domol, nu vă fie cu supărare. Mie cine-mi plăteşte ce-am scris? *Harpagon*

N-am nevoie de înscrisurile dumitale! *Comisarul*

Nu mai spune! Ori îţi închipui că eu muncesc de pomană? *Harpagon*

(*arătând către jupânul Jacques*)

Pentru osteneală, poftim, ia-l şi spânzură-l pe dumnealui!

Jupânul Jacques

Zău, dacă mă dumeresc cum e mai bine! Când spui drept, te cotonogeşte cu bâta – când minţi, te trimit la spânzurătoare!

Anselme

Seniore Harpagon, să-i iertăm înşelătoria. *Harpagon*

Dar îl plăteşti dumneata pe comisar? *Anselme*

Îl plătesc. Şi acum, Mariane, să mergem repede să împărtăşim mamei tale bucuria noastră. *Harpagon*

Iar eu, să-mi revăd draga mea casetă.

Domnul de Pourceaugnac

Comedie – balet în trei acte, în proză *1669*
În româneşte de *Tudor Arghezi*

Domnul de Pourceaugnac, comedie-balet realizată în colaborare cu Lulli, a fost jucat pentru prima oară la castelul din Chambord în septembrie 1669 şi pe scena de la Palais-Royal la 15 noiembrie al aceluiaşi an. Improvizaţia cam descusută, povestea provincialului naiv şi grotesc, frate bun cu domnul Jourdain, care soseşte la Paris pentru a se căsători, îi îngăduia lui Molière tot felul de scene de farsă mai mult sau mai puţin originale, în care triumfă „geniul" intriganţilor simpatici Zbrigani şi Nérine. Culoarea, mişcarea, pitorescul limbii sunt remarcabile în această comedioară fără profunzime, e drept, dar care ne aduce, mai mult decât oricare alta, mărturia anilor pe care Molière i-a petrecut în provincie, atent la felul de a fi al oamenilor, de a vorbi şi de a se îmbrăca.

Prima ediţie datează din 1670.

Persoanele comediei
Domnul de Pourceaugnac Oronte
Julie – fiica lui Oronte
Éraste – iubitul Juliei
Nérine – intrigantă, vorbind ca în Picardia1
Lucette – vorbind ca în Gasconia2
Zbrigani – napolitan, intrigant
Primul medic
Al doilea medic
Un spiţer
Un ţăran

O ţărancă
Primul elveţian
Al *doilea elveţian*
Un poliţai
Doi jandarmi
1,
Persoanele Baletului
Doi medici – groteşti
Matasini3 – dansatori
Doi avocaţi – cântăreţi
Doi procurori – dansatori
Doi sergenţi – dansatori
Mai multe măşti – jucând şi cântând
O egipteancă – cântăreaţă
Un egiptean – cântăreţ
Sălbatici – dansatori
Biscaieni4 – dansatori
1 Două regiuni din Franţa.
2 Două regiuni din Franţa.
3 Matasini erau numiţi cei care executau comic spaniol având aceeaşi denumire.
4 Locuitori ai provinciei spaniole Biscaia.
Acţiunea se petrece la Paris.
Actul I
Scena 1
Julie, Éraste, Nérine
Julie
Vai! Să nu ne vadă cineva, Éraste. Tremur când mă gândesc. După ce m-au oprit să mai stau de vorbă cu dumneata, totul ar fi pierdut.
Éraste

Mă uit şi nu văd nimic. *Julie*

Fii cu ochii-n patru şi dumneata, Nérine. Vezi dacă vine cineva. *Nérine*

(*ducându-se în fundul scenei*)

Lăsaţi-vă pe mine şi spuneţi-vă fără codeală tot ce aveţi de spus. *Julie*

Ai pus la cale ceva, Éraste? Crezi că putem zădărnici pacostea asta de măritiş, pe care şi-a vârât-o tata-n cap?

Éraste

Ne căznim din toate puterile şi cred că am gata tot ce trebuie, ca să nimicim acest gând caraghios. *Nérine*

(*alergând spre Julie*)

Vai de mine! Vine tatăl dumneavoastră.

Julie

Să ne despărţim repede. *Nérine*

Nu-i nimeni. M-am înşelat. *Julie*

Tare mai eşti proastă, să ne sperii aşa! *Éraste*

Da, frumoasă Julie, am încrucişat sumedenii de sfori ca să izbutim şi, o dată ce am căpătat învoirea dumitale, nu ne mai dăm înapoi de la nimic. Nu întreba cum lucrează sforăria noastră: are să-ţi placă. E bine, ca la teatru, să te bucuri când nici nu te aştepţi. Ajunge să-ţi spui că-n jocul nostru intră tot soiul de meşteşuguri şi că şiretenia Nérinei şi dibăciile lui Zbrigani sau şi pus pe lucru.

Nérine

Auzi dumneata! De cine-şi bate joc tatăl dumneavoastră când vrea să vă pună în cârcă un

avocat de la Limoges, domnul de Pourceaugnac? Nici nu l-a văzut măcar o dată cum e la faţă şi acum îl aşteaptă să vină cu diligenţa să vă ia pe sus şi să vă ducă în provincia lui. Câteva mii de galbeni, după spusa unchiului dumneavoastră, sunt în stare să-l facă să dea deoparte pe logodnicul care vă place? Şi o persoană ca dumneavoastră este de nasul bădăranului ăstuia? Dacă-i arde de însurătoare n-are decât să-şi ia nevastă de la el de-acasă şi să ne lase-n pace. Numai numele ăsta de Pourceaugnac mă scoate din sărite. Auzi dumneata! Pourceaugnac? Dacă n-ar fi decât atât, „de Pourceaugnac” şi mi-ar fi de ajuns: fac pe dracu’ în patru şi nu veţi ajunge doamna de Pourceaugnac. Pourceaugnac? Ar fi cu putinţă? Nu, Pourceaugnac e ceva care nu poate fi înghiţit. O să-i facem atâtea buclucuri, o să ne punem pe capul lui cu atâta întărâtare, încât îl vom trimite înapoi, la Limoges, pe domnul de Pourceaugnac.

Éraste

Uite că vine şi afurisitul ăsta de italian. Trebuie să ne spuie ceva. *Scena 2*

Julie, Éraste, Zbrigani, Nérine

Zbrigani

Soseşte omul dumneavoastră. L-am văzut pe drum, la han, unde a tras cu diligenţa. L-am văzut la masă, când s-a dat jos să mănânce, l-am cercetat aproape un ceas şi pot să vă spui că l-am învăţat pe dinafară. Nici nu vă vorbesc de mutra lui: o să vedeţi cu ochii dumneavoastră cum l-a

zugrăvit Dumnezeu şi cum i se potriveşte costumul cu mutra. Şi e deştept nevoie mare: croit din stofa care ne trebuie nouă. Ne vine de-a gata. O să calce bucuros în toate străchinile ce-i vom pune înainte.

Éraste Spui drept?

Zbrigani

Fără îndoială, doar mă pricep la oameni.

Nérine

Doamnă, nici nu ştiţi cu ce poamă aveţi de-a face. Nu se putea găsi om mai nimerit pentru însărcinarea asta. Zbrigani e năzdrăvanul timpului nostru pentru asemenea isprăvi. Până acum de douăzeci de ori a înfruntat munca silnică, numai ca să-şi poată sluji prietenii bine. Cu preţul ocnei, el ştie să termine cu nobleţe isprăvile cele mai grele. Aşa cum îl vedeţi, a fost gonit din ţara lui pentru nu mai ţiu minte câte fapte cinstite, pe care le-a dus la bun sfârşit cu generozitate.

Zbrigani

Sunt zăpăcit de laudele cu care mă slăviţi atâta şi la rândul meu v-aş putea aduce laude şi mai meritate pentru minunăţiile dumneavoastră. Câtă glorie nu v-aţi câştigat odată, când cu atâta bunătate aţi sfeterisit la joc o mie de galbeni unui tânăr străin care v-a fost adus în casă! Şi altă dată, când aţi încheiat, curtenitoare, un contract, care a ruinat o întreagă familie. Apoi atunci când cu toată conştiinţa aţi ştiut să tăgăduiţi că vi se dăduse o sumă de bani în păstrare. În sfârşit, când din plinul inimii aţi fost văzută jurând, ca martor,

pentru trimiterea la spânzurătoare a doua persoane nevinovate.

Nérine

Nişte amănunte neînsemnate, de care nici nu mai trebuie să vorbim. Laudele dumitale mă fac să roşesc. *Zbrigani*

Vă voi cruţa modestia. Să pornim la lucru. Haide după provincialul nostru. Din partea dumneavoastră ţineţi gata pe ceilalţi actori ai comediei.

Éraste (*către Julie*)

Adu-ţi aminte, domnişoară, de rolul dumitale şi pentru ca lucrurile să se împletească bine să te prefaci, cum am rămas înţeleşi, că eşti încântată de toate dorinţele tatălui dumitale.

Julie în ceea ce atârnă de mine, totul va merge ca pe roate. *Éraste*

Dar dacă, frumoasă Julie, silinţele noastre vot da greş? *Julie*

Voi dezvălui tatălui meu adevăratele mele simţăminte.

Éraste

Şi dacă, totuşi, el se va încăpăţâna? *Julie*

Îl voi ameninţa că plec la mănăstire.

Éraste

Şi dacă, la urma urmelor, te va sili să te măriţi? *Julie*

Ce vrei să-ţi mai spui? *Éraste*

Ce vreau eu să-mi spui! *Julie*

Da.

Éraste

Aş vrea să-mi spui ce se spune când iubeşti într-adevăr. *Julie*

Anume ce?

Éraste

Că nimic nu te va putea întoarce şi, cu toată cazna tatălui dumitale, îmi făgăduieşti să fii a mea. *Julie*

De ce nu vrei să te mulţumeşti, Éraste, cu ce fac în clipa de faţă şi de ce îmi sileşti inima să apuce înaintea timpului? Nu-mi obosi datoria cu târguieli împinse, poate, dincolo de nevoie. Dacă împrejurările se înrăutăţesc, lasă-mă cel puţin să mă hotărască ele.

Éraste Bine.

Zbrigani

Iacătă-l şi pe omul nostru.

Nérine

Ce măgădău!

Scena 3

Domnul de Pourceaugnac, Zbrigani

Domnul de Pourceaugnac

(*se întoarce în direcţia din care vine, ca, şi cum ar vorbi unora care se ţin după el*) Ei, ce e? Ce vă apucă? Ce vă miraţi? N-am văzut oraş mai tâmpit şi oameni mai tâmpiţi. Nu faci un pas şi o grămadă de nerozi se uită la tine şi râd. Ei! domnilor gură-cască, vedeţi-vă de drum şi lăsaţi-ne să trecem fără să vă vie să râdeţi. Să mă ia dracu’ de nu-i umflu fălcile ăluia de l-oi mai vedea că râde.

Zbrigani

(*către aceleaşi persoane*)

Ce-i asta, mă rog? Ce vreţi? De capul cui vă ţineţi? Se poate să vă bateţi joc aşa de oamenii de treabă care intră în oraş?

Domnul de Pourceaugnac

Se găseşte şi câte un om cumsecade, după cum văd. *Zb rigani*

Ce-i purtarea asta? Şi de ce vă vine să râdeţi?

Domnul de Pourceaugnac Foarte bine.

Zbrigani

Aţi văzut ceva la domnul acesta, ceva de râs?

Domnul de Pourceaugnac Bine ziceţi.

Zbrigani

Este dumnealui altfel decât ceilalţi?

Domnul de Pourceaugnac sunt strâmb? Sunt cocoşat?

Zbrigani

Vedeţi întâi cu cine aveţi de-a face.

Domnul de Pourceaugnac Foarte bine.

Zbrigani

Domnul are ceva care impune respectul.

Domnul de Pourceaugnac Foarte adevărat.

Zbrigani

E o persoană de condiţie.

Domnul de Pourceaugnac Da, gentilom de la Limoges.

Zbrigani Om învăţat.

Domnul de Pourceaugnac care a studiat dreptul.

Zbrigani

V-a cinstit prea mult venind în oraşul vostru.

Domnul de Pourceaugnac Fără îndoială.

Zbrigani

Domnul nu e o persoană care să te facă să râzi.

Domnul de Pourceaugnac Bineînţeles.

Zbrigani

Şi cine va mai râde de domnul va avea cu mine de furcă.

Domnul de Pourceaugnac (*către Zbrigani*)

Domnule, nu vă pot spune cât vă sunt de recunoscător. *Zb rigani*

E de neiertat, domnule, ca o persoană ca dumneavoastră să fie primită astfel şi vă cer, din partea oraşului, iertare.

Domnul de Pourceaugnac sunt sluga dumneavoastră.

Zbrigani

V-am văzut de dimineaţă, domnule, cu diligenţa, pe când prânzeaţi, şi felul ales în care vă ospătaţi mi-a trezit din capul locului un simţământ de amiciţie pentru dumneavoastră; şi ştiind că nu aţi mai fost prin oraşul nostru şi că sunteţi cu totul nou la noi, sunt foarte mulţumit că vă găsesc, ca să vă ofer serviciile mele cu prilejul sosirii dumneavoastră şi să vă călăuzesc prin mijlocul unor oameni care nu au întotdeauna faţă de oamenii ca dumneavoastră consideraţia trebuincioasă.

Domnul de Pourceaugnac

E prea mult din partea dumneavoastră.

Zbrigani

V-am mai spus: mi-aţi fost simpatic de cum v-am văzut.

Domnul de Pourceaugnac Vi-s recunoscător.

Zbrigani

Fizionomia dumneavoastră mi-a plăcut.

Domnul de Pourceaugnac Asta mă măguleşte îndeosebi.

Zbrigani

Am văzut într-însa cinste.

Domnul de Pourceaugnac Sluga dumneavoastră.

Zbrigani Ceva atrăgător.

Domnul de Pourceaugnac

Ah! ah!

Zbrigani Gingăşie.

Domnul de Pourceaugnac

Ah! ah!

Zbrigani Blândeţe.

Domnul de Pourceaugnac Ah! ah!

Zbrigani Maiestate.

Domnul de Pourceaugnac

Ah! ah!

Zbrigani Francheţe.

Domnul de Pourceaugnac

Ah! ah!

Zbrigani

Şi cordialitate.

Domnul de Pourceaugnac

Ah! ah!

Zbrigani

Vă asigur că sunt cu totul al dumneavoastră.

Domnul de Pourceaugnac

Vă sunt foarte mult recunoscător.

Zbrigani

Vă vorbesc din adâncul inimii.

Domnul de Pourceaugnac Cred.

Zbrigani

Dacă aş fi avut cinstea să mă cunoaşteţi, aţi fi ştiut că sunt un om cu totul sincer.

Domnul de Pourceaugnac Nici nu mă îndoiesc.

Zbrigani

Un duşman al prefăcătoriei.

Domnul de Pourceaugnac sunt convins.

Zbrigani

Şi care nu-i în stare să-şi măsluiască simţămintele.

Domnul de Pourceaugnac Asta o cred.

Zbrigani

Vă uitaţi la hainele mele, care nu sunt la fel cu ale altora, dar sunt de la Neapoli, şi stau la ordinele dumneavoastră. Am voit să-mi păstrez odată cu costumul sinceritatea locului meu de naştere.

Domnul de Pourceaugnac

Aţi făcut foarte bine. În ce mă priveşte, am ţinut să mă îmbrac în costumul curţii, când se află la ţară. *Zbrigani*

Spun drept că vă vine mai bine decât tuturor curtenilor noştri. *Domnul de Pourceaugnac*

Aşa mi-a spus şi croitorul; costumul e curat şi bogat şi va face vâlvă aici. *Zbrigani*

Desigur. Vă duceţi la Luvru?

Domnul de Pourceaugnac

O să trebuiască să mă duc să mă prezint.

Zbrigani

Regele va fi fericit să vă vadă. *Domnul de Pourceaugnac*

Cred.

Zbrigani

V-aţi găsit locuinţă?

Domnul de Pourceaugnac Mă duceam să caut.

Zbrigani

Voi fi foarte mulţumit să vă însoţesc, cunosc bine oraşul.

Scena 4

Éraste, Zbrigani, domnul de Pourceaugnac

Éraste

Ah! Ce-i asta? Ce-mi văd ochii? Ce fericită întâlnire! Domnule de Pourceaugnac, cât sunt de încântat să vă întâlnesc! Cum! mi se pare că nu mă mai cunoaşteţi?

Domnul de Pourceaugnac Domnule, sluga dumneavoastră.

Éraste

E cu putinţă ca o vreme de cinci-şase ani să mă scoată din memoria dumneavoastră şi să nu recunoaşteţi pe cel mai bun prieten al familiei de Pourceaugnac?

Domnul de Pourceaugnac

Iertaţi-mă, vă rog. (*Către Zbrigani*) Îţi mărturisesc că nu ştiu cine este…

Éraste

Nu este la Limoges un singur Pourceaugnac pe care să nu-l cunosc, de la cel mai mare până la cel mai mic. Pe când mă găseam la Limoges, nu aveam legături decât cu ei şi pe dumneavoastră aveam onoarea să vă văd în toate zilele.

Domnul de Pourceaugnac

Această onoare am avut-o eu, domnule.

Éraste

Nu vă mai amintiţi figura mea?

Domnul de Pourceaugnac

Ba da. (*Către Zbrigani*) Nemaipomenit!

Éraste

Nu vă mai aduceţi aminte că am avut fericirea să ciocnesc un pahar cu dumneavoastră nici nu mai ştiu de câte ori?

Domnul de Pourceaugnac

Să mă iertaţi. (*Către Zbrigani*) Habar n-am.

Éraste

Cum îl mai cheamă, Doamne, pe acel birtaş din Limoges, care gătea aşa de bine?

Domnul de Pourceaugnac Petit-Jean?

Éraste

Tocmai, De cele mai multe ori ne duceam să petrecem acolo. Şi cum i se mai spune la Limoges locului de promenadă?

Domnul de Pourceaugnac Cimitirul Arenelor?

Éraste

Exact. Câte ore plăcute n-am stat acolo, ascultând cuvintele dumneavoastră fermecătoare! Nu vă mai amintiţi de nimic?

Domnul de Pourceaugnac

Scuzaţi-mă, încep să-mi amintesc. (*Către Zbrigani*) Să mă ia dracu’ dacă ştiu ceva. *Zbrigani*

(*încet, domnului de Pourceaugnac*) Sute de lucruri de acest fel se pierd din memorie.

Éraste

Haide, îmbrăţişaţi-mă şi să strângem iarăşi legăturile vechii noastre prietenii. *Zbrigani*

(*către Domnul de Pourceaugnac*) Tare vă mai iubeşte!

Éraste

Spuneţi-mi câteva noutăţi din familie: ce face domnul… care-i un om aşa de cumsecade?

Domnul de Pourceaugnac Fratele meu, consulul?

Éraste

Da.

Domnul de Pourceaugnac

E sănătos tun. *Éraste*

Sunt încântat. Dar celălalt, care-i aşa de vesel… ăsta… domnul…

Domnul de Pourceaugnac Vărul meu, judecătorul?

Éraste Da, da.

Domnul de Pourceaugnac Tot vesel şi tot glumeţ.

Éraste

Vă mărturisesc, sunt foarte bucuros. Dar domnul unchiul dumneavoastră… care…

Domnul de Pourceaugnac N-am niciun unchi.

Éraste

Totuşi, pe vremuri… aveaţi…

Domnul de Pourceaugnac Nu, n-aveam decât o mătuşă.

Éraste

De doamna mătuşa dumneavoastră vreau să vă întreb. Ce mai face?

Domnul de Pourceaugnac A murit acum şase luni.

Éraste

Biata femeie! Ce bună era!

Domnul de Pourceaugnac

Şi nepotul meu, preotul, era să moară de vărsat.

Éraste

Ce pierdere ar fi fost!

Domnul de Pourceaugnac îl cunoaşteţi şi pe el?

Éraste

Cum să nu-l cunosc? Un băiat voinic şi bine făcut.

Domnul de Pourceaugnac

Nu prea e dintre cei mai voinici.

Éraste

Nu se poate zice că nu e bine făcut.

Domnul de Pourceaugnac Asta, da.

Éraste

Vă este nepot?

Domnul de Pourceaugnac

Da.

Éraste

Fiul fratelui sau surorii dumneavoastră…

Domnul de Pourceaugnac Chiar aşa.

Éraste

Paroh la biserica… am uitat.

Domnul de Pourceaugnac Sfântul Ştefan.

Éraste

El e. Nu mai cunosc pe altul.

Domnul de Pourceaugnac

(*către Zbrigani*)

Îmi ştie toate neamurile.

Zbrigani

Vă cunoaşte mai mult chiar decât credeţi.

Domnul de Pourceaugnac

După câte văd, aţi stat multă vreme în oraşul nostru.

Éraste

Doi ani întregi.

Domnul de Pourceaugnac

Va să zică eraţi la noi când vărul meu, perceptorul, a pus pe domnul guvernator să-i boteze copilul?

Éraste

Păi, nu eram printre primii invitaţi?

Domnul de Pourceaugnac Ce frumos a fost!

Éraste

Foarte frumos.

Domnul de Pourceaugnac o masă pe cinste.

Éraste Mai e vorbă!

Domnul de Pourceaugnac

Aţi văzut atunci şi gâlceava pe care am avut-o eu cu acel gentilom din Périgord?

Éraste

Cum să nu!

Domnul de Pourceaugnac şi-a şi găsit omul.

Éraste Bineînţeles.

Domnul de Pourceaugnac

Mi-a dat o palmă, dar şi eu i-am zis-o.

Éraste

Ştiu! Trebuie să vă spui, însă, că ţin neapărat să vă găzduiesc la mine.

Domnul de Pourceaugnac Cum s-ar putea?

Éraste

Vreţi să glumiţi? Aş răbda eu ca prietenul meu cel mai bun să stea într-altă parte decât în casa mea?

Domnul de Pourceaugnac N-aş vrea să vă…

Éraste

Nici nu mai încape vorbă! Veţi şedea la mine. *Zbrigani*

(*domnului du Pourceaugnac*)

Fiindcă ţine cu orice preţ, sunt de părere să primiţi.

Éraste

Unde vă este bagajul? *Domnul de Pourceaugnac*

L-am lăsat cu valetul meu, acolo unde m-am odihnit.

Éraste

Să trimitem să-l ia cineva. *Domnul de Pourceaugnac*

I-am poruncit să nici nu se mişte, afară dacă nu viu eu. M-am temut de niscai hoţi. *Zbrigani*

Măsura e bine luată.

Domnul de Pourceaugnac în oraşul ăsta nu poţi fi sigur…

Éraste

Omul isteţ se vede din toate. *Zbrigani*

Eu o să-l însoţesc pe domnul şi ne vom întoarce unde doriţi.

Éraste

Da, aş vrei să dau ordinele trebuincioase, aşa că întoarceţi-vă la casa asta.

Zbrigani

Vom fi numaidecât ai dumneavoastră.

Éraste

(*domnului de Pourceaugnac*) Vă aştept cu nerăbdare.

Domnul de Pourceaugnac (*către Zbrigani*)

La cunoştinţa asta nici nu mă aşteptam. *Zbrigani*

Are aerul că e om cumsecade.

Éraste (*singur*)

Acum, domnule de Pourceaugnac, te vom întoarce pe toate părţile: totul e pregătit, n-avem decât să începem.

Scena A Éraste, spiţerul

Éraste

Cred că dumneata eşti, domnule, medicul cu care s-a vorbit din partea mea. *Spiţerul*

Nu, domnule, nu sunt eu medicul. Această cinste nu-mi aparţine mie. Nu sunt decât un spiţer, un umil spiţer, la porunca dumneavoastră.

Éraste

Domnul medic nu-i acasă? *Spiţerul*

Ba e acasă, ocupat cu câţiva bolnavi. Mă duc să-i spun că-l căutaţi.

Éraste

Nu e nevoie, voi aştepta. Vreau să ia în primire o rubedenie a mea, despre care i s-a vorbit şi pe care am fi mulţumiţi să-l vindecăm, înainte de a se însura, de o stare de nebunie.

Spiţerul

Ştiu despre ce-i vorba, ştiu despre ce-i vorba. Eram cu el când i s-a vorbit. Vă spui drept că nici nu puteaţi alerga, vă spui drept, la un medic mai dibaci. Omul acesta ştie medicina cum ştiu eu abecedarul, ca apa, şi chiar de-ar fi să-ţi iasă sufletul, el nu schimbă o buche din regulile celor vechi. O ţine totdeauna drept, nu se abate nici în stânga, nici în dreapta, din drumul ştiut. Tot aurul din lume nu l-ar putea hotărî să vindece un bolnav cu alte leacuri decât cele îngăduite de Facultate1.

Éraste

Foarte bine. Un bolnav n-are voie să se facă sănătos dacă nu vrea Facultatea. *Spiţerul*

Să nu credeţi că-l laud pentru că suntem prieteni buni; dar e o plăcere, e o plăcere să te dai pe mâinile lui. Eu aş vrea mai bine să mor de medicamentele lui decât să mă vindec cu reţetele altuia, căci orice s-ar întâmpla eşti sigur că lucrurile sunt în regulă, şi când mori căutat de el, moştenitorii nu pot să te ţie de rău.

1 Facultatea de medicină.

Éraste

E o mare mângâiere pentru un răposat.

Spiţerul

Desigur. Eşti cel puţin mulţumit că mori metodic. De altfel el nu este dintre acei medici care o tărăgănesc cu bolnavii: merge repede, repede, îi place să-şi grăbească bolnavii; şi dacă este nevoie să mori, acest lucru se petrece cu el nici nu se poate mai curând.

Éraste într-adevăr, nimic nu e mai bine decât să ieşi mai repede din încurcătură. *Spiţerul*

Nu-i aşa? La ce bun s-o întinzi şi să-i dai târcoale? Trebuie să cunoşti fără întârziere lungul bolii sau scurtimea ei.

Éraste

Ai dreptate.

Spiţerul

De pildă, trei copii de-ai mei, pe care mi-a făcut onoarea să mi-i caute, au murit în mai puţin de patru zile fiecare. În mâinile altui medic ei ar fi murit în trei luni.

Éraste

E bine să ai asemenea prieteni. *Spiţerul*

Ne-ndoios. Nu-mi mai rămân decât doi copii, de care îngrijeşte de parc-ar fi ai lui; îi caută şi-i supraveghează după cum îi vine mai bine, fără să mă amestec câtuşi de puţin. De cele mai multe ori, întorcându-mă acasă din oraş, sunt mirat să-i găsesc că li s-a lăsat sânge sau că li s-a dat curăţenie după prescripţiile sale.

Éraste

Asemenea îngrijiri te leagă de medic. *Spiţerul*

Uite-l, uite-l, uite-l că vine.

Scena 6

Éraste, primul medic, un ţăran, o ţărancă, spiţerul

Un ţăran (*către medic*)

Domnule, nu mai poate răbda. Zice că simte în cap nişte dureri grozave. *Primul medic*

Bolnavul e un dobitoc, cu atât mai mult cu cât în boala de care suferă nu capul trebuie să-l doară, după Galien1, ci splina.

Un ţăran

Pe lângă asta, de şase luni o ţine într-o ieşire afară. *Primul medic*

Bun, semn că se uşurează pe dinăuntru. Trec să-l văd peste două-trei zile. Dacă se-ntâmplă să moară până atunci, nu uita să vii să-mi spui, căci nu e politicos ca un medic să facă vizite unui mort.

1 Celebru medie din Antichitate (131 – 201), care, împreună cu Hipocrat, constituia o autoritate incontestabilă în secolu) al XVIi-lea.

O ţărancă (*către medic*)

Domnule, tata e din ce în ce mai bolnav. *Primul medic*

Nu-i vina mea; i-am dat medicamente; de ce nu se mai vindecă? De câte ori i s-a lăsat sânge până acum? *O ţărancă*

De cincisprezece ori în douăzeci de zile, domnule.

Primul medic

De cincisprezece ori?

O ţărancă

Da.

Primul medic

Şi nu s-a vindecat?

O ţărancă Nu, domnule.

Primul medic

Semn că boala nu e în sânge. Îi vom da curăţenie tot de cincisprezece ori, ca să vedem dacă boala nu se găseşte în bilă; şi dacă tot nu izbutim, îl trimitem la băi.

Spiţerul

Aici e fineţea medicinei, aici e fineţea medicinei.

Éraste (*către medic*)

V-am trimis vorbă acum câteva zile că am o rudă cam tulburată la minte şi că aş vrea să o aduc la dumneavoastră ca să poată fi vindecată mai pe-ndelete şi să fie văzută de mai puţină lume.

Primul medic

Am şi luat măsuri şi vă făgăduiesc, domnule, că voi face totul ca rubedenia dumneavoastră să fie bine îngrijită.

Éraste

Iată-l că vine. *Primul medic*

O împrejurare fericită a făcut să am aci pe unul din vechii mei prieteni. Vom avea plăcerea să-l examinăm împreună.

Scena 7

Domnul de Pourceaugnac, Éraste, primul medie, spiţerul

Éraste

(*către domnul de Pourceaugnac*)

O întâmplare neprevăzută mă sileşte să vă

părăsesc: (*arătând spre medic*) dar vă las în seama unei persoane care mă va îndatora, căutând să îngrijească de dumneavoastră nu se poate mai bine.

Primul medic

E datoria meşteşugului meu şi este de ajuns să-mi încredinţaţi îngrijirea dumnealui.

Domnul de Pourceaugnac (*aparte*)

Trebuie să fie intendentul lui, îmi pare un om distins.

Primul medic (*către Éraste*)

Vă asigur că-i voi da domnului îngrijiri metodice şi după toate regulile artei. *Domnul de Pourceaugnac*

Pentru Dumnezeu, nu e nevoie de atâta ceremonie, căci n-am venit aci ca să vă fac nicio supărare. *Primul medic*

O treabă ca asta nu-mi dă decât bucurie.

Éraste (*către medic*)

Uitaţi în tot cazul şi o arvună asupra ceea ce v-am făgăduit. *Domnul de Pourceaugnac*

Nu se poate, vă rog. Nu vreau să faceţi cheltuieli şi nu trimiteţi să cumpere pentru mine nimic.

Éraste

Lăsaţi, vă rog. Nu e pentru ceea ce v-aţi gândit.

Domnul de Pourceaugnac

Vă cer să mă socotiţi ca pe un prieten.

Éraste

Nici nu fac altceva. (*încet către medic*) Vă rog

mai ales să nu-l lăsaţi din mână, căci câteodată umblă să scape.

Primul medic N-aveţi nicio teamă.

Éraste

(*către domnul de Pourceaugnac*) Vă rog să mă scuzaţi de nepoliteţe.

Domnul de Pourceaugnac

Nu mai glumiţi, vă rog, aţi făcut mai mult decât mă aşteptam. *Scena 8*

Primul medic, al doilea medic, domnul de Pourceaugnac, spiţerul

Primul medic

Mă simt foarte onorat, domnule, că am fost ales să vă slujesc.

Domnul de Pourceaugnac sunt servul dumneavoastră.

Primul medic

Vă prezint un om priceput, pe confratele meu, cu care mă voi consulta asupra felului în care veţi fi îngrijit.

Domnul de Pourceaugnac

Nu e nevoie, vă mai spusei, de atâtea pregătiri. Mă mulţumesc de obicei cu puţin.

Primul medic Aduceţi scaune. (*Lacheii aduc scaune*)

Domnul de Pourceaugnac (*aparte*)

Tânărul ăsta are nişte servitori ca nişte ciocli.

Primul medic

Luaţi loc, vă rog, staţi jos, vă rog.

(*Cei doi medici îl aşază pe domnul de Pourceaugnac între ei*)

Domnul de Pourceaugnac (*aşezându-se*)

Umilul dumneavoastră servitor. (*Cei doi medici îi iau fiecare câte o mână*) Dar ce-i asta?

Primul medic Mâncaţi cu poftă?

Domnul de Pourceaugnac

Da, şi beau cu şi mai multă poftă.

Primul medic

Foarte rău, această mare poftă de rece şi lichid este semnul căldurilor şi uscăciunii lăuntrice. Dormiţi bine?

Domnul de Pourceaugnac Da, după ce mănânc bine.

Primul medic Aveţi vise?

Domnul de Pourceaugnac Câteodată.

Primul medic

Ce fel de vise aveţi?

Domnul de Pourceaugnac

De felul viselor. Dar ce vorbe sunt astea?

Primul medic

Cum merge scaunul?

Domnul de Pourceaugnac

Vă asigur că nu-nţeleg nimic şi aş vrea să beau mai bine ceva. *Primul medic*

Puţintică răbdare. Vom discuta dinaintea dumneavoastră şi vom vorbi în limba franceză ca să înţelegeţi mai bine.

Domnul de Pourceaugnac

Atâta discuţie, ca să mănânci o bucăţică! *Primul medic*

Având în vedere, întâi, că o boală nu se poate vindeca fără să fie bine cunoscută şi, al doilea, că

boala nu poate fi bine cunoscută fără să i se stabilească bine ideea particulară şi adevărata ei specie, prin semnele diagnostice şi prognostice, îmi veţi permite, domnule decan, să intrăm în considerarea bolii de care este vorba, înainte de a păşi la terapeutică şi la remediile pe care va fi nimerit să le preparăm pentru perfecta vindecare a mai sus pomenitei boli. Îndrăznesc, prin urmare, să zic, domnule, cu voia domniei-voastre, că bolnavul nostru, aici de faţă, este din nefericire lovit, afectat, posedat, muncit, de acel fel de nebunie pe care noi îl numim foarte bine melancolie ipohondriacă, un gen de nebunie destul de rău şi care nu cere mai puţin decât un Esculap1 ca dumneavoastră, vechi în arta noastră; ca dumneavoastră, zic, care aţi albit, cum se spune, în meserie şi prin mâinile căruia au trecut atâţia şi atâţia şi de toate categoriile. O numesc melancolie ipohondriacă, spre a o deosebi de celelalte două, căci vestitul Galien stabileşte, ca un mare învăţat ce este, trei cazuri ale aceleiaşi boli, numită de către noi melancolie, şi nu numai de noi, dar şi de latini, şi nu numai de latini dar şi de către greci, ceea ce este bine de ţinut minte în această cercetare a noastră: întâiul caz vine dintr-o vătămare a creierului chiar; al doilea caz vine de pe toată întinderea sângelui, devenit negricios; al treilea caz, numit ipohondriac, care-i cazul nostru, şi care purcede din vătămarea vreunei părţi de jos a pântecelui şi a regiunii inferioare, şi mai ales de la splină, a cărei fierbinţeală şi umflătură duc la

creierul bolnavului nostru funinginile dese şi năclăioase ale căror aburi negri şi otrăvitori pricinuiesc stricăciunea funcţiunilor facultăţii dominante şi dau naştere bolii de care judecata noastră arată hotărât că bolnavul este atins şi covârşit. Pentru confirmarea diagnosticului nostru incontestabil n-aveţi decât să consideraţi această seriozitate gravă a bolnavului, aşa cum o vedeţi; această tristeţe însoţită de temere şi bănuială, semne patognomonice şi individuale ale bolii, atât de bine observate de către divinul nostru înaintaş, bătrânul Hipocrat; această fizionomie, aceşti ochi roşii şi aiuriţi, această barbă deasă, conformaţia corpului, subţiratic, slăbănog, negru şi păros, semne care îl dovedesc cuprins îndeaproape de această boală derivată din cazul ipohondriei, boală care, naturalizată, îmbătrânită, intrată în obişnuinţă şi încetăţenită într-însul, ar putea între timp prea bine să degenereze sau în manie sau în oftică, sau în dambla, sau chiar în frenezie subtilă şi fine. Considerând acestea, de vreme ce o boală cunoscută bine este pe jumătate vindecată, căci *ignoti nulla est curatio morbi2*, nu vă va fi greu să alegeţi mijloacele de vindecare nimerite acestui domn. Mai întâi, pentru a-l tămădui de această îmbelşugare aparentă şi de această slăbiciune a corpului înfloritoare pretutindeni, sunt de părere ca bolnavul să fie temeinic flebotomizat, adică lăsările de sânge să fie dese şi adânci: în primul rând să i se ia sânge din vâna bazilică, apoi din vâna cefalică şi dacă boala rezistă să i se deschidă

chiar vâna frunţii, deschizătura făcându-se mare, pentru ca să poată ieşi sângele cel îngroşat; totodată să i se dea curăţenie, pentru a goli prin purgative potrivite şi nimerite, prin colagogice3, melanogogice4 *et caetera*; şi cum orice boală începe de fapt sau din balele lipicioase, ca drojdia, sau din aburii negri şi deşi, care întunecă, infectează şi murdăresc duhurile animalice, găsesc cu cale ca după aceea să ia o baie de apă curată şi proaspătă, amestecată cu foarte mult zer strecurat, pentru a curăţi prin apă drojdia lăsată de balele lipicioase, iar negreala aburilor a o limpezi prin zer. Înainte însă de orice, cred că e bine să fie înveselit prin povestiri plăcute, prin cântări şi instrumente muzicale, putându-li-se adăuga şi dansatori, pentru ca mişcările zglobii şi agerimea lor să poată întărâta şi trezi trândăvia duhurilor amorţite, pricina îngroşării sângelui, din care boala s-a şi ivit. Iată mijloacele de vindecare pe care le văd. Acestea vor putea fi sporite cu multe alte remedii mai bune de către maestrul şi decanul nostru, după experienţa, judecata, luminile şi autoritatea pe care şi le-a câştigat în arta noastră. *Dixia*.

Al doilea medic

Ferească Dumnezeu, domnule, să-mi vie în minte că ar trebui adaus ceva la cele spuse de către dumneavoastră. Aţi vorbit atât de temeinic despre semnele, simptomele şi pricinile bolii acestui domn; judecăţile pe care le-aţi tras din ele sunt atât de frumoase şi pe măsura unui mare

învăţat, încât este cu neputinţă ca domnia-sa să nu fie nebun şi melancolic ipohondriac: şi dacă nu ar fi, ar trebui să devie, pentru frumuseţea celor ce aţi spus şi pentru cugetarea exactă pe care aţi dezvoltat-o. Da, domnule, aţi zugrăvit foarte grafic, *graphite depinxisti*, tot ce aparţine acestei boli; nu se poate nimic mai doct, mai înţelepţeşte, mai bine ticluit, gândit, închipuit, ca rostirile dumneavoastră asupra bolii, atât în ce priveşte diagnoza şi prognoza, cât şi terapeutica; şi nu-mi rămâne altceva de făcut decât să felicit pe acest domn că a căzut pe mâinile dumneavoastră

1 În mitologia greacă zeu ai medieinei, fiul lui Apollo.

2 Boala necunoscută nu are ieac. (În limba latină în original.)

3 Care stimulează fierea.

4 Care izgonesc umorile negre.

5 Am zis. (în limba latină în original) Formulă curentă în limbajul pedanţilor.

şi să-i spun că e prea fericit să fie nebun, pentru a încerca eficacitatea plăcută a remediilor pe care le-aţi propus. Le aprob în întregime, pe toate, *manibus et pedibus descende în tuam sententiam1*. Tot ce aş avea de adăugat este să se facă luarea sângelui şi purgaţiile în număr fără soţ, *numero Deus impare gaudet2*; să ia zerul înaintea băii; să fie legat la cap cu saramură: sarea e simbolul înţelepciunii; să se văruiască pereţii camerei în care locuieşte pentru a risipi întunericul duhurilor sale, *album est*

disgregativum visusă, şi să i se facă îndată o mică spălătură, ca un preludiu şi ca o introducere la aceste minunate medicamente, care, dacă este să se vindece, îl vor uşura. Facă cerul ca aceste reţete ale dumneavoastră să izbutească asupra bolnavului, domnule, după gândul care le-a dictat.

Domnul de Pourceaugnac

Domnilor, vă ascult de un ceas. Jucăm o comedie? *Primul medic*

Nu, domnule, nu jucăm nicio comedie. *Domnul de Pourceaugnac*

Ce înseamnă toate schimonosirile astea şi ce prostii tot îndrugaţi? *Primul medic*

Bun! Va să zică, înjurături. Tocmai ne lipsea acest diagnostic pentru confirmarea bolii. Poate foarte lesne să devie manie.

Domnul de Pourceaugnac (*aparte*)

Cu cine m-a pus aici? (*Scuipă de două-trei ori*)

Primul medic

Alt diagnostic: spută abundentă.

Domnul de Pourceaugnac

Haide s-o scurtăm mai iute şi să plecăm de-aci.

Primul medic

Încă unul: neliniştea schimbării locului unde se găseşte.

Domnul de Pourceaugnac Ce aveţi, domnule, cu mine?

Primul medic

Vrem să te vindecăm, după ordinul pe care l-

am primit.

Domnul de Pourceaugnac să mă vindecaţi pe mine?

Primul medic

Da.

Domnul de Pourceaugnac I-auzi! Dar ce, sunt bolnav?

Primul medic

Semn rău când bolnavul nu-şi dă seama că e bolnav.

1 Aprob sentinţa dumneavoastră cu mâinile şi cu picioarele. (În limba latină în original)

2 (Ali Dumnezeu îi plae numerele neperechi. (În limba latină în original).

3 Albul îţi odihneşte ochii. (În limba latină în original)

Domnul de Pourceaugnac Vă spui că mi-e bine.

Primul medic

Noi ştim mai bine ca dumneavoastră cum vă e. Suntem medici şi vedem limpede cu cine avem de-a face.

Domnul de Pourceaugnac

Dacă sunteţi medici nu am nevoie de dumneavoastră şi... acum era să mai spui ceva despre medicină! *Primul medic*

Hm! E mai nebun decât crezusem. *Domnul de Pourceaugnac*

Tata şi mama n-au luat niciodată doctorii şi au murit fără medic. *Primul medic*

Nu mă mir că au dat naştere unui fiu

anormal. (*Către al doilea medic*) Haidem, să purcedem la tratament şi, prin dulceaţa armoniei, să îndulcim, să potolim, să liniştim acreala duhurilor sale, gata să ia foc.

Scena 9

Domnul de Pourceaugnac (*singur*)

Ce dracu' mai e şi asta? Oamenii din partea locului sunt, pesemne, nebuni. Niciodată n-am văzut aşa ceva şi nu pricep nimic.

Scena 10

Domnul de Pourceaugnac, doi medici, groteşti

(*Se aşază toţi trei*; *medicii se ridică rând pe rând pentru al saluta pe domnul de Pourceaugnac*, *care la rândul său se ridică de tot atâtea ori*)

Cei doi medici Tra ta, la ta, la la Vrei a te vindeca De melancolie? Ţi-aducem veselie şi îţi vom cânta Tra ta, la ta, la la.

Primul medic şi dacă e bolnav Nu-i chiar atât de grav. Haide şi râzi oleacă şi boala o să-ţi treacă. Dar nu te supăra Tra ta, la ta, la la.

Al doilea medic Dar ce ai? Ce-ai păţit De eşti nemulţumit

Şi roşu ca un drac, Domnule Pourceaugnac? Hai, râzi şi dumneata, Tra ta, la ta, la la.

Scena 11

Domnul de Pourceaugnac, doi medici groteşti, matasini

Intrarea baletului

Dansuri ale matasinilor în jurul domnului de Pourceaugnac

Scena 12

Domnul de Pourceaugnac, spiţerul, ţinând o seringă

Spiţerul

Domnule, uite o doftorie uşoară, o doftorie uşoară, pe care trebuie s-o luaţi, mă rog, mă rog.

Domnul de Pourceaugnac Dar n-am ce face cu ea.

Spiţerul

Aşa e porunca, domnule, aşa e porunca.

Domnul de Pourceaugnac Ah! ce tărăboi!

Spiţerul

Luaţi-o, domnule, luaţi-o numaidecât. Nu face rău, nu face rău. *Domnul de Pourceaugnac*

Ah!

Spiţerul

O clismă, un clistiraş, un clistiraş, binefăcător, binefăcător. Luaţi-l, luaţi-l, domnule. Curăţă, curăţă, curăţă…

Scena 13

Domnul de Pourceaugnac, spiţerul, doi medici groteşti, matasini, cu seringi

Cei doi medici Tra, la, la, la, la, la, înapoi nu da. Câteva clistire cu vârful subţire Nu pot să facă rău. Zău, domnule, zău.

Domnul de Pourceaugnac (*fugind*)

Duceţi-vă la dracu’!

(*Domnul de Pourceaugnac, care îşi pune pălăria drept pavăză împotriva seringilor, e urmat de cei doi medici şi de matasini; trece în spatele scenei şi revine să se aşeze pe scaun, unde-l găseşte pe spiţer, care-l aşteaptă. Cei doi medici*

şi matasinii se reîntorc şi ei)

Cei doi medici Tra, la, la, la, la, la, înapoi nu da. Câteva clistire cu vârful subţire Nu pot să facă rău. Zău, domnule, zău.

Actul ÎI

Scena 1

Primul medic, Zbrigani

Primul medic

A dat totul peste cap şi a fugit de tratamentul ce începusem să i-l aplic. *Zbrigani*

Trebuie să-ţi fii singur duşman ca să fugi de nişte doctorii ca ale dumneavoastră. *Primul medic*

Dovadă de creier dezlânat şi de o judecată stricată, când refuzi să te vindeci. *Zbrigani*

L-aţi fi tămăduit repede şi uşor. *Primul medic*

Chiar dacă ar fi avut complicaţii cu douăsprezece alte boli. *Zbrigani*

Vă face să pierdeţi o sumă însemnată de bani, câştigată cu osteneală. *Primul medic*

Eu nu înţeleg să o pierd şi pretind că-l fac sănătos orişicum. Este legat şi îndatorat faţă de doctoriile mele şi voi pune mâna pe el, oriunde s-ar afla, ca pe un dezertor al medicinei şi nesupus reţetelor mele.

Zbrigani

Aveţi dreptate, tratamentul dumneavoastră mergea la sigur şi el vă fură banii. *Primul medic*

Unde aş putea să-i dau de urmă? *Zbrigani*

Desigur că la viitorul socru, Oronte, pe a cărui fată a venit s-o ceară de soţie şi care, neştiind nimic despre infirmitatea ginerelui, s-ar

putea să grăbească măritişul.

Primul medic

Voi vorbi cu el numaidecât.

Zbrigani N-aţi face rău.

Primul medic

S-a ipotecat la tratamentul meu şi un bolnav nu-şi poate bătea joc de medic. *Zbrigani*

Aşa e, de fapt. Şi n-o să-l lăsaţi să se însoare fără să-l doftoriciţi după pofta inimii.

Primul medic o să vază el.

Zbrigani (*aparte*, *plecând*)

Pe de altă parte, mai întind o cursă. Socrul e ca şi ginerele de zevzec.

Scena 2

Oronte, primul medic

Primul medic

Aveţi, domnule, un anume domn de Pourceaugnac, care ia în căsătorie pe fiica dumneavoastră. *Oronte*

Da, îl aştept să vie de la Limoges şi trebuie să fi sosit. *Primul medic*

A şi sosit şi a fugit din tratament, după ce a fost adus la mine. Vă opresc, din partea medicinei, să faceţi căsătoria pe care aţi hotărât-o, mai-nainte de a-l fi preparat cum trebuie şi de-a fi fost pus în stare să dea naştere la copii întregi la minte şi la trup.

Oronte Nu înţeleg.

Primul medic

Aşa-zisul dumneavoastră ginere e bolnavul meu: boala lui, care mi-a fost dată spre vindecare,

este o mobilă care-mi aparţine mie şi care face parte din bunurile mele, şi vă declar că nu-i dau voie să se căsătorească până ce nu îndeplineşte prescripţiile medicale şi nu ia doctoriile date.

Oronte

Suferă de ceva? *Primul medic*

Da.

Oronte

Şi de ce suferă, vă rog?

Primul medic

Nu vă mai bateţi capul.

Oronte Vreo boală...

Primul medic

Medicii trebuie să păstreze secretul. Este de-ajuns că vă ordon, dumneavoastră şi fetei dumneavoastră, de a mi celebra cununia fără consimţământul meu. Contrariu, veţi suferi pedeapsa facultăţii şi veţi fi cotropiţi de toate bolile pe care le vom voi noi.

Oronte

Dacă e aşa, nu mai fac căsătoria. *Primul medic*

A fost adus la mine şi este silit să fie bolnavul meu.

Oronte înţeleg.

Primul medic

Poate să fugă cât o vrea. Îl voi osândi să fie vindecat de mine.

Oronte

Sunt de părerea dumneavoastră.

Primul medic

Ori crapă, ori îl scap.

Oronte Aşa e.

Primul medic

Şi dacă nu-l găsesc, veţi răspunde dumneavoastră şi vă voi vindeca în locul lui. *Oronte*

Eu sunt sănătos. *Primul medic*

Ce-are-a face! Îmi trebuie un bolnav şi-l iau de unde pot.

Oronte

Luaţi pe cine voiţi, însă nu pe mine. (*Singur*) Poftim!

Scena 3

Oronte, Zbrigani, în neguţător flamand *Zbrigani*

Tomnile, cu permision de la tumneavoastră, io sunt un strein comerşant flaman şi aş tori se va cerem un information.

Oronte

Ce anume, domnule? *Zbrigani*

Îmbrăcaţi-ve capul în palan, ve rog. *Oronte*

Spuneţi-mi, domnule, ce doriţi. *Zbrigani*

Io zic nimic, tomnile, dacă nu îmbrăcaţi palan. *Oronte*

Bine. Ce este, domnule? *Zbrigani*

Fe este cunoscut în aşest oraşul un oarecar tomnili Oronte?

Oronte

Da, îl cunosc.

Zbrigani

Şi se fel de omul este el, le rog? *Oronte*

Un om ca toţi oamenii.

Zbrigani

Te întreb, tomnili, dacă el este un omul bogat şi avend proprietăţii? *Oronte*

Da.

Zbrigani

Mult bogat, mare bogat, tomnile? *Oronte*

Da.

Zbrigani

Sunt mult ferişit, tomnile. *Oronte*

Dar de ce această întrebare? *Zbrigani*

De un motif serios pentru noi. *Oronte*

Dar încă o dată, de ce? *Zbrigani*

De pentru că aşest domnule Oronte da fata de la el în căsători la un tomnile de Pourceaugnac. *Oronte*

Şi dacă?

Zbrigani

Aşest tomnile Pourceaugnac, tomnile, este mult foarte datorii la jece sau doişprejece comerşan flaman, care venit aş.

Oronte

Vreţi să spuneţi că acest domn de Pourceaugnac are datorii multe, la zece sau doisprezece negustori? *Zbrigani*

Ta, tomnile. De optu lunile afem una sentinţa contra el şi el amuna plata pună la căsători cu fata de la

Oronte.

Oronte

Ce spui? Vrea să-şi plătească datoriile acum?

Zbrigani

Ta, tomnile, şi cu mare dragoste, noi aşteptare aşest căsători.

Oronte (*aparte*)

Bine că mi-a dat de veste. (*Tare*) Vă zic bună ziua. *Zb rigani*

Mulţumim, tomnile, pentru mult.

Oronte Mă închin.

Zbrigani

Sunt, tomnile, îndatorat mult tare de bunul informartion căpătat. (*Singur, după ce şi-a scos barba şi hainele de flamand, pe care le-a îmbrăcat peste ale sale*) Nu merge prost. Să lepădăm costumul flamand, ca să ne gândim la alte tertipuri şi să semănăm atâtea bănuieli şi neînţelegeri între socru şi ginere, încât să se strice căsătoria. Amândoi vin la undiţă uşor şi să-i înghit. Şi pentru noi, pungaşi de mâna întâi, e o jucărie când găsim un vânat aşa de lesnicios.

Scena 4

Domnul de Pourceaugnac, Zbrigani

Domnul de Pourceaugnac (*crezându-se singur*)

Tra ta, *la* ta, *la* ta, *înapoi nu da*. *Câteva clistire cu vârful subţire*... Ce dracu’ a fost asta? (*Zărindu-l pe Zbrigani*) Ai?

Zbrigani

Ce-i asta, domnule? Ce aveţi?

Domnul de Pourceaugnac văd numai spălaturi.

Zbrigani Cum asta?

Domnul de Pourceaugnac

Nu ştii ce mi s-a întâmplat în casa aceea, până la uşa căreia m-aţi însoţit! *Zbrigani*

Vi s-a întâmplat ceva? Ce vi s-a întâmplat?

Domnul de Pourceaugnac

Mă aşteptam să fiu ospătat cum trebuie.

Zbrigani

Şi?

Domnul de Pourceaugnac

„Vă las în seama unei persoane”. Medici îmbrăcaţi în negru. Un scaun. Pipăirea pulsului. Având în vedere. E nebun. Doi fălcoşi. Pălării mari... *Nu te supăra*, *tra* ta, *la* ta, la, la Spiţer. Spălături, luaţi-l, domnule, luaţi-l, nu face rău, nu face rău. Curăţă, curăţă, curăţă. *Câteva chistire cu vârful subţire*. Niciodată n-am fost atât de prostit.

Zbrigani

Ce va să zică asta? *Domnul de Pourceaugnac*

Asta va să zică un lucru, că acel om cu îmbrăţişările lui mari e un ticălos, care m-a dus într-o casă ca să-şi bată joc de mine.

Zbrigani

Este cu putinţă?

Domnul de Pourceaugnac

Nu vă îndoiţi. Se ţineau după mine vreo doisprezece îndrăciţi şi m-am luptat cum nici nu vă închipuiţi ca să scap din labele lor. *Zbrigani*

Vedeţi dumneavoastră ce înşelătoare sunt figurile! L-aş fi crezut cel mai iubitor prieten al dumneavoastră. E una din uimirile mele că se

poate să fie pe lume atâţia ticăloşi.

Domnul de Pourceaugnac

Nu miros a spălături? Vezi, te rog.

Zbrigani

Parcă e ceva care se cam apropie. *Domnul de Pourceaugnac*

Nasul şi capul mi-s pline de asta şi mi se tot pare că văd douăsprezece clistire luându-mă la ochi. *Zbrigani*

Mare răutate, domnule! Oamenii sunt nişte ticăloşi şi nişte nelegiuiţi. *Domnul de Pourceaugnac*

Spune-mi, te rog, unde stă domnul Oronte; aş vrea să mă duc până la el. *Zbrigani*

Ah! aveţi pesemne o fire amoroasă şi aţi auzit că acest domn Oronte are o fată…

Domnul de Pourceaugnac

Da. Am venit să o iau de nevastă.

Zbrigani

De ne… de nevastă? *Domnul de Pourceaugnac*

Da.

Zbrigani cu cununie?

Domnul de Pourceaugnac Păi, cum altfel?

Zbrigani

Ah! asta e altceva, vă rog să mă scuzaţi.

Domnul de Pourceaugnac Ce voiaţi să spuneţi?

Zbrigani Nimic.

Domnul de Pourceaugnac îmi ascundeţi ceva.

Zbrigani

Vă spun că nimic; m-am grăbit niţel prea mult.

Domnul de Pourceaugnac

Vă rog să-mi spuneţi ce se ascunde aici dedesubt.

Zbrigani

Nu, nu este nevoie.

Domnul de Pourceaugnac Cum se poate?

Zbrigani

Nu, nu, vă rog nu stăruiţi.

Domnul de Pourceaugnac

Va să zică nu voiţi să-mi fiţi prieten.

Zbrigani

Ba da, nici nu se poate mai multă prietenie.

Domnul de Pourceaugnac

Atunci, nu trebuie să ascundeţi de mine nimic.

Zbrigani

E un lucru destul de gingaş. *Domnul de Pourceaugnac*

Ca să vă îndatorez să vă deschideţi inima faţă de mute, primiţi inelul acesta, pe care vă rog să-l păstraţi din dragoste pentru mine.

Zbrigani

Daţi-mi voie să mă gândesc puţin dacă mă lasă conştiinţa… (*După ce s-a îndepărtat puţin de domnul de Pourceaugnac*) E vorba de un om care caută o mulţumire, care vrea să-şi înzestreze cât se poate mai bine fata şi nu se cuvine să vătămăm pe nimeni. Lucrurile sunt ştiute de toată lumea, dar eu trebuie să le dau pe faţă unui om care nu le

cunoaşte şi e oprit să-l supărăm pe aproapele nostru. E foarte adevărat. Dar, pe de e altă parte, vine un străin şi cineva caută să tragă folos de pe urma lui, iar el, cu bună-credinţă, vrea să se însoare cu o fată pe care nu o cunoaşte şi pe care nu a văzut-o niciodată; un gentilom plin de francheţe, pentru care eu simt o înclinare şi care îmi face cinstea să mă considere prieten, se încrede în mine şi-mi dăruieşte un inel ca să-l păstrez din dragoste pentru el. (*Către domnul de Pourceaugnac*) Da, cred că vă pot spune fără să-mi rănesc conştiinţa. Dar să ne căznim să vorbim cu băgare de seamă şi să cruţăm oamenii pe cât vom putea mai bine. Dacă v-aş spune că fata duce o viaţă destrăbălată, ar fi prea mult: să căutăm cuvinte mai blânde. Nici cuvântul „dată naibii" nu e bun: el nu spune de ajuns. Cuvântul „poamă bună" mi se pare potrivit şi pot să-l întrebuinţez ca să vă spui sincer cum este fata.

Domnul de Pourceaugnac Drept cine mă ia?

Zbrigani

Poate că, de fapt, lucrurile nu sunt chiar atât de negre pe cât le crede lumea. Şi apoi, sunt oameni, la urma urmei, care trec pe deasupra unui soi anumit de scrupule şi care nu socotesc că onoarea lor atârnă de…

Domnul de Pourceaugnac

Vă. sunt adânc recunoscător. Nu vreau să-mi pui în cap aşa căciulă. În familia Pourceaugnac ne place să umblăm cu fruntea sus.

Zbrigani Uite-l pe tatăl.

Domnul de Pourceaugnac Bătrânul ăsta?

Zbrigani

Da. Eu mă retrag.

Scena 5

Oronte, domnul de Pourceaugnac

Domnul de Pourceaugnac Bună ziua, domnule, bună ziua.

Oronte

Cu plecăciune, domnule, cu plecăciune.

Domnul de Pourceaugnac

Nu-i aşa că dumneata eşti domnul Oronte?

Oronte Chiar eu.

Domnul de Pourceaugnac

Şi eu sunt domnul de Pourceaugnac.

Oronte Foarte bine.

Domnul de Pourceaugnac

Ai crezut, cumva, domnule Oronte, că limozinii sunt nişte proşti? *Oronte*

Şi dumneata vei fi crezând că parizienii sunt nişte vite? *Domnul de Pourceaugnac*

Îţi închipui, oare, dumneata, domnule Oronte, că un om ca mine este flămând după femeie? *Oronte*

Îţi închipuieşti dumneata, domnule de Pourceaugnac, că o fată ca a mea nu mai poate după bărbat?

Scena 6

Julie, Oronte, domnul de Pourceaugnac

Julie

Mi se spune că a sosit domnul de Pourceaugnac. A! uite-l, fără îndoială, inima mi-o

spune. Ce bine făcut e! Ce înfăţişare plăcută are! Şi cât sunt de mulţumită să am un asemenea bărbat! Dă-mi voie să-l îmbrăţişez şi să-i arăt…

Oronte

Binişor, fata mea, binişor.

Domnul de Pourceaugnac (*aparte*)

Cum se pricepe! Şi cum se aprinde de iute! *Oronte*

Aş voi să ştiu, domnule de Pourceaugnac, pentru care motiv ai…

Julie

(*se apropie de domnul de Pourceaugnac, îl priveşte galeş, gata să-l ia de mână*) Ce veselă sunt că v-am văzut! Şi cum ard de nerăbdare…

Oronte

Dă-te la o parte, nu mă înţelegi?

Domnul de Pourceaugnac (*aparte*)

Da repede o mai ia! *Oronte*

Aş voi să ştiu, zic, pentru care motiv aţi avut cutezanţa să… (*Julie face aceeaşi mişcare*)

Domnul de Pourceaugnac (*aparte*)

Vai de capu’ meu!

Oronte

(*către Julie*)

Iar? Ce înseamnă asta?

Julie

Nu mă laşi să-mi mângâi bărbatul pe care mi l-ai ales? *Oronte*

N-auzi? Du-te-n casă. *Julie*

Lasă-mă să mă uit la el. *Oronte*

Ţi-am spus să te duci în casă. *Julie*

Vreau să stau aici, te rog. *Oronte*

Nu vreau eu, şi dacă nu pleci îndată, te... *Julie*

Bine, mă duc. *Oronte*

Fata mea e-o proastă şi o nepricepută.

Domnul de Pourceaugnac (*aparte*)

Ce tare i-am plăcut! *Oronte*

(*către Julie, care s-a oprit locului, după ce s-a prefăcut că pleacă*) N-ai mai plecat?

Julie

Când mă măriţi cu domnul? *Oronte*

Niciodată; tu nu eşti pentru el. *Julie*

Eu vreau să fie al meu, de vreme ce mi l-ai făgăduit. *Oronte*

Dacă ţi l-am făgăduit, acum ţi-l desfăgăduiesc.

Domnul de Pourceaugnac (*aparte*)

Ţine mult să puie gheara pe mine. *Julie*

Orice-ai face, ne vom lua amândoi, împotriva lumii întregi. *Oronte*

Vă voi împiedica pe amândoi, te asigur. Dar ce streche o apucă? *Domnul de Pourceaugnac*

Dragă domnule, aşa-zis socru, nu te mai obosi atât; nu ţi se va răpi fata şi strâmbăturile dumitale n-au trecere la mine.

Oronte

Ale dumitale sunt fără niciun efect. *Domnul de Pourceaugnac*

Ţi-a trecut prin minte că Léonard de Pourceaugnac e un om care poate fi legat la gard şi crezi că n-are atâta glagore în cap ca să-i puie

pe drum sănătos, ca să ia informaţii asupra oamenilor şi ca să vadă dacă, însurându-se, onoarea lui are toată siguranţa?

Oronte

Nu ştiu ce vrei să spui. Dar ţi-a trecut dumitale prin cap că un om de şaizeci şi trei de ani are atât de puţină minte şi îşi iubeşte fata atât de puţin încât să o mărite cu un om care are ceea ce dumneata ştii că ai şi care a fost dus la doctor?

Domnul de Pourceaugnac

Cineva m-a băgat într-o farsă; eu nu sufăr de nimic. *Oronte*

Însuşi medicul mi-a mărturisit. *Domnul de Pourceaugnac*

Medicul a minţit; sunt gentilom şi vreau să-l văd cu spada în mână. *Oronte*

Ştiu ce am de crezut şi dumneata nu vei putea face din mine ce voieşti. Cunosc şi datoriile pe care le-ai pus în socoteala însurătorii cu fata mea.

Domnul de Pourceaugnac De ce datorii este vorba?

Oronte

Nu te preface. Am vorbit cu negustorul flamand, care, ca şi ceilalţi creditori, a căpătat hotărâre judecătorească încă de acum opt luni contra dumitale.

Domnul de Pourceaugnac

Ce negustor flamand? Ce creditori? Ce hotărâre judecătorească? *Oronte*

Ştii dumneata prea bine ce zic. *Scena 7*

Domnul de Pourceaugnac, Oronte, Lucette, în costum din Languedoc *Lucette*

(*vorbind cu accent provincial*)

Ah! eşti aici. Credeai că scapi de mine? Ticălosule, poţi să te mai uiţi în ochii mei?

Domnul de Pourceaugnac

Ce-o mai fi vrând şi muierea asta?

Lucette

Ticălosule! Te faci că nu mă mai cunoşti şi nu-ţi crapă obrazul de ruşine când mă vezi? (*Către Oronte*) Am aflat, domnule, că umblă să se însoare cu fata dumitale, îţi fac cunoscut că sunt nevasta lui. Acum şapte ani, trecând prin Pézénas1, nu ştiu cum mi-a câştigat inima linguşitorul şi prin ce mijloace mi-a căpătat mâna şi m-am măritat cu el.

Oronte

Vai!

Domnul de Pourceaugnac

Ce dracu’ o mai fi vrând şi asta?

Lucette

Ticălosul m-a părăsit după trei ani, sub cuvânt că-l chemau treburile acasă, şi de-atunci n-am mai avut ştire de el, dar când mă aşteptam mai puţin, iată că aud că el se găseşte aci, în acest oraş, ca să se însoare cu o altă fată, pe care i-au găsit-o părinţii, fără să ştie nimic despre întâia lui însurătoare. Am luat diligenţa şi am sosit cât am putut mai curând ca să mă împotrivesc fărădelegii ce se face şi să-l arăt în faţa lumii ca pe cel din urmă dintre oameni.

Domnul de Pourceaugnac ciudată obrăznicie!

Lucette

Neruşinatule, nu te sfieşti să mă ocărăşti, în loc să tremuri de mustrările pe care ţi le face conştiinţa?

Domnul de Pourceaugnac sunt eu bărbatul dumitale?

Lucette

Măgarule, îndrăzneşti să tăgăduieşti? Cunoşti prea bine suferinţele mele. De ce nu m-ai lăsat în nevinovăţia şi liniştea mea, pe care mi le-ai înşelat, ca să nu fiu silită acum să mă găsesc în această stare, să văd cum un bărbat fără inimă batjocoreşte dragostea mea pentru el şi mă părăseşte fără nicio milă, pradă durerilor pe care mi le-a pricinuit?

Oronte

1 Orăşel din departamentul Hérault, în Languedoc. Molière a poposit acolo în anii peregrinărilor sale prin provincie.

Nu mă pot împiedica să plâng. (*Către domnul de Pourceaugnac*) Eşti un om rău, domnule.

Domnul de Pourceaugnac Habar n-am de toate astea.

Scena 8

Domnul de Pourceaugnac, Nérine, Lucette, Oronte, copiii

Nérine

(*în costum picard*)

Ah! nu mai pot, îmi iese sufletul de fugă. Ah! mincinosule, m-ai făcut să alerg, dar n-ai să scapi din mâna mea. Dreptate! Dreptate! Această

căsătorie trebuie împiedicată. (*Către Oronte*) E bărbatul meu, domnule, şi am să fac să-l spânzure pe acest blestemat.

Domnul de Pourceaugnac şi asta?

Oronte (*aparte*)

Ce fel de om o mai fi şi ăsta? *Lucette*

Ce vrei să spui dumneata, că vorbeşti de spânzurat? Ce, omul ăsta e şi bărbatul dumitale?

Nérine

Da, şi sunt nevasta lui. *Lucette*

Nu-i adevărat, nevasta lui sunt eu, şi dacă trebuie să fie spânzurat fac eu să-l spânzure. *Nérine*

Nu înţeleg nimic din toată trăncăneala asta. *Lucette*

Îţi mai spui că sunt nevasta lui.

Nérine Nevasta lui?

Lucette

Da.

Nérine

Îţi mai spui o dată că eu sunt nevasta lui. *Lucette*

Şi eu spui sus şi tare că eu sunt. *Nérine*

De patru ani sunt nevasta lui. *Lucette*

Şi pe mine m-a luat de soţie acum şapte ani. *Nérine*

Am martori despre ceea ce spui. *Lucette*

Tot judeţul meu ştie. *Nérine*

Mi-e martor tot oraşul. *Lucette*

Întregul Pézénas a văzut căsătoria noastră. *Nérine*

Întregul Saint-Quentin1 a fost la nunta mea.

Lucette

Nimic mai adevărat. *Nérine*

Nimic mai sigur. *Lucette*

(*către domnul de Pourceaugnac*) Îndrăzneşti să tăgăduieşti, mârşavule?

Nérine

(*către domnul de Pourceaugnac*) Poţi să spui altfel, infamule?

Domnul de Pourceaugnac

O minciună mai mare decât alta.

Lucette

Câtă neruşinare! Şi nu-ţi mai aduci aminte nici de biata Françon, nici de nenorocitul Jeannot, fructele căsătoriei noastre?

Nérine

Poftim obrăznicie! Cum? Nu vrei să-ţi aminteşti de nefericita noastră mică Madeleine, pe care mi-ai lăsat-o ca garanţie a credinţei tale?

Domnul de Pourceaugnac

De unde or fi ieşit potăile astea?

Lucette

Vino, Françon; vino, Jeannot; veniţi toţi, veniţi să arătaţi unui tată denaturat ticăloşiile pe care le-a făcut. *Nérine*

Vino, Madeleine, fetiţa mea, vino să se ruşineze tatăl tău de neobrăzarea lui. *Copiii*

Tată! Tăticule! Tată!

Domnul de Pourceaugnac Duceţi-vă la dracu’, plozi de târfe.

Lucette

1 Oraş din departamentul Aisne, în Picartiia.

Aşa îţi primeşti tu copiii, închizându-ţi auzul la dragostea lor? Nu mai scapi tu de mine, tâlharule! Te voi urmări peste tot locul şi-ţi voi aduce mereu aminte fărădelegile tale, până ce vei fi pedepsit. La puşcărie, tâlharule!

Nérine

Nu-ţi crapă obrazul de ruşine când vorbeşti aşa, nesimţitorule? Mângâierile copilului tău te lasă nepăsător? Nu mai scapi din ghearele mele; te voi face să-ţi aminteşti că sunt femeia ta şi nu te las până nu te-o spânzura.

Copiii

Tată, tăticule, tată!

Domnul de Pourceaugnac

Ajutor! Ajutor! Unde să mă ascund? Nu mai pot.

Oronte

Nu pierdeţi vremea. Cereţi pedepsirea lui. Merită ştreangul.

Scena 9

Zbrigani (*singur*)

N-am ce zice. Piesa merge bine. Îl vom obosi atât de cumplit că la urma urmei o să trebuiască să-şi ia tălpăşiţa.

Scena 10

Domnul de Pourceaugnac, Zbrigani

Domnul de Pourceaugnac

Ah! m-au dat gata. Ce oraş blestemat! Mă asasinează toată lumea. *Zbrigani*

Ce e, domnule? S-a mai întâmplat ceva?

Domnul de Pourceaugnac

Da. În oraşul ăsta plouă cu neveste şi cu spălături.

Zbrigani Cum aşa?

Domnul de Pourceaugnac

Două limbute de putori au venit şi mă învinovăţesc că sunt însurat cu amândouă şi mă ameninţă cu justiţia.

Zbrigani

Urâtă treabă! Justiţia la noi e afurisită cu asemenea crime. *Domnul de Pourceaugnac*

Da, însă după informaţii, animări, decret şi judecată prin surprindere şi în lipsă, îmi rămâne calea contestaţiei ca să întârzii şi să ajung la mijloacele de nulitate ale procedurii.

Zbrigani

Toţi termenii sunt la locul lor. Se vede bine, domnule, că sunteţi de meserie.

Domnul de Pourceaugnac

Eu? Nicidecum, sunt un gentilom.

Zbrigani

Ca să vorbeşti aşa, trebuie să fi studiat procedura judiciară. *Domnul de Pourceaugnac*

Numai bunul-simţ mă face să judec că faptele mele justificative vor fi primite şi că nu pot fi osândit pe simpla învinovăţire, fără o confruntare cu părţile.

Zbrigani

Din ce în ce mai bine.

Domnul de Pourceaugnac

Îmi vin cuvintele fără să le cunosc.

Zbrigani

Mi se pare că bunul simţ al unui gentilom poate foarte bine să-şi închipuie rânduiala gâlcevii, dar nu să şi nimerească adevăraţii termeni.

Domnul de Pourceaugnac

Am păstrat câteva cuvinte din citirea romanelor.

Zbrigani Aşa, da.

Domnul de Pourceaugnac

Ca să vă arăt că nu mă pricep deloc, vă rog să mă duceţi la un avocat ca să mă consult cu el. *Zbrigani*

Cu plăcere, şi vă voi duce la doi oameni foarte dibaci; trebuie însă întâi să vă spun să nu fiţi mirat de felul lor de a vorbi: au rămas din barou cu obiceiul declamaţiunii, care te-ar face să crezi că ei cântă şi să iei spusele lor drept muzică pe note.

Domnul de Pourceaugnac

Nu mă priveşte cum vorbesc, numai să-mi spuie ce vreau să ştiu.

Scena 11

Zbrigani, domnul de Pourceaugnac, doi avocaţi, doi procurori, doi sergenţi

Primul avocat (*tărăgănat*)

Poligamia, prin urmare, Te duce la spânzurătoare.

Al doilea avocat (*gângav şi pripit*) În daravera dumitale E de ales numai o cale, Oricum o iei, Nu-s două şi nici trei. Poţi răsfoi toţi autorii, Legislatorii, glosatorii, Justinian, Papinian, Ulpian

şi Tribonian.

Fernand, Rebuffe, Jean Imola, Paul Castre, Julian, Barthola, Jason, Alciat şi Cujas1, Care nu-i om ca orişicare. Poligamia prin urmare Te duce la spânzurătoare.

A doua intrare a baletului

Cei doi procurori şi cei doi sergenţi dansează, în timp ce al doilea avocat cântă.

Al doilea avocat Popoarele civilizate care caută dreptate, Francezi, englezi, olandezi, Danezi, suedezi, polonezi. Portughezi, spanioli, germani, De sute de ani Au acelaşi obicei: Nu poţi avea două femei.

Primul avocat

Poligamia prin urmare

Te duce la spânzurătoare.

(*Domnul de Pourceaugnac îi ia la bătaie*)

1 Înşiruire de nume celebre de legiuitori, jurisconsulţi şi profesori de drept din lumea romană (Papinian, Ulpian, P. Julian), din imperiul bizantin (Justinian, Tribonian) sau din lumea modernă: italieni ca Paul de Castro, Jean d'Imola, Barthola, Jason Maino, Alciat; francezi ca Jacques Rebuffe, Fernand Bérenger, Jacques Cuias

Actul III

Scena 1 Éraste, Zbrigani

Zbrigani

Lucrurile se îndreaptă către scop. Omul nostru fiind foarte mărginit şi sperios, am băgat în el o spaimă atât de serioasă cu privire la severităţile justiţiei noastre şi la pregătirile

începute pentru pedeapsa lui cu moartea, încât vrea să dea bir cu fugiţii. Ca să se poată ascunde mai lesne de oamenii care i-am spus că-l urmăresc să-i prindă la porţile oraşului, el s-a hotărât să umble deghizat, şi şi-a pus haine femeieşti.

Éraste

Aş vrea să-l văd şi eu, aşa costumat. *Zbrigani*

Ar fi timpul să sfârşiţi şi dumneavoastră comedia, şi pe când eu voi juca scenele mele cu el, duceţi-vă... (*îi vorbeşte la ureche*) Aţi înţeles?

Éraste

Da.

Zbrigani

Şi după ce voi ajunge eu acolo unde trebuie... (*îi vorbeşte la ureche*)

Éraste Bine.

Zbrigani

Şi când tatăl va fi înştiinţat de mine... (*îi vorbeşte la ureche*) *Éraste*

Merge ca pe roate. *Zbrigani*

Uite domnişoara. Plecaţi repede, să nu ne vadă împreună. *Scena 2*

Domnul de Pourceaugnac, îmbrăcat femeieşte, Zbrigani

Zbrigani

Pe cât îmi dau eu seama, nu cred că s-ar putea să vă mai recunoască cineva. Aveţi înfăţişarea unei femei distinse.

Domnul de Pourceaugnac

Ceea ce mă uimeşte este că în oraşul acesta formele justiţiei nu sunt respectate. *Zbrigani*

Cum v-am mai spus, la noi întâi te spânzură şi pe urmă te dă în judecată.

Domnul de Pourceaugnac Foarte nedreaptă justiţie.

Zbrigani

Pentru acest soi de crime mai ales e de-o severitate îndrăcită.

Domnul de Pourceaugnac Dar dacă eşti nevinovat?

Zbrigani

Parcă le pasă lor! Şi trebuie să vă mai spun că în oraşul acesta bântuie o ură de moarte împotriva oamenilor din regiunea dumneavoastră şi locuitorilor nu le vine prea greu când văd în spânzurătoare un limozin.

Domnul de Pourceaugnac Ce rău le-au făcut limozinii?

Zbrigani

Sunt duşmanii brutali ai meritului şi reputaţiei celorlalte oraşe. Vă mărturisesc că am tras o spaimă nemaipomenită; dacă aţi fi, de pildă, spânzurat, nu m-aş mai putea mângâia toată viaţa.

Domnul de Pourceaugnac

Nu mă înfricoşează atât moartea, cât grija că un gentilom ar putea să fie spânzurat. O asemenea întâmplare ar fi în paguba titlurilor noastre de nobleţe.

Zbrigani

Aveţi mare dreptate; titlul dumneavoastră ar fi anulat. Vă rog să băgaţi însă de seamă să mergeţi ca o femeie când vă voi duce de mână şi

să vă alegeţi vorbirea şi felul de-a fi al unei persoane din elită.

Domnul de Pourceaugnac

Lasă în seama mea: mă pricep. Dar şade cam rău că am niţică mustaţă. *Zbrigani*

Nu e nimic; şi alte femei au câte puţină mustaţă. Ia să vedem, mă rog, ceva... (*După ce domnul de Pourceaugnac imită felul de a fi al unei doamne nobile*) Bun!

Domnul de Pourceaugnac

Ei, trăsura mea! Unde îmi este trăsura? Doamne, Dumnezeule, e o nenorocire să ai slugi ca astea! O să aştept toată ziua pe stradă, să-mi vie trăsura?

Zbrigani Foarte bine.

Domnul de Pourceaugnac

Ei, vizitiu, lacheu! Ah! ticălosule, o să pui să te bată după prânz cu biciul. Unde-i lacheul meu, lacheul meu? Nu-i de găsit de loc? Nu mai vine lacheul meu? Ca şi cum nu aş avea pe lume niciun valet.

Zbrigani

Minunat. Dar văd ceva: pălăria nu vă ascunde faţa destul. Mă duc să caut una mai potrivită, dacă ne întâlnim cu cineva.

Domnul de Pourceaugnac Ce fac eu până te-ntorci?

Zbrigani

Aşteptaţi-mă aici cinci minute. Plimbaţi-vă.

(*Domnul de Pourceaugnac ocoleşte de mai multe ori scena, imitând purtările unei doamne*

nobile) *Scena 3*

Domnul de Pourceaugnac, doi elveţieni1

1 La epoca respectivă, în Franţa, elveţienii erau adeseori fie mercenari, fie intendenţi, fie portari etc.

Primul elveţian

(*fără să-l vadă pe domnul de Pourceaugnac*)

Haide repede, Kamerade, să vedem cum îi pune funia de gât numitului domnu' Pourceaugnac, condamnat la spânzurătoare.

Al doilea elveţian

(*fără să-l cadă pe domnul de Pourceaugnac*) Să închiriem o fereastră la un etaj.

Primul elveţian

Zice că vine o spânzurătoare nouă pentru acest Pourceaugnac. *Al doilea elveţian*

Ce mare plăcere să vezi spânzurat un limozin! *Primul elveţian*

Să-l vezi dând din picioare în aer.

Al doilea elveţian

Zice că s-a însurat de trei ori.

Primul elveţian

Trei femei de om! una nu-i ajungea? *Al doilea elveţian*

(*zărindu-l pe domnul de Pourceaugnac*) A! bună ziua, domnişoară.

Primul elveţian Singură aici?

Domnul de Pourceaugnac Aştept să-mi vie servitorii.

Primul elveţian ştii că e frumoasă!

Domnul de Pourceaugnac Luaţi-o mai încet,

domnilor.

Primul elveţian

Nu vrei să vii cu noi? O să-ţi arătăm o spânzurare drăguţă.

Domnul de Pourceaugnac Mulţumesc.

Al doilea elveţian

Un gentilom limozin o să fie spânzurat frumuşel de-o spânzurătoare mare.

Domnul de Pourceaugnac N-am nicio curiozitate.

Primul elveţian

Are o ţâţişoară nostimă.

Domnul de Pourceaugnac Fără nicio ruşine!

Primul elveţian

Ascultă, m-aş culca, ştii, cu dumneata. *Domnul de Pourceaugnac*

Vă-ntreceţi cu gluma. Murdăriile astea nu se pun dinaintea unei femei ca mine. *Al doilea elveţian*

Astâmpără-te, că vreau să mă culc cu domnişoara.

Primul elveţian Ce, crezi că te las?

Al doilea elveţian Aşa vreau eu.

(*Cei doi elveţian trag de domnul de Pourceaugnac din toate puterile*)

Primul elveţian

Să-ţi bagi minţile-n cap!

Al doilea elveţian Bagă-ţi-le tu!

Primul elveţian să mi le bag eu?

Domnul de Pourceaugnac Ajutor!

Scena 4

Domnul de Pourceaugnac, un poliţai, doi jandarmi, doi elveţieni

Un poliţai

Ce va să zică asta? Ce-i mojicia asta? Ce vreţi să-i faceţi cucoanei? Haide, spălaţi puţina, că vă duc la beci.

Primul elveţian

Bine, plec, dar n-am făcut nimic. *Al doilea elveţian*

Plec şi eu, dar nici tu n-ai făcut nimic. *Domnul de Pourceaugnac*

Vă rămân recunoscătoare că m-aţi scăpat de aceşti obraznici. *Un poliţai*

Aoleu! Cum seamănă cu ăla!

Domnul de Pourceaugnac Te rog să crezi că nu sunt eu.

Un poliţai

Aud? Ştiai ce vreau să spui?

Domnul de Pourceaugnac De unde să ştiu?

Un poliţai

Atunci de ce-ai zis aşa?

Domnul de Pourceaugnac Aşa, într-o doară.

Un poliţai

Nu e lucru curat: te arestez.

Domnul de Pourceaugnac Lasă-mă-n pace, domnule!

Un poliţai

Să mă cam slăbeşti. După chip şi vorbă, trebuie să fii aşa-numitul domn de Pourceaugnac, pe care îl căutăm şi care s-a îmbrăcat aşa. Ai să mergi la închisoare.

Domnul de Pourceaugnac Vai de mine!

Scena 5

Domnul de Pourceaugnac, un poliţai, doi jandarmi, Zbrigani

Zbrigani

(*către domnul de Pourceaugnac*) Doamne! ce-o mai fi şi asta?

Domnul de Pourceaugnac M-au recunoscut!

Un poliţai

Da, da, şi sunt încântat.

Zbrigani (*către poliţai*)

Suntem prieteni demult, te rog ascultă-mă, nu-l duce la închisoare.

Un poliţai cu neputinţă.

Zbrigani

Eşti un om de înţeles: nu ne putem face că n-am văzut nimic?

Un poliţai (*către jandarm*) Daţi-vă niţel la o parte.

Zbrigani

(*către domnul de Pourceaugnac*)

Trebuie să-i dăm parale ca să ne lase-n pace. Repede.

Domnul de Pourceaugnac (*dându-i bani lui Zbrigani*) Ah! oraş blestemat!

Zbrigani Ţine, domnule.

Un poliţai

Cât?

Zbrigani

Una, două, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt, nouă, zece... *Un poliţai*

Nu se poate. Am primit poruncă strictă. *Zbrigani*

(*către poliţai, care vrea să plece*)

Să vedem… (*Către domnul de Pourceaugnac*) Mai daţi-i pe-atâta.

Domnul de Pourceaugnac Bine, dar…

Zbrigani

Grăbiţi-vă, nu pierdeţi timp. O să fie mai bine spânzurat?

Domnul de Pourceaugnac Ah! (*Îi dă bani lui Zbrigani*)

Zbrigani Ţine, domnule.

Un poliţai

(*către Zbrigani*) Trebuie să plec cu el, că n-am nicio siguranţă. Îl conduc şi mă întorc. Nu te mişca de aici.

Zbrigani

Te rog, ai toată grija. *Un poliţai*

Îţi făgăduiesc că nu-l voi părăsi până ce nu-l pui în siguranţă. *Domnul de Pourceaugnac*

(*către Zbrigani*) La revedere. Singurul om cinstit din oraşul ăsta. *Zbrigani*

Nu pierdeţi timpul. Vă iubesc atât de mult încât m-aş bucura să vă fi ştiut plecat. (*Singur*) Du-te în paza Domnului. Mare prost! Dar cine vine?

Scena 6 Oronte, Zbrigani

Zbrigani

(*făcându-se că nu-l vede pe Oronte*)

Ciudată întâmplare! Tristă noutate pentru un părinte! Cât Oronte! Ce vei zice tu şi cum vei

putea tu să rabzi o lovitură atât de ucigătoare? *Oronte*

Ce este? Ce nenoroci îmi prevesteşti? *Zbrigani*

Ah, domnule, ticălosul acela de limozin, acel trădător de Pourceaugnac, vă răpeşte fiica. *Oronte*

Îmi răpeşte lata? *Zbrigani*

Da. A înnebunit-o atât de bine, încât vă părăseşte ca să fugă cu el. Se spune că are trecere la toate femeile.

Oronte

Haide, repede, să punem poliţia în picioare.

Scena 7

Éraste, Julie, Zbrigani, Oronte

Éraste (*către Julie*)

Poftim, aşa, fără voie. Vreau să te pui în mâinile părintelui dumitale. Uite-ţi, domnule, fiica, pe care am smuls-o din cleştele omului cu care voia să fugă. Nu din dragoste pentru dânsa, dar din respect pentru dumneata, căci, după cele ce a făcut, trebuie să o dispreţuiesc şi să mă vindec pe totdeauna de iubirea mea.

Oronte Ticălosule!

Éraste (*către Julie*)

Asta mi se cuvine mie, va să zică, după toate dovezile de prietenie pe care ţi le-am dat? Nu te voi mustra pentru că te-ai supus în totul voinţei tatălui dumitale: el e înţelept şi chibzuit în ceea ce face şi nu mă plâng de dânsul că m-a aruncat în lături pentru altul. Dacă nu s-a ţinut de vorba pe care mi-a dat-o, îmi zic că trebuie să fi avut un

motiv. I s-a spus şi a crezut că celălalt e mai bogat ca mine cu câteva mii de galbeni şi câteva mii de galbeni înseamnă mult şi pot să schimbe cuvântul dat. Dar să uiţi într-o clipă toată puterea iubirii mele, să te aprinzi pentru un venetic şi să-i urmezi fără ruşine şi fără să ai consimţământul domnului, tatălui dumitale, după fărădelegile descoperite, este un lucru osândit de toată lumea şi pe care inima mea nu-l poate trece cu vederea.

Julie

E-adevărat, mi-a fost drag şi am voit să-l urmez, pentru că tata mi l-a ales ca soţ. Orice-ai spune, e un om foarte cumsecade şi toate păcatele de care este învinovăţit sunt nişte născociri mincinoase.

Oronte

Taci din gură, obraznico! Eu ştiu mai bine ca tine. *Julie*

Născociri făcute într-adins şi (*îl arată pe Éraste*), poate că puse la cale chiar de el, ca să vă scârbească. *Éraste*

Aş fi în stare, eu, de aşa lucruri? *Julie*

Cred că da.

Oronte

Încă o dată, taci din gură! Proasto! *Éraste*

Mă rog. Să nu-ţi închipui că vreau cumva să daţi înapoi de la această căsătorie şi că inima m-ar fi îmbrâncit să mă iau după dumneata, acum. Cum am mai spus, numai respectul faţă de domnul, părintele dumitale. Nu am putut răbda ca un om de treaba să sufere ruşinea zvonurilor ce ar fi

ieşit.

Oronte

Îţi sunt, domnule Éraste, nespus de îndatorat.

Éraste

Bună ziua, domnule. Am făcut tot ce am putut ca să-mi devii socru; această onoare merita o caznă. Am fost nenorocit şi dumneata nu m-ai judecat demn de această bunăvoinţă. Asta nu mă împiedică să-ţi păstrez stima şi veneraţia la care persoana dumitale mă sileşte. Şi dacă n-am putut fi ginerele dumitale, îţi rămân măcar pe veci servitor.

Oronte

Stai puţin, domnule Éraste. Felul dumitale mă atinge la suflet şi îţi dau mâna fetei. *Julie*

Nu vreau alt soţ decât pe domnul de Pourceaugnac. *Oronte*

Vezi să nu te iau de urechi!

Éraste

Te rog, nimic nu se face cu sila. *Oronte*

Trebuie să mă asculte, sunt stăpân.

Éraste

Nu vedeţi ce îndrăgostită e de omul acela? Aţi voi să fie al meu trupul, şi sufletul al altuia? *Oronte*

Trebuie să-i fi făcut ceva farmece. O să vezi că se schimbă repede. Dă-mi te rog mâna. Haide. *Julie*

Nu vreau… *Oronte*

Ah! Câte mofturi! Haide, dă mâna-ncoa’, îţi spui.

Éraste (*către Julie*)

Să nu crezi că îmi întind mâna din dragoste pentru dumneata. Iubesc numai pe tatăl dumitale şi mă însor cu el.

Oronte

Îţi sunt foarte recunoscător şi-i sporesc cu zece mii de galbeni zestrea fetei mele. Să vie notarul să facem hârtiile.

Éraste

Până una-alta, să ne bucurăm cântând şi să lăsăm să intre măştile, pe care însurătoarea domnului de

Pourceaugnac le-a făcut să se adune din tot oraşul. *Scena 8*

Multe măşti cântând şi jucând

O egipteancă

Necazuri, gânduri şi mâhniri, Plecaţi de-acum de lângă miri. Să vie bucuriile şi jocul, Bătu-le-ar norocul! Şi să gândim la cele de folos a desfătarea-i lucru serios.

Corul măştilor

Să ne gândim la cele de folos

Că desfătarea-i lucru serios.

O egipteancă

Fiindcă veniţi la sărbătoare înţelesei ce v-a mânat şi ce anume loc vă doare. Dar din bătrâni voi n-aţi aflat că cine vrea să fie fericit să nu se lase de iubit?

Un egiptean

Stă scris în stele, ca la carte, Să ne iubim până la moarte. Fără iubire, adevărat, Viaţa nimic

n-ar fi-nsemnat. Decât s-o las, mai bine mor, Nesărutată pe picior.

Un egiptean Avere…

O egipteancă Slavă…

Un egiptean şi coroană…

O egipteancă Puterea toată cucerită…

Un Egiptean

Nu fac, să crezi, cât o cucoană…

O egipteancă

Frumoasă, caldă şi poftită.

Împreună

Că cine vrea să fie fericit Nu se mai lasă de iubit.

Corul

Hai să cântăm acuma, toţi, şi să jucăm, nepoate şi nepoţi.

O mască

Când se adună să petreacă Cei mai cuminţi se-ntâmplă, iacă, Să fie, fraţilor, nebunii, Din hora la lumina lunii.

Toţi

(*împreună*)

Să ne gândim la cele de folos, Căci desfătarea-i lucru serios.

Prima intrare a baletului Dansul sălbaticilor.

A doua intrare a baletului Dansul biscaienilor.

Burghezul gentilom

Comedie – balet în cinci acte, în proză 1670

În româneşte de Victor Eftimiu

Comedia-balet Burghezul gentilom, *scrisă în colaborare cu Lulli, a fost jucată pentru prima*

oară la 14 octombrie 1670 în faţa curţii aflate la Chambord. Publicul a aplaudat noua creaţie a lui Molière pe scena de la Palais Royal, la 23 noiembrie al aceluiaşi an.

Povestea domnului Jourdain, burghez înstărit dar grosolan şi incult, care vrea să capete maniere distinse, se înrudeşte îndeaproape cu cea a lui George Dandin, ţăranul parvenit. Mama nobiliară a caraghiosului domn Jourdain se leagă nemijlocit de snobismul burgheziei din vremea lui Molière, mare amatoare de titluri şi onoruri pe care le cumpăra ori de câte ori putea s-o facă. Grandoman, domnul Jourdain e tot atât de neînţelegător cu ai săi ca şi Orgon, Harpagon sau Argan. Şi aici, căsătoria Lucilei şi a lui Cléonte e ameninţată de ideile groteşti ale stăpânului casei. Vanitatea şi credulitatea domnului Jourdain sunt atât de mari încât, mai mult decât bolnavul închipuit Argan, ei acceptă cu încântare să devină mamamusiu şi să participe la baletul turcesc din final.

Bunul-simţ a autorului e exprimat prin vorbele înţelepte ale doamnei Jourdain, dar mai ales prin purtarea şi faptele Nicolei şi ale lui Covielle, totdeauna gata să ajute iubirea tinerilor împotriva maniei domnului Jourdain.

Megalomania lui Jourdain dă naştere câtorva scene, admirabile prin verva lor satirică, prin comicul lor spontan, ca de pildă lecţia de „filosofie „sau certurile sale cu Nicole. Prima ediţie a piesei datează din 1671.

Persoanele comediei
Domnul Jourdain – burghez
Doamna Jourdain – soţia dumisale
Lucile – fiica domnului Jourdain
Cléonte – iubitul Lucilei
Dorimène – marchiză
Dorante – conte, iubitul Dorimènei
Nicole – servitoarea domnului Jourdain
Covielle – valetul lui Cléonte
Profesorul de muzică
Un elev al profesorului de muzică
Profesorul de dans
Maestrul de scrimă
Maestrul de filosofie
Maistrul croitor
Un ucenic al croitorului
Doi lachei
Persoanele Baletului
Actul I
O cântăreaţă
Primul cântăreţ
Al doilea cântăreţ
Dansatori
Actul ÎI
Ucenici de croitorie – dansatori
Actul III
Bucătari – dansatori
Actul IV
Primul cântăreţ Al doilea cântăreţ Al treilea cântăreţ Ceremonie turcească Muftiulcântând *Dervişi* – cântăreţi

Turci – ajutori ai muftiului, cântăreţi *Turci* – ajutori ai muftiului, dansatori

Actul V

Baletul naţiunilor. *Prima intrare*

Un împărţitor de programe – dansator

Nepoftiţi – dansatori

Trupa de spectatori – cântăreţi

Un domn

Al doilea domn

O doamnă

A doua doamnă

Întâiul gascon

Al doilea gascon

Un elveţian

Un bătrân burghez flecar o bătrână burgheză flecară Cochete

Spanioli – cântăreţi

A treia intrare o italiancă Un italian Doi scaramuşi1 Doi trivelini2 Arlechin3

A patra intrare

Doi Poate vini4 – cântăreţi şi dansatori *Poate vini* şi *Poate vine* – dansatori

La Paris, în casa domnului Jourdain.

1 Scaramouche, celebru actor napolitan, al cărui nume a rămas ca un tip în *commedia dell’arte*.

2 Trivelin, tip de valet bufon în comedia italiană.

3 Arlechin, personaj al comediei italiene, îmbrăcat în haine bălţate şi cu o mască neagră.

4 Locuitori ai provinciei Poitou.

Actul I

Cortina se ridică într-o hărmălaie de instrumente muzicale. În mijlocul scenei se vede un elev al profesorului de muzică; acest elev compune, la o masă, o arie pe care burghezul a cerut-o pentru o serenadă.

Scena 1

Profesorul de muzică, profesorul de dans, elevul, trei muzicanţi, doi viorişti, patru dansatori

Profesorul de muzică (*către muzicanţi*)

Haide, daţi-vă-ncoa’ şi odihniţi-vă puţin, pân-o veni!

Profesorul de dans

(*către dansatori*)

Şi voi în partea astălaltă…

Profesorul de muzică (*către elev*) Gata?

Elevul Gata!

Profesorul de muzică la să vedem… A-ha! Bine.

Profesorul de dans Ceva nou?

Profesorul de muzică

Da, o arie de serenadă. Am pus s-o facă aici, până s-o scula jupânul.

Profesorul de dans la s-o văd şi eu…

Profesorul de muzică

Lasă c-o auzi odată cu dialogurile, când o veni. Nu mai întârzie mult. *Profesorul de dans*

O s-avem de lucru de aci înainte amândoi, şi dumneata şi eu!

Profesorul de muzică

Da. Am găsit omul care ne trebuie. Mare

pleaşcă pentru noi şi domnul Jourdain ăsta, cu gărgăunii de boierie şi de purtări alese care i-au intrat în cap! Să-i semene toată lumea şi ne-am pricopsit: dumneata cu danţul, eu cu muzica.

Profesorul de dans

Să nu-i semene de tot, aş vrea să se priceapă un pic mai mult la lucrurile pe care i le dăm… *Profesorul de muzică*

Se pricepe rău, dar plăteşte bine. Deocamdată, de parale are nevoie, în primul rând, arta noastră. *Profesorul de dans*

Cât despre mine, ce să-ţi spun, nu-mi strică şi puţină glorie. Aplauzele-mi merg la inimă, şi socotesc că-n toate artele e mare ghinion să te produci în faţa proştilor, să-ţi judece compoziţiile, cu nepriceperea lui, un dobitoc. Mare plăcere să lucrezi pentru nişte oameni în stare să simtă gingăşia unei arte, să-ţi primească bucuros frumuseţile unei lucrări şi să-ţi răsplătească munca prin cuvinte măgulitoare. Nu e mai plăcută răsplată a lucrurilor pe care le-ai făcut, decât să le vezi cunoscute, să le vezi mângâiate de aplauzele cu care eşti onorat. Socotesc că nicio plata nu e mai bună pentru ostenelile noastre… laudele luminate sunt cea mai dulce răsplată…

Profesorul de muzică

Precum zici! Le gust şi eu la fel ca dumneata. Fără îndoială, nimic nu te gâdilă mai mult decât aplauzele de care vorbeşti. Dar tămâia n-o poţi mânca. Laudele goale nu umplu stomacul. Trebuie şi ceva solid. Iar felul cel mai bun de-a lăuda e să

lauzi cu mâinile. Omul nostru, de! nu prea e luminat, vorbeşte alandala despre toate şi aplaudă pe dos; dar banii lui dreg ceea ce cu judecata o scrânteşte; are punga pricepută. Laudele lui sunt bani număraţi. Burghezul ăsta ageamiu preţuieşte mai mult decât luminatul nobil care ne-a adus aici.

Profesorul de dans

E ceva adevărat în ce spui, dar găsesc că prea pui mare preţ pe bani. Interesul e un lucru atât de josnic, încât un om de treabă nu trebuie să-i arate atâta dragoste.

Profesorul de muzică

Dar de primit, primeşti bucuros banii pe care ţi-i dă! *Profesorul de dans*

Fireşte! Dar asta nu-mi ajunge. Aş vrea ca, odată cu averea, să mai aibă şi puţin gust. *Profesorul de muzică*

Şi eu aş vrea! Şi în scopul acesta lucrăm amândoi, după puterile noastre. În orice caz, ne dă prilejul să ne facem cunoscuţi. Şi va plăti pentru alţii ceea ce vor lăuda alţii pentru el.

Profesorul de dans Iacătă-l!

Scena 2

Domnul Jourdain în halat şi cu scufă de noapte, profesorul de muzică, profesorul de dans, elevul profesorului de muzică, o cântăreaţă, doi cântăreţi, dansatori, doi lachei

Domnul Jourdain

Ei bine, domnilor, cum stăm? O să-mi arătaţi şi mie drăcoveniile dumneavoastră?

Profesorul de dans Cum? Ce drăcovenie?

Domnul Jourdain

Ei! asta... Cum îi ziceţi, de?! Prologul sau dialogul cu cântece şi danţuri...

Profesorul de dans

A-ha!

Profesorul de muzică Tocmai ne pregăteam...

Domnul Jourdain

V-am cam lăsat să aşteptaţi. Da ce să-i faci?... Acum mă îmbrac ca lumea bună şi croitorul mi-a trimis nişte ciorapi de mătase de credeam că n-o să-i pot trage niciodată!

Profesorul de muzică la voia dumneavoastră.

Domnul Jourdain

V-aş ruga pe amândoi să nu plecaţi până nu-mi aduce haina cea nouă, ca să mă vedeţi...

Profesorul de dans Porunca!

Domnul Jourdain

O să mă vedeţi gătit din cap până-n picioare...

Profesorul de muzică Mai începe vorbă!

Domnul Jourdain Mi-am făcut halatul ăsta...

Profesorul de dans o frumuseţe!

Domnul Jourdain

Croitorul mi-a spus că aşa se poartă dimineaţa oamenii subţiri...

Profesorul de muzică Vă prinde de minune!

Domnul Jourdain

Hei, lacheilor! Să vie cei doi lachei ai mei!

Întâiul lacheu

Ce poftiţi, conaşule?

Domnul Jourdain

Nimic. Vream să ştiu dacă m-auziţi. (*Către*

profesorul de muzică şi către profesorul de dans) Ce ziceţi de livrelele lacheilor?

Profesorul de dans Magnifice!

Domnul Jourdain

(*desfăcându-şi halatul şi arătându-şi nădragii strâmţi, din catifea roşie şi jiletca de catifea verde*) Şi-acuma, uite şi costumul de făcut gimnastică dimineaţa!

Profesorul de muzică Pe cinste!

Domnul Jourdain Lachei!

Primul lacheu Conaşule…

Domnul Jourdain Celălalt lacheu!

Al doilea lacheu Conaşule…

Domnul Jourdain (*scoţându-şi halatul*)

Ţine halatul… (*Către profesorul de muzică şi către profesorul de dans*), Aşa e că sunt grozav aşa?

Profesorul de dans

Nici că se poate mai grozav!

Domnul Jourdain

Ia să văd isprava dumneavoastră…

Profesorul de muzică

Aş dori ca mai-nainte s-auziţi o arie (*arătându-şi elevul*) pe care a compus-o dumnealui pentru serenada ce mi-aţi cerut-o. E un elev al meu foarte talentat, pentru asemenea lucruri.

Domnul Jourdain

Da, dar nu trebuia s-o laşi pe mâna unui elev; daravera asta era grea chiar pentru dumneata. *Profesorul de muzică*

Să nu vă speriaţi de vorba elev. Elevii ăştia se

pricep ca maeştrii cei mai desăvârşiţi. Şi aria e cât se poate de frumoasă... S-auziţi, numai...

Domnul Jourdain (*lacheilor*)

Daţi-mi halatul, ca s-aud mai bine... Stai, stai, cred că e mai bine fără halat. Ba nu. Daţi-l încoa, că tot mai bine e cu el.

O cântăreaţă

Eu sufăr zi şi noaptea... De doru-ţi mă topesc De când îmi eşti stăpână cu frumuseţea ta... Dacă te porţi asemeni cu cei ce te iubesc O, Iris, cu duşmanii cum te-ai putea purta?

Domnul Jourdain

Cântecul ăsta parcă e de mort. Te adoarme. Aş vrea să-l mai înveseleşti niţel, pe ici, pe colo. *Profesorul de muzică*

Să vedeţi, aria trebuie să se potrivească cu vorbele... *Domnul Jourdain*

Auzii deunăzi unul tare nostim... Ia stai... Cura ziceai că-i zice?

Profesorul de dans Nu ştiu, zău...

Domnul Jourdain Era ceva cu oaie...

Profesorul de dans cu oaie?

Domnul Jourdain Da... A, da! (*Cântă*)

Credeam pe Jeanneton
Frumoasă, ştrengăriţa.
Credeam pe Jeanneton
Mai blândă ca oiţa!

Dar vai, dar vai! Ea e de mii de ori, să juri, Mai crudă decât tigrul din păduri. Aşa-i că-i frumos?!

Profesorul de muzică Ce nu s-a mai văzut!

Profesorul de dans îl şi cântaţi frumos!

Domnul Jourdain

Şi fără să fi-nvăţat muzică!

Profesorul de muzică

Ar trebui să-nvăţaţi, cum învăţaţi şi dansul! Aceste două arte au o legătură foarte strânsă între ele! *Profesorul de dans*

Şi deschid mintea omului pentru lucrurile frumoase

Domnul Jourdain

Oamenii subţiri învaţă şi muzica?

Profesorul de muzică Da, domnule!

Domnul Jourdain

Păi atunci am s-o-nvăţ şi eu. Da' nu mai ştiu cu ce să-ncep, fiindcă în afară de profesorul de scrimă, am mai angajat şi un profesor de filosofie, care trebuie să-nceapă chiar dimineaţa asta…

Profesorul de muzică

Filosofia e ceva, dar muzica, domnul meu, muzica!… *Profesorul de dans*

Muzica şi dansul… Muzica şi dansul – de astea e nevoie! *Profesorul de muzică*

Nimic nu e mai folositor într-un stat, ca muzica! *Profesorul de dans*

De nimica n-au nevoie oamenii mai mult ca de dans!

Profesorul de muzică

Fără muzică, un stat n-o mai poate duce…

Profesorul de dans

Fură dans, omul n-ar mai şti să facă nimic! *Profesorul de muzică*

Toate tulburările, toate războaiele nu vin pe lume decât fiindcă nu se-nvaţă destulă muzică… *Profesorul de dans*

Toate nenorocirile pământului, toate pacostele de care e plină istoria, neroziile oamenilor politici şi greşelile marilor căpitani nu s-ar fi întâmplat dacă ştiau să danseze.

Domnul Jourdain

Cum aşa? *Profesorul de muzică*

Războaiele nu vin din pricină că oamenii sunt dezbinaţi?

Domnul Jourdain Asta da.

Profesorul de muzică

Dacă oamenii ar învăţa muzica, n-ar fi ăsta cel mai bun mijloc să se acorde împreună şi s-aducă-n lume pacea universală?

Domnul Jourdain Ai dreptate!

Profesorul de dans

Când un om a scrântit-o, fie-n treburile casei, lui, fie-n conducerea unui stat sau la comandamentul unei oştiri, nu se spune de obicei: cutare a făcut un pas greşit în cutare chestiune?

Domnul Jourdain Da, aşa se spune!

Profesorul de dans

Şi a face un pas greşit nu vine, oare, din neştiinţa dansului?

Domnul Jourdain

Aşa e. Aveţi dreptate amândoi!

Profesorul de dans

Am vrut să vă arătăm cât sunt de frumoase şi folositoare dansul şi muzica.

Domnul Jourdain Acu pricep.

Profesorul de muzică

Vreţi să vedeţi lucrările noastre?

Domnul Jourdain

Da.

Profesorul de muzică

Precum v-am mai spus, e o mică încercare pe care am făcut-o mai demult, asupra feluritelor sentimente pe care le poate exprima muzica.

Domnul Jourdain Foarte bine!

Profesorul de muzică (*către muzicanţi*)

Ia daţi-vă-ncoa'! (*Către domnul Jourdain*) Trebuie să vă închipuiţi că sunt îmbrăcaţi în păstori. *Domnul Jourdain*

Da' de ce numaidecât în păstori? Nu vezi decât asta, peste tot! *Profesorul de dans*

Când pui oamenii să vorbească pe muzică, trebuie s-o dai numaidecât pe ciobănie. De când lumea, cântecul a fost hărăzit păstorilor. Nu merge să pui sau burghezi să-şi cânte păsurile!

Domnul Jourdain Bine. Bine. S-auzim!

Dialog pe muzică o cântăreaţă şi doi cântăreţi

Cântăreaţa o inimă îndrăgostită De mii de patimi frământată, Se crede că e fericită Dacă e dragostei robită. Dar libertatea e mai minunată!

Întâiul cântăreţ

Nimic nu e mai dulce ca iubirea, Stăpână veşnic pe noi toţi, în două inimi toarnă fericirea, Unindu-le în fiecare zi… Din viaţă dragostea de scoţi, Ai scos plăcerea de-a trăi.

Al doilea cântăreţ Cum ar zburda întreaga ta

fiinţă Dac-ai găsi în dragoste credinţă! Dar dacă păstoriţa e frumoasă, N-ai să găseşti niciuna credincioasă. Te-nşală, mint la fiecare pas, Te fac să spui iubirii bun rămas!

Întâiul cântăreţ Dulce ardoare!

Cântăreaţa Viaţa-mi întreagă!

Al doilea cântăreţ înşelătoare!

Întâiul cântăreţ Cât mi-eşti de dragă!

Cântăreaţa Inima mea!

Al doilea cântăreţ Pleacă, nu te-aş mai vedea!

Întâiul cântăreţ

Ca să iubeşti, cumplita ură-ţi lasă! *Cântăreaţa*

Dar dacă vrei, am să-ţi găsesc o păstoriţă credincioasă!

Al doilea cântăreţ Dar unde, unde s-o-ntâlnesc?

Cântăreaţa

Ca să gândeşti de noi frumos Eu îţi voi da inima mea!

Al doilea cântăreţ

Îmi dai al inimii prinos.

Dar, spune-mi: nu mă va-nşela?

Cântăreaţa

Să-ncercăm: care din doi Dragostea va şti s-o ţie?

Al doilea cântăreţ Cine va minţi din noi Pedepsit de zei să fie!

Cântăreţii câteşitrei în focul dragostei cereşti Cuprinşi şi ea şi el: Cât e de dulce să iubeşti, Când două inimi bat la fel!

Domnul Jourdain Asta e tot?

Profesorul de muzică

Da.

Domnul Jourdain

Aţi întors-o bine. Am găsit şi câteva zicale tare hăzoase! *Profesorul de dans*

Cât despre mine, iacă o mică lucrare cu cele mai frumoase mişcări şi cu cele mai frumoase atitudini cu care poate fi variat un dans.

Domnul Jourdain E tot cu ciobani?

Profesorul de dans

După cum doriţi. (*Către dansatori*) Începeţi! *Intră baletul*

Patru dansatori execută mişcări felurite şi tot felul de paşi, după indicaţiile profesorului de dans.

Actul II

Scena 1

Domnul Jourdain, profesorul de muzică, profesorul de dans

Domnul Jourdain

Ştii că nu e rău! Şi oamenii ăştia se scălâmbăiesc bine. *Profesorul de muzică*

Când dansul va fi însoţit de muzică, o să fie şi mai bine; o să vedeţi ceva galant în micul balet pe care l-am potrivit pentru dumneavoastră!

Domnul Jourdain

Dar are să fie gata? Persoana pentru care am pregătit toate astea îmi face onoarea să vie la masă chiar acum.

Profesorul de dans Toate-s gata!

Profesorul de muzică

De altfel, domnul meu, asta n-ajunge. O persoană ca dumneavoastră, magnifică şi cu atâta tragere de inimă pentru lucrurile frumoase, trebuie să dea un concert, acasă, în fiecare miercuri sau în fiecare joi.

Domnul Jourdain

Aşa fac oamenii de rang?

Profesorul de muzică Da, domnul meu.

Domnul Jourdain

Păi atunci o să fac şi eu. O să fie frumos? *Profesorul de muzică*

Nicio grijă! O să vă trebuiască trei voci: una subţire, una mijlocie şi una groasă, care vor fi acompaniate de o violă-bas, de o teorbă1 şi de un clavecin, cu două viori subţirele, ca să cânte riturnele2.

Domnul Jourdain

Să pui şi o trompetă marină3. Trompeta marină e un instrument care-mi place şi care e armonios.

Profesorul de muzică

Lăsaţi pe noi să punem la cale lucrurile!

Domnul Jourdain

Deocamdată, nu uitaţi să-mi trimiteţi muzicanţi, să-mi cânte la masă.

Profesorul de muzică Nicio grijă!

Domnul Jourdain

Mai ales baletul să fie pe cinste!

Profesorul de muzică

O să fiţi foarte mulţumit şi, între altele, de anumite menuete pe care o să le vedeţi...

1 De la italienescul *fiorba*, alăută cu gât dublu, folosită în secolele XVI ŞI XVII.

2 De la italienescul *ritornello*, compoziţie pentru orchestră care precede sau urmează o arie.

3 Instrument muzical cu o singură coardă, emiţând un sunet aspru şi monoton; era foarte la modă în Europa acelei vremi.

Domnul Jourdain

Ah! Menuetele sunt dansurile mele preferate şi vreau să mă vedeţi cum le dansez. Începe, maestre. *Profesorul de dans*

Vă rog, o pălărie, domnul meu… (*Domnul Jourdain ia pălăria lacheului şi o pune peste scufa de noapte. Profesorul de dans îi apucă de mână şi-l face să danseze, cântându-i o arie de menuet*) La ta, la, la, la, la; la ta, la, la, la, la, la; la ta, la, la, la, la, la; la ta, la, la, la, la; la ta, la, la, ia în cadenţă, vă rog, în cadenţă! La ta, la, la, la Piciorul drept! La ta, la Un mai daţi aşa din umeri. La ta, la, la, la, la, la, la, la, la… Nu mai ţineţi braţele sucite. La Ia, la, la, la Capul sus! întoarceţi vârful piciorului în afară! La ta, la Staţi drept!

Domnul Jourdain

Ei?

Profesorul de muzică Tot ce poate fi mai perfect!

Domnul Jourdain

Fiindcă veni vorba. Învaţă-mă cum trebuie să fac o reverenţă ca să salut o marchiză; o să am nevoie numaidecât!

Profesorul de dans

O reverenţă ca să salutaţi o marchiză?

Domnul Jourdain

Da. O marchiză pe care o cheamă Dorimène.

Profesorul de dans Daţi-mi mâna!

Domnul Jourdain

Nu. Fă dumneata şi învăţ eu.

Profesorul de dans

Dacă doriţi s-o salutaţi cu mult respect, trebuie întâi să faceţi o reverenţă înapoi, pe urmă să mergeţi spre dânsa cu trei reverenţe înainte şi la a treia să vă aplecaţi până la genunchi.

Domnul Jourdain

Ia fă niţel. (*Profesorul de dans face trei reverenţe*) Bun.

Scena 2

Domnul Jourdain, profesorul de muzică, profesorul de dans, un lacheu

Lacheul

Domnule, a venit maestrul de scrimă. *Domnul Jourdain*

Spune-i să vină aici, să-mi predea lecţia. (*Profesorului de muzică şi profesorului de dans*) Vreau să mă vedeţi cum mă descurc.

Scena 3

Domnul Jourdain, maestrul de scrimă, profesorul de muzică, profesorul de dans, un lacheu, ţinând două florete

Maestrul de scrimă

(*ia din mina lacheului cele două florete şi dă una domnului Jourdain*)

Haide, domnul meu, reverenţa. Corpul drept.

Puţin aplecat pe şoldul stâng. Pulpele mai puţin desfăcute. Picioarele la un singur rând. Pumnul opus şoldului. Vârful sabiei faţă-n faţă cu umărul. Nu întindeţi aşa braţul. Mâna stângă la înălţimea ochiului. Umărul stâng mai lăsat. Capul drept. Privirea dârză. Înaintaţi. Corpul ţeapăn. Atingeţi-mi sabia în cvartă şi isprăviţi tot aşa… Una, două. Un salt îndărăt. Când daţi lovitura, domnul meu, trebuie ca sabia să pornească cea dintâi, iar trupul să stea în rezervă. Una, două… Haide, atingeţi-mă cu spada-n terţă şi isprăviţi tot aşa. Avansaţi. Trupul ţeapăn. Avansaţi. Porniţi de acolo. Una, două. Încordaţi-vă. Redublaţi. Un salt înapoi. Păzea, domnule, păzea!

(*Maistrul de scrimă îi dă două-trei lovituri, spunându-i „păzea”*)

Domnul Jourdain

Ei!?

Profesorul de muzică Faceţi minuni!

Maestrul de scrimă

V-am mai spus, tot secretul scrimei stă în două lucruri: să dai şi să nu primeşti… Şi, precum v-am arătat deunăzi pe cale demonstrativă, e cu neputinţă să primeşti dacă ştii să-ntorci spada inamicului de la linia corpului dumitale, ceea ce nu depinde decât de o mică mişcare a mâinii, sau înăuntru sau în afară.

Domnul Jourdain

Prin urmare, în felul ăsta, un cineva poate, fără să fie cine ştie ce viteaz, să omoare pe altcineva şi el să nu moară?!

Maestrul de scrimă

Fără-ndoială. N-aţi văzut demonstraţia? *Domnul Jourdain*

Da.

Maestrul de scrimă

De aici se vede consideraţia ce trebuie să ni se acorde într-un stat şi cât e mai presus ştiinţa armelor decât toate celelalte ştiinţe nefolositoare ca dansul, muzica…

Profesorul de dans

Slăbeşte-ne, domnule învârte-sabie! Să nu vorbeşti de dans decât cu respect! *Profesorul de muzică*

Învaţă, rogu-te, să vorbeşti altfel despre arta muzicii! *Maestrul de* scrimă

Aveţi haz, zău aşa, să asemuiţi ştiinţa voastră cu a mea!

Profesorul de muzică la te uită ce grozav e!

Profesorul de dans

Ia te uită ce caraghios, cu îngâmfarea lui! *Maestrul de scrimă*

Profesoraşule de dans, am să te fac să joci cum trebuie! Şi dumneata, muzicuţă, te-nvăţ eu să cânţi cum se cuvine!

Profesorul de dans

Domnule bate-fier, te-nvăţ eu meseria!

Domnul Jourdain

(*către profesorul de dans*)

Ai înnebunit!? Cauţi ceartă unuia care ştie terţa şi cvarta şi poate să omoare un om pe cale demonstrativă?

Profesorul de dans

Puţin îmi pasă de calea lui demonstrativă şi de terţa şi de cvarta lui!

Domnul Jourdain

(*către profesorul de dans*)

Binişor, n-auzi?

Maestrul de scrimă (*către profesorul de dans*) Ce-ai spus, nătăfleţule?

Domnul Jourdain Hei, maestre de scrimă!

Profesorul de dans

(*către maestrul de scrimă*)

Ce-ai spus, mârţoagă de poştalion?!

Domnul Jourdain Hei, profesore de dans!

Maestrul de scrimă când te-oi umfla o dată!…

Domnul Jourdain

(*către maestrul de scrimă*)

Binişor!

Profesorul de dans

Când ţi-oi vârî mâna-n gât!

Domnul Jourdain

(*către profesorul de dans*)

Frumuşel!

Maestrul de scrimă

Am să te ţesăl, să mă ţii minte!

Domnul Jourdain

(*către maestrul de scrimă*)

Îndură-te!

Profesorul de dans

Am să te potcovesc ca pe-un…

Domnul Jourdain

(*către profesorul de dans*)

Te rog!

Profesorul de muzică

Lăsaţi-ne puţin să-l învăţăm să vorbească…

Domnul Jourdain (*către profesorul de muzică*) Doamne sfinte, potoleşte-te!

Scena 4

Profesorul de filosofie, domnul Jourdain, profesorul de muzică, profesorul de dans, maestrul de scrimă, lacheul

Domnul Jourdain

Ha, domnule filosof, ai picat la vreme cu filosofia dumitale! Vino să faci pace între dumnealor!

Maestrul de filosofie

Ce se-ntâmplă? Ce e, domnilor?

Domnul Jourdain

S-au luat la harţă din pricina meseriei lor, fiecare socotind-o pe a sa mai bună, şi au ajuns să se ocărască, ba cât p-aci să se ia la bătaie!

Maestrul de filosofie

Ei! Se poate una ca asta, domnilor? Au n-aţi citit tratatul plin de învăţăminte pe care l-a scris Seneca1 despre mânie? Există ceva mai josnic şi mai ruşinos decât patima aceasta care face dintr-un om o fiară? Nu trebuie ca înţelepciunea să stăpânească asupra tuturor acţiunilor noastre?

Profesorul de dans

Cum, domnule! Să ne jignească pe amândoi, dispreţuind dansul, pe care-l exercit eu şi muzica, profesiunea dumnealui?

Maestrul de filosofie

Un înţelept e mai presus de toate injuriile şi marele răspuns pe care trebuie să-l dea ultragiilor e moderaţiunea şi pacienţa!

Maestrul de scrimă

Au avut amândoi îndrăzneala să asemuiască profesiunea lor cu a mea! *Maestrul de filosofie*

De ce să te supere lucrul acesta? Oamenii nu trebuie să se certe între ei pentru zădărnicia gloriei şi a condiţiei lor… Ceea ce ne deosebeşte fundamental unul de altul sunt înţelepciunea şi virtutea!

Profesorul de dans

Am vrut să-i vâr în cap că dansul e o ştiinţă pentru care nu există îndeajuns cuvinte de laudă. *Profesorul de muzică*

Şi eu, că muzica e o artă pe care toate secolele au venerat-o! *Maestrul de scrimă*

Şi eu le-am arătat la amândoi că ştiinţa de a mânui sabia e cea mai frumoasă şi cea mai necesară dintre toate ştiinţele.

Maestrul de filosofie

Atunci cum rămâne cu filosofia? Vă găsesc pe câteşitrei nişte neobrăzaţi, să vorbiţi în faţa mea cu atâta îngâmfare şi să daţi fără ruşine numele de ştiinţă unor lucruri care nu merită să fie onorate nici măcar cu numele

1 Filosof latin, autor a numeroase scrieri de morală şi literatură, printre care şi tratatul *De ira* (Despre mânie) secolul I.

de artă şi care nu pot fi numite decât ticăloase meserii de gladiator, de cântăreţ de bâlci

şi de măscărici!

Maestrul de scrimă

Du-te dracului, potaie de filosof!

Profesorul de muzică

Du-te dracului, lichea învăţată!

Profesorul de dans

Du-te dracului, ţârcovnic împieliţat!

Maestrul de filosofie

Ce-aţi spus, bădăranilor?!

(*Filosoful se repede-n ei şi se iau la bătaie*)

Domnul Jourdain Domnule filosof!

Maestrul de filosofie

Nemernicilor, puşlamalelor, neobrăzaţilor!

Domnul Jourdain Domnule filosof!

Maestrul de scrimă Vită încălţată!

Domnul Jourdain Domnilor!

Maestrul de filosofie Neruşinaţilor!

Domnul Jourdain Domnule filosof!

Profesorul de dans

Lua-te-ar dracu’ de măgar neghiob!

Domnul Jourdain Domnilor!

Maestrul de filosofie Spurcăciunilor!

Domnul Jourdain Domnule filosof!

Profesorul de muzică Obraznicul dracului!

Domnul Jourdain Domnilor!

Maestrul de filosofie

Pungaşilor, golanilor, ticăloşilor, tâlharilor!

Domnul Jourdain

Domnule filosof! Domnilor! Domnule filosof! Domnilor! Domnule filosof! (*Cei patru profesori ies bătându-se*)

Scena 5

Domnul Jourdain, lacheul

Domnul Jourdain

Bateţi-vă cât poftiţi, treaba voastră! N-o să-mi stric eu bunătate de halat, ca să vă despart! Nebun aş fi dacă m-aş vârî între ei, să mă pocnească şi pe mine vreunul!

Scena 6

Profesorul de filosofie, domnul Jourdain, lacheu

Maestrul de filosofie (*îndreptându-şi gulerul*) Să ne vedem de lecţie…

Domnul Jourdain

Ah, domnul meu, tare-mi pare rău de bătaia pe care ai mâncat-o! *Maestrul de filosofie*

Nu face nimic. Un filosof ştie să primească lucrurile aşa cum se cuvine. Am să fac împotriva lor o satiră în stilul lui Juvenal1, să mă pomenească! Dar să lăsăm asta. Ce doriţi să-nvăţaţi?

Domnul Jourdain

Tot ce s-o putea; m-a prins mare poftă să fiu savant; şi mor de ciudă că tata şi cu mama nu m-au pus să-nvăţ toate ştiinţele, când eram mic.

Maestrul de filosofie

Iată un sentiment cuminte! *N-am, sine doctrina, vita est quasi mortis imago*. Aţi înţeles, nu? Ştiţi latineşte!

Domnul Jourdain

Ştiu, dar dumneata fă aşa ca şi cum n-aş şti. Ia spune-mi, cum vine asta? *Maestrul de filosofie*

Asta înseamnă că *fără ştiinţă, viaţa este aproape imaginea morţii*!

Domnul Jourdain Latinul ăsta are dreptate.

Maestrul de filosofie

Cunoaşteţi ceva principii, oarecare începuturi ale ştiinţelor?

Domnul Jourdain

A, da! Ştiu să citesc şi să scriu.

Maestrul de filosofie

Cu ce v-ar plăcea să-ncepem? Aţi dori să vă-nvăţ logica?

1 Celebru poet satiric latin (60 – 125 e. n)

Domnul Jourdain Ce e aia logica?

Maestrul de filosofie

Logica ne învaţă cele trei operaţii ale spiritului. *Domnul Jourdain*

Şi care sunt cele trei operaţii ale spiritului? *Maestrul de filosofie*

Prima, a doua şi a treia. Prima este să concepi exact cu ajutorul universalelor; a doua să judeci exact prin mijlocirea categoriilor şi a treia să tragi o consecinţă exactă cu ajutorul figurilor: *Barbara*, *Celarent*, *Darii*, *Ferio*, *Baralipton1* etc.

Domnul Jourdain

Cam întortocheate… Logica asta nu prea e de mine. Să învăţăm ceva mai drăgălaş.

Maestrul de filosofie Doriţi să-nvăţaţi morala?

Domnul Jourdain Morala?

Maestrul de filosofie

Da.

Domnul Jourdain

Şi cum o întoarce morala asta?

Maestrul de filosofie

Tratează despre fericire, învaţă pe oameni să-şi potolească patimile şi… *Domnul Jourdain*

Las-o-ncurcată! Eu sunt arţăgos de felul meu şi nu-mi arde de morală; când m-apucă arţagul, vreau să-mi dau drumul până-mi trece.

Maestrul de filosofie

Poate că v-ar interesa fizica?

Domnul Jourdain

Ce pasăre mai e şi fizica asta?

Maestrul de filosofie

Fizica este aceea care explică principiile lucrurilor naturale şi proprietăţile corpurilor; care vorbeşte despre natura elementelor, a metalelor, a mineralelor, a pietrelor, a plantelor şi a animalelor şi ne învaţă provenienţa tuturor meteorilor, curcubeul, vâlvătăile, cometele, fulgerele, tunetele, trăsnetul, ploaia, zăpada, grindina, vânturile şi vârtejurile.

Domnul Jourdain

Mare-ncurcătură şi fizica asta, m-apucă ameţelile.

Maestrul de filosofie Atunci, ce doriţi să vă-nvăţ?

Domnul Jourdain

1 Formule mnemotehnice întrebuinţate în vechile manuale de logică pentru reţinerea figurilor silogistice.

Ortografia.

Maestrul de filosofie cu plăcere.

Domnul Jourdain

Pe urmă o să mă-nvăţaţi almanahul, ca să ştiu când e lună şi când nu e. *Maestrul de filosofie*

Fie! Ca să urmăriţi perfect gândirea dumneavoastră şi să trataţi această materie ca un filosof, trebuie început în ordinea lucrurilor, printr-o exactă cunoştinţă a naturii literelor şi a feluritelor chipuri cum trebuie pronunţate. În această privinţă trebuie să vă spun că literele sunt împărţite în vocale, fiindcă exprimă vocile, şi în consonante fiindcă sună împreună cu vocalele şi nu fac decât să marcheze diversele articulaţiuni ale vocilor. Există cinci vocale sau voci: A, E, I, O, U.

Domnul Jourdain Asta da, mai merge.

Maestrul de filosofie

Vocea A se formează deschizând tare gura: A.

Domnul Jourdain A! A! Bun.

Maestrul de filosofie

Vocea E se formează apropiind falca de jos, de cea de sus: A, E. *Domnul Jourdain*

A, E, A, E. Pre legea mea, asta zic şi eu. A, ce frumos! *Maestrul de filosofie*

Iar vocea I, apropiind şi mai mult fălcile una de alta şi trăgând marginile gurii spre urechi: A, E, I. *Domnul Jourdain*

A, E, I, I, I, I. Asta da! Trăiască ştiinţa! *Maestrul de filosofie*

Vocea o s-o formează deschizând iar fălcile şi apropiind buzele prin cele două colţuri, cel de sus şi cel de jos: O.

Domnul Jourdain

O, O. Nimic mai potrivit! A, E, I, O, I, O. Admirabil! I, O, I, O.

Maestrul de filosofie

Deschiderea gurii devine întocmai ca un cerculeţ, ce reprezintă un O. *Domnul Jourdain*

O, O, O. Ai dreptate. Mare lucru, domnule, să fii om învăţat! *Maestrul de filosofie*

Vocea U se formează apropiind dinţii fără să-i împreuni de tot, scoţând buzele în afară şi apropiindu-le una de alta, fără să le lipeşti de tot: U.

Domnul Jourdain U, U. Nimic mai adevărat: U.

Maestrul de filosofie

Buzele se lungesc, ca şi cum ai fi supărat pe cineva; de acolo vine că dacă vrei să te strâmbi la cineva, ori să-ţi baţi joc de el, n-ai decât să-i zici: U.

Domnul Jourdain

U, U. Da, domnule! A, ce rău îmi pare că n-am studiat mai devreme, ca să ştiu toate astea! *Maestrul de filosofie*

Mâine o să facem şi celelalte litere care se cheamă consonante. *Domnul Jourdain*

Sunt şi acolo ciudăţenii ca dincoace? *Maestrul de filosofie*

Desigur. De pildă, consoana D se pronunţă zvârlind cu vârful limbii în dinţii de sus: DA. *Domnul Jourdain*

DA! DA! Într-adevăr!... Ce frumoase lucruri! Ce lucruri minunate! *Maestrul de filosofie*

F, apăsând cu dinţii de sus pe buza de jos: FA!
Domnul Jourdain

FA! FA! Chiar aşa, zău! A, măicuţo şi tăicuţule, ce-mi făcurăţi?! *Maestrul de filosofie*

R, ducând vârful limbii până-n cerul gurii, aşa fel că, fiind atinsă de aerul care iese cu putere, limba dârdâie, se întoarce iar de unde a plecat şi face un fel de tremurici: R, RA!

Domnul Jourdain

R, R, RA, R, R, R, R, R, RA. Aşa, zău! A, ce priceput mai eşti. Cum mi-am pierdut eu vremea pân-acum! R, R, R, RA!

Maestrul de filosofie

Am să vă explic eu pân la capăt toate minunile astea! *Domnul Jourdain*

Te rog! De altfel, trebuie să-ţi fac şi o mărturisire. Sunt îndrăgostit de-o persoană foarte bine şi aş dori să m-ajuţi să-i scriu ceva într-o scrisorică pe care aş lăsa-o să-i cadă la picioare.

Maestrul de filosofie Grozav de bine!

Domnul Jourdain

Da, o să fie ceva foarte galant!

Maestrul de filosofie

Nu mai încape vorbă. Doriţi să-i scrieţi în versuri?

Domnul Jourdain Nu, nu, fără versuri…

Maestrul de filosofie Nu vreţi decât proză.

Domnul Jourdain

Nu, nu vreau nici proză, nici versuri.

Maestrul de filosofie

Dar trebuie să fie ori una, ori alta.

Domnul Jourdain

Da’ de ce?

Maestrul de filosofie

Fiindcă, domnule, ca să ne exprimăm nu există decât proza sau versul.

Domnul Jourdain

Nu există decât proza sau versul?

Maestrul de filosofie

Desigur. Tot ce nu e proză e vers, şi tot ce nu e vers e proză.

Domnul Jourdain

Şi cum vorbeşte omul ce e?

Maestrul de filosofie Proză.

Domnul Jourdain

Adică aşa să fie? Când zic: „Nicole, adu-mi papucii şi dă-mi scufa de noapte”, e proză?

Maestrul de filosofie Da, domnule.

Domnul Jourdain

Pre legea mea, de peste patruzeci de ani spun proză fără să ştiu! Îţi sunt îndatorat peste poate. Aş vrea să-i strecor într-o scrisorică: *Frumoasă marchiză, frumoşii dumitale ochi mă fac să mor de dragoste*. Dar vorbele astea, le-aş dori mai galante, mai bine întoarse.

Maestrul de filosofie

Să puneţi aşa: că focul ochilor ei v-a prefăcut inima-n cenuşă; că suferiţi zi şi noapte pentru dânsa de chinurile cele mai…

Domnul Jourdain

Nu, nu, nu, nu vreau toate astea. Vreau doar ce ţi-am spus: *Frumoasă marchiză, frumoşii*

dumitale ochi mă fac să mor de dragoste.

Maestrul de filosofie

Trebuie spuse mai pe larg lucrurile.

Domnul Jourdain

Ţi-am spus, nu! Nu vreau decât cuvintele astea, dar întoarse după modă, aşezate cum trebuie. Te rog să-mi spui feluritele chipuri în care le-am putea turna.

Maestrul de filosofie

Le putem pune întâi cum aţi spus dumneavoastră: *Frumoasă marchiză, frumoşii dumitale ochi mă fac să mor de dragoste*. Sau: *De dragoste, să mor mă fac, frumoasă marchiză, frumoşii voştri ochi*. Sau: *Ochii voştri frumoşi, de dragoste mă fac, frumoasă marchiză, să mor*. Sau: *Să mor, frumoşii voştri ochi, frumoasă marchiză, de dragoste mă fac*. Sau: *Mă fac frumoşii voştri ochi să mor, frumoasă marchiză, de dragoste*.

Domnul Jourdain

Dar din toate astea, care e cel mai bun? *Maestrul de filosofie*

Cel pe care l-aţi spus la început: *Frumoasă marchiză, frumoşii dumitale ochi mă fac să mor de dragoste*.

Domnul Jourdain

Vezi, eu n-am studiat, am nimerit-o dintr-odată. Îţi mulţumesc din toată inima şi te rog să vii mâine de cu vreme.

Maestrul de filosofie Voi fi, fără-ndoială.

Scena 7

Domnul Jourdain, lacheul

Domnul Jourdain (*către lacheu*)

Ce? Nu mi s-a adus încă haina?

Lacheul Nu, domnule.

Domnul Jourdain

Blestematul ăsta de croitor mă face s-aştept când am atâtea trebuii. Turbez, nu alta! Lua-l-ar toate fierbinţelile să-l ia pe călăul ăsta de croitor! Dracu' să-l ia. Ciuma să-l ia pe croitor! Dac-aş pune mâna pe ticălosul ăsta de croitor, pe câinele ăsta de croitor, pe tâlharul ăsta de croitor, l-aş…

Scena 8

Domnul Jourdain, maistrul croitor, ucenicul de croitor, ducând haina domnului Jourdain, lacheul *Domnul Jourdain*

Bine c-ai venit! Cât p-aci să mă supăr pe dumneata*! maistrul croitor*

N-am putut veni mai devreme… am pus douăzeci de băieţi să lucreze la haina dumneavoastră. *Domnul Jourdain*

Mi-ai trimis nişte ciorapi de mătase aşa de strâmţi că m-au trecut năduşelile până i-am tras. Ba mi-au şi sărit două ochiuri.

Maistrul croitor

Atunci o să se lărgească…

Domnul Jourdain

Da, dacă o să tot sară ochiurile! M-ai pus să-mi fac şi nişte pantofi care mă strâng de mi-au rănit picioarele.

Maistrul croitor Da' de unde!

Domnul Jourdain Cum „da de unde"?!

Maistrul croitor Nu vă strâng deloc!

Domnul Jourdain

Şi eu îţi spun că mă strâng!

Maistrul croitor Vi se pare!

Domnul Jourdain

Ce să mi se pară, omule, că-mi ies ochii din cap de durere*! maistrul croitor*

Poftiţi! E cel mai frumos costum de curte şi cel mai bine potrivit. O haină serioasă, fără să fie neagră, înseamnă c-am născocit o capodoperă; să poftească cei mai mari meşteri croitori să facă aşa ceva!

Domnul Jourdain

Da’ asta ce mai e? Ai pus florile în jos.

Maistrul croitor

Nu mi-aţi spus că le vreţi în sus!

Domnul Jourdain

Da’ ce, asta trebuie s-o spui?

Maistrul croitor

Fireşte! Toate persoanele de neam aşa le poartă. *Domnul Jourdain*

Persoanele de neam poartă florile în jos?

Maistrul croitor Da, domnule.

Domnul Jourdain Zi, aşa e mai bine?!

Maistrul croitor

Dacă vreţi, eu le pot pune în sus… *Domnul Jourdain*

Nu! Nu!

Maistrul croitor

N-aveţi decât să-mi spuneţi…

Domnul Jourdain

Nu, ţi-am spus! Bine-ai făcut. O să-mi vină

bine haina, ce zici? *Maistrul croitor*

Ce mai întrebare! Aş vrea să văd pictorul în stare să vă facă ceva mai potrivit cu pensula lui! Am o calfă care e cel mai mare geniu din lume în ceea ce priveşte făcutul nădragilor şi altul, care, în ce priveşte cusutul jiletcii, e un erou al vremii noastre.

Domnul Jourdain

Peruca şi penele au ieşit cum trebuie?

Maistrul croitor Perfecte toate!

Domnul Jourdain

(*uitându-se la maistrul croitor*)

Ah! Ah! domnule croitor, iacă din stofa ultimei mele haine, pe care mi-ai făcut-o. O recunosc. *Maistrul croitor*

Să vedeţi… stofa mi-a părut atât de frumoasă, încât am vrut să-mi fac o haină la fel. *Domnul Jourdain*

Da, dar puteai să n-o faci din stofa mea!

Maistrul croitor Doriţi să puneţi haina?

Domnul Jourdain Da! Dă-mi-o!

Maistrul croitor

Aşteptaţi. Nu merge aşa! Am adus ajutoare să vă îmbrace în cadenţă; haine de felul acesta se pun cu ceremonie… Hei, ia daţi-vă-ncoace!

Scena 9

Domnul Jourdain, maistrul croitor, ucenicul de croitor, calfe de croitor, dansatori, lacheul

Maistrul croitor (*către ajutoare*)

Veţi pune domnului acest veşmânt, aşa cum se pune persoanelor de neam. *Prima intrare a*

baletului

Cele patru calfe de croitor se apropie de domnul Jourdain. Doi dintre ei îi smulg nădragii de scrimă, ceilalţi doi îi scot cămaşa-jiletcă. După care, toţi în cadenţă, îi pun haina cea nouă. Domnul Jourdain se plimbă printre ei şi-şi arată haina să vadă dacă-i stă bine.

Ucenicul de croitor

Boierule, binevoiţi a da băieţilor un mic bacşiş…

Domnul Jourdain Cum mi-ai spus?

Ucenicul de croitor Boierule…

Domnul Jourdain

Boierule! Aşa e când te-mbraci ca o persoană de neam. Dacă stai mereu în haine de târgoveţ, n-o să-ţi spuie nimeni „boierule”. (*Le dă bani*) Ţineţi, din partea boierului!

Ucenicul de croitor Monseniore, suntem slugi plecate!

Domnul Jourdain

Monseniore! Oh! Oh! Monseniore! Ia stai, prietene! Monseniore merită ceva, că vorba monseniore nu e un fleac. Ţine, din partea monseniorului!

Ucenicul de croitor

Monseniore, o să bem în sănătatea măriei-tale! *Domnul Jourdain*

Măriei-tale!… Oh! Oh! Oh! Staţi, nu plecaţi! (*în sine*) Pe legea mea dac-ajunge pân la alteţă, mi-a golit toată punga!(*Tare*) Ţine din partea măriei-mele!

Ucenicul de croitor

Monseniore, mulţumesc plecat pentru dărnicia măriei-tale! *Domnul Jourdain*

A făcut bine că s-a oprit aici, că-i dădeam toate paralelei *Scena 10*

A doua intrare a baletului

Cele patru calfe de croitor se bucură, dansând, de dărnicia domnului Jourdain.

Actul III

Scena 1

Domnul Jourdain, doi lachei

Domnul Jourdain

Veniţi după mine, să-mi arăt niţel hainele prin oraş. Băgaţi de seamă să umblaţi pe urma mea, să se vadă bine că sunteţi ai mei.

Lacheii

Da, domnule!

Domnul Jourdain

Chemaţi-o pe Nicole, să-i dau nişte ordine. Staţi că vine! *Scena 2*

Domnul Jourdain, Nicole, doi lachei

Domnul Jourdain Nicole…

Nicole

Poftiţi?

Domnul Jourdain Ascultă…

Nicole

Hi! Hi! Hi! Hi!

Domnul Jourdain Da ce te-a găsit să te râzi aşa?

Nicole

Hi! Hi! Hi! Hi! Hi!

Domnul Jourdain Ce-o fi cu blestemata asta?

Nicole

Hi! Hi! Hi! Cum v-aţi mai scălâmbăiat! *Domnul Jourdain*

Ce? Cum?

Nicole

Ah! Ah! Doamne, Dumnezeule! Hi! Hi! Hi! Hi! Hi!

Domnul Jourdain

Ia te uită îndrăcita! Îţi baţi joc de mine? *Nicole*

S-ar putea una ca asta, conaşule? Hi! Hi! Hil *Domnul Jourdain*

O să-ţi sucesc nasul dacă mai râzi! *Nicole*

Conaşule, nu pot să mă opresc. Hi! Hi! Hi! Hi! Hil

Domnul Jourdain Nu-nţelegi să isprăveşti?

Nicole

Conaşule, vă rog să mă iertaţi, dar sunteţi atât de comic, că nu pot să mă ţin… Hil Hi! Hi!

Domnul Jourdain la te uită obrăznicie!

Nicole

Dac-aţi şti ce caraghios sunteţi aşa! Hi! Hi! Hi!

Domnul Jourdain când ţi-oi…

Nicole

Vă rog să mă iertaţi… Hi! Hi! Hi! *Domnul Jourdain*

Ascultă, dacă mai râzi, am să-ţi ard cea mai grozava palmă care s-a dat vreodată. *Nicole*

Bine, domnule, uite că nu mai râd.

Domnul Jourdain

Bagă de seamă. Trebuie să cureţi…

Nicole

Hi! Hi!

Domnul Jourdain

Să cureţi cum trebuie…

Nicole

Hi! Hi!

Domnul Jourdain

Îţi spun că trebuie să faci curăţenie în sală şi… *Nicole*

Hi! Hi!

Domnul Jourdain

Iar?…

Nicole

(*căzând pe jos de atâta râs*)

Uite ce, conaşule, mai bine bate-mă şi lasă-mă să râd până mi-o trece… O să-mi fie mai bine aşa. Hi! Hi!

Hi! Hi! Hi!

Domnul Jourdain

Turbez! *Nicole*

Fie-ţi milă, conaşule, lasă-mă să râd. Hi! Hi! Hi!

Domnul Jourdain Dacă pun mâna pe tine…

Nicole

Conaşule-le, o să mor – mor, dacă nu râd. Hi! Hi! Hi! *Domnul Jourdain*

Unde s-a mai pomenit aşa afurisită! Să-mi râdă mie-n nas, în loc să-mi asculte poruncile! *Nicole*

Ce vreţi să fac, conaşule? *Domnul Jourdain*

Să te-apuci de dereticat prin casă, blestemato, pentru musafirii care-o să-mi vină curând. *Nicole*

(*ridicându-se*)

Ah, pe legea mea, mi-a trecut pofta de râs. Musafirii dumneavoastră ăştia îmi dau casa peste cap; numai mă gândesc la ei şi m-apucă năbădăile.

Domnul Jourdain

Nu cumva vrei să-nchid oamenilor uşa-n nas, pentru tine? *Nicole*

S-o închideţi barem la unii. *Scena 3*

Doamna Jourdain, domnul Jourdain, Nicole, doi lachei

Doamna Jourdain

Ah! Ah! Dar ce mai e şi povestea asta? Ce-nseamnă, bărbate, costumul ăsta? Îţi baţi joc de oameni de te-ai împopoţonat aşa? Ţi s-a făcut să râdă lumea de dumneata?

Domnul Jourdain

Nevastă! Numai proştii şi proastele or să-şi râdă de mine! *Doamna Jourdain*

Adevărat, n-au trebuit s-aştepte pân-acum; de multă vreme râde toată lumea pe socoteala dumitale, din pricina purtărilor de care dai dovadă.

Domnul Jourdain

Mă rog, şi care este toată lumea asta? *Doamna Jourdain*

Toată lumea asta e o lume care are dreptate şi e mai cu cap decât dumneata. Cât despre mine,

sunt foarte supărată de viaţa pe care o duci. Nu mai ştiu ce ne-a ajuns casa. Ai zice că-i carnaval în fiece zi! Dis-de-dimineaţă, începe gălăgia de scripcari şi cântăreţi, de-şi iau vecinii lumea-n cap!

Nicole

Coniţa are dreptate! Nu mai e chip să ţin casa curată, cu balamucul ăsta care-l tot aduceţi aici! Au nişte picioare care caută noroiul în tot oraşul, ca să-l care aici la noi. Biata Françoise s-a cocoşat tot frecând scândurile pe care maeştrii ăştia ai dumitale le murdăresc în fiecare zi...

Domnul Jourdain

Gura, jupânească Nicole!... Trăncăneşti cam mult pentru o ţărancă! *Doamna Jourdain*

Nicole are dreptate. Judecă mai înţelept ca dumneata. Aş vrea să ştiu ce-ţi trebuie un profesor de dans, la vârsta dumitale?

Nicole

Şi-un mare maestru de scrimă, care bate din picioare, de cutremură toată casă, s-o scoată din ţâţâni! *Domnul Jourdain*

Servitoarea mea şi nevastă-mea să-şi ţie gura! *Doamna Jourdain*

Vrei să-nveţi să dansezi pentru ziua când te-or lăsa picioarele? *Nicole*

V-a venit cheful să omorâţi pe cineva? *Domnul Jourdain*

N-auziţi să tăceţi? Sunteţi două ignorante şi amândouă nu cunoaşteţi prerogativele acestor lucruri! *Doamna Jourdain*

Mai bine te-ai gândi să-ţi măriţi fata, că i-a venit vremea. *Domnul Jourdain*

Am să mă gândesc să-mi mărit fata când s-o ivi vreo partidă pentru ea; dar mă gândesc să-nvăţ şi lucrurile frumoase...

Nicole

Am auzit, coniţă, că şi-a luat, colac peste pupăză, şi-un profesor de filosofie. *Domnul Jourdain*

Foarte bine. Vreau să am spirit şi să susţin discuţii cu oameni de seamă. *Doamna Jourdain*

Nu cumva ţi s-a făcut să te duci la şcoală şi să te bată cu nuiaua, la vârsta dumitale? *Domnul Jourdain*

De ce nu? Să dea Dumnezeu să mănânc bătaie cu nuiaua, în faţa lumii, dar să ştiu ce se-nvaţă la şcoală! *Nicole*

Zău aşa! Asta v-ar face piciorul mai frumos!

Domnul Jourdain să ştii!

Doamna Jourdain

Şi ţi-ar fi de folos să-ţi gospodăreşti casa! *Domnul Jourdain*

Aşa să ştii! vorbiţi amândouă ca două dobitoace şi mi-e ruşine de ignoranţa voastră! (*Doamnei Jourdain*) Ştii dumneata, de exemplu, ştii dumneata ce spui în momentul ăsta?

Doamna Jourdain

Da. Ştiu că ceea ce spun e foarte bine spus şi că ar trebui să te gândeşti să trăieşti altfel. *Domnul Jourdain*

Nu vorbesc de asta. Te-ntreb ce sunt

cuvintele pe care le spui acum? *Doamna Jourdain*

Sunt cuvinte la locul lor, iar purtarea dumitale nu e la locul ei. *Domnul Jourdain*

Ţi-am spus că nu vorbesc de asta. Te-ntreb, ceea ce vorbesc cu dumneata, ceea ce-ţi spun acum ce este?

Doamna Jourdain Cântece…

Domnul Jourdain

Nu. Nu e asta. Ce spunem noi amândoi, limba pe care o vorbim acuşica…

Doamna Jourdain Ei?

Domnul Jourdain Cum îi zice?

Doamna Jourdain

Îi zice, cum vrei să-i zici…

Domnul Jourdain E proză, ignoranto!

Doamna Jourdain

Proză?

Domnul Jourdain

Da, proză! Tot ce nu e proză e vers şi tot ce nu e vers e proză. Ei, vezi, asta e, când e omul învăţat! (*Nicolei*) Şi tu, ştii tu ce trebuie să faci ca să zici U?

Nicole

Cum?

Domnul Jourdain Ce faci când zici U?

Nicole

Ce?

Domnul Jourdain

Ia spune: U, ca să vedem.

Nicole

Poftim. U.

Domnul Jourdain
Ce faci?
Nicole Zic U.
Domnul Jourdain
Da, dar când zici U, ce faci?
Nicole
Fac ce mi-aţi spus. *Domnul Jourdain*
…A, ce greu e să ai a face cu dobitoacele! Îţi lungeşti buzele înainte, apropii falca de sus de cea de jos: U. Vezi? Mă strâmb la tine: U.
Nicole
Da, sunteţi tare hăzos!
Doamna Jourdain E ceva nemaipomenit!
Domnul Jourdain
E, he! Şi să mai fi văzut o şi DA, DA ŞI FA, FA!
Doamna Jourdain
Da talmeş-balmeşul ăsta ce mai e?
Nicole
E vreun descântec?
Domnul Jourdain
Turbez când văd femei ignorante!
Doamna Jourdain
Mai bine-ai face să-i trimiţi la plimbare pe toţi zăpăciţii ăştia cu fleacurile lor! *Nicole*
Şi mai ales pe deşelatu ăla cu sabia, care-mi umple toată casa de praf! *Domnul Jourdain*
Nu mai spune! Îţi stă în gât maestrul meu de scrimă… Stai că te-nvăţ eu să mai fi obraznică! (*Ia floretele şi-i dă una Nicolei*) Ţine! Cale demonstrativă; linia corpului, când împingi în cvartă, faci aşa. Când împingi în terţă, faci aşa.

Iată sistemul să nu fii omorât niciodată; nu e frumos să fii sigur de asta, când te baţi cu cineva? Ia să vedem… împunge-mă niţel, ca să vedem…

Nicole Aşa? Bine!

(*Nicole dă câteva lovituri domnului Jourdain*) *Domnul Jourdain*

Bravo! Ei, ho! Binişor! Uite-a dracului muiere! *Nicole*

Mi-aţi spus să vă-mpung… *Domnul Jourdain*

Da, dar tu mă-mpungi în terţă, înainte de-a mă-mpunge-n cvartă şi n-ai aşteptat să mă apăr…

Doamna Jourdain

Ţi-ai pierdut minţile, bărbate, cu ţicnelile astea! Ţi-au venit de când te-ai apucat să te dai cu nobilii. *Domnul Jourdain*

Când mă dau cu nobilii, dovedesc că fac lucrurile cu socoteală; şi e mai bine decât să mă dau cu voi, cu burghezii!

Doamna Jourdain

Ba bine că nu! Zău aşa, mult mai ai de câştigat umblând cu nobilimea şi bine te-ai mai legat la cap cu domnişorul ăla de conte, după care te-ai înnebunit!

Domnul Jourdain

Gura!… Gândeşte-te la ce spui. Ştii dumneata, nevastă, că nu ştii de cine vorbeşti când vorbeşti de el? E o persoană de o importanţă mai mare decât îţi închipui, un senior luat în seamă la curte şi care vorbeşte cu regele cum vorbesc eu cu dumneata! Ce poate fi mai onorabil pentru mine decât să primesc vizitele unei

persoane de rangul ăsta şi care-mi zice scumpul meu prieten şi se arată faţă de mine ca şi cum aş fi egalul lui?... Se poartă cu mine cum nici prin cap nu-ţi trece, şi mă alintă faţă de toată lumea, de nu-mi vine nici mie să cred!

Doamna Jourdain

Ştiu eu! Te răsfaţă şi te alintă, ca să-ţi ia paralele... *Domnul Jourdain*

Ei şi? Nu e mare cinste să-mprumuţi pe un om de teapa lui? Măcar atâta pot să fac pentru un senior care mă socoate scumpul lui amic.

Doamna Jourdain

Şi seniorul ăsta ce face pentru dumneata? *Domnul Jourdain*

Lucruri de care te-ai minuna dacă le-ai şti!

Doamna Jourdain şi ce anume?

Domnul Jourdain

Basta! N-am explicaţii de dat! L-am împrumutat, o să-mi înapoieze banii foarte repede.

Doamna Jourdain Da. Să ai să iei!

Domnul Jourdain

De bună seamă. Mi-a spus.

Doamna Jourdain Da! Da!... Vezi să nu-l

Domnul Jourdain

Mi-a jurat pe cuvântul lui de gentilom!

Doamna Jourdain Vorbe!

Domnul Jourdain

Tare eşti încăpăţânată, nevastă! Ţi-am spus că o să se ţină de vorbă. Sunt sigur! *Doamna Jourdain*

Şi eu sunt sigură că nu, şi că toate mofturile

ou care te alintă nu sunt decât ca să-ţi ia ochii…

Domnul Jourdain Taci din gură. Uite-l.

Doamna Jourdain

Asta ne mai trebuia! Vine să-ţi mai ceară ceva. Când îl văd, m-apucă greaţa!

Domnul Jourdain Taci din gură, n-auzi?!

Scena 4

Dorante, domnul Jourdain, doamna Jourdain, Nicole

Dorante

Scumpe prieten, domnule Jourdain, ce mai faci? *Domnul Jourdain*

Foarte bine, domnule, sluga dumitale… *Dorante*

Şi doamna Jourdain ce mai face?

Doamna Jourdain

Doamna Jourdain face ce poate…

Dorante

Hei, da ştii că eşti grozav, domnule Jourdain!

Domnul Jourdain Precum vezi…

Dorante

Haina asta îţi vine de minune; şi n-avem mulţi tineri la curte mai bine făcuţi ca dumneata… *Domnul Jourdain*

He! He!

Doamna Jourdain

(*aparte*) Îl scarpină unde-l mănâncă!… *Dorante*

Ia-ntoarce-te! Foarte elegant! *Doamna Jourdain*

(*aparte*) Da… Tot atât de prost şi pe faţă şi pe

dos… *Dorante*

Pe legea mea, domnule Jourdain, eram nerăbdător să te văd. Eşti omul pe care-l iubesc mai mult decât oricine-n lume! Chiar azi-dimineaţă vorbeam de dumneata în camera regelui.

Domnul Jourdain

Prea mare cinste, domnul meu! (*Doamnei Jourdain*) În camera regelui. *Dorante*

Te rog, pune-ţi pălăria! *Domnul Jourdain*

Domnule, ştiu să vă arăt respectul ce vi se cuvine. *Dorante*

Zău! Puneţi-vă pălăria. Între noi nu-şi au rost ceremoniile.

Domnul Jourdain Domnule…

Dorante

Pune-ţi pălăria, domnule Jourdain, ţi-am spus! Doar eşti prietenul meu…

Domnul Jourdain

Domnul meu, sunt sluga dumitale!

Dorante

Dacă nu vrei să te acoperi, nu mă acopăr nici eu! *Domnul Jourdain*

(*punându-şi pălăria*) Prefer să fiu nepoliticos, decât să vă supăr! *Dorante*

Sunt datornicul dumitale, precum ştii…

Doamna Jourdain (*aparte*)

Da, ştim, şi încă cum! *Dorante*

Mi-ai împrumutat bani cu generozitate, cu mai multe prilejuri; m-ai îndatorat cu cea mai mare drăgălăşenie, de bună seamă…

Domnul Jourdain

Domnule, nu vă râdeţi de mine…

Dorante

Dar ştiu să înapoiez ceea ce mi se împrumută. Ştiu să recunosc serviciul ce mi s-a făcut…

Domnul Jourdain

Nu mă îndoiesc, domnul meu.

Dorante

Vreau să lichidăm. Am venit să ne facem socotelile.

Domnul Jourdain

(*încet, doamnei Jourdain*)

Văzuşi, nevastă? Cum rămâne cu obrăzniciile dumitale? *Dorante*

Îmi place să mă plătesc cât pot de repede.

Domnul Jourdain

(*încet, doamnei Jourdain*)

Nu ţi-am spus?

Dorante

Ia să vedem, cât îţi sunt dator?

Domnul Jourdain

(*încet, doamnei Jourdain*)

Să mai pofteşti, cu bănuielile dumitale neroade!

Dorante

Ţii minte cu cât m-ai împrumutat? *Domnul Jourdain*

Cred că da. Am însemnat în carneţel. Iacătă. Dat o dată două sute de ludovici…

Dorante Exact.

Domnul Jourdain

Altă dată, o sută douăzeci.

Dorante

Da.

Domnul Jourdain

Şi altă dată, o sută patruzeci.

Dorante Ai dreptate.

Domnul Jourdain

Aceste trei împrumuturi fac patru sute şaizeci de ludovici, ceea ce înseamnă cinci mii şaizeci de livre. *Dorante*

Socoteala e perfectă. Cinci mii şaizeci de livre. *Domnul Jourdain*

O mie o sută treizeci şi două de livre, negustorului dumneavoastră de pene.

Dorante Just.

Domnul Jourdain

Două mii şapte sute optzeci de livre, croitorului dumneavoastră.

Dorante Aşa e.

Domnul Jourdain

Patru mii trei sute şaptezeci şi nouă de livre, doisprezece soli şi opt denier1 marchitanului dumneavoastră.

Dorante

Foarte bine. Doisprezece soli şi opt denier. Socoteala e exactă. *Domnul Jourdain*

1 Monede franceze din epoca respectivă.

Şi o mie şapte sute patruzeci şi opt de livre, şapte soli, şi patru denier şelarului dumneavoastră. *Dorante*

Totul este cât se poate de adevărat. Cât face?

Domnul Jourdain

Sumă totală. Cincisprezece mii opt sute de livre. *Dorante*

Suma totală e exactă. Cincisprezece mii opt sute de livre. Adaugă încă două sute de pistoli pe care mi-i mai dai şi vor fi tocmai optsprezece mii de franci, pe care ţi-i voi plăti cât de curând.

Doamna Jourdain

(*încet, domnului Jourdain*)

Ei, ce zici? N-am ghicit?

Domnul Jourdain

(*încet, doamnei Jourdain*)

Slăbeşte-mă!

Dorante

Ţi-ar veni greu să-mi dai ce ţi-am cerut?

Domnul Jourdain Vai de mine!

Doamna Jourdain

(*încet, domnului Jourdain*)

Omul ăsta te mulge ca pe-o vacă!

Domnul Jourdain

(*încet, doamnei Jourdain*)

Tacă-ţi gura, n-auzi?!

Dorante

Dacă te-ncurcă, mă duc să-i caut în altă parte!

Domnul Jourdain Nu, domnul meu!

Doamna Jourdain

(*încet, domnului Jourdain*)

Nu se lasă până nu te-o ruina!

Domnul Jourdain

(*încet, doamnei Jourdain*)

Nu-nţelegi să taci din gură?

Dorante

N-ai decât să-mi spui că ţi-e greu...

Domnul Jourdain

Ba de loc, domnul meu!

Doamna Jourdain

(*încet, domnului Jourdain*)

Uite-aşa te vrăjeşte!

Domnul Jourdain

(*încet, doamnei Jourdain*)

Nu vrei să taci?

Doamna Jourdain

(*încet, domnului Jourdain*)

O să-ţi stoarcă ultimul ban!

Domnul Jourdain

(*încet, doamnei Jourdain*)

N-auzi să taci din gură!

Dorante

Am o mulţime de lume care m-ar împrumuta cu plăcere; dar cum mi-eşti cel mai bun prieten, m-am gândit că te-aş supăra dac-aş cere altcuiva.

Domnul Jourdain

Îmi faceţi prea mare cinste, domnul meu, sunt gata să vă dau ce mi-aţi cerut...

Doamna Jourdain

(*încet, domnului Jourdain*)

Ce, vrei să-i mai dai?

Domnul Jourdain

(*încet, doamnei Jourdain*)

N-am încotro. Vrei să refuz un om de starea lui, care a vorbit azi-dimineaţă de mine în camera

regelui?

Doamna Jourdain

(*încet, domnului Jourdain*)

Uşor te mai duce de nas!

Scena 5

Dorante, doamna Jourdain, Nicole

Dorante

Te văd pe gânduri, doamnă Jourdain. Ce s-a-ntâmplat?

Doamna Jourdain Nu. mai ştiu unde mi-e capul…

Dorante

Domnişoara, fiica dumneavoastră, unde e, că n-o văd. *Doamna Jourdain*

Domnişoara, fiica mea, e bine acolo unde e… *Dorante*

Cum îi mai merge?

Doamna Jourdain Merge pe amândouă picioarele…

Dorante

N-ai vrea să pofteşti într-o zi cu dânsa la palat, să vedeţi baletul şi comedia? *Doamna Jourdain*

Cum să nu! Avem mare poftă să râdem, mare poftă să râdem avem! *Dorante*

Mă gândesc, doamnă Jourdain, că trebuie să fi avut mulţi adoratori în tinereţe, frumoasă şi veselă cum eşti.

Doamna Jourdain

Nu mai spune! Dumneata crezi că m-am baccelit şi că-mi tremură capul? *Dorante*

Ah! pe cinstea mea, doamnă Jourdain, iartă-mă... N-am băgat de seamă că eşti tânără... băteam câmpii... Te rog să-mi ierţi necuviinţa!

Scena 6

Domnul Jourdain, doamna Jourdain, Dorante, Nicole

Domnul Jourdain (*lui Dorante*)

Poftiţi două sute de ludovici număraţi... *Dorante*

Te-ncredinţez, domnule Jourdain, că sunt omul dumitale şi că ard de nerăbdare să-ţi fac un serviciu la curte...

Domnul Jourdain

Vă sunt foarte-ndatorat!

Dorante

Dacă doamna Jourdain vrea să vadă spectacolul de la palat, am să-i ofer cele mai bune locuri din sală.

Doamna Jourdain

Doamna Jourdain vă sărută mâinile!

Dorante

(*încet, domnului Jourdain*)

Precum ţi-am scris, frumoasa noastră marchiză o să vie numaidecât să vadă baletul şi să ia masa; am izbutit s-o conving să primească banchetul pe care vreţi să i-l oferiţi.

Domnul Jourdain

Să ne dăm mai departe... să n-audă...

Dorante

De opt zile nu ne-am mai văzut ca să-ţi spun noutăţi despre diamantul pe care i l-ai dăruit prin

mine; dar a fost greu de tot să-i înving scrupulele, abia azi am putut s-o conving să-l primească…

Domnul Jourdain I-a plăcut?

Dorante

Grozav! Şi ori mă-nşel, ori frumuseţea acestui diamant o să aibă asupra ei un efect grozav, în ce vă priveşte.

Domnul Jourdain să dea Dumnezeu!

Doamna Jourdain (*către Nicole*)

Când e cu el, nu se-ndură să se despartă! *Dorante*

I-am deschis ochii asupra valorii acestui dar şi asupra dragostei dumitale neţărmurite. *Domnul Jourdain*

Sunt copleşit, domnule, de bunătatea dumneavoastră; sunt buimăcit să văd o persoană de rangul dumneavoastră coborându-se să facă ce faceţi dumneavoastră pentru mine.

Dorante

Să lăsăm glumele!… Oare între prieteni nu se obişnuieşte aşa? N-ai face şi dumneata la fel pentru mine, la nevoie?

Domnul Jourdain Bineînţeles! Şi încă cum!

Doamna Jourdain

(*către Nicole*)

Omul ăsta-mi stă în gât!

Dorante

Cât despre mine, nu mă uit când e vorba să-mi servesc un prieten; şi când mi-ai împărtăşit focul care tea prins pentru această plăcută marchiză, cu care sunt în bune raporturi, ai văzut

cum m-am oferit eu singur să-ţi slujesc dragostea.

Domnul Jourdain

Într-adevăr, mi-aţi arătat o bunătate care m-a copleşit.

Doamna Jourdain (*către Nicole*)

Nu mai are de gând să plece? *Nicole*

Se-nţeleg bine amândoi…

Dorante

Ai nimerit drumul să-i ajungi la inimă. Femeilor le place grozav să cheltuieşti pentru ele; şi serenadele dumitale dese şi buchetele dumitale necontenite şi superbul foc de artificii pe apă şi diamantul pe care l-a primit din partea dumitale şi banchetul pe care i-l pregăteşti, toate acestea îi vorbesc în favoarea dumitale mai mult decât orice cuvinte pe care i le-ai fi spus dumneata însuţi.

Domnul Jourdain

Nu există cheltuieli pe care să nu le fac, ca să găsesc drum spre inima sa. O femeie de rangul ei are pentru mine un farmec neînchipuit; e o fericire pe care aş cumpăra-o cu orice preţ.

Doamna Jourdain (*către*, *Nicole*)

Ce-or fi având de trăncănit atâta? Ia du-te tu şi trage niţel cu urechea. *Dorante*

Acuşica ai să te bucuri de plăcerea de a o vedea; şi ochii dumitale or să aibă tot răgazul s-o privească-n voie.

Domnul Jourdain

Că să fiu la largul meu, am făcut în aşa iei ca nevastă-mea să se ducă să cineze lasor mea, unde o să stea toată seara.

Dorante

Foarte cuminte ai făcut, soţia dumitale ar fi putut să ne încurce. Am dat bucătarului dumitale ordinele cuvenite şi am pus la cale tot ce trebuie pentru balet. Eu l-am născocit; şi dacă execuţia va fi la înălţimea inspiraţiei mele, sunt sigur că va fi găsit…

Domnul Jourdain

(*observând că Nicole trage cu urechea, îi dă o palmă*) Obraznico!

(*Lui Dorante*) Să plecăm, rogu-vă!…

Scena 7

Doamna Jourdain, Nicole

Nicole

Pe cinstea mea, doamnă, m-a costat ceva curiozitatea dar cred c-am dat de firul încurcăturii. E vorba de-o oarecare treabă la care nu vor ca dumneata să fii de faţă.

Doamna Jourdain

Să nu crezi, Nicole, că abia acum încep să-mi bănuiesc bărbatul… Ori mă înşel peste poate, ori se pune la cale ceva cu vreo dragoste; şi-mi bat capul să aflu ce poate fi. Dar să vedem de fii-mea. Tu ştii cât o iubeşte Cléonte. E un băiat care mi-e pe plac şi vreau să-l ajut, să-i dau pe Lucile, dacă se poate…

Nicole

Ce să-ţi spun, coniţă, sunt în al nouălea cer să te-aud vorbind aşa; căci dacă stăpânul vă e pe plac, nici mie nu-mi e mai puţin pe plac valetul dumisale; şi-aş dori ca nunta noastră să se facă-n

umbra nunţii lor.

Doamna Jourdain

Du-te şi-i vorbeşte din partea mea. Spune-i să vină de îndată la mine; să mergem împreună s-o cerem pe fii-mea lui bărbată-meu!

Nicole

Alerg, coniţă, cu mare bucurie! Nu puteam primi mai plăcută însărcinare! (*Singură*) Ce-or să se mai bucure!

Scena 8

Cléonte, Covielle, Nicole

Nicole

(*lui Cléonte*) Sosiră̆ţi la vreme! Am o veste mare… *Cléonte*

Piei din faţa mea, prefăcut-o, nu mai umbla să mă duci cu vorbele tale mincinoase!

Nicole

Aşa primiţi…

Cléonte

Piei din faţa mea, n-auzi? Şi du-te de-i spune stăpânei tale necredincioase că n-o să-şi bată multă vreme joc de bietul Cléonte! *Nicole*

V-au apucat ameţelile? Covielle, dragul meu, ia spune-mi ce-nseamnă asta? *Covielle*

Dragul tău Covielle, hai? Ticăloasa! Hai, repede, piei din faţa ochilor mei, năpârcă, lasă-mă-n pace! *Nicole*

Ce? Şi tu acum!…

Covielle

Nu-nţelegi să intri-n pământ? În viaţa ta să nu mai căşti gura-n faţa mea!

Nicole (*aparte*)

Hei, da ce i-o fi găsit pe amândoi? Repede, să-i spun stăpânei!

Scena 9 Cléonte, Covielle

Cléonte

Auzi! Să te porţi aşa cu un iubit, iubitul cel mai credincios şi mai înflăcărat dintre toţi iubiţii! *Covielle*

E ceva înspăimântător ce ne-au făcut, la amândoi! *Cléonte*

Îmi arăt, faţă de cineva, toată înflăcărarea şi toată dragostea ce se poate închipui; nu iubesc pe nimeni mai mult în lume decât pe ea şi n-o am decât pe ea în minte. Toate grijile, toate dorurile, toată bucuria mea e dânsa; nu vorbesc decât de ea, nu mă gândesc decât la ea, nu visez decât de ea, nu respir decât prin ea, toată inima mea în ea trăieşte, şi uite răsplata iubirii mele! Stau fără s-o văd două zile, care sunt pentru mine două veacuri cumplite. O întâlnesc întâmplător; la vederea ei, inima-mi tresaltă, bucuria-mi aprinde obrazul, zbor spre dânsa fermecat, iar nestatornica îşi întoarce ochii de la mine şi trece repede, ca şi cum nu m-ar fi văzut în viaţa ei.

Covielle

Şi eu spun la fel! *Cléonte*

Covielle! poate fi ceva asemenea perfidiei arătate de nerecunoscătoarea Lucile? *Covielle*

Şi aceleia arătate de ticăloasa de Nicole? *Cléonte*

După atâtea jertfe arzătoare, suspine şi laude

aduse farmecelor ei… *Covielle*

Dup-atâtea nesfârşite omagii, dup-atâta grijă şi atâtea servicii pe care i le-am făcut la ea – n bucătărie…

Cléonte

Atâtea lacrimi pe care le-am vărsat la picioarele ei… *Covielle*

Atâtea găleţi de apă pe care le-am scos din puţ pentru ea…

Cléonte

Atâta foc cât am pus iubind-o mai mult ca pe mine însumi… *Covielle*

Atâta căldură cât am înghiţit răsucind frigarea-n locul ei… *Cléonte*

Şi ea să mă ocolească cu dispreţ… *Covielle*

Şi să-mi întoarcă spatele cu neobrăzare! *Cléonte*

E o prefăcătorie vrednică de cea mai grea pedeapsă. *Covielle*

E o trădare care merită mii de palme.

Cléonte

Te poftesc să nu-mi mai vorbeşti niciodată de ea! *Covielle*

Eu, domnule? Ferit-a sfântul! *Cléonte*

Să nu-mi vii şi să-mi scuzi purtarea acestei necredincioase!

Covielle Nicio grijă!

Cléonte

M-ai înţeles? Tot ceea ce ai să-mi înşiri ca s-o aperi n-o să facă două parale! *Covielle*

Dar nici nu mă gândesc! *Cléonte*

Vreau să-mi păstrez toată îndârjirea şi să rup orice legături!

Covielle Aprob.

Cléonte

Domnişorul ăsta de conte care vine pe la ea i-a bătut se vede, la ochi şi i-a furat minţile cu nobleţea lui. Dar demnitatea mea mă sileşte să i-o iau înainte, şi dacă ea aleargă spre despărţire, eu am s-alerg mei repede, ca să nu-i las mândria că m-a părăsit!

Covielle

Bine ziceţi! Dinspre partea mea, sunt cu totul de părerea dumneavoastră! *Cléonte*

Ajută-mă şi caută să-mi întăreşti hotărârea împotriva tuturor rămăşiţelor de dragoste ce-ar putea să-mi mai vorbească de ea. Te rog din suflet să-mi spui tot răul ce crezi despre ea. Zugrăveşte-o aşa fel ca să fie vrednică de tot dispreţul meu. Arată-i toate cususrile ca să mă satur de ea pentru totdeauna!

Covielle

Ea, stăpâne, o sclivisită, o fandosită! Nu-nţeleg de ce s-o iubiţi! Nu e nimic de capul ei! O să găseşti o sută mai vrednice ca ea. Mai întâi şi-ntâi, are ochii mici.

Cléonte

Aşa e, are ochii mici, dar plini de foc: niciuna n-are ochii mai strălucitori, mai străpungători, mai fermecători!

Covielle

Are gura mare.

Cléonte

Da, dar n-are niciuna o gură mai dulce ca a ei; gura ei, când te uiţi la ea, te umple de dorinţe, e cea mai atrăgătoare, cea mai drăgăstoasă din lume.

Covielle

Cât despre statură, nu e destul de înaltă.

Cléonte

Da, dar e aşa de bine făcută... *Covielle*

Când vorbeşte şi când umblă, are un fel de lasă-mă să te las...

Cléonte

Da, dar face totul cu mare gingăşie, are purtări cât se poate de plăcute ce-ţi farmecă cu desăvârşire inima.

Covielle

Cât despre haz...

Cléonte

Ba da, Covielle, nu se poate mai zglobiu şi mai plin de gingăşie...

Covielle Conversaţia...

Cléonte încântătoare!

Covielle

Prea e serioasă!

Cléonte

Dar ce vrei, să tot zbenguiască?! Ai văzut ceva mai neobrăzat ca o femeie care una-două râde? *Covielle*

E mofturoasă cum nu s-a mai pomenit! *Cléonte*

Da, e mofturoasă, nu zic ba. Dar frumoaselor

le stă bine totul; trebuie să primeşti orice de la frumoase. *Covielle*

Apăi dacă aşa stă vorba, văd că ai chef s-o întinzi cu dragostea.

Cléonte

Eu? Mai bine mort! Am s-o urăsc mai mult decât am iubit-o! *Covielle*

Cam greu, după câte o lauzi! *Cléonte*

Răzbunarea mea va fi cu-atât mai grozavă! Vreau să-mi arăt tăria inimii prin ură... s-o părăsesc cu toată frumuseţea ei, cu toate farmecele ei, oricât mi s-ar părea vrednică de iubirea mea. Uite că vine!

Scena 10

Lucile, Cléonte, Covielle, Nicole

Nicole

(*către Lucile*)

Cât despre mine, sunt peste poate de mirată! *Lucile*

Aşa trebuie să fie, cum ţi-am spus, Nicole. Ei, dar iată-i...

Cléonte (*lui Covielle*) N-am să scot o vorbuliţă!

Covielle şi eu tot aşa!

Lucile

Ce e, Cléonte? Ce-ai?

Nicole

Ce e cu tine, Covielle?

Lucile (*lui Cléonte*) Ce supărare ai?

Nicole (*lui Covielle*) Nu ţi-s boii acasă?

Lucile

Ai amuţit, Cléonte? *Nicole*

Ţi-a pierit graiul, Covielle? *Cléonte* ia te uită neruşinare! *Covielle*

Ia te uită ticăloşie! *Lucile*

Văd că-ntâlnirea de adineauri te-a cam zăpăcit.

Cléonte (*lui Covielle*)

Aha îşi dă seama ce-a făcut! *Nicole*

Ţi-a sărit ţandăra, băiete?

Covielle

(*lui Cléonte*)

Au ghicit tărăşenia…

Lucile

(*lui Cléonte*)

Nu-i aşa că din pricina asta eşti supărat? *Cléonte*

Da, prefăcut-o, dacă aşa e vorba! Ş-am să-ţi spun că n-o să-ţi meargă cu necredinţa ta, cum îţi închipui, n-ai să ieşi tu cea biruitoare, că am s-o retez eu cel dintâi, ca să nu-ţi fac dumitale cheful să mă goneşti. Fireşte, o să-mi fie greu să-nving dragostea ce ţi-o port; am să sufăr o vreme, dar o să-mi treacă; mai bine mi-aş străpunge inima, decât să fiu atât de slab încât să mai mă-ntorc la dumneata!

Covielle (*către Nicole*) Aşa să ştii!…

Lucile

Gălăgie multă pentru nimica toată! Uite de ce te-am ocolit azi-dimineaţă…

Cléonte

(*voind să plece, pentru a se feri de Lucile*) Nu

mai vreau s-aud nimic!

Nicole

(*lui Covielle*)

Am să-ţi spun de ce-am trecut aşa de repede.

Covielle

(*vrând şi el să plece pentru a se feri de Nicole*) N-am nimic de auzit!

Lucile

(*urmărindu-l pe Cléonte*) Azi-dimineaţă…

Cléonte

(*umblând mereu, fără să se uite la Lucile*) Nu şi nu…

Nicole

(*urmându-l pe Covielle*) Uite cum a fost…

Covielle

(*umblând fără să se uite la Nicole*) Nu, trădătoareo!

Lucile Ascultă!

Cléonte Nici gând!

Nicole să-ţi spun…

Covielle Am asurzit!

Lucile

Cléonte!

Cléonte

Nu!

Nicole Covielle!

Covielle Nimic!

Lucile Stai odată!

Cléonte Vorbe!

Nicole Ascultă-mă!

Covielle Mofturi!

Lucile o clipă…
Cléonte
De loc!
Nicole
Niţică răbdare!
Covielle Aiurea!
Lucile
Numai două vorbe!
Cléonte Gata!
Nicole
O vorbă!
Covielle Slăbeşte-mă!
Lucile (*oprindu-se*)
Ei bine, dacă nu vrei să m-asculţi, treaba ta. Fă ce-ţi place!
Nicole
(*se opreşte şi ea*) Dac-o iei aşa, treaba ta!
Cléonte
(*întorcându-se spre Lucile*)
Mă rog, să vedem de ce am fost întâmpinaţi atât de urât… *Lucile*
(*plecând la rândul ei, ca să se ferească de Cléonte*) Nu mai am poftă să-ţi spun.
Covielle
(*întorcându-se spre Nicole*)
Ia, spune-mi cum a fost povestea.
Nicole
(*pleacă, vrând să scape de Covielle*) Ei, iacă, nu mai vreau să-ţi povestesc…
Cléonte
(*urmărind-o pe Lucile*) Spune-mi…

Lucile

(*umblând* întruna, *fără să se uite la Cléonte*) Nu, nu vreau să spun nimic!

Covielle

(*urmărind-o pe Nicole*) Povesteşte-mi…

Nicole

(*umblând şi ea, fără să se uite la Covielle*) N-am nimic de povestit!

Cléonte îndură-te!

Lucile

N-auzi? Nu!

Covielle Fie-ţi milă!

Nicole

Nici prin gând!

Cléonte Te rog!

Lucile Lasă-mă!

Covielle

Te rog din suflet!

Nicole Piei de aici!

Cléonte Lucile!

Lucile

Nu

Covielle Nicole!

Nicole Nimic!

Cléonte

În numele cerului!

Lucile Nu vreau!

Covielle Răspunde-mi!

Nicole Nimic!

Cléonte

Risipeşte-mi îndoielile! *Lucile*

Nu, nici prin gând nu-mi trece. *Covielle*

Luminează-mi capul!

Nicole

Nu, n-am chef! *Cléonte*

Bine-atunci! Dacă prea puţin îţi pasă de amarul meu, dacă nu vrei să arăţi pricina purtării tale nemaipomenite faţă de focul dragostei mele, ingrato, să ştii că mă vezi pentru cea din urmă oară. Am să plec departe de tine, să mor de durere şi de iubire.

Covielle

(*către Nicole*)

Şi eu am să fac la fel!

Lucile

(lui *Cléonte, care dă să iasă*) Cléonte!

Nicole

(*lui Covielle, care îşi urmează stăpânul*) Covielle!

Cléonte (*oprindu-se*)

Ce este?

Covielle

(*oprindu-se şi el*)

Poftim?

Lucile încotro?

Cléonte

Unde ţi-am spus. *Covielle*

Ne ducem la moarte! *Lucile*

Vrei să mori, Cléonte? *Cléonte*

Da, neîndurato, fiindcă aşa vrei! *Lucile*

Eu? Vreau ca să mori? *Cléonte*

Da! Vrei!

Lucile

Cine ţi-a spus? *Cléonte*

(*apropiindu-se de Lucite*)

Nu înseamnă că asta ţi-e dorinţa, dacă nu vrei să-mi risipeşti îndoielile? *Lucile*

Tot eu sunt de vină? Dac-ai fi vrut să m-asculţi, ţi-aş fi spus că întâmplarea de care te plângi a fost din pricina unei mătuşi bătrâne care se încăpăţânează să creadă că numai apropierea unui bărbat dezonorează pe veci o fată şi care ne tot bate capul mereu cu povestea asta şi spune că toţi bărbaţii sunt nişte diavoli de care trebuie să ne ferim.

Nicole (*lui Covielle*) Asta e toată dănănaia!

Cléonte

Lucile, nu mă minţi?

Covielle (*către Nicole*) Nu mă duci?

Lucile

(*lui Cléonte*)

E perfect adevărat!

Nicole

(*lui Covielle*)

Cum nu se poate mai adevărat!

Covielle (*lui Cléonte*) Ne dăm bătuţi?

Cléonte

Ah, Lucile, ajunge un cuvânt din gura ta ca să-mi potoleşti inima! Ce uşor cădem în mrejele fiinţelor pe care le iubim!

Covielle

Cum ne sucesc minţile lighioanele astea îndrăcite! *Scena 11*

Doamna Jourdain, Cléonte, Lucile, Covielle, Nicole

Doamna Jourdain

Îmi pare bine că te văd, Cléonte; ai picat la vreme. Soţul meu vine. Grăbeşte-te să i-o ceri pe Lucile de nevastă!

Cléonte

O, doamnă, ce dulce vorbă aţi rostit şi cum îmi creşte inima! Puteam primi o poruncă mai plăcută, un dar mai preţios?

Scena 12

Cléonte, domnul Jourdain, doamna Jourdain, Lucile. Covielle, Nicole

Cléonte

Domnul meu, n-am vrut să iau pe nimeni să vă facă o cerere la care mă gândesc de multă vreme. Îmi stă prea mult la inimă şi-am s-o fac singur. Şi fără alt înconjur, am să vă spun că onoarea de a vă fi ginere este o cinste mai presus de oricare alta. Vă rog să mi-o acordaţi!

Domnul Jourdain

Înainte de a-ţi răspunde, domnul meu, te rog să-mi spui dacă eşti gentilom. *Cléonte*

Domnule, la această întrebare, cei mai mulţi oameni răspund la repezeală. Le vine uşor să-şi ia titlul acesta şi, dat fiind obiceiul, nimeni nu-şi mai face vreun fel de scrupule, hoţia aceasta s-a întins. În ceea ce mă priveşte, găsesc lucrul acesta ceva mai gingaş. Cred că orice înşelătorie e nedemnă de un om cinstit, şi că este o ticăloşie să ne ascundem starea în care ne-am născut, să ne fălim

în ochii lumii cu un titlu pe care l-am furat, să ne dăm drept ceea ce nu suntem. Sunt născut din oameni cu îndeletniciri onorabile, am slujit cu cinste şase ani în oastea ţării şi am destulă avere ca să mă bucur în lume de un rang destul de bun; dar nu vreau să-mi dau un titlu pe care alţii, în situaţia mea fiind, se cred îndreptăţiţi să-l poarte; da aceea am să vă spun pe şleau: nu sunt gentilom!

Domnul Jourdain

Umblă sănătos, domnul meu. Fata mea nu e pentru dumneata.

Cléonte

Cum?

Domnul Jourdain

Nu eşti gentilom… Nu-ţi dau fata!

Doamna Jourdain

Ce tot îi dai zor cu gentilomul dumitale?! Da’ ce, noi ne tragem din coasta sfântului Ludovic1?

Domnul Jourdain

Ţine-ţi gura, nevastă! Ştiu unde vrei s-ajungi!

Doamna Jourdain

Doar amândoi ne tragem din cinstite familii burgheze.

Domnul Jourdain

Să vorbim să n-adormim.

Doamna Jourdain

Tatăl dumitale nu era negustor, ca şi-al meu?

Domnul Jourdain

Dracu’ să le ia de muieri! Nu scapă niciun prilej! Dacă tatăl dumitale a fost negustor, treaba

lui; cât despre al meu, numai nişte nesocotiţi pot să spună aşa ceva. Într-un cuvânt, vreau să am un ginere gentilom.

Doamna Jourdain

Fetei dumitale îi trebuie un bărbat bine făcut; mai curând să ia un om bogat şi cinstit, decât o sărăcie de gentilom cocârjat.

Nicole

Aşa zău! Gentilomul de la noi din sat are un bădăran de băiat, nerod cum nu s-a mai pomenit…

Domnul Jourdain (*către Nicole*)

Tu să taci, neobrăzate! Ce te tot bagi în vorbă? Am destulă avere pentru fata mea. Îmi trebuie onoruri. Vreau s-o fac marchiză.

Doamna Jourdain Marchiză?

Domnul Jourdain Da, marchiză!

Doamna Jourdain Ferit-a sfântul!

1 Ludovic al IX-lea sau Sfântul Ludovic (1226 – 1270), rege al Franţei, canonizat în 1297 pentru credinţa lui şi rolul pe care l-a avut în cruciadele a şaptea şi a opta.

Domnul Jourdain E un lucru hotărât!

Doamna Jourdain

E un lucru cu care eu n-am să mă învoiesc niciodată, înrudirile cu cei mai mari decât noi au totdeauna urmări supărătoare. Eu nu vreau ca ginerele meu să-i scoată fetei mele părinţii pe nas şi copiilor ei să le fie ruşine să-mi spuie „bunico”. Când ar veni să mă vadă în caleaşca de cucoană mare şi n-ar da bună ziua, din nebăgare de seamă, unui vecin, ce mai vorbe n-ar ieşi! „Văzurăţi pe

cucoana asta de marchiză ce ifose îşi dădea? E fata lui domnu’ Jourdain. Când era mică, nu mai putea să joace cu noi de-a boieroaicele. Nu se ţinea măreaţa ca acum… amândoi bunicii ei vindeau postav lângă poarta Saint-Innocent1. Au adunat avuţii pentru copiii lor, avuţii pe care trebuie să le plătească scump pe lumea cealaltă, că dacă eşti om cinstit, nu poţi să faci atâta avere”. Nu-mi trebuie mie vorbe d-astea, mie îmi trebuie un om care să fie mândru de fata mea şi căruia să-i pot spune: „Ia vino-ncoa’, ginere, să iei masa cu mine!”

Domnul Jourdain

Uite-aşa vorbeşte un suflet de rând, care vrea să rămână toată viaţa în josnicie. Să nu mai sufli o vorbă! Fata mea are să fie marchiză, orice ar zice lumea; şi dacă mă superi, am s-o fac ducesă!

Scena 13

Doamna Jourdain, Lucile, Cléonte, Nicole, Covielle

Doamna Jourdain

Cléonte, să nu-ţi pierzi nădejdea încă! (*Către Lucile*) Hai cu mine, fata mea, şi spune-i hotărât lui taică-tău că dacă nu ţi-l dă, nu vrei să te măriţi cu nimeni!

Scena 14 Cléonte, Covielle

Covielle

O nimerirăţi cu sinceritatea dumneavoastră! *Cléonte*

Ce vrei? N-am să-mi pot învinge niciodată firea mea cinstită… *Covielle*

Da’ ce, ăsta e om să-l iei în serios? Nu vedeţi că e nebun? Ce vă costa dacă îi cântaţi în strună? *Cléonte*

Ai dreptate. Dar nu credeam că trebuie să scoţi acte de nobleţe ca să fii ginerele domnului Jourdain!

Covielle (*râzând*)

Ha! Ha! Ha!

Cléonte Da’ de ce râzi?

Covielle

Mi-a trăsnit ceva prin cap, să-l ducem pe omul nostru şi să izbuteşti a-ţi împlini dorinţele.

Cléonte

Cum?

1 Nu a existat la Paris o poartă Saint-Innocent. Doamna Jourdain face probabil aluzie la intrarea cimitirului Saints-Innocent, în cartierul de mai târziu al halelor.

Covielle

Ideea e tare hăzoasă!

Cléonte ia spune!

Covielle

A venit, deunăzi, o ceată de măscărici. Pică de minune. Să-i facem una caraghiosului ăstuia. O să fie cam deocheată, dar cu el merge orice, o să creadă în toate năzdrăvăniile care ne-or trece prin cap. Am comedianţii, am costumele gata. Las pe mine!

Cléonte

Dar spune-mi cum… *Covielle*

Am să vi le spun pe toate. S-o ştergem că

vine!

Scena 15 Domnul Jourdain (*singur*)

Ce drăcie o mai fi şi asta? Toţi s-agaţă de boieri şi mie nu mi se pare nimic mai frumos decât să ai a face cu boierii… Cu ei, o duci numai în politeţuri şi-n cinstiri… Aş fi dat două degete ale mâinii, numai să mă fi născut conte sau marchiz!

Scena 16

Domnul Jourdain, un lacheu

Lacheul

Conaşule, a venit domnul conte şi o doamnă pe care o ţine de mână… *Domnul Jourdain*

Ei! Doamne! Am nişte ordine de dat. Spune-le că vin numaidecât. *Scena 17*

Dorimène, Dorante, lacheul

Lacheul

Conaşul a spus că vine numaidecât…

Dorante Prea bine!

Scena 18 Dorimène, Dorante

Dorimène

Nu ştiu, zău, Dorante, dar fac un pas nesocotit, consimţind să m-aduci într-o casă unde nu cunosc pe nimeni…

Dorante

Dar în ce loc ai vrea să te duc, doamna mea, unde-ai vrea să te sărbătorească dragostea mea, când nici casa mea, nici a dumitale n-o vrei?

Dorimène

Dar nu spui că primind atâtea dovezi ale pasiunii dumitale, mă leg, pe nesimţite… Oricât m-aş apăra, îmi înfrângi împotrivirea… Pui atâta

blândă încăpăţânare încât, fără voia mea, mă aduci să fac tot ce vrei. Întâi, ai început să-mi faci vizite, una după alta, apoi au venit declaraţiile, după ele serenadele şi ospeţele… M-am împotrivit cât am putut; dar n-ai dat un pas înapoi, ba, dimpotrivă, pas cu pas, ai năruit tot ce hotărâsem. Nu mai pot răspunde de nimic; cred că până la urmă ai să mă duci la căsătoria de care am fugit atâta…

Dorante

Pe legea mea, doamnă, trebuia s-o facem de mult. Eşti văduvă, nu depinzi decât de dumneata; eu sunt stăpân pe mine însumi şi te iubesc mai mult decât viaţa. Ce te-mpiedică să mă faci fericit chiar de astăzi?

Dorimène

O, Doamne! Trebuie, din amândouă părţile, multe calităţi, ca să putem trăi fericiţi împreună. Chiar oamenii cei mai înţelegători din lume şi tot au multe piedici de trecut ca să fie mulţumiţi în căsnicia lor…

Dorante

Te-nşeli, doamna mea, închipuindu-ţi atâtea greutăţi… Experienţa pe care ai făcut-o nu trebuie să apese asupra altora.

Dorimène

În sfârşit, revin la ce ţi-am mai spus: cheltuielile pe care văd că le faci pentru mine mă neliniştesc pentru două motive: primul, pentru că mă leagă mai mult decât aş vrea. Al doilea, nu te supăra: sunt sigură că ele te păgubesc şi n-aş dori

aceasta.

Dorante

O, doamnă, nişte fleacuri, şi nu prin ele... *Dorimène*

Ştiu ce spun... Nu mai departe: inelul cu diamant pe care m-ai silit să-l primesc e de un preţ...

Dorante

O, doamnă, îndură-te, nu da atâta însemnătate unui lucru pe care dragostea mea îl găseşte nevrednic de dumneata... Primeşte... Dar iată-l pe stăpânul casei!

Scena 19

Domnul Jourdain, Dorimène, Dorante

Domnul Jourdain

(*după ce a făcut două reverenţe, ajunge prea aproape de Dorimène*) Ceva mai departe, doamnă!

Dorimène

Cum?

Domnul Jourdain Un pas, vă rog!

Dorimène Dar de ce?

Domnul Jourdain

Daţi-vă un pas mai departe, pentru reverenţa a treia... *Dorante*

Doamnă, domnul Jourdain îşi cunoaşte lumea... *Domnul Jourdain*

Doamnă, este o mare glorie pentru mine să mă văd destul de bogat ca să fiu atât de fericit ca să am bucuria ca dumneavoastră s-aveţi bunătatea să-mi acordaţi graţia de a-mi face onoarea de a mă onora de favoarea prezenţei dumneavoastră; şi

dac-aş avea meritul ca să merit un merit ca al domniei-voastre şi dacă cerul... gelos pe norocul meu... mi-ar fi acordat... norocul de a mă vedea demn... de...

Dorante

Domnule Jourdain, cred că ajunge. Doamnei nu-i plac complimentele exagerate; ştie că eşti un om de spirit. (*Încet, Dorimènei*) E un burghez cumsecade, destul de ridicol, precum vezi, în toate purtările sale.

Dorimène

(*încet, lui Dorante*) Nu e greu să bagi de seamă... *Dorante*

Doamnă, iată-l pe cel mai bun prieten al meu!

Domnul Jourdain îmi faceţi prea multă cinste.

Dorante

Un desăvârşit om de lume! *Dorimène*

Am toată stima pentru domnia-sa... *Domnul Jourdain*

O, doamnă, n-am făcut încă nimic ca să merit acest hatâr. *Dorante*

(*încet, domnului Jourdain*)

Ia seama, nu-i pomeni de inelul pe care i l-ai dăruit...

Domnul Jourdain (*încet, lui Dorante*) Măcar s-o-ntreb dacă-i place...

Dorante

(*încet, domnului Jourdain*)

Cum? Ferit-a sfântul! Ar fi urât din partea dumitale; şi, dacă vrei să pari un adevărat om de lume, să te prefaci că nu dumneata, ci altul i l-a

dăruit. (*Tare*) Doamna mea, domnul Jourdain spune că e încântat să vă vadă la domnia-sa.

Dorimène Prea mare onoare…

Domnul Jourdain (*încet, lui Dorante*)

Nu ştiu cum să-ţi mulţumesc că-i vorbeşti aşa pentru mine! *Dorante*

(*încet, domnului Jourdain*) Dac-ai şti ce greu mi-a fost s-o aduc aici!

Domnul Jourdain (*încet, lui Dorante*) Mii şi mii de mulţumirii

Dorante

Spune, doamnă, că vă găseşte cea mai frumoasă făptură din lume! *Dorimène*

Prea multă cinste-mi face! *Domnul Jourdain*

Doamnă, dumneavoastră îmi faceţi cinstea… şi… *Dorante*

Am putea mânca, nu? *Scena 20*

Domnul Jourdain, Dorimène, Dorante, un lacheu

Lacheul

(*domnului Jourdain*) Sunt gata toate, conaşule! *Dorante*

Atunci să ne aşezăm la masă… Muzicanţii!

Scena 21 Intrarea baletului

Cei şase bucătari, care au pregătit ospăţul, dansează împreună şi prezintă al treilea intermediu; după aceea, aduc o masă pe care se află mai multe feluri de mâncare.

Actul IV

Scena 1

Dorimène, domnul Jourdain, Dorante, trei

muzicanţi, lacheul

Dorimène

Cum, Dorante? Dar e un ospăţ magnific! *Domnul Jourdain*

Râdeţi de mine, doamnă! Aş fi dorit să fie mult mai vrednic de domnia-voastră! (*Dorimène, domnul Jourdain, Dorante şi cei trei muzicanţi se aşază la masă*) *Dorante*

Domnul Jourdain are dreptate, doamnă, să vorbească aşa, şi m-a rugat pe mine să vă fac onorurile casei. Sunt de părerea dumisale: masa nu e demnă de dumneavoastră. Cum eu sunt acela care am pregătit-o şi cum n-am fost sfătuit de prietenii noştri mai luminaţi, n-aveţi parte de un ospăţ prea ales şi veţi găsi anumite neajunsuri în ceea ce priveşte calitatea mâncărurilor şi anumite lipsuri de bun-gust. Dacă ar fi fost şi mâna lui Damis, toate ar fi fost perfecte; pretutindeni ar fi domnit eleganţa şi priceperea, iar el n-ar fi şovăit să vă laude toate bunătăţile înşirate pe masă şi v-ar fi convins de înaltele lui cunoştinţe în ceea ce priveşte alegerea felurilor. V-ar fi vorbit de nişte franzeluţe în coltuce, rumenite la gura cuptorului, cu coaja aurie, trosnind plăcut, între dinţi; de un vinişor-catifea, un vin minunat care alunecă pe gâtlej şi nu se urcă la cap, să-l bei după o friptură de berbec trecută prin pătrunjel; de un muşchiuleţ de viţel de lapte, lunguleţ şi alb şi dulce care se topeşte pe cerul gurii ca o cremă de migdale; de nişte potârnichi aburind ademenitor; de-o supă grasă, cu steluţe; de-un curcan tânăr şi dolofan,

înconjurat de porumbei fripţi şi încoronat cu cepşoare albe, trecute prin cicoare… În ceea ce mă priveşte, însă, mărturisesc că nu mă pricep deloc şi, cum foarte bine a spus domnul Jourdain, aş fi dorit ca masa pe care v-o oferim să fie mai vrednică de domnia-voastră!

Dorimène

Nu răspund la acest compliment decât mâncând, cum mă vedeţi…

Domnul Jourdain Ah, ce mâini frumoase!

Dorimène

Mâinile sunt aşa şi-aşa, domnule Jourdain; dar dumneata vrei să vorbeşti de inelul cu diamant, care e foarte frumos…

Domnul Jourdain

Ferit-a sfântul să vorbesc de el… N-ar fi o purtare de om de lume. Şi-apoi, diamantul nici nu e cine ştie ce…

Dorimène

Cum se poate să spui aşa ceva?

Domnul Jourdain sunteţi prea bună!

Dorante

(*după ce i-a făcut semn lui Jourdain*)

Turnaţi vin domnului Jourdain şi acestor domni care ne vor face hatârul să ne cânte ceva, ca să închinăm paharul!

Dorimène

E minunat să întovărăşeşti o masă bună cu puţină muzică; mă simt cum nu se poate mai îndestulată.

Domnul Jourdain O, doamnă, nu e…

Dorante

Domnule Jourdain, să facem linişte, pentru dumnealor. Ceea ce ne vor spune ei merită mai mult decât orice am spune noi.

Primul şi al doilea cântăreţ

(*împreună, cu câte un pahar în mână*)

Un degeţel, frumoaso, ca să ne-ncepem rândul.

Ce farmec e-n paharul pe care îl ridici!

Cum străluceşte vinul în degetele mici.

Noi vinul cu iubirea pe veci împreunându-l

Să le jurăm credinţă de veci, frumoasa mea!

Îndură-te şi bea! Muindu-ţi gura, vinul va câştiga şi el iar gura ta printr-însul va fi şi mai frumoasă. Ah, gura ta şi vinul în inima-mi voioasă Trecând, trecând uşoare, mă-mbată încetinel… Să le jurăm credinţă de veci, frumoasa mea!

Îndură-te şi bea!

Al doilea şi al treilea cântăreţ (*împreună*)

Să bem, prieteni dragi, să bem! Ne-ndeamnă vremea care zboară. Să facem viaţa o comoară Atâta cât putem.

Trec anii mai uşor ca spuma, Se face traiul tot mai greu. Să ne grăbim să bem acuma Căci nu vom bea mereu.

Lăsaţi pe proşti să povestească De-al fericirii rost deplin, înţelepciunea omenească o pune-ntr-un ulcior cu vin!

Averea, gloria, ştiinţa De grijă nu ne pot scăpa, în vin alină suferinţa, şi află-ţi fericirea ta!

Câteşitrei cântăreţii (*împreună*)

Turnaţi, să curgă vinul, că nu mă simt sătul! Turnaţi, băieţi, întruna, pân-om striga: destul!

Dorimène

Nu cred să cânte cineva mai bine! E-ntr-adevăr, cum nu se poate mai frumos! *Domnul Jourdain*

Eu văd, doamna mea, ceva şi mai frumos!

Dorimène

Nu mai spune! Domnul Jourdain e mai galant decât îmi închipuiam! *Dorante*

Dar ce vă închipuiaţi, doamnă! Drept cine-l luaţi pe domnul Jourdain!? *Domnul Jourdain*

Aş vrea să fiu luat după cele ce-am să spun! *Dorimène*

Alta?

Dorante (*Dorimènei*) Nu-l cunoşti!

Domnul Jourdain

Mă va cunoaşte când va pofti!

Dorimène Mi-ai închis gura!

Dorante

E un om care e gata totdeauna să-ţi dea un răspuns! Dar nu bagi de seamă, doamnă, că domnul Jourdain mănâncă fiecare bucăţică pe care o atingi?

Dorimène

Domnul Jourdain e un om care mă farmecă! *Domnul Jourdain*

Dac-aş putea să vă farmec inima, aş fi… *Scena 2*

Doamna Jourdain, domnul Jourdain, *Dorimène*, Dorante, muzicanţi, lachei

Doamna Jourdain

A-ha! Bună tovărăşie mai găsesc aici... Şi, precum văd, nu eram aşteptată! Aşadar, domnule bărbatu-meu, pentru treb şoara asta frumoasă te-ai grăbit să mă trimiţi la masă la soru-mea? Acolo am văzut teatru şi-aicea văd un banchet! Ospăţ ca la nuntă! Aşa-ţi cheltuieşti dumneata bănişorii! Aşa, îţi ospătezi cucoanele în lipsa mea! Dumnealor le dai praznice cu muzică, iar pe mine mă trimiţi la plimbare!

Dorante

Ce vrei să spui, doamnă Jourdain? Ce bazaconii îţi trec prin cap să crezi că soţul dumitale îşi cheltuieşte averea oferind acest ospăţ doamnei? Află, rogu-te, că eu sunt cel care-l oferă! Dumnealui n-a făcut decât să-mi împrumute casa. Ai putea să iei seama la ce spui!

Domnul Jourdain

N-ai nimerit-o, domnul conte a pus la cale toate astea pentru doamna, care e o persoană de rang mare. Mi-a făcut onoarea de a se folosi de casa mea şi de-a binevoi să mă poftească şi pe mine.

Doamna Jourdain Vorbe! Ştiu eu ce ştiu!

Dorante

Ia-ţi ochelari, doamnă Jourdain, ia-ţi ochelari mai buni!

Doamna Jourdain

N-am nevoie de ochelari, domnule! Văd destul de bine. De multă vreme miros eu ceva, că nu sunt proastă. E foarte urât din partea dumitale, ditamai

conte, să înlesneşti neroziile lui bărbată-meu. Şi dumneata, doamnă, nu stă bine unei cucoane de soi, nu e nici frumos, nici cinstit, s-aduci dihonie în casele oamenilor şi să-mi îmbrobodeşti bărbatul!

Dorimène

Ce-nseamnă toate astea? Ascultă, Dorante, îţi baţi joc de mine, de m-ai dat pradă aiurelilor ţicnitei ăsteia?

Dorante

(*urmând-o pe Dorimène, care iese*) Doamnă, stai, de ce fugi? *Domnul Jourdain*

Doamnă... Domnule conte, cere-i mii de iertăciuni din partea mea şi încearcă s-o aduci îndărăt! *Scena 3*

Doamna Jourdain, domnul Jourdain *Domnul Jourdain*

N-am mai pomenit aşa neobrăzare! Ia te uită cum o nimerişi! M-ai făcut de râs în faţa oamenilor; ai gonit din casa mea persoane de rang mare!

Doamna Jourdain

Puţin îmi pasă de rangul lor!

Domnul Jourdain

Blestemato, nu ştiu de ce nu-ţi crap capul cu farfuriile astea! Mi-ai stricat bunătate de ospăţ! (*Lacheii scot masa*)

Doamna Jourdain (*ieşind*)

Puţin îmi pasă! Eu îmi apăr drepturile şi am toate femeile de partea mea! *Domnul Jourdain*

Bine faci că te fereşti de mânia mea!

Scena 4 Domnul Jourdain (*singur*)

A picat cum nu se poate mai prost. Eram pe cale să spun cele mai frumoase lucruri. Niciodată nu m-am simţit mai deştept, şi uite… Da dumneata ce pofteşti?

Scena 5

Domnul Jourdain, Covielle, deghizat *Covielle*

Domnul meu, nu ştiu dacă am onoarea să vă fiu cunoscut…

Domnul Jourdain Nu, domnule.

Covielle

(*întinzând mâna la o şchioapă de pământ*) Te ştiu de când erai atâtica!

Domnul Jourdain Pe mine?

Covielle

Da. Erai cel mai frumos copil din lume şi toate cucoanele te luau în braţe şi te sărutau.

Domnul Jourdain Mă sărutau?

Covielle

Da. Eram bun prieten cu răposatul dumitale tată.

Domnul Jourdain

Cu răposatul meu tată?!

Covielle

Da. Era un gentilom grozav de respectabil.

Domnul Jourdain Cum ai spus?

Covielle

Am spus că era un gentilom grozav de respectabil. *Domnul Jourdain*

Tata?

Covielle

Da.

Domnul Jourdain L-ai cunoscut bine?

Covielle

De bună seamă!

Domnul Jourdain

Şi zici că era gentilom?

Covielle

Nu mai încape vorbă!

Domnul Jourdain

Ce ţi-e şi cu lumea asta!

Covielle

Poftim?

Domnul Jourdain

Nătărăii zic c-a fost negustor.

Covielle

Negustor, dumnealui?! Asta e curată bârfeală! Nici prin gând nu i-a trecut, să fie negustor. Ştiu atâta că era un om îndatoritor, curtenitor şi, cum se pricepea la stofe, se ducea de le alegea peste tot, le aducea acasă la dumnealui şi le dădea prietenilor pe parale.

Domnul Jourdain

Încântat să te cunosc... s-aduci mărturie că tata era un gentilom. *Covielle*

Am să spun s-audă toată lumea! *Domnul Jourdain*

Am să-ţi fiu foarte îndatorat. Cu ce prilej pe-aici? *Covielle*

De când l-am cunoscut pe răposatul dumitale părinte, gentilom onorabil cum ţi-am spus, am călătorit prin toată lumea...

Domnul Jourdain Prin toată lumea?!

Covielle

Da.

Domnul Jourdain

Tare departe trebuie să mai fie şi ţara asta! *Covielle*

Nici vorbă. Nu m-am reîntors din lungile mele călătorii decât acum patru zile. Şi cum tot ce te priveşte mă interesează, am venit să-ţi dau cea mai bună veste din lume.

Domnul Jourdain Ce veste?

Covielle

Ştiai că băiatul sultanului e aici?

Domnul Jourdain Nu ştiam.

Covielle

Cum se poate? A venit cu un alai nemaipomenit; toată lumea aleargă să-l vadă şi a fost primit în ţară ca seniorul cel mai de vază!

Domnul Jourdain

Pre legea mea, nu ştiam aşa ceva…

Covielle

Dar mai important pentru dumneata e faptul că s-a îndrăgostit de fata dumitale.

Domnul Jourdain Băiatul sultanului?

Covielle

Da. Şi vrea să-ţi fie ginere!

Domnul Jourdain

Băiatul sultanului, ginerele meu?

Covielle

Băiatul sultanului, ginerele dumitale! Când am fost să-l văd – ştii că eu cunosc limba la perfecţie – am stat de vorbă. Şi după una-alta, mi-

a spus: *Acciam croc soler onch alia mustaţ ghidelum amânahem varahini usere carbula*, adică: „Nu cumva ai văzut o persoană tânără şi frumoasă care e fiica domnului Jourdain, gentilom parizian?”

Domnul Jourdain

A spus aşa ceva despre mine băiatul sultanului? *Covielle*

Da. Şi când i-am răspuns că te cunosc de când erai de-o şchioapă şi că ţi-am văzut şi fata, mi-a spus: *Ah*! *marababa sahem*! adică: „Ah! ce îndrăgostit sunt de ea!”

Domnul Jourdain

Marababa sahem înseamnă: „Ah, ce îndrăgostit sunt de ea?” *Covielle*

Da.

Domnul Jourdain

Pre legea mea, bine faci că-mi spui. Căci dinspre partea mea, niciodată n-aş fi crezut că *marababa sahem* înseamnă: „Ah! ce îndrăgostit sunt de ea!” Minunată limbă, domnule, şi limba turcească!

Covielle

Şi mai minunată decât îţi închipui. Dumneata ştii ce înseamnă: *cacaracamuşen*?

Domnul Jourdain Cacaracamuşen? Nu.

Covielle

Înseamnă: „sufleţelul meu iubit”. *Domnul Jourdain*

Cacaracamuşen înseamnă „sufleţelul meu iubit”? *Covielle*

Da.

Domnul Jourdain

Minunat! *Cacaracamuşen*, „sufleţelul meu iubit”! E ceva ce nu s-a mai pomenit. Am rămas cu gura căscată!

Covielle

În sfârşit, ea să aii închei însărcinarea, îţi cere fata de nevastă. Şi, ca să aibă un socru vrednic de el, vrea să te facă *mamamuşiul*, care este un mare titlu la el în ţară.

Domnul Jourdain Alamamuşiu?

Covielle

Da, *mamamuşiu*, adică, pe limba noastră, paladin2. Paladinii sunt… ştii… ăştia din vechime… În sfârşit, paladin… nu există ceva mai nobil pe lume şi ai să fii una cu cei mai mari boieri ai pământului.

1 Cuvânt burlesc creat de Molière şi care, după Littré, înseamnă în arabă „bun de nimic”.

2 În romanele cavalereşti medievale, se numeaupaladini nobilii de frunte de la curtea lui Carol cel Mare, care-l însoţeau în războaie.

Domnul Jourdain

Băiatul sultanului mă cinsteşte peste poate. Şi te rog să mă duci la el să-i mulţumesc! *Covielle*

Cum se poate? Vine el aici.

Domnul Jourdain Vine el aici?

Covielle

Da. Aduce toate cele de trebuinţă înălţării dumitale la *mamamusialâc*.

Domnul Jourdai ştiu că merge repede!

Covielle

Dragostea lui nu poate suferi întârziere.

Domnul Jourdain

În toată treb şoara asta mă-ncurcă fii-mea… O încăpăţânată… i-a intrat în cap să-l ia pe un oarecare Cléonte şi nu vrea s-audă de altul în ruptul capului!

Covielle

Când l-o vedea pe băiatul sultanului, o să-şi mute gândul. Şi-apoi, mai e ceva: printr-o întâmplare minunată, băiatul sultanului seamănă leit cu Cléonte ăsta. L-am văzut, mi-a fost arătat. Dragostea pe care fata dumitale o poartă unuia o să treacă uşor asupra celuilalt şi… Mi se pare că vine. Uite-l c-a venit!

Scena 6

Cléonte, îmbrăcat turceşte, trei paji, ducând haina lui Cléonte, domnul Jourdain, Covielle

Cléonte

Ambusahim oki boraf, *Giurdina*, *salamaleki*!

Covielle

(*domnului Jourdain*)

Adică: „Domnule Jourdain, să-ţi fie inima tot anul ca un trandafir înflorit”. Aşa vorbesc oamenii de prin ţările astea…

Domnul Jourdain

Preaplecată slugă alteţei turceşti…

Covielle

Carigar camboto ustin moraf. *Cléonte*

Ustin iok catamaleki basum base alla moran!

Covielle

Spune aşa: „Să-ţi dea cerul puterea leilor şi înţelepciunea şerpilor!” *Domnul Jourdain*

Alteţa sa turcească mă onorează foarte şi-i urez fel de fel de noroace. *Covielle*

Osa binamen sadoc habali oracaf uram.

Cléonte Bel-men.

Covielle

Zice să te duci repede cu el să vă pregătiţi pentru ceremonie, ca s-o poată vedea apoi pe fiica dumitale şi să încheiaţi căsătoria.

Domnul Jourdain Atâtea lucruri în două cuvinte?

Covielle

Da. Aşa e limba turcească: spune mult în cuvinte puţine. Du-te repede unde spune.

Scena 7 Covielle (*singur*)

Ha! Ha! Ha! Pe legea mea, nu se poate ceva mai hazliu. Ce dobitoc! Dacă şi-ar fi învăţat rolul pe dinafară, nu putea să-l joace mai bine! Ha! Hal

Scena 8

Dorante, Covielle

Covielle

V-aş ruga, domnule, să ne daţi o mână de ajutor chiar acum, într-o treabă… *Dorante*

Ia te uită! Covielle! Cine să-l cunoască?! Bine te-ai mai schimbat la faţă! *Covielle*

Precum vedeţi… Ha! Ha!

Dorante Da’ de ce râzi?

Covielle

Face, zău, să râd! *Dorante* Cum aşa?

Covielle

Nici prin gând nu vă trece, domnule, să ghiciţi cum îl sucim şi-l răsucim pe domnul Jourdain, ca să-l convingem să-şi dea fata după stăpânul meu!

Dorante

Nu ştiu de ce şiretlic v-aţi apucat, dar sunt sigur că dacă te amesteci tu, o să izbutească! *Covielle*

Ştiu, domnule, că mă cunoaşteţi. *Dorante*

Povesteşte-mi despre ce e vorba. *Covielle*

Binevoiţi să vă daţi în lături, ca să faceţi loc carnavalului ce se apropie. Veţi putea vedea o parte din istorie. Cât despre rest, am să vi-l povestesc.

Scena 9

Ceremonie turcească

Muftiul, dervişi, turci, ajutori ai muftiului, cântând şi dansând *Prima intrare a baletului*

Şase turci intra grav, doi câte doi, în sunetul instrumentelor. Poartă trei covoare, pe care le ridică foarte sus, după ce-au făcut dansând câteva figuri. Turcii cântăreţi trec pe sub aceste covoare, apoi se aşază în cele două părţi ale scenei. Muftiul, însoţit de dervişi, închide acest marş. Apoi, turcii întind covoarele pe pământ şi se aşază în genunchi pe ele. Muftiul şi dervişii stau în mijlociul lor, în picioare şi, în vreme ce muftiul îl invocă pe Mohamed răsucindu-se şi schimonosindu-se, fără să rostească niciun cuvânt, ceilalţi turci se prosternă la pământ cântând *Alli*, ridică braţele cântând *Allah*, şi asta până la

sfârşitul invocaţiei, după care se ridică toţi cântând *Allah akbar*, iar doi dervişi merg să-l aducă pe domnul Jourdain.

Scena 10

Muftiul, dervişi, turci, cântând şi dansând, domnul Jourdain, îmbrăcat turceşte, cu capul ras, fără turban şi fără sabie

Muftiul

(*domnului Jourdain*) *Se fi sabir. Ti respondir.* Se *non sabir Tazir, tazir.*

Mi star muphiti îi qui star şi?

Non intendir Tazir, tazir1.

(*Doi dervişi îl duc afară pe domnul Jourdain*)

Scena 11

Muftiul, dervişul, turci, cântând şi dansând

Muftiul

Dice, Turque, qui star quista2? Anabatista, anabatista?*2*

Turcii loc!

Muftiul Zuinglista3?

Turcii

loc!

1 Cupletele sunt în jargon sabir (amestec de arabă, italiană, franceză şi spaniolă vorbit în Algeria şi în Levant) şi înseamnă: *Dacă ştii, să răspunzi. Dacă nu ştii, să taci, să taci. Eu sunt muftiu. Tu cine eşti? Nu înţelegi? Să taci, să taci*!

2 Spuneţi, turcilor, cine este ăsta? E anabaptist, anabaptist?

3 Zwinglist.

Muftiul Cofjita1?

Turcii
loc!
Muftiul
Hussita2? *Morista3*? *Fronista4*? *Turcii*
loc! *loc*! *loc*! *Muftiul*
loc! *loc*! *loc*! *Star pagana A*? *Turcii*
loc!
Muftiul Luterana6?
Turcii
loc!
Muftiul Puritana7?
Turcii
loc!
Muftiul
Bramina8? *Mofjina9*? *Zurina10*? *Turcii*
loc! *loc*! *loc*! *Muftiul*
loc, loc, loc. Mahametana"? *Mahametana*? *Turcii*
Hi Valla… Hi Valla12! *Muftiul*
Como chamara? *Como chamara13*? *Turcii*

1 Copt (creştin din Egipt).
2 Hussit.
3 Maur.
4 Fronist.
5 E păgân?
6 Luteran.
7 Puritan.
8 Brahman.
9 Termeni născociţi de Molière.
10 Termeni născociţi de Molière.
11 Mahomedan.

12 Da, pe Allah!
13 Cum îl cheamă?
Giurdina, Giurdina.
Muftiul (*ţopăind*)
Giurdina, Giurdina! *Turcii*
Giurdina. Giurdina! *Muftiul*
Mahameta per Giurdina Mi pregar sera e matina. Voler far un paladino De Giurdina, de Giurdina; Dar turbanta, e dar scarrina, Con galera, e brigantina, Per defender Palestina. Mahameta, per Giurdina, Mi prepar sera e matina1. (*către turci*)
Star bon Turca Giurdina2? Turcii
Hi Valla! *Hi Valla*!
Muftiul
(*cântând şi dansând*) *Hu*, la, *ba, ba la şu, ba la ba, ba la da.*
Turci
Hu la ba, ba la şu, ba la ba, ba la da. Scena 12
Turci cântând şi dansând A doua intrare a baletului
Scena 13
Muftiul, dervişul, domnul Jourdain, turci cântând şi dansând
Muftiul se reîntoarce purtând pe cap turbanul de ceremonie, colosal de mare şi împodobit cu patru-cinci rânduri de lumânări aprinse; e însoţit de doi dervişi – care poartă Coranul – şi care au bonete ascuţite, împodobite, de asemenea, cu lumânări aprinse.

Ceilalţi doi dervişi îl duc pe domnul Jourdain şi-l pun în genunchi, cu mâinile pe pământ, în aşa fel încât spatele lui, pe care e aşezat Coranul, slujeşte drept pupitru muftiului, care face o a doua invocaţie burlescă, încruntându-şi sprâncenele, lovind din când în când Coranul şi întorcându-i foile la repezeală; după aceea.

1 La Mahomet pentru Jourdain Mă rog seara şi dimineaţa. Vreau să fac un paladin

Din Jourdain, din Jourdain. Să-i dau turban şi iatagan, Cu galeră şi cu pânze, ia să apere Palestina. La Mahomet pentru Jourdain Mă rog seara şi dimineaţa.

2 E Jourdain turc cumsecade?

ridicând braţele la cer, muftiul strigă tare: *Hul*! În timpul acestei a doua invocaţii, ceilalţi turci se înclină şi se ridică alternativ, cântând şi ei: *Hu*! *Hu*! *Hu*!

Domnul Jourdain
(*după ce i-au luat Coranul din spinare*)
Uf!
Muftiul
(*domnului Jourdain*) *Ti non star furba2*?
Turcii No, no, no.
Muftiul
Non star forfanta?*3*
Turcii No, no, no.
Muftiul (*turcilor*) *Donai turbanta*!*4*
Turcii
Ti non star furba?
No, no, no. Non star forfanta

No, no, no. Donar turbanta.

A treia intrare a baletului

Turcii, dansând în sunetul instrumentelor, aşază turbanul pe capul domnului Jourdain. *Muftiul*

(*dându-i sabia domnului Jourdain*) *Ti star nobile, non star fabbola. Pigliar schiabbola*!*5*

Turcii

(*punându-i sabia în mână*)

Ti star nobile, non star fabbola

Pigliar schiabbola.

A patra intrare a baletului

Turcii dansatori dau în cadenţă mai multe lovituri de sabie domnului Jourdain.

Muftiul Dara, dara Bastonnara6.

1 Adică *El,* unul din numele date de turci lui Allah.

2 Nu eşti păcătos?

3 Nu eşti ticălos?

4 Să-i dăm turbanul!

5 Tu eşti nobil, nu-i o poveste. Să ia sabia!

6 Să-i dăm, să-i dăm o ciomăgeală.

Turcii Dara, dara Bastonnara.

A cincea intrarea a baletului

Turcii dansatori îl lovesc cu bastonul în cadenţă pe domnul Jourdain. *Muftiul*

Non tener honta.

Questa star l'ultima affronta!*1*

Turcii

Non tenor honta.

Questa star l'ultima affronta!

Muftiul începe a treia invocaţie. Dervişii îl ţin de amândouă braţele, cu respect; după aceea, turcii cântăreţi şi dansatori ţopăie în jurul muftiului, se retrag cu el şi-l duc şi pe domnul Jourdain.

1 Nu te ruşina/E ultimul afront!

Actul V

Scena 1

Doamna Jourdain, domnul Jourdain

Doamna Jourdain

Vai de mine, Dumnezeule!... Ce te-ai scălâmbăiat aşa? Te duci la vreun hal mascat? E vremea de carnaval acum? Hai, spune, ce înseamnă asta? Cine te-a potrivit aşa?

Domnul Jourdain

Ia te uită obrăznicie! Să vorbeşti aşa unui *mamamuşiu*? *Doamna Jourdain*

Ce?

Domnul Jourdain

Da! Trebuie să mă respecţi de azi încolo, fiindcă am fost făcut *mamamuşiu*.

Doamna Jourdain Ce vrei să spui cu *mamamuşiu*?

Domnul Jourdain

Ţi-am spus: *mamamuşiu*. Eu sunt *mamamuşiu*.

Doamna Jourdain Ce pasăre e asta?

Domnul Jourdain

În limba noastră, *mamamuşiu* înseamnă paladin. *Doamna Jourdain*

Palavragiu? La vârsta dumitale să

pălăvrăgeşti? *Domnul Jourdain*

Ia te uită ignoranta! Am spus *paladin*: e un rang la care fui înălţat adineauri, printr-o mare ceremonie.

Doamna Jourdain care ceremonie?

Domnul Jourdain Mahameta per Jordina.

Doamna Jourdain şi ce-nseamnă asta?

Domnul Jourdain Jordina înseamnă Jourdain.

Doamna Jourdain Ei şi ce e cu Jourdain?

Domnul Jourdain Voler far un paladina de Jordina!

Doamna Jourdain

Cum?

Domnul Jourdain

Dar turbanta con galera.

Doamna Jourdain Ce-nseamnă asta?

Domnul Jourdain

Per deffender Palestina.

Doamna Jourdain Ce vrei să spui, omule?

Domnul Jourdain Dara, dara bastonnara.

Doamna Jourdain

Ce mai e şi păsărească asta?

Domnul Jourdain

Non tener honta, questa star l'ultima affronta.

Doamna Jourdain Spune, omule, odată. Ce e asta?

Domnul Jourdain (*cântând şi dansând*) *Hiu la ba, ha la şu, ba la ba, ba la da*! (*Cade*)

Doamna Jourdain

Vai de mine, Doamne sfinte, mi-a înnebunit

bărbatul!

Domnul Jourdain (*ridicându-se şi plecând*)

Lasă-mă-n pace, zănateco! Poartă-te mai respectuos cu domnul *mamamuşiu*!

Doamna Jourdain (*singură*)

Unde şi-o fi pierdut minţile?! S-alerg, nu cumva să iasă-n drum! (*Zărindu-i pe Dorimène şi pe Dorante*) Ia uite-i şi pe dumnealor! Dintr-un necaz în altul!

(*Iese*)

Scena 2

Dorante, Dorimène

Dorante

Da, doamnă, vei vedea cel mai nostim lucru ce se poate vedea! Şi nu cred să se afle pe tot pământul un om mai smintit ca ăsta! Şi-apoi, doamnă, trebuie să-ncerci a sluji dragostea lui Cléonte şi să sprijini toată mascarada. Cléonte e un băiat foarte cumsecade şi merită să ne interesăm de soarta lui.

Dorimène

Sunt de aceeaşi părere. E vrednic să fie fericit.

Dorante

În afară de asta, doamnă, avem şi un balet după gustul nostru, pe care nu trebuie să-l pierdem; să vedem dacă mi-o reuşi ideea.

Dorimène

Pregătirile sunt magnifice, am văzut, dar mi-e greu, Dorante, e prea mult. Vreau să isprăveşti odată cu atâta risipă pentru mine, şi, ca să punem

capăt atâtor cheltuieli, m-am hotărât să mă mărit cât mai curând cu dumneata. Iată adevărul. Toate lucrurile astea tot printr-o căsătorie se sfârşesc.

Dorante

O, doamnă, să fie cu putinţă? Ai luat o hotărâre atât de plăcută pentru mine? *Dorimène*

N-am făcut-o decât pentru a te împiedica să te ruinezi. Altminteri, n-ai mai avea un ban. *Dorante*

Ce îndatorat îţi sunt de grija cu care-mi aperi avutul! E al dumitale, întreg, împreună cu inima mea! Le vei folosi cum îţi va plăcea!

Dorimène

Am să mă folosesc de amândouă. Dar iată-ţi omul: are un haz nespus! *Scena 3*

Domnul Jourdain, Dorimène, Dorante

Dorante

Domnul meu, doamna şi cu mine venim să aducem omagiul nostru noului dumitale rang şi să ne bucurăm împreună de căsătoria fiicei dumitale cu băiatul sultanului.

Domnul Jourdain

(*după ce-a făcut câteva reverenţe à la turca*)

Domnule, vă urez puterea şerpilor şi înţelepciunea leilor1!

Dorimène

Am fost încântată, domnule, să fiu printre cele dintâi care te felicită pentru înalta treaptă de glorie la care te-ai ridicat.

Domnul Jourdain

Doamnă, vă urez ca tot anul să vă înflorească

trandafirul2. Vă sunt nespus de îndatorat să vă văd luând parte la onorurile cu care sunt cinstit şi mă bucur din cale afară că v-aţi reîntors, ca să vă cer, cu umilinţă, iertare pentru aiurelile nevestimii.

Dorimène

Nu e nimic; o iert pentru asemenea ieşire: inima dumitale trebuie să-i fie scumpă şi nu e de mirare că dreptul asupra inimii unui om ca dumneata îi poate trezi oarecare temeri.

Domnul Jourdain

Dreptul asupra inimii mele este un lucru pe care l-aţi câştigat! *Dorante*

Vedeţi, doamnă, că domnul Jourdain nu este unul dintre oamenii pe care măririle îi orbesc şi nu-şi nesocoteşte prietenii, cu toată strălucirea la care a ajuns!

1 Domnul Jourdain foloseşte anapoda complimentele auzite de la Covielle.

2 Domnul Jourdain foloseşte anapoda complimentele auzite de la Covielle.

Dorimène

E dovada unui suflet plin de mărinimie.

Dorante

Unde este alteţa sa turcă? Am dori, în calitate de prieteni ai dumitale, să-i facem toate plecăciunile. *Domnul Jourdain*

Iată-l că vine. Am trimis şi după fii-mea, să i-o dau de nevastă. *Scena 4*

Domnul Jourdain, Dorimène, Dorante, Cléonte

Dorante (*lui Cléonte*)

Seniore, în calitate de prieteni ai onoratului socru al alteţei voastre, venim s-aducem alteţei voastre toate închinăciunile şi să încredinţăm pe alteţa voastră, cu tot respectul cuvenit, că-i suntem slugi plecate!

Domnul Jourdain

Unde a pierit dobitocul ăla de tălmaci, să-i spună cine sunteţi şi ce i-aţi spus!? Să vedeţi c-o să vă răspundă şi că vorbeşte de minune limba turcească. Hei, unde dracu' s-a dus? (*Lui Cléonte*) *Struţ*, *strif*, *strof*, *strat*. Dumnealui e un *grande seniore*, *grande seniore*, *grande seniore* şi doamna e *granda dama*, *granda dama*. (*Văzând că nu e înţeles*) Ah! (*Lui Cléonte*, *arătând pe Dorante*) Domnul *mamamuşiu* francez este şi doamna *mamamuşoaică* franceză. Mai limpede nu pot să vorbesc. A, uite şi tălmaciul!

Scena 5

Domnul Jourdain, Dorimène, Dorante, Cléonte, îmbrăcat turceşte, Covielle, deghizat *Domnul Jourdain*

Unde umbli, omule? Fără dumneata, nu putem vorbi nimic. (*Arătându-l pe Cléonte*) Spune-i că domnul şi cu doamna sunt persoane de rang înalt, că au venit să-i facă plecăciuni, în calitate de prieteni ai mei şi să i se pună la dispoziţie. (*Dorimènei şi lui Dorante*) o să vedeţi acu ce-o să vă răspundă.

Covielle

Alabala erodam acei boram Alabamen.

Cléonte

Cataleki tubal urm soter amaluşan.

Domnul Jourdain (*Dorimènei şi lui Dorante*) Ce ziceţi, hai?

Covielle

Spune aşa, că ploaia prosperităţii să vă ude necontenit grădina familiei.

Domnul Jourdain v-am spus eu că vorbeşte turceşte!

Dorante Nemaipomenit!

Scena 6

Lucile, Cléonte, Domnul Jourdain, Dorante, Covielle

Domnul Jourdain

Poftim, fata mea. Apropie-te şi vino să dai mâna domnului care ne-a făcut cinstea să te ceară de nevastă. *Lucile*

Vai de mine, tată, da’ de ce te-ai îmbrăcat aşa? Ai de gând să joci vreo comedie? *Domnul Jourdain*

Nu, nu e o comedie! E o treabă foarte serioasă şi înseamnă cea mai mare onoare pe care o pot râvni.(*Arătându-l pe Cléonte*) Iată soţul pe care ţi-l hărăzesc!

Lucile Mie, tată?

Domnul Jourdain

Da, dumitale!... Întinde-i mâna şi mulţumeşte cerului de fericirea care a dat peste tine! *Lucile*

Nu vreau să mă mărit!

Domnul Jourdain

Da, dar vreau eu, care-ţi sunt tată!

Lucile

Nici prin gând! *Domnul Jourdain*

Să lăsăm mofturile! Hai, întinde-i mâna! *Lucile*

Nu tată, ţi-am spus, nu e putere-n lume care să mă silească... N-am să iau alt bărbat decât pe Cléonte!... Sunt în stare să... (*Recunoscându-l pe Cléonte*) E adevărat că eşti tatăl meu şi-ţi datorez supunerea cea mai adâncă... de aceea, fă cu mine cum ţi-e voia!

Domnul Jourdain

Aşa, da! Sunt încântat să văd că te-ai răzgândit şi că-ţi cunoşti datoria; îmi place să am o fiică supusă! *Scena 7*

Doamna Jourdain, Cléonte, domnul Jourdain, Lucile, Dorante, Dorimène, Covielle

Doamna Jourdain

Ce e asta? Am auzit că vrei să-ţi dai fata după o paiaţă de carnaval? *Domnul Jourdain*

Ţine-ţi gura, n-oi nimerit-o! Mereu te amesteci cu aiurelile tale în toate treburile! Nu ştiu, zău, când o să-ţi vie mintea la cap!

Doamna Jourdain

Ba cred că dumneata nu eşti în toate minţile! ... Sări dintr-o nebunie în alta. Ceai de gând, ce vrei să faci cu toată adunătura asta?

Domnul Jourdain

Vreau să-ţi mărit fata cu băiatul sultanului.

Doamna Jourdain

Cu băiatul sultanului?...

Domnul Jourdain (*arătându-l pe Covielle*)

Da. Fă-i închinăciuni şi plecăciuni prin gura tălmaciului ăstuia. *Doamna Jourdain*

N-am ce să fac cu tălmaciul dumitale. Şi-ana să-i spun singură, pe şleau, să-şi mute gândul de la fata mea.

Domnul Jourdain

Tot nu vrei să-ţi ţii gura?

Dorante

Cum, doamnă Jourdain, te împotriveşti unei asemenea cinstiri? Nu vrei să ai drept ginere o alteţă turcă? *Doamna Jourdain*

Dumneata domnule, să-ţi vezi de treabă!… *Dorimène*

E o mare slavă, n-o puteţi refuza. *Doamna Jourdain*

Doamnă, v-aş ruga să nu vă amestecaţi în lucruri care nu vă privesc… *Dorante*

Prietenia pe care v-o purtăm ne face să ne interesăm de fericirea dumneavoastră… *Doamna Jourdain*

V-aş ruga să mă scutiţi de prietenia dumneavoastră. *Dorante*

Până şi fiica dumitale consimte să-i facă pe voie părintelui ei… *Doamna Jourdain*

Fiica mea primeşte să se mărite cu un turc?

Dorante Nici vorbă!

Doamna Jourdain L-a uitat pe Cléonte?

Dorante

Ce nu face o femeie ca s-ajungă la mărire! *Doamna Jourdain*

Cu mâinile astea am s-o strâng de gât dac-a

făcut aşa ceva! *Domnul Jourdain*

Ia să lăsăm trăncănelile! Îţi spun că această căsătorie se va face.

Doamna Jourdain

Şi eu îţi spun că n-o să se facă!

Domnul Jourdain Gura!

Lucile Mamă!

Doamna Jourdain Lasă-mă. Eşti o secătură.

Domnul Jourdain (*doamnei Jourdain*)

Ce?... O dojeneşti fiindcă mi se supune?

Doamna Jourdain

Da. Cum e a dumitale, e şi a mea!

Covielle

(*doamnei Jourdain*) Doamnă!

Doamna Jourdain

Da dumneata ce mai pofteşti?!

Covielle o vorbuliţă!

Doamna Jourdain

Nu-mi arde de vorbuliţele dumitale!

Covielle

(*domnului Jourdain*)

Domnule Jourdain, dac-ar vrea să m-asculte între patru ochi, îţi făgăduiesc că se va învoi cu ceea ce doreşti...

Doamna Jourdain

N-am să mă învoiesc de loc.

Covielle

Ascultaţi-mă numai! *Doamna Jourdain*

Nu.

Domnul Jourdain

(*doamnei Jourdain*) Ascultă-l!

Doamna Jourdain

Nu, nu vreau să-l ascult...

Domnul Jourdain o să-ţi spună...

Doamna Jourdain

Nu vreau să-mi spună nimic!

Domnul Jourdain

Ia uitaţi-vă încăpăţânare femeiască! O să mori dacă-l asculţi? *Covielle*

Ascultaţi-mă, numai. După aceea, veţi face tot ce veţi vrea. *Doamna Jourdain*

Bine. Ce e?

Covielle

(*încet, doamnei Jourdain*)

De un ceas vă tot facem semne. Nu vedeţi că toate astea le-am pus la cale ca să fim pe plac bărbatului dumitale, că-l păcălim, că însuşi Cléonte e băiatul sultanului?

Doamna Jourdain (*încet, lui Covielle*)

A! A!...

Covielle

(*încet, doamnei Jourdain*)

Şi că tălmaciul sunt eu, Covielle?

Doamna Jourdain (*încet, lui Covielle*) Aşa da! Mă predau!

Covielle

(*încet, doamnei Jourdain*) Fă-te că nu ştii nimic...

Doamna Jourdain (*tare*)

Bine, s-a făcut. Mă învoiesc la această căsătorie! *Domnul Jourdain*

Bine că le-a venit mintea la cap la toţi...

(*Doamnei Jourdain*) Nu voiai să-l asculţi. Ştiam eu că o să-ţi explice cine este băiatul sultanului.

Doamna Jourdain

Mi-a explicat cum trebuie şi sunt mulţumită. Să trimitem după notar. *Dorante*

Foarte bine. Şi ca să fiţi pe deplin mulţumită, ca să vă treacă orice fel de gelozie cu privire la domnul, soţul dumitale, aflaţi că ne vom servi de acelaşi notar, ca să ne căsătorim şi noi, doamna şi cu mine.

Doamna Jourdain Primesc şi aceasta!

Domnul Jourdain (*încet, lui Dorante*) Asta ca să creadă ea!

Dorante

(*încet, domnului Jourdain*)

Trebuie s-o ducem şi cu păcăleala asta!

Domnul Jourdain (*încet*)

Bine! Bine! (*Tare*) Daţi fuga şi aduceţi-l pe notar!...

Dorante

Pân-o veni şi-o pregăti contractele, să vedem baletul şi să-l oferim ca divertisment alteţei sale turceşti!

Domnul Jourdain

Prea bine! Să ne ocupăm locurile!

Doamna Jourdain Cu Nicole ce facem?

Domnul Jourdain

O dăm tălmaciului, iar pe nevastă-mea, cui o vrea s-o ia! *Covielle*

Domnule, vă foarte mulţumesc! (*încet*) Dacă s-ar găsi unul mai nebun ca ăsta, m-aş duce să-l

spun papei de la Roma!

(*Comedia se sfârşeşte cu micul balet care fu*sese *pregătit*) *Prima intrare*

Un împărţitor de programe cu libretul divertismentului intră tras din toate părţile de mulţimea invitaţilor, care îi cer, cântând, cărţuliile. Trei încurcă-lume îi tot ies în cale.

Dialogul Provincialilor

(*care, cântând, îi cer programe*)

Şi mie, domnule, şi mie, te rog, o cărţulie.

Sunt sluga dumitale, dar dă-mi una şi mie!

Un domn cu pretenţii

Hei, domnule şi nouă! Prea dai în multe părţi. Cucoanele te roagă… Aici! Câteva cărţi!

Altul

Hei, domnule, ascultă! Din cărţile ce plouă Aruncă-ne şi nouă!

O doamnă cu pretenţii

O, Doamne, nouă, ce ruşine.

Nu ni se dă ce se cuvine!

Alta

Nici cărţi, nici scaune, nimic! Le dau doar omului mojic!

Un gascon

Hei, omule cu cărţi, hei, domnul meu! Am răguşit strigând mereu… Nu vezi cum râd de mine toţi, Nişte nebuni, nişte netoţi. Aţi dat la or şi ce mojic iar mie nu mi-aţi dat nimici

Altul

Hei, domnule, ia uite bine! Dă un libret şi pentru mine.

Nu mă cunoşti? Sunt cineva! Învaţă-te a te purta!

Un elveţian

Tomnule ce tai hârtii

Eu nicio cartea nu primii

Mi-am rupt ghitlejul tot stricând

Şi văl că nu me treci la rând.

O cărţulia nu mi-ai tat

Mi-e deamă că de-ai imbadat!

Un bătrân burghez flecar De tot ce văd şi ce-am văzut Nu sunt de loc satisfăcut. Cum? Fata noastră cea micuţă, Atât de dulce şi drăguţă, Să n-aibă un libret şi ea, Subiectul piesei a vedea, Să ştie ce se va-ntâmpla! Şi cum? Familia întreagă Nimic, nimic să nu-nţeleagă? Noi n-avem locul cuvenit în sala-n care s-a-mpărţit la fel de fel de mocofani, Mârlani, cârlani şi bădărani. Nu! Lucrul ăsta, hotărât, E prea urât! E prea urât!

O bătrână burgheză flecară Ruşine mare! Da! Ruşine! Îmi fierbe sângele în vine să văd cum cel ce-mparte foi

Nu se gândeşte şi la noi.

E un brutal.

Un fel de cal.

Un animal. Ca să se poarte-n aşa hal, Cu fata noastră care-n bal E ornamentul principal Aicea şi-n Palais-Royal!…

Halal să-i fie! Da! Halal!

E un brutal, Un fel de cal, Un animal!

Domni şi doamne pretenţioase Ce gălăgie!

Ce scandal!

Ce haos!
Ce încurcătură! Ce lume, domnilor, ce lume!
Ce proastă amestecătură! Ce zăpăceală!
Infern curat!
Să mergem!
Nu mai e de stat!
Un gascon Eu nu mai pot! Ajuns-am ghem!
Altul
Şi eu turbez! Turbez! Blestem! *Elveţianul*
Ce vacem în harapapura asta?!
Gasconul Eu mor!
Al doilea Gascon
Pe mine m-a lovit năpasta!
Elveţianul
Be legea mea, eu blec din caza asta!
Un bătrân burghez flecar Hai, draga mea, Vino după mine! Să plecăm aş vrea, Nu mă simt prea bine!
De-atât umblat.
De-atât rugat.
De-atât urlat.
M-am săturat! Braţele mi le-au tăiat! Dacă pofta o să-mi vie, Să mai văd aşa prostie De balet sau comedie, în bucăţi să mă sfâşie! Hai, draga mea, Vino după mine, Să plecăm aş vrea, Nu mă simt prea bine. Nu suntem cinstiţi cum se cuvine!
O bătrână burgheză flecară
Hai, puiule, băiete.
Hai acasă pe-ndelete.
Să plecăm din casa asta.
Unde ne-a lovit năpasta.

Unde scaune n-avem
Să şedem şi să vedem…
Vor rămâne minunaţi
Când ne vor vedea plecaţi.
Prea multă tevatură e-n această sală
M-aş găsi mai bine în piaţă, la hală.
De mai vin vreodată la aşa scofală.
Să-mi tragă şase palme, ca la şcoală!
Hai, puiule, băiete.
Hai acasă pe-ndelete.
Să ieşim din casa asta.
Unde ne-a lovit năpasta! *Toţi*

Şi mie, domnule, şi mie, te rog o cărţulie! Sunt sluga dumitale, dar dă-mi una şi mie!

A doua intrare

Cei trei încurcă-lume dansează

A treia intrare

Cântăreţi spanioli

Trei spanioli cântă. Se *que me muiero de amor I solicita el dolor*.

A un muriendo de querer De tan buen ayre adolezco Que es mas de la que padezco Lo que quiero padecer Y no pudiendo exceder A mi desco el rigor.

Se que me muiero de amor I solicito el dolor.

Lisonxeame la suerte Con pledad tan advertida, Que me assegura la vida En el riesgo de la muerte. Vivir de su golpe fuerte Es de mi salud primor.

Se que me muiero de amor I solicito el dolor1.

Şase spanioli dansează

Trei Muzicanţi Spanioli Ay! *que locura*, *con tanto rigor Quexarse de Amor*, *Del nino bonito Que todo es dulçura Ay*! *que locura*! *Ay*! *que locura2*!

Un spaniol (*cântând*) *El dolor solicita*, *El que al dolor se da*.

1 Versuri în limba spaniolă scrise de Molière în stilul preţios, gongoric: Ştiu că mor de iubire, şi caut durerea. Deşi mor de dorinţă, mor cu atâta plăcere, încât ceea ce doresc să îndur e mult mai mult decât ceea ce îndur; şi asprimea suferinţei mele nu-mi poate întrece dorinţa; ştiu că etc... Soarta mă mângâie cu o milă atât de prielnică, încât îmi salvează viaţa din primejdie de moarte. A trăi cu atâta intensitate e miracolul mântuirii mele. Ştiu că... etc.

2 Ah! ce nebunie, să te plângi de iubire cu atâta asprime, să te plângi de acest copil drăguţ, care e drăgălăşenia însăşi! Ah! ce nebunie! Ah! ce nebunie!

Y Nadie de amor muiere Sino quien no sabe amor1.

Doi spanioli

Dulce muerte es el amor

Con correspondencia igual

Y şi este gozamos hay Porque la quieres turlar?2

Un spaniol Alegrese enamorado

Y tome mi parecer Que en este de querer Todo es hallar el vado3.

Toţi trei

Vaya, vaya de fiestas Vaya, de vayle! *Alegria, alegria, alegria, Que este de dolor es fantasia*!*4*

A patra intrare

Cântăreţi italieni

O cântăreaţă italiancă Di rigori armata îl *seno Contra Amor mi ribellai, Mă fui vinta în un baleno în mirar duc* veghi *rai. Ani*! *che resiste puoco lor di gelo astral di fuoco*!

Mă şi care è }l mi-o tormento, Dolce è şi la piaga mia, Ch îl *penare è }l mi-o contenta, E'l sanarnu è tirannia*.

A hi! *che più giova è piace Quanta amor è piu vivacea*!

După aria cântăreţei, doi scaramuşi, doi trivelini şi un arlechin, înfăţişând noaptea, intră în cadenţă, în felul actorilor italieni. Un cântăreţ italian se alătură cântăreţei şi cântă amândoi.

Cântăreţul Bel tempo che vola Răpisce îl *contenta, D'Amor ne la scuola Şi coglie* îl *momento*.

Cântăreaţa Insin che Florida

1 Durerea îl chinuie pe cel care i se dă; dar nimeni nu moare din dragoste, afară de cel ce nu ştie să iubească.

2 Iubirea, când e reciprocă, e o moarte dulce; dacă ne bucurăm azi de ea, de ce s-o tulburăm?

3 Să se bucure îndrăgostitul şi să-mi urmeze sfatul: când doreşti, totul e să găseşti calea cea bună.

4 Haidem! să petrecem! Haidem să dansăm!

Veselie, veselie, veselie! Durerea nu-i decât o închipuire!

5 Înarmându-mi inima, m-am răzvrătit împotriva iubirii, dar am fost învinsă fulgerător văzând doi ochi frumoşi. Ah! ce puţin rezistă o inimă de gheaţă unei săgeţi de foc! Totuşi, durerea mi-e dragă, iar rana plăcută, necazul mi-e bucurie şi a mă vindeca ar fi o grozăvie! Ah! cu cât iubirea e mai vie, cu atât e mai fermecătoare şi mai plăcută!

Râde l'età Che pur tropp horrida Da noi sen và.

Amândoi

Să cantiamo.

Su godiarno.

No bei di di gioventù:

Pierduto ben non şi racquista più.

Cântăreţul Pupilla ch è vaga Mill alme incatena, Fà dolce la piaga, Felice la pena.

Cântăreaţa

Mă poiche frigida

Langue l'età.

Piul'alma rigida Fiamme non hù.

Amândoi Să cantiamo1 etc.

După acest dialog, scaramuşii şi trivelinii dansează cu voioşie. A cincea intrare

Doi cântăreţi francezi din regiunea Poitou dansează şi cântă.

Primul menuet

Primul cântăreţ

Cât de frumoase aceste locuri!

Ce zi frumoasă cerul ne-a dat!

Celălalt cântăreţ Privighetoarea în vesele jocuri Ecoului cântă, într-aripat.

Această zi, Ce câmpul a-nflorit, Această zi, cendeamnă la iubit.

Al doilea menuet

Amândoi cântăreţii

Climena mea

Pe-o rămurea

Se ciugulesc păsărele…

Cu sufletul plin

Trec rândunele.

1 Vremea cea bună care zboară ia cu ea şi plăcerea; la şcoala dragostei, înveţi să guşti clipa. Atâta vreme cât tinereţea ne surâde, tinereţea care, vai! se duce atât de repede, să cântăm şi să ne bucurăm, în zilele de tinereţe; ce ai pierdut o dată nu mai recâştigi. Nişte ochi frumoşi înlănţuie mii de inimi; rănile lor sunt plăcute; răul pe care-l provoacă e o fericire. Dar când soseşte bătrâneţea cea lâncedă, sufletul împietrit nu mai arde.

Le pasă prea puţin De gurile rele… Noi am putea, Dacă ai vrea, Să fim ca ele!

Urmează alţi şase francezi îmbrăcaţi în frumosul costum din Poitou, trei bărbaţi şi trei femei, acompaniaţi de opt flaute şi oboaie şi dansează un menuet.

A şasea intrare

Totul se sfârşeşte prin amestecul celor trei naţiuni şi prin aplauzele, în dans şi muzică, ale întregii asistenţe, care cântă aceste două versuri:

Încântător spectacol! Fermecător model! Nici zeii n-au în ceruri petrecere la fel!

Vicleniile lui Scapin

Comedie în trei acte, în proză *1671*

În româneşte de Aurel Baranga

Comedia Vicleniile lui Scapin *a fost jucată pe scena de la Palais-Royal duminică 24 mai 1671, dimpreună cu* Sicilianul (*ca reluare*). *E comedia cea mai veselă şi mai direct legată de inspiraţia populară. În teatrul molieresc, Scapin e cel dintâi valet promovat la rangul de prim-rol. Energic, descurcăreţ, optimist, Scapin e superior stăpânilor lui, întruchipând acel specific popular francez pe care-l vom regăsi în toată literatura dramatică de după Molière, de la Regnard la Marivaux şi la Beaumarchais.*

Influenţele şi împrumuturile sunt numeroase în această farsă: *Cyrano de Bergerac, Rottrou, Larivey şi chiar Ariosto. Dar maniera dialogului şi a îmbinării situaţiilor e cea a geniului molieresc în plină maturitate. Niciodată caracterul popular n-a ţâşnit mai limpede, mai voios, decât în bastonada administrată de Scapin bătrânului Géronte. Scena a st*ârnit *indignarea lui Boileau, credincios apărător al ortodoxiei clasice, care nu putea înţelege farmecul acestei improvizaţii de geniu.*

Vicleniile lui Scapin *s-au bucurat de un succes răsunător încă de la primele spectacole.*

Prima ediţie datează din 1671.

Persoanele

Argante – tatăl lui Octave şi al Zerbinettei

Géronte – tatăl lui Léandre şi al Hyacinthei *Octave* – fiul lui Argante şi iubitul Hyacinthei *Léandre* – fiul lui Géronte şi iubitul Zerbinettei

Zerbinette – presupusă egipteancă şi recunoscută ca fiică a lui Argante, iubita lui Léandre

Hyacinthe – fiica lui Géronte şi iubita lui Octave

Scapin – valetul lui Léandre, şmecher

Sylvestre – valetul lui Octave

Nérine – doica Hyacinthe!

Carle – şmecher

Doi servitor

Acţiunea se petrece la Neapole

Actul I

Scena 1

Octave, Sylvestre

Octave

Ah, ce triste veşti pentru o inimă îndrăgostită! Cumplite deznădejdi! Ai aflat în port, Sylvestre, că se întoarce tata?

Sylvestre

Da.

Octave

Că soseşte chiar în dimineaţa asta? *Sylvestre*

Chiar în dimineaţa asta. *Octave*

Şi că vine să mă însoare? *Sylvestre*

Da.

Octave

Cu o fată a domnului Géronte? *Sylvestre*

A domnului Géronte. *Octave*

Că fata a fost trimisă din Tarent aici, tocmai pentru asta? *Sylvestre*

Da.

Octave

Şi vestea ai aflat-o de la unchiu' meu? *Sylvestre*

De la unchiul dumneavoastră. *Octave*

Căruia tata i-a comunicat-o în scris?

Sylvestre în sens.

Octave

Şi spui că unchiu' ştie povestea noastră?

Sylvestre întreaga poveste.

Octave

Haide, vorbeşte o dată! Nu mă lăsa să-ţi scot cuvintele cu cleştele din gură! *Sylvestre*

Ce-aş mai putea adăuga? N-aţi uitat nimic. Aţi spus totul, aşa cum e. *Octave*

Dă-mi cel puţin un sfat, spune-mi ce să fac într-o împrejurare atât de cumplită.

Sylvestre

Ca să zic aşa, sunt tot atât de necăjit ca şi dumneavoastră. Şi tare-aş avea şi eu nevoie de o povaţă. *Octave*

Sosirea asta blestemată mă omoară.

Sylvestre

Da' pe mine!…

Octave

Când va afla tata ce s-a întâmplat, se va abate asupra mea, deodată, trăsnetul unor dojeni cumplite.

Sylvestre

Dojenile-s fleac. Facă cerul să scap numai cu atâta. Dar tare mă tem că sunt sortit să plătesc şi mai scump nebuniile dumneavoastră. Şi văd, venind de departe, o ploaie de ciomege, prăvălindu-se pe spinarea mea.

Octave

Ceruri, cum să ies din încurcătura asta? *Sylvestre*

Trebuia să vă gândiţi mai înainte de a intra în ea.

Octave

Ah, mă omori cu dăscăleala ta.

Sylvestre

Dumneavoastră mă omorâţi şi mai tare cu faptele voastre nesăbuite. *Octave*

Ce trebuie să fac? Ce hotărâre să iau? Care o fi leacul? *Scena 2*

Octave, Scapin, Sylvestre

Scapin

Ce s-a întâmplat, nobile Octave? Ce-i tevatura asta? Nu sunteţi în apele dumneavoastră. *Octave*

Ah, bietul meu Scapin! Sunt pierdut, sunt deznădăjduit, cel mai nefericit om din lume.

Scapin Cum aşa?

Octave

N-ai aflat nimic cu privire la mine?

Scapin Nimic.

Octave

Se întoarce tata cu domnul Géronte, şi vor să mă-nsoare. *Scapin*

Ei, şi unde-i nenorocirea? *Octave*

Vai! Nu cunoşti pricina neliniştii mele? *Scapin*

Nu. Dar depinde de dumneavoastră s-o aflu curând. Şi ştiu să alin, să fiu părtaş la suferinţele celor tineri.

Octave

Ah, Scapin, dac-ai putea născoci, dac-ai putea găsi ceva ca să ies din încurcătură ţi-aş datora mai mult decât viaţa.

Scapin

Ca să spun drept, când m-amestec, puţine lucruri mi se împotrivesc. Cerul mi-a dat, fără-ndoială, darul să mă pricep a scorni drăgălăşenii de duh, galanterii năstruşnice, cărora numai neştiutorul de rând le zice şmecherii. Şi pot spune fără să mă laud, că nu s-a văzut încă meşter mai priceput ca mine la trasul sforilor şi în uneltiri, care să fi câştigat o faimă mai mare ca mine în această nobilă îndeletnicire. Dar, pe legea mea, astăzi iscusinţa nu e la preţ, şi, de când cu necazul pe care l-am avut într-o anumită întâmplare, m-am lăsat păgubaş.

Octave

Cum aşa? Ce întâmplare? *Scapin*

O poveste cu prilejui căreia m-am pus rău cu justiţia.

Octave cu justiţia?

Scapin

Da, nu ne-am prea avut bine. *Octave*

Tu cu justiţia? *Scapin*

Da, s-a purtat foarte urât cu mine. Şi m-am

supărat atât de tare de nerecunoştinţa veacului, că m-am hotărât să nu mai fac nimic. Dar, ajunge! mai bine, povestiţi-mi ce vi s-a întâmplat.

Octave

Ştii, Scapin, că acum două luni domnul Géronte şi tata au pornit într-o călătorie pe mare, fiind tovarăşi de negoţ.

Scapin

Ştiu.

Octave

Şi că Léandre şi cu mine am fost lăsaţi de taţii noştri, eu sub supravegherea lui Sylvestre, iar Léandre sub a ta.

Scapin

Da. Şi mi-am îndeplinit treaba cât se poate de bine. *Octave*

Scurtă vreme mai târziu, Léandre a întâlnit o tânără egipteancă de care s-a îndrăgostit.

Scapi ştiu şi asta.

Octave

Cum suntem buni prieteni, mi-a mărturisit dragostea lui, şi m-a dus să văd fata pe care, ce-i drept, am găsit-o frumoasă, dar nu chiar aşa cum ar fi vrut el. Zile întregi nu-mi vorbea decât de ea, îi slăvea peste măsură în orice clipă frumuseţea şi graţia, îi lăuda inteligenţa şi-mi povestea cu înflăcărare de farmecul conversaţiei ei, din care îmi reda până şi cele mai neînsemnate cuvinte, silindu-se totdeauna să mă facă să le găsesc cele mai spirituale din lume. Mă certa uneori că nu-s destul de simţitor la ce-mi spune, mă învinuia

mereu de nepăsare faţă de arşiţa iubirii.

Scapin

Nu văd unde vreţi să ajungeţi. *Octave*

Într-o zi, însoţindu-l la nişte oameni care au în păstrare obiectul năzuinţelor sale, auzim dintr-o căsuţă de pe o stradă lăturalnică vaiete însoţite de multe suspine. Întrebăm ce de pe trece. Oftând, o femeie ne spune că am putea vedea acolo, la nişte străini, ceva vrednic de milă, şi că numai dac-am avea inimi de piatră n-am fi mişcaţi.

Scapin

Unde vreţi să ajungeţi? *Octave*

Curiozitatea m-a făcut să-l îndemn pe Léandre să vadă despre ce e vorba. Intrăm într-o săliţă unde găsim o bătrână ce trăgea să moară, vegheată de o slujnică ce jelea, şi de o tânără fată numai lacrimi, cea mai frumoasă, cea mai înduioşătoare din lume.

Scapin Aha, aha!

Octave

O alta ar fi arătat înspăimântătoare în starea în care se afla ea, căci nu purta drept veşmânt decât o biată fustiţă, cu un pieptar de noapte dintr-un simplu barbet, pe cap avea o basma galbenă, răsucită pe creştet, care lăsa să-i cadă părul răvăşit pe umeri. Şi totuşi, aşa cum ni se înfăţişa, strălucea fermecătoare, şi întreaga-i făptură nu era decât drăgălăşenie şi graţie.

Scapin

Acum bănui unde vreţi să ajungeţi. *Octave*

Dacă ai fi zărit-o, Scapin, chiar şi aşa cum am

văzut-o eu, ai fi găsit-o minunată. *Scapin*

Nici nu mă îndoiesc. Chiar fără s-o fi văzut, îmi dau seama că era cu totul şi cu totul fermecătoare. *Octave*

Lacrimile ei nu erau din acele lacrimi neplăcute care sluţesc faţa. Plângând, avea o graţie adorabilă, iar durerea ei era cea mai frumoasă din lume.

Scapin îmi închipui.

Octave

Izbucneam toţi în plâns, când o vedeam aruncându-se iubitoare la pieptul acestei muribunde, pe care o numea scumpa ei mamă. Şi n-a fost om să nu-şi fi simţit inima sfâşiată văzând o fire atât de iubitoare.

Scapin

Adevărat, e înduioşător. Şi-mi dau seama că firea asta atât de bună v-a făcut s-o îndrăgiţi.

Octave

Ah, Scapin, şi un păgân ar fi îndrăgit-o. *Scapin*

Fără îndoială. Om eşti... *Octave*

După câteva cuvinte, prin care-am încercat să potolesc suferinţa acestei fiinţe încântătoare atât de îndurerate, am plecat de-acolo. Întrebându-l pe Léandre ce părere are despre fată, mi-a răspuns rece că o găseşte destul de frumuşică. M-a supărat indiferenţa cu care îmi vorbea, şi n-am vrut să-i dezvălui tulburarea pe care mi-o stârnise în inimă farmecul ei.

Sylvestre (*lui Octave*)

Dacă nu scurtaţi povestea, stăm aici până mâine. Lăsaţi-mă s-o isprăvesc eu în două cuvinte. (*Lui Scapin*) În aceeaşi clipă inima lui ia foc, simte că nu mai poate trăi dacă nu se duce s-o mângâie, desele lui vizite sunt respinse de slujnica devenită, prin moartea mamei, guvernantă. Dumnealui e desperat. Stăruie, roagă, imploră: de pomană. I se spune că fata, deşi fără avere şi fără ocrotire, e de neam ales şi dacă n-are de gând s-o ia de soţie să-şi vadă de drum. Piedicile îi aţâţă dragostea. Stă de vorbă cu el însuşi, se frământă, judecă, cumpăneşte, se hotărăşte. De trei zile, iată-l însurat cu ea.

Scapin

M-am lămurit.

Sylvestre

Şi-acum, colac peste pupăză, întoarcerea neprevăzută a tatălui, care nu era aşteptat decât peste două luni; descoperirea tainei căsătoriei noastre de către unchi, şi cealaltă căsătorie pe care vor s-o pună la cale cu fiica domnului Géronte de la nevasta lui de-a doua, cu care se spune că a fost însurat la Tarent.

Octave

Unde pui sărăcia în care se zbate fiinţa iubită şi neputinţa mea să-i vin în ajutor. *Scapin*

Asta-i tot? Iată-vă daţi peste cap pentru o nimica toată. Şi pentru asta vă pierdeţi firea? Nu ţi-e ruşine să-ţi pierzi cumpătul pentru atâta lucru? Ce naiba, eşti mare şi burduhănos ca o namilă şi nu eşti în stare să ticluieşti ceva, să

născoceşti un şiretlic dibaci, un mic tertip onest, ca să ieşiţi la liman? La naiba cu nerozii! Ce-aş mai fi vrut să mi-i fi dat, odinioară, pe babacii noştri pe mână, să-i trag pe sfoară, cum i-aş mai fi dus de nas! Nu eram decât de-o şchioapă când mi se şi dusese buhu pentru sutele de vicleşuguri de toată frumuseţea!

Sylvestre

Adevărat. Cerul nu m-a înzestrat ca pe tine, şi n-am dibăcia ta ca să ajung să mă pun rău cu justiţia.

Octave

Iat-o pe iubita mea Hyacinthe.

Scena 3

Hyacinthe, Octave, Scapin, Sylvestre

Hyacinthe

Ah, Octave, e-adevărat ce i-a spus Sylvestre Nérinei, că tatăl tău s-a întors, şi că vrea să te însoare? *Octave*

Da, frumoasă Hyacinthe, şi vestea asta mi-a dat o cruntă lovitură. Dar ce văd? Plângi? De ce lacrimile astea? Spune-mi, mă bănuieşti de vreo necredinţă? Şi nu eşti sigură de dragostea ce-ţi port?

Hyacinthe

Da, Octave, sunt sigură că mă iubeşti. Dar nu şi că mă vei iubi veşnic. *Octave*

Te poate îndrăgi cineva şi apoi să nu te iubească viaţa întreagă? *Hyacinthe*

Am auzit, Octave, că bărbaţii sunt mai puţin statornici, şi că patima lor se stinge tot atât de

repede pe cât de uşor se aprinde.

Octave

Ah, scumpa mea Hyacinthe, atunci inima mea nu-i făcută ca a celorlalţi bărbaţi. Şi-mi dau seama că te voi iubi şi dincolo de mormânt.

Hyacinthe

Vreau să cred că simţi ceea ce spui, şi nu mă îndoiesc că vorbele tale sunt sincere. Mă tem însă de-o putere care se va împotrivi, în inima ta, dulcilor simţăminte pe care le ai pentru mine. Ţii de un tată care ar vrea să te însoare cu altcineva. Şi sunt sigură că voi muri dacă mi se va întâmpla această nenorocire.

Octave

Nu, frumoasă Hyacinthe, nu există părinte care să mă poată sili să-ţi fiu necredincios. Şi, la nevoie, mai degrabă mă hotărăsc să-mi părăsesc, în aceeaşi zi, ţara, decât să te las pe tine. Fără s-o fi văzut măcar, am prins o duşmănie de moarte împotriva celeia pe care mi-o hărăzesc. Şi, fără să fiu răutăcios, doresc ca marea s-o alunge de-aici, pentru vecie. Te rog nu mai plânge, iubita mea Hyacinthe, căci lacrimile tale mă ucid, şi nu le pot privi fără să-mi simt inima sfâşiată.

Hyacinthe

Dacă ţii tu, sunt gata să-mi şterg lacrimile. Şi voi aştepta, răbdătoare, hotărârea cerului.

Octave

Cerul va fi de partea noastră. *Hyacinthe*

Nu ni se va împotrivi, dacă-mi rămâi credincios.

Octave

Fii sigură, voi rămâne.

Hyacinthe

Voi fi, deci, fericită!

Scapin (*aparte*)

Nu-i proastă deloc, pe cinstea mea, şi-o găsesc destul de drăguţă. *Octave*

(*arătându-i pe Scapin*)

Iată pe cineva care, dacă ar vrea, ar putea să ne fie de mare folos în toate necazurile noastre. *Scapin*

Am făcut jurământ să nu mă mai amestec în treburile altora. Dar dacă mă rugaţi mult de tot, amândoi, poate că…

Octave

Ah, dacă ajunge să te rugăm mult de tot ca să ne bucurăm de sprijinul tău, te rog fierbinte: ia cârma bărcii noastre.

Scapin (*Hyacinthei*)

Dumneavoastră nu-mi spuneţi nimic? *Hyacinthe*

Ca şi el, te rog fierbinte, pe tot ce ai mai scump în lume, ajută iubirii noastre. *Scapin*

Trebuie să ştii să te laşi biruit şi să fii om de omenie. S-a făcut, hai să mă ocup de dumneavoastră.

Octave

Fii sigur că…

Scapin (*lui Octave*)

Sst! (*Hyacinthei*) Dumneavoastră, duceţi-vă. Şi fiţi fără grijă. *Scena 4*

Octave, Scapin, Sylvestre

Scapin (*lui Octave*)

În ce vă priveşte, fiţi gata să înfruntaţi cu dârzenie întâlnirea cu tatăl dumneavoastră. *Octave*

Îţi mărturisesc că întâlnirea asta mă face să tremur dinainte. Am o sfială înnăscută, pe care n-o ştiu învinge.

Scapin

Totuşi, la prima ciocnire trebuie să arătaţi dârz, fiindcă altfel, văzându-vă slab, să nu vă dea la fund şi să vă ducă de nas ca pe un copil. Haide, străduiţi-vă să luaţi o mutră serioasă. Un pic de îndrăzneală. Şi pregătiţi-vă să răspundeţi cu hotărâre la tot ce ar putea să vă spună.

Octave

Voi face tot ce mi-o sta în puteri.

Scapin

Aşa. Şi-acum, o încercare, ca să vă obişnuiţi. Să repetăm puţin rolul dumneavoastră, şi să vedem dacă veţi fi bine. Haide, faţa hotărâtă, capu’ sus, privirea ţintă.

Octave

Aşa?

Scapin

Mai.

Octave

În felul acesta? *Scapin*

Bine. Închipuiţi-vă că sunt tatăl dumneavoastră care soseşte şi, răspundeţi-mi hotărât, ca şi cum i-aţi răspunde lui…

— Cum îndrăzneşti, ticălosule, derbedeule, păcătosule, fiu nedemn al unui tată ca mine, să apari în faţa ochilor mei, după ce te-ai destrăbălat, după isprava mârşavă pe care ai făcut-o în lipsa mea? Astea-s roadele străduniei mele, deşucheatule? Astea-s roadele străduniei mele, respectul ce mi se cuvine, stima ce mi-o porţi? (Haida de!) Ai îndrăzneala, pungaşule, să te însori fără încuviinţarea tatălui tău? Să te legi printr-o căsătorie tainică? Răspunde-mi, neisprăvitule, răspunde-mi, s-aud şi eu ce poţi să-mi spui?... Ei, drace, ce-aţi rămas aşa buimac?

Octave

Fiindcă îmi închipui că-l aud pe tata. *Scapin*

Tocmai de aia nu trebuie să rămâneţi ca viţelul la poarta nouă... *Octave*

Voi fi mai dârz şi voi răspunde cu tărie. *Scapin*

Sigur?

Octave Sigur.

Sylvestre

Iată-l pe tatăl dumneavoastră. *Octave*

Cerule, sunt pierdut!

Scena 5 Scapin, Sylvestre

Scapin

Hei, Octave! Stai aşa, Octave! A rupt-o la fugă!... Ce hahaleră!... Dar să nu-l lăsăm pe bătrân să aştepte.

Sylvestre Ce-o să-i spun?

Scapin

Las că-i vorbesc eu. Tu ţine-mi isonul. *Scena*

6

Argante, Scapin şi Sylvestre, în fundul scenei *Argante*

(*crezându-se singur*) De când lumea, s-a mai auzit vorbindu-se de o faptă ca asta!? *Scapin* (*lui Sylvestre*)

Ştie tot. Şi-l roade atâta, că vorbeşte de unul singur. *Argante*

(*crezându-se singur*) Îndrăzneala lui întrece orice măsură!

Scapin

(*lui Sylvestre*) Să-l ascultăm un pic.

Argante

(*crezându-se singur*)

Tare-aş vrea să ştiu ce mi-ar putea spune despre această frumoasă căsătorie.

Scapin (*aparte*)

Ne-am şi gândit. *Argante*

(*crezându-se singur*) Oare vor încerca să tăgăduiască?

Scapin (*aparte*) Nici gând.

Argante

(*crezându-se singur*)

Dar dacă vor căuta să se dezvinovăţească?

Scapin (*aparte*) S-ar putea.

Argante

(*crezându-se singur*)

Te pomeneşti c-o să-ncerce să-mi spună basmu cu cocoşu roşu.

Scapin (*aparte*) Poate că da.

Argante

(*crezându-se singur*) Toate palavrele lor vor fi de prisos.

Scapin (*aparte*)

Rămâne de văzut. *Argante*

(*crezându-se singur*) Nu mă duc ei pe mine.

Scapin

(*aparte*)

Să nu punem mâna în foc. *Argante*

(*crezându-se singur*)

M-oi pricepe eu să-l pun pe fiu-meu la poprealã.

Scapin (*aparte*) Avem noi grijă.

Argante

(*crezându-se singur*) i iar pe nătărăul de Sylvestre, îl rup în bătaie.

Sylvestre (*lui Scapin*)

M-aş fi mirat să mă fi uitat.

Argante

(*zărindu-l pe Sylvestre*)

Aha, iată-te şi pe dumneata, dascăle înţelept, mentor priceput al tinerelor odrasle! *Scapin*

Domnule, sunt încântat că v-aţi întors. *Argante*

Bună ziua, Scapin. (*Lui Sylvestre*) Halal de tine cum mi-ai ascultat ordinele! Şi fiu-meu s-a purtat foarte cuminte în lipsa mea!

Scapin

Văd că sunteţi bine sănătos. *Argante*

De-ajuns. (*Lui Sylvestre*) Nu spui nimic, secătură, nu spui nimic! *Scapin*

Aţi călătorit bine? *Argante*

Da, destul de bine. Lasă-mă să-l mustru în tihnă. *Scapin*

Vreţi să mustraţi? *Argante*

Da, vreau să mustru. *Scapin*

Şi pe cine, domnule? *Argante*

(*arătându-l pe Sylvestre*) Pe ticălosu ăsta. *Scapin*

De ce? *Argante*

N-ai auzit ce s-a întâmplat în lipsa mea? *Scapin*

Parcă am auzit eu ceva… *Argante*

Cum? „Ceva”? O asemenea fărădelege! *Scapin*

Aveţi oarecare dreptate. *Argante*

O asemenea îndrăzneală! *Scapin*

Ce-i drept e drept. *Argante*

Un fiu care se însoară fără încuviinţarea părintelui său! *Scapin*

Da, nu-i glumă. Dar sunt de părere că nu ar trebui să faceţi atâta gălăgie. *Argante*

Iar eu sunt de altă părere. Şi vreau să fac gălăgia cât îmi place. Ce? Nu socoţi că am toate motivele din lume să fiu furios? *Scapin*

Ba da. Şi eu am fost, când am aflat isprava. Şi-am fost atât de-aproape de dumneavoastră, că l-am certat pe fiul dumneavoastră. Întrebaţi-l ce l-am mai muştruluit şi cum l-am mai scărmănat pentru lipsa de respect faţă de un părinte căruia

ar trebui să-i sărute urma paşilor. Nimeni, în locul dumneavoastră, nu-i putea vorbi mai bine. Dar mi-am luat seama. Şi-am chibzuit că, la drept vorbind, nu-i chiar atât de vinovat pe cât s-ar crede.

Argante

Ce-s bazaconiile astea? Nu-i chiar atât de vinovat că s-a dus să se însoare, hodoronc-tronc, cu o necunoscută?

Scapin

Ce să-i faci! Soarta. *Argante*

Aha, iată cel mai grozav argument din lume! Nu ne mai rămâne decât să înfăptuim toate crimele, să înşelăm, să ucidem şi să spunem, ca să ne dezvinovăţim, că am fost împinşi de soartă.

Scapin

Pentru Dumnezeu, prea despicaţi şi dumneavoastră firul în patru, ca un filosof. Vreau să spun că fără să vrea a fost târât în treaba asta.

Argante

Şi de ce s-a lăsat târât? *Scapin*

Aţi vrea să fie tot atât de înţelept ca dumneavoastră? Tinerii sunt tineri şi n-au atâta cumpănire ca să facă numai ce-i bine. Martor, Léandre al nostru care, în ciuda tuturor poveţelor mele, în ciuda dojenilor mele, a făcut, la rândul lui, mai rău ca fiul dumneavoastră. Aş vrea să ştiu dacă şi dumneavoastră n-aţi fost cândva tânăr şi, la vremea dumneavoastră, n-aţi făcut nebunii ca toată lumea. Am auzit că vă aveaţi odinioară, destul de bine cu femeile, că vă bucuraţi de trecere la cele mai deocheate de pe vremuri şi că

nu începeaţi cu vreuna fără să duceţi treaba la capăt.

Argante

Asta-i adevărat, recunosc. Dar m-am mărginit la ştrengării, n-am ajuns până unde-a ajuns el. *Scapin*

Ce-ar fi putut face? Vede o tânără fată care-l îndrăgeşte (pentru că de la dumneavoastră a moştenit asta, să fie iubit de toate femeile); o găseşte fermecătoare, îi face vizite, îi şopteşte cuvinte dulci, suspină galeş, se aprinde. Ea nu se poate-mpotrivi stăruinţelor lui. El îşi încearcă norocul. Iată-l prins, pe când se afla cu ea, de părinţi, care cu de-a sila îl obligă s-o ia de nevastă.

Sylvestre (*aparte*)

Al naibii şmecher! *Scapin*

Aţi fi vrut să se lase ucis? Tot mai bine-i însurat decât mort. *Argante*

Mie nu mi s-a spus că lucrurile s-au petrecut aşa. *Scapin*

(*arătându-l pe Sylvestre*) Întrebaţi-l pe el; nu vă va spune altceva.

Argante (*lui Sylvestre*) A fost însurat cu de-a sila?

Sylvestre Da, domnule.

Scapin

Vă mint eu pe dumneavoastră? *Argante*

Ar fi trebuit să se ducă imediat la un notar şi să protesteze împotriva silniciei. *Scapin*

Tocmai asta n-a vrut să facă. *Argante*

Mi-ar fi înlesnit să desfac căsătoria. *Scapin*

Să desfaceţi căsătoria? *Argante*

Da.

Scapin

N-o s-o desfaceţi.

Argante

N-o s-o desfac?

Scapin

Nu.

Argante

Cum aşa? N-am de partea mea drepturile mele de tată, argumentul silniciei impuse fiului meu? *Scapin*

Lucru ăsta nu-l va încuviinţa. *Argante*

Nu-l va încuviinţa? *Scapin*

Nu.

Argante Fiul meu?

Scapin

Fiul dumneavoastră. Vreţi să admită că i-a fost teamă şi că a fost silit prin forţă. Nici prin gând nu-i trece să recunoască. Înseamnă să-şi facă sieşi un rău, şi să se arate nedemn de un tată ca dumneavoastră.

Argante Nu-mi pasă.

Scapin

Trebuie, spre cinstea lui şi-a dumneavoastră, să spună lumii că a luat-o de bunăvoie. *Argante*

Şi eu vreau, spre cinstea mea şi-a lui, să spună contrariul! *Scapin*

Nu, sunt sigur că n-o va face.

Argante îl voi sili.

Scapin

N-o va face, vi-o spun eu. *Argante*
O va face, sau îl dezmoştenesc. *Scapin*
Dumneavoastră? *Argante*
Eu.
Scapin
Bine!
Argante Cum, bine?
Scapin
N-o să-l dezmoşteniţi. *Argante*
N-o să-l dezmoştenesc? *Scapin*
Nu.
Argante
Nu?
Scapin
Nu.
Argante
Ştii că are haz? N-o să-mi dezmoştenesc fiul? *Scapin*
Nu, vi-o spun eu. *Argante*
Cine mă poate împiedica? *Scapin*
Chiar dumneavoastră. *Argante*
Eu?
Scapin
Da, n-o să vă lase inima.
Argante Are să mă lase.
Scapin Glumiţi.
Argante Nu glumesc.
Scapin
Dragostea părintească are un cuvânt de spus.
Argante Nu va avea.
Scapin Ba da.

Argante

Îţi spun că aşa va fi.

Scapin Glume.

Argante

Nu-i bine să spui: glume… *Scapin*

Ce Dumnezeu, vă cunosc! Sunteţi o fire bună.

Argante

Nu sunt bun, şi, când vreau, sunt rău. Dar să isprăvim cu vorbăria asta, mă scoate din sărite. (*Lui Sylvestre*) Du-te, nemernicule, du-te de-l caută pe neruşinatu de fiu-meu, în timp ce eu mă voi întâlni cu domnul Géronte, ca să-i spun durerea mea.

Scapin

Domnule, dacă vă pot fi cumva de folos, n-aveţi decât să porunciţi. *Argante*

Mulţumesc. (*Aparte*) Ah, de ce am ghinionul să-mi fie fiu unic! Şi de ce n-o mai am pe fiica mea, pe care cerul mi-a răpit-o, ca s-o fac moştenitoare! …

Scena 7 Scapin, Sylvestre

Sylvestre

N-am ce zice, eşti cineva şi treaba merge strună. Pe de altă parte, ne trebuie grabnic bani, ca să avem din ce trăi. Şi, din toate părţile, sunt asmuţiţi împotriva noastră…

Scapin

Las pe mine. Am eu un clenci. Îmi sparg însă capul să găsesc un om de încredere, care să joace rolul unui personaj de care am nevoie… Aşteaptă. Stai aşa. Înfundă-ţi pălăria până peste ochi, ca un

derbedeu… Propteşte-te într-un picior, pune mâna în şold, rostogoleşte ochii, fă câţiva paşi ca un rege de paradă… Cât se poate de bine. Urmează-mă. Cunosc eu taina ca să-ţi schimbi mutra şi vocea.

Sylvestre

Te rog din suflet, cel puţin nu mă pune să am de-a face cu justiţia. *Scapin*

Haide, haide, vom împărţi primejdiile ca fraţii. Şi trei ani de ocnă, mai mult sau mai puţin, nu pot fi o piedică în calea unui suflet nobil.

Actul ÎI

Scena 1

Géronte, Argante

Géronte

Da, desigur, pe o vreme ca asta, chiar azi ne sosesc oaspeţii. Iar un matelot care vine din Tarent m-a asigurat că l-a văzut pe omul meu gata să se îmbarce. Dar sosirea fiicei mele nu prea găseşte lucrurile tocmai pregătite pentru cele ce aveam de gând noi. Şi ceea ce mi-aţi spus despre fiul dumneavoastră spulberă, în chip ciudat, planurile pe care le-am făcut împreună.

Argante

Nu vă necăjiţi de pomană. Vă făgăduiesc să dobor această piedică şi în sensul ăsta voi şi lucra.

Géronte

Pre legea mea, domnule Argante, vrei să-ţi spun ceva? Educaţia copiilor este un lucru căruia trebuie să i te consacri cu toată stăruinţa.

Argante

Desigur. Dar asta, în legătură cu ce? *Géronte*

În legătură cu faptul că desfrânarea tinerilor se trage de cele mai multe ori din proasta creştere pe care le-o dau părinţii.

Argante

Se-ntâmplă uneori. Dar ce vreţi să spuneţi cu asta? *Géronte*

Ce vreau să spun cu asta? *Argante*

Da.

Géronte

Că dacă l-aţi fi mustrat, ca un bun tată, pe fiul dumneavoastră, nu v-ar fi făcut una ca asta. *Argante*

Foarte bine. Înseamnă că dumneavoastră l-aţi mustrat mai serios pe al dumneavoastră. *Géronte*

Desigur. Şi aş fi furios pe el, dacă mi-ar fi făcut o asemenea bucată. *Argante*

Şi dacă acest fiu pe care, ca un bun părinte, l-aţi mustrat atât de bine, ar fi făcut-o şi mai boacănă ca al meu?

Géronte

Cum?

Argante

Cum?

Géronte

Ce vreţi să spuneţi?

Argante

Vreau să spun, domnule Géronte, că nu trebuie să ne grăbim să condamnăm purtarea celorlalţi, şi că cei care vor să defăimeze ar face mai bine să se uite în jurul lor, să vadă, nu cumva

şchioapătă ceva?

Géronte

Nu pricep această cimilitură.

Argante

Vi se va lămuri.

Géronte

Aţi auzit spunându-se ceva despre fiul meu?

Argante

Tot ce se poate.

Géronte

Şi ce anume?

Argante

Văzându-mi supărarea, Scapin al dumitale nu mi-a spus povestea decât în linii mari. Aţi putea, de la el sau de la un altul, afla şi amănunte. În ce mă priveşte, mă grăbesc să consult un avocat şi să hotărăsc ce căi pot lua. La bună vedere.

Scena 2

Géronte

(*singur*)

Ce-o mai fi şi asta? „Şi mai boacănă ca al meu”? După mine nu văd cum s-ar putea face mai boacănă. Şi socot că, a te însura fără învoirea tatălui tău, este o faptă care întrece orice închipuire.

Scena 3

Géronte, Léandre

Géronte Aha, iată-te!

Léandre

(*alergând spre Géronte ca să-l îmbrăţişeze*) Ah, tată! Ce bucuros sunt că te-ai întors!

Géronte

(*refuzând să-l sărute*)

Binişor… Înainte de orice, avem ceva de vorbit. *Léandre*

Dă-mi voie să te sărut şi să… *Géronte*

(*respingându-l din nou*) Binişor, îţi zic…

Léandre

Cum? Nu-mi îngădui, tată, să-ţi arăt bucuria mea, îmbrăţişându-te?

Géronte

Am zis. Avem ceva de descurcat împreună. *Léandre*

Ce?

Géronte

Stai, să te văd cum arăţi. *Léandre*

Cum?

Géronte

Uită-te în ochii mei.

Léandre

Şi?…

Géronte

Ce s-a petrecut aici?

Léandre

Ce s-a petrecut?

Géronte

Da. Ce-ai făcut în lipsa mea? *Léandre*

Ce-ai fi vrut să fac, tată? *Géronte*

Eu nu vreau să fi făcut, dar te-ntreb ce-ai făcut.

Léandre

N-am făcut nimic de care să ai a te plânge.

Géronte Nimic?

Léandre

Nu.

Géronte

Ai un curaj!...

Léandre

Pentru că sunt sigur de nevinovăţia mea. *Géronte*

Şi totuşi Scapin mi-a dat oarecare noutăţi...

Léandre Scapin?

Géronte

Aha, numele ăsta te face să roşeşti.

Léandre

Ţi-a spus ceva despre mine? *Géronte*

Aici nu-i tocmai locul prielnic ca să descurcăm treaba asta, e mai bine s-o lămurim aiurea. Du-te acasă, vin şi eu îndată. Ah, tâlharule, dacă e zis că trebuie să mă faci de râs, nu mai eşti fiul meu şi poţi să piei de dinaintea ochilor mei pentru totdeauna.

Scena 4

Léandre

(*Singur*)

Să mă vândă el pe mine! Un trepăduş care pentru o sută de pricini ar trebui să fie primul să ascundă tainele pe care i le încredinţez, e cel dintâi care se duce să le dezvăluie tatii! Ah, jur înaintea lui Dumnezeu că trădarea asta nu va rămâne nepedepsită!

Scena 5

Octave, Léandre, Scapin

Octave

Scumpul meu Scapin, cât îţi sunt de îndatorat! Ce om minunat eşti! Şi cât de darnic este cerul cu mine că mi te-a trimis în ajutor!

Léandre

Ai sosit! Încântat să te văd, domnule nemernic! *Scapin*

Domnule, sluga dumneavoastră. Îmi faceţi prea multă cinste. *Léandre*

(*cu mâna pe spadă*)

Faci pe caraghiosu cu mine... Las că te învăţ eu minte!...

Scapin

(*în genunchi*)

Domnule!

Octave

(*intervenind între cei doi, ca să-l împiedice pe Léandre să lovească pe Scapin*) Léandre!

Léandre

Nu, Octave, nu mă opri, te rog.

Scapin

(*lui Léandre*)

Staţi, domnule!

Octave

(*reţinându-l pe Leandri*) Te rog...

Léandre

(*vrând să-l lovească pe Scapin*)

Lasă-mă să-mi vărs focul. *Octave*

În numele prieteniei, Léandre, nu da! *Scapin*

Domnule, ce v-am făcut? *Léandre*

(*vrând să-l lovească pe Scapin*) Ce mi-ai făcut,

canalie?

Octave

(*oprindu-l mai departe pe Léandre*) Binişor…

Léandre

Nu, Octave. Vreau să recunoască el singur, acuma, mârşăvia pe care mi-a făcut-o. Da, nemernicule, am aflat isprava ta, tocmai mi-a fost adusă la cunoştinţă. Nu credeai, se vede treaba, că o să aflu şi taina asta. Dar vreau s-o aud din gura ta, sau bag sabia în tine.

Scapin

Ah, domnule, vă lasă inima? *Léandre*

Atunci, vorbeşte! *Scapin*

V-am făcut ceva, domnule? *Léandre*

Da, câine, ştii tu ce. *Scapin*

Credeţi-mă, nu ştiu. *Léandre*

(*înaintând, ca să-l lovească pe Scapin*)

Nu ştii?!

Octave

(*oprindu-l pe Léandre*) Léandre!…

Scapin

Bine, domnule, dacă vreţi dumneavoastră, recunosc că am băut cu prietenii mei butoiaşu ăla de vin de Spania care vi-a fost dăruit acum câteva zile, şi că eu am făcut o spărtură în butoi şi am turnat apă de jur-împrejur ca să se creadă că vinul s-a scurs singur.

Léandre

Tu, canalie, tu ai băut vinul de Spania, şi ai fost pricina că am certat-o atâta pe slujnică, crezând că ea o făcuse?

Scapin

Da, domnule. Şi vă rog să mă iertaţi.

Léandre

Încântat de ce-am aflat. Dar nu despre asta e vorba, acum. *Scapin*

Nu despre asta, domnule? *Léandre*

Nu. E vorba de altă ispravă, care mă doare mult mai mult. Vreau să mi-o spui tu. *Scapin*

Domnule, nu-mi amintesc să fi făcut altceva. *Leandri*

(*vrând să-l lovească pe Scapin*) N-ai de gând să vorbeşti?

Scapin Hait...

Octave

(*oprindu-l pe Léandre*) Binişor...

Scapin

Da, domnule, e-adevărat că acum trei săptămâni când m-aţi trimis într-o seară să duc un cesuleţ tinerei egiptene pe care o iubiţi, m-am întors acasă cu hainele stropite de noroi din creştet până-n picioare, cu faţa plină de sânge şi v-am spus că am dat peste nişte hoţi care m-au snopit în bătăi şi mi-au furat ceasornicul. Domnule, ceasornicul l-am oprit eu.

Léandre

Tu?

Scapin

Da, domnule, ca să văd cât e ceasul. *Léandre*

Aha, aflu lucruri interesante şi am, zău aşa, un servitor foarte credincios. Dar nici despre asta nu e vorba.

Scapin

Nici despre asta? *Léandre*

Nu, secătură. Altceva vreau eu să-mi mărturiseşti.

Scapin

(*aparte*)

Drace!

Léandre

Vorbeşte o dată, n-am timp de pierdut. *Scapin*

Domnule, asta-i tot ce am făcut.

Léandre

(*vrând să-l lovească*) Asta-i tot?

Octave

(*oprindu-l pe Léandre*)

Stai!

Scapin

Bine, domnule… Vă amintiţi de vârcolacu-ăla, de acum şase luni, care v-a ciomăgit atâta noaptea, că eraţi gata să vă frângeţi gâtu' în pivniţa în care-aţi căzut, fugind?

Léandre

Ei?

Scapin

Domnule, eu făceam pe vârcolacu … *Léandre*

Tu, canalie, făceai pe vârcolacu? *Scapin*

Da, domnule, numai ca să vă bag în sperieţi şi să vă piară pofta să ne puneţi pe drumuri noapte de noapte, cum aveaţi năravul…

Léandre

Voi şti să-mi amintesc la timpul şi la locul cuvenit de tot ce am aflat acum. Dar să revenim la

chestiune şi să-mi mărturiseşti ce ai spus tatălui meu.

Scapin

Tatălui dumneavoastră? *Léandre*

Da, nemernicule, tatălui meu. *Scapin*

Nici nu l-am văzut de când s-a întors.

Léandre

Nu l-ai văzut?

Scapin

Nu, domnule.

Léandre

Sigur?

Scapin

Sigur. Îl voi ruga să vă spună chiar el. *Léandre*

Totuşi, chiar din gura lui am aflat-o.

Scapin

Cu voia dumneavoastră, n-a spus adevărul.

Scena 6

Léandre, Octave, Carle, Scapin

Carle

Domnule, vă aduc o veste neplăcută pentru dragostea dumneavoastră. *Léandre*

Ce?

Carle

Egiptenii dumneavoastră sunt pe punctul să vi-o răpească pe Zerbinette. Chiar ea, cu lacrimi în ochi, mă trimis în mare grabă să vă spun că, dacă în două ore nu aveţi de gând să daţi banii pe care vi i-a cerut pentru ea, o pierdeţi pentru totdeauna.

Léandre în două ore?

Carle

În două ore. *Scena 7*

Léandre, Octave, Scapin

Léandre

Ah, bietul meu Scapin, te implor, ajută-mă! *Scapin*

(*ridicându-se şi trecând mândru prin faţa lui Léandre*)

„Ah, bietul meu Scapin”! Acum, că aveţi nevoie de mine, sunt bietul meu Scapin”!

Léandre

Te iert pentru tot ce mi-ai spus şi, mai mult încă, pentru tot ce mi-ai făcut. *Scapin*

Nu, nu-mi iertaţi nimic. Băgaţi sabia în mine! Aş fi încântat să mă ucideţi!

Léandre

Nu. Te conjur, dă-ţi mai bine viaţa slujind iubirii mele. *Scapin*

Nu, nu. Aţi face mai bine să mă ucideţi.

Léandre

Am nevoie de tine; şi te rog să foloseşti pentru mine haru ăsta minunat ce vine de hac tuturor necazurilor.

Scapin

Nu, vă zic, omorâţi-mă. *Léandre*

Lasă, scuteşte-mă, caută mai bine să-mi dai ajutorul pe care ţi-l cer. *Octave*

Scapin, trebuie să faci ceva pentru el.

Scapin

Cum, după ce m-a ocărit în balul ăsta? *Léandre*

Te conjur să uiţi izbucnirea mea şi să-mi pui la-ndemână dibăcia ta.

Octave

Mă alătur rugăminţilor lui. *Scapin*

Mai port în suflet jignirea. *Octave*

Lasă supărarea. *Léandre*

Ai vrea să mă părăseşti, Scapin, în impasul cumplit în care se află iubirea mea? *Scapin*

Să-mi aduceţi, din senin, o asemenea jignire! *Léandre*

Am greşit, recunosc. *Scapin*

Să mă faceţi neruşinat, mişel, nemernic, ticălos! *Léandre*

Mă căiesc din toată inima. *Scapin*

Să vreţi să băgaţi sabia în mine! *Léandre*

Îţi cer din suflet iertare. Şi dacă vrei să mă arunc la picioarele tale, uite, o fac şi pe-asta, Scapin, ca să te implor, din nou, să nu mă părăseşti.

Octave

Pre legea mea, Scapin, nu te mai poţi împotrivi. *Scapin*

Ridicaţi-vă. Altă dată să nu mai fiţi aşa pornit. *Léandre*

Îmi făgăduieşti să faci ceva pentru mine? *Scapin*

Să mă gândesc. *Léandre*

Dar ştii că vremea nu aşteaptă. *Scapin*

Nicio grijă. Cât vă trebuie? *Léandre*

Cinci sute de scuzi. *Scapin*

Dar dumneavoastră? *Octave*

Două sute de pistoli. *Scapin*

Vreau să scot banii ăştia de la părinţii dumneavoastră.(*Lui Octave*) Pentru tatăl dumneavoastră, am găsit eu un clenci. (*Lui Léandre*) Pentru al dumneavoastră, cu toate că e un zgârie-brânză ce nu s-a mai văzut, îmi trebuie şi mai puţine tertipuri. Fiindcă ştiţi că, slavă Domnului, nu prea îl dă deşteptăciunea afară din casă. Şi-l socot din spiţa de oameni pe care îi poţi face să creadă tot ce vrei. Nu vă fie cu supărare. Nici gând să semănaţi cu el. Şi-apoi, ştiţi ce zic gurile rele: că nu vă este tată decât de ochii lumii.

Léandre

Bagă de seamă, Scapin! *Scapin*

Bine… Bine… Nu v-o puneţi la inimă, ce dracu'! Dar îl zăresc venind pe tatăl lui Octave. Dacă a sosit, să începem cu el. Plecaţi amândoi. (*Lui Octave*) Şi dumneavoastră, înştiinţaţi-l pe Sylvestre să vină repede să-şi joace rolul.

Scena 8 Argante, Scapin

Scapin (*aparte*)

Pune ceva la cale. *Argante*

(*crezându-se singur*)

Să te porţi atât de urât, şi fără respect… Să te vâri într-o încurcătură ca asta. Ah, ah, tineret obraznici *Scapin*

Domnule, sluga dumneavoastră. *Argante*

Bună ziua, Scapin. *Scapin*

Vă gândeaţi la isprava fiului dumneavoastră? *Argante*

Îţi mărturisesc că sunt cumplit de îndurerat.

Scapin

Domnule, viaţa e plină de necazuri. E bine să fii totdeauna pregătit. Am auzit, e mult de-atunci, o vorbă din bătrâni, de care mi-amintesc ori de câte ori e nevoie.

Argante Ce vorbă?

Scapin

Dacă un părinte pleacă de acasă, trebuie să se gândească la toate necazurile pe care le-ar întâmpina la înapoiere. Să-şi închipuie casa arsă, banii furaţi, nevasta moartă, fiul schilodit, fiica ademenită. Şi pentru câte nu i s-au întâmplat, să mulţumească norocului. În ce mă priveşte, totdeauna am urmat învăţătura asta în mica mea filosofie. Şi ori de câte ori m-am întors acasă, am fost pregătit să ţin piept furiei stăpânilor, dojenilor, jignirilor, loviturilor de picior în spate, ciomegelor, bicelor. Şi pentru ce nu mi s-a întâmplat am mulţumit ursitei mele binevoitoare.

Argante

Aşa-i. Dar căsătoria asta neruşinată, care stă stavilă în calea aceleia pe care o plănuiseră, este o treabă pe care n-o pot îngădui, şi tocmai am consultat nişte avocaţi, ca s-o desfacem.

Scapin

Zău aşa, domnule, dacă vreţi să mă ascultaţi, încercaţi pe altă cale să puneţi capăt neînţelegerii. Ştiţi ce înseamnă procesele în ţara asta, şi-o să vă înfundaţi pe un drum plin de mărăcini.

Argante

Ai dreptate, ştiu; dar ce altă cale? *Scapin*

Cred că am găsit. Mila pe care am simţit-o adineauri pentru durerea dumneavoastră mi-a dat ghes să mă gândesc la un mijloc ca să vă scot din încurcătură. Fiindcă nu mă rabdă inima să văd nişte părinţi cinstiţi amărâţi de copiii lor. Şi de totdeauna am avut eu pentru dumneavoastră o simpatie deosebită.

Argante

Îţi sunt îndatorat. *Scapin*

M-am dus, aşadar, să-l caut pe fratele fetei ăsteia pe care a luat-o de nevastă. E unul din acei voinici de meserie, din acei indivizi gata să se ia la harţă, care nu vorbesc decât de snopit în bătaie şi cărora le e tot atât de uşor să omoare un om pe cât le e să bea un pahar cu vin. Am adus vorba despre căsătoria asta, i-am arătat cât de simplu ar fi s-o desfacem pe temeiul silniciei, i-am amintit de prerogativele dumneavoastră de tată şi de sprijinul pe care vi l-ar da la judecată, şi drepturile dumneavoastră, şi averea, şi prietenii. În sfârşit, aşa mi ţi l-am învârtit pe toate părţile, că s-a arătat gata să asculte propunerile mele ca să pună capăt isprăvii pentru o sumă oarecare. Încuviinţează desfacerea căsătoriei, dacă-i daţi bani.

Argante

Şi cât a cerut?

Scapin

O, la început, pretenţii care depăşesc orice limită. *Argante*

Ce?

Scapin

Nu vă puteţi închipui!

Argante Spune!

Scapin

Vorbea de nu mai puţin de cinci sau şase sute de pistoli1. *Argante*

Cinci sau şase sute de boleşniţe să-l lovească! îşi bate joc de oameni?

1 Monedă de aur, valorând cam zece franci în Franţa din acea vreme.

Scapin

Asta i-am spus şi eu. Am respins cu tărie asemenea propuneri, şi l-am făcut să priceapă că nu vă poate păcăli el pe dumneavoastră, cerându-vă cinci sau şase sute de pistoli. În fine, după multă tocmeală, iată la ce rezultat am ajuns. „E vremea, mi-a spus el, să mă duc la armată. Sunt silit să-mi fac rost de cele trebuincioase la oaste şi nevoia de bani mă obligă să primesc, vrând-nevrând, ceea ce mi se propune. Îmi trebuie un cal, şi nu pot găsi o mârţoagă care să arate cât de cât a cal cu mai puţin de şaizeci de pistoli”.

Argante

Ei bine, dacă-i vorba de şaizeci de pistoli, îi dau. *Scapin*

„Îmi trebuie armura şi pistoalele. Şi astea mai fac încă douăzeci de pistoli”.

Argante

Douăzeci de pistoli cu şaizeci, ar fi optzeci.

Scapin Tocmai.

Argante

E mult, dar fie. Îi dau. *Scapin*

„Mai îmi trebuie şi un cal, să-l călărească valetul meu, care costă şi el treizeci de pistoli”.

Argante

Aşa? Atunci să se ducă la plimbare! Nu-i dau nimic.

Scapin Domnule…

Argante

Nimic. Ce obraznic… *Scapin*

Vreţi ca valetul lui să meargă pe jos? *Argante*

Să meargă cum îi place, şi stăpân-su la fel. *Scapin*

Ce Dumnezeu, domnule, nu vă încăpăţânaţi pentru atâta lucru. Vă rog, nu mergeţi să vă judecaţi, daţi oricât numai să scăpaţi din ghearele justiţiei.

Argante

Bine, fie. M-am hotărât să dau şi aceşti treizeci de pistoli. *Scapin*

„Mai îmi trebuie, a zis ei, un catâr ca să care…”

Argante

Să se ducă dracului cu catâru lui! Asta-i prea de tot. Mergem la judecată. *Scapin*

Vă rog, domnule…

Argante

Nu, nu dau nimic. *Scapin*

Domnule, un catâr mititel… *Argante*

Nu-i dau nici măcar un măgar! *Scapin*

Aveţi în vedere… *Argante*

Nu, mai bine mă judec. *Scapin*

Staţi, ce tot vorbiţi! În ce vreţi să vă băgaţi… Aruncaţi o privire la tertipurile justiţiei; vedeţi câte apeluri şi câte grade de jurisdicţie, câte proceduri împovărătoare, câte jivine încântătoare prin ghearele cărora trebuie să treceţi: sergenţi, procurori, avocaţi, grefieri, substituţi, raportori, judecători şi ajutorii lor. Din toţi ăştia, nu-i unul care, pentru cel mai mic fleac, să nu fie gata să dea o palmă celui mai sfânt principiu de drept din lume. Un sergent va ticlui un fals ordin de urmărire, pe baza căruia veţi fi condamnat fără să aveţi habar; procurorul se va înţelege cu pârâtul şi vă va vinde pe bani gheaţă. Avocatul dumneavoastră, momit prin aceleaşi mijloace, va lipsi când se va pleda cauza dumneavoastră, sau va bate câmpii, ocolind faptul. Grefierul va elibera, în contumacie, sentinţe şi decizii împotriva dumneavoastră. Ajutorul raportorului va sustrage acte şi până şi raportorul nu va spune ce ştie. Şi chiar dacă, cu cea mai mare dibăcie, v-aţi ferit de toate astea, nu mică vă va fi mirarea văzând că judecătorii au fost asmuţiţi împotriva dumneavoastră, fie de feţe preacucernice, fie de femei cu care se vor iubi. Ascultaţi-mă pe mine, domnule, dacă vă stă la-ndemână, salvaţi-vă din iadu ăsta. Înseamnă să porţi un greu blestem, încă din lumea asta, să ai să te judeci, şi numai gândul unui proces m-ar face să fug până-n India.

Argante

Şi la cât socoteşte catârul? *Scapin*

Domnule, pentru catâr, pentru calul lui şi-al

servitorului, pentru armură şi pistoale şi ca să plătească o mică sumă pe care o datorează gazdei lui cere, în total, două sute de pistoli.

Argante

Două sute de pistoli! *Scapin*

Da.

Argante

(*umblând furios*) Atunci ne judecăm.

Scapin

Gândiţi-vă mai bine.

Argante Mă judec.

Scapin

Nu vă aruncaţi în…

Argante

Vreau să mă judec. *Scapin*

Dar, ca să vă judecaţi, o să vă trebuiască ceva bani; o să vă trebuiască pentru cercetări, pentru procură, pentru citaţii, pentru consiliile juridice, pentru producerea de acte, pentru cercetările procurorului, pentru consultaţiile şi pledoariile avocaţilor, pentru dreptul de a-ţi retrage plângerea şi pentru copiile de la dosare; o să vă trebuiască pentru referatele judecătorilor, şi ca să mituiţi concluziile; pentru întocmirea procesului verbal de şedinţă, pentru copiile de pe sentinţă, parafe, înregistrări şi notificarea portăreilor, fără să mai vorbim de darurile pe care va trebui să le faceţi. Daţi-i omului ăstuia banii, şi aţi scăpat de tot buclucul.

Argante

Cum, două sute de pistoli? *Scapin*

Da. Şi mai rămâneţi şi cu un câştig. Am făcut o mică socoteală în minte de toate cheltuielile de judecată, şi am găsit că, dând, individului două sute de pistoli, vă mai rămân pe puţin o sută cincizeci, başca grijile, demersurile şi necazurile pe care vi le scutiţi. Dac-ar fi numai să nu trebuie să rabd prostiile pe care le spun, în auzul tuturor, nişte caraghioşi de avocaţi şi încă aş da bucuros trei sute de pistoli, decât să mă judec.

Argante

Nu-mi pasă. Desfid pe avocaţii care ar avea de spus ceva despre mine. *Scapin*

Faceţi cum credeţi, dar în locul dumneavoastră aş fugi de proces. *Argante*

Nu dau două sute de pistoli în ruptul capului.

Scapin

Iată omul despre care vă vorbeam. *Scena 9*

Argante, Scapin, Sylvestre, deghizat în spadasin

Sylvestre

Scapin, ia arată-mi-l şi mie pe Argante ăsta, tatăl lui Octave. *Scapin*

Pentru ce, domnule?

Sylvestre

Am aflat că vrea să mă dea în judecată şi să desfacă pe calea justiţiei căsătoria surorii mele. *Scapin*

Nu ştiu dacă s-a gândit la asta, dar nu vrea să dea cei două sute de pistoli pe care-i ceri; zice că e prea mult.

Sylvestre

Moarte! Sânge! Răzbunare! Dacă-l găsesc îl fac zob, chiar dac-aş fi jupuit de viu! (*Ca să nu fie zărit, Argante se ascunde, tremurând, în spatele lui Scapin*)

Scapin

Domnule, acest tată al lui Octave e curajos. S-ar putea să nu se sperie de dumneata.

Sylvestre

El? El? Sânge! Moarte! Dac-ar fi aici, i-aş înfige sabia în burtă! (*Zărindu-l pe Argante*) Ăsta cine-i? *Scapin*

Nu e el, domnule, nu e el. *Sylvestre*

Nu e cumva unul din prietenii lui? *Scapin*

Nu, domnule, dimpotrivă. E duşmanul lui de moarte.

Sylvestre

Duşmanul lui de moarte? *Scapin*

Da.

Sylvestre

Pre legea mea, asta-mi place. (*Lui Argante*) Sunteţi, domnule, duşmanul acestei secături de Argante?

Aud?

Scapin

Da, da. Răspund eu de asta. *Sylvestre*

(*scuturând puternic mâna lui Argante*)

Dă mâna-neaace! Strânge-o! Pe cuvântul meu, pe cinstea mea, pe sabia pe care o port, pe toate jurămintele ce le-aş putea face, că-nainte de sfârşitul zilei vă voi descotorosi de acest nemernic patentat, de această secătură de Argante. Bizuiţi-

vă pe mine!

Scapin

Domnule, în ţara asta silniciile nu sunt deloc îngăduite.

Sylvestre

Puţin îmi pasă. N-am nimic de pierdut. *Scapin*

Cu siguranţă, va şti să se apere. Şi-are rude, prieteni şi servitori ce-i vor face un zid împotriva furiei dumitale.

Sylvestre

Asta şi vreau, pre legea mea! Asta şi vreau! (*Luând sabia în mână*) Răzbunare! Moarte! De ce nu-l găsesc eu acuma, cu toţi apărătorii lui la un loc! De ce nu-mi iese înainte în mijlocul a treizeci de oameni! De ce nu-l văd năpustindu-se asupra mea, cu armele în mână! (*Iapoziţie de luptă*) Cum aşa, nemernicilor, cutezaţi să mă atacaţi? Haide, potaie, dă! (*Atacând din toate părţile, ca şi cum ar* acea *de luptat cu mai mulţi oameni*) Las că te satur eu! Înainte! Dă-i! A, nemernicilor, canalii… Asta vreţi? O să vă arăt eu vouă, să vă piară pofta… Dă-i, şi dă-i şi acolo! Şi pe aici, şi pe dincolo. Ticăloşilor! (*Întorcându-se spre Argante şi Scapin*) Pe-aici! Haide! Ce, daţi înapoi? Ţinte bine, canalie, ţinte bine!

Scapin

Stai, domnule, că încă n-am ajuns aici.

Sylvestre

Asta să vă fie învăţătură de minte să mai îndrăzniţi să vă bateţi joc de mine.

Scena 10 Argante, Scapin

Scapin

Aţi văzut câţi morţi pentru două sute de pistoli? Nu-mi mai rămâne decât să vă doresc noroc.

Argante (*tremurând tot*) Scapin!

Scapin Mă rog?

Argante

Sunt hotărât să dau cei două sute de pistoli. *Scapin*

Pentru că ţin la dumneavoastră, sunt încântat. *Argante*

Hai să-l căutăm. Am banii la mine. *Scapin*

Daţi-mi-i mie. Pentru demnitatea dumneavoastră, nu trebuie să mai fiţi văzut pe-aici, după ce v-aţi dat drept un altul. Şi mai cu seamă mă tem că, arătându-vă cine sunteţi, să nu-i treacă prin gând să vă ceară mai mult.

Argante

Adevărat. Dar mi-ar fi plăcut să văd cui dau banii.

Scapin

N-aveţi încredere în mine?

Argante Ba da, dar…

Scapin

Mii de draci, domnule, sunt eu un şmecher sau un om cinstit? Una din două. Am eu de gând să vă înşel şi, alte interese decât ale dumneavoastră şi ale stăpânului meu cu care vreţi să vă-nrudiţi? Dacă sunt bănuit, nu mă mai amestec şi n-aveţi decât să căutaţi, chiar acum, pe

altul care să vă scoată din încurcătură.

Argante Hai, ia-i.

Scapin

Nu, domnule, nu-mi încredinţaţi banii dumneavoastră. Aş fi bucuros să căutaţi pe altcineva. *Argante*

Dumnezeule! Ia-i o dată! *Scapin*

Nu, vă spun. Să nu aveţi încredere în mine. Mai ştii, poate vreau să pun mâna pe gologanii dumneavoastră.

Argante

Ia-i, îţi spun, şi nu mă mai face să te rog degeaba. Dar gândeşte-te să iei toate măsurile.

Scapin

Lăsaţi pe mine. N-are el de-a face cu un prost.

Argante

Te aştept acasă.

Scapin

Voi veni, fiţi sigur. (*Singur*) Gata cu unul! Nu-mi mai rămâne decât să-l caut pe celălalt. A, pre legea mea, iată-l. Să zici că cerul îi face să cadă, unul după altul, în capcana mea.

Scena 11 Géronte, Scapin

Scapin

(*făcându-se că nu-l vede pe Géronte*)

A, cerule! A, nenorocire neprevăzută! A, tată nefericit. Bietul meu Géronte, ce-ai să te faci?

Géronte (*aparte*)

Ce spune despre mine, cu mutra asta îndurerată? *Scapin*

Nu-i nimeni pe-aici să-mi spună unde este domnul Géronte? *Géronte*

Ce s-a întâmplat, Scapin? *Scapin*

(*aleargă pe scenă prefăcându-se că nici nu-l aude, nici nu-l vede pe Géronte*) Unde l-aş putea găsi, să-i spun nenorocirea?

Géronte

(*alergând după Scapin*) Ce s-a întâmplat?

Scapin

Degeaba alerg eu în toate părţile, că tot nu-l găsesc.

Géronte sunt aici.

Scapin

Trebuie că s-a ascuns pe-undeva unde nici prin gând nu-ţi trece.

Géronte

(*oprindu-l pe Scapin*) Hei! Eşti orb, că nu mă vezi?

Scapin

Ah, domnule, n-a fost chip să vă găsesc! *Géronte*

De o oră stau în faţa ta. Ce s-a întâmplat?

Scapin Domnule…

Géronte

Ce?

Scapin

Domnule, fiul dumneavoastră… *Géronte*

Ei, ce-i cu fiul meu? *Scapin*

S-a abătut asupra lui o groaznică nenorocire.

Géronte Ce nenorocire?

Scapin

Mai adineauri l-am găsit adânc tulburat în legătură cu ceea ce i-aţi spus dumneavoastră, vârându-mă fără nicio noimă şi pe mine în toată treaba asta. Căutând să-l abat de la această tristeţe, ne-am dus să ne plimbăm în port. Acolo, printre multe alte lucruri, ochii ni s-au oprit asupra unei galere turceşti, destul de arătoase. Un tânăr turc cu o înfăţişare plăcută ne-a poftit înăuntru cu braţele deschise. Am intrat, ne-a făcut mii de plecăciuni, ne-a dat o gustare unde am mâncat cele mai bune fructe din câte există, şi am băut un vin, pe care l-am găsit cel mai gustos din lume.

Géronte

Ei, şi ce găseşti trist în asta? *Scapin*

Aveţi niţică răbdare, ajungem şi-aici. În timp ca mâncam, turcul a scos galera în larg şi, văzând că neam depărtat de ţărm, m-a aruncat într-o luntre şi m-a trimis să vă spun că dacă nu-i daţi grabnic, prin mine, cinci sute de scuzi1 îl duce pe fiul dumneavoastră la Alger.

Géronte

Ei, la naiba, cinci sute de scuzi! *Scapin*

Da, domnule. Şi pe deasupra nu mă păsuieşte decât două ore.

Géronte

Ah, bestia de turc! Să-mi dea o lovitură ca asta! *Scapin*

Trebuie să hotărâţi fără zăbavă cum să salvăm din lanţuri un fiu pe care-l iubiţi atâta. *Géronte*

Ce naiba căuta pe galera aia? *Scapin*

Nu se gândea la ce-o să se întâmple.

Géronte

Du-te, Scapin, du-te repede şi spune-i turcului că-l dau în judecată.

1 Monedă a epocii, valorând trei franci.

Scapin

Judecată în largul mării! Vă bateţi joc de oameni? *Géronte*

Ce naiba căuta pe galera aia? *Scapin*

Ceasu' rău îi împinge uneori pe oameni.

Géronte

Scapin, ai acum prilejul să te arăţi un servitor credincios. *Scapin*

Cum, domnule? *Géronte*

Să te duci să-i spui turcului ăla să mi-l trimită pe fiu-meu înapoi, şi să stai tu acolo, în locul lui, până ce strâng eu suma pe care mi-o cere.

Scapin

Staţi, domnule. V-aţi gândit bine la ce spuneţi? Şi credeţi că turcul ăsta e atât de neghiob să primească un pârlit ca mine în locul fiului dumneavoastră?

Géronte

Ce naiba căuta pe galera aia? *Scapin*

Nu bănuia nenorocirea ce-l aşteaptă. Gândiţi-vă, domnule, nu ne-a păsuit decât două ore.

Géronte

Şi zici că cere…

Scapin

Cinci sute de scuzi. *Géronte*

Cinci sute de scuzi? N-are conştiinţă? *Scapin*

Zău aşa, vreţi conştiinţă la un turc!

Géronte

Barem ştie ce înseamnă cinci sute de scuzi? *Scapin*

Da, domnule; ştie că sunt o mie cinci sute de livre. *Géronte*

Şi crede, canalia, că o mie cinci sute de livre se găsesc pe toate drumurile? *Scapin*

Sunt oameni cu care nu te poţi înţelege.

Géronte

Dar ce naiba căuta pe galera aia?

Scapin

Aşa-i... Dar cum să bănuiască ce-o să se întâmple? Vă rog, domnule, grăbiţi-vă! *Géronte*

Haide, ia cheia dulapului meu!

Scapin Bine.

Géronte îl deschizi.

Scapin s-a făcut.

Géronte

Vei găsi, la stânga, o cheie mare, care e de la pod. *Scapin*

Da.

Géronte

Te duci şi iei toate vechiturile care sunt în coşu al mare şi le vinzi la haine vechi, ca să-l răscumperi pe fiu-meu.

Scapin

(*dându-i cheia înapoi*)

Ce-i cu dumneavoastră, domnule, visaţi cu ochii deschişi? Nu scot o sută de franci din tot ce

mi-aţi spus. Pe deasupra, ştiţi că n-avem vreme de pierdut.

Géronte

Dar ce naiba căuta pe galera aia? *Scapin*

Vorbim să n-adormim! Lăsaţi-o în plata Domnului de galeră şi gândiţi-vă că vremea nu aşteaptă şi că s-ar putea să vă pierdeţi fiul. Vai, bietul meu stăpân, cine ştie dacă te mai văd vreodată, şi acum, când eu stau şi tot vorbesc, dumneata eşti dus ca sclav în Alger. Dar, cerul mi-e martor că am făcut tot ce am putut pentru dumneata, şi că dacă nu eşti răscumpărat, de vină e numai lipsa de înţelegere a tatălui dumitale.

Géronte

Stai, Scapin, mă duc să caut banii.

Scapin

Grăbiţi-vă, domnule. Tare mă tem că a trecut vremea. *Géronte*

Cât ai spus? Patru sute de scuzi?

Scapin Nu. Cinci.

Géronte

Cinci sute de scuzi! *Scapin*

Da.

Géronte

Ce naiba căuta pe galera aia? *Scapin*

Aveţi perfectă dreptate. Dar grăbiţi-vă. *Géronte*

Nu putea să se plimbe şi-n altă parte? *Scapin*

Adevărat. Dar grăbiţi-vă. *Géronte*

Ah, blestemată galeră!

Scapin (*aparte*)

Nu prea mistuie galera asta. *Géronte*

Ţine banii. Nu-mi aminteam că tocmai primisem suma asta în aur; dar zău nu credeam că îmi va fi luată aşa de curând. (*Scoţândpunga din buzunar şi întinzându-i-o lui Scapin*) Haide, du-te de-l răscumpără pe fiul meu.

Scapin

(*întinzând mâna*) Da, domnule.

Géronte

(*reţinând punga, pe care se face că vrea să i-o dea lui Scapin*) Dar spune-i turcului ăluia că e un ticălos.

Scapin

(*întinzând iar mâna*)

Da.

Géronte

(*făcând din nou acelaşi gest*) Un nemernic.

Scapin

(*întinzând într-una mâna*)

Da.

Géronte (*acelaşi*)

Un om fără credinţă, un hoţ. *Scapin*

Lăsaţi pe mine.

Géronte (*acelaşi*)

Să scoată el de la mine, în pofida oricărui drept, cinci sute de scuzi!

Scapin

Da.

Géronte (*acelaşi*)

Că nu i-i dau nici pentru totdeauna, nici de tot.

Scapin Foarte bine.

Géronte (*acelaşi*)

Iar dacă-mi cade o dată în mână, ştiu eu să mă răzbun. *Scapin*

Da.

Géronte

(*vârând din nou punga în buzunar şi plecând*) Du-te, du-te repede şi adu-mi fiul.

Scapin

(*alergând după Géronte*) Hei, domnule!

Géronte

Ce-i?

Scapin

Unde sunt banii?

Géronte Nu ţi i-am dat?

Scapin

Nu prea. I-aţi pus din nou în buzunar.

Géronte

Durerea îmi întunecă minţile. *Scapin*

Asta văd şi eu. *Géronte*

Ce naiba căuta pe galera aia? Ah, galeră blestemată! Turc ticălos, luate-ar dracu'!

Scapin (*singur*)

Nu prea poate să înghită că i-am luat cinci sute de scuzi. Dar cu mine n-a terminat încă, vreau să-mi plătească, în altă monedă, minciuna pe care i-a spus-o lui fiu-su.

Scena 12

Octave, Léandre, Scapin

Octave

Ce se aude? Ai reuşit să faci ceva pentru

mine? *Léandre*

Ai făcut ceva să-mi salvezi iubirea din impas?

Scapin (*lui Octave*)

Iată cei două sute de pistoli pe care i-am luat de la tatăl dumneavoastră! *Octave*

Ah! cât mă bucur!

Scapin

(*lui Léandre*)

Pentru dumneavoastră n-am putut face nimic.

Léandre (*vrând să plece*)

Atunci nu-mi mai rămâne decât să mor. Nu mai am de ce trăi, dacă Zerbinette mi-a fost răpită. *Scapin*

Staţi, binişor! De ce vă pripiţi aşa?

Léandre (*întorcându-se*) Ce-ai vrea să fac?

Scapin

Am şi banii dumneavoastră. *Léandre*

Ah, mă faci din nou să trăiesc! *Scapin*

Dar numai dacă-mi îngăduiţi şi mie o mică răzbunare împotriva tatălui dumneavoastră pentru necazul ce mi-a făcut.

Léandre Tot ce vrei.

Scapin

Mi-o făgăduiţi, faţă de martori? *Léandre*

Da.

Scapin

Poftim, iată cei cinci sute de scuzi. *Léandre*

Atunci, să mergem, s-o răscumpărăm pe aceea care mi-e dragă.

Actul III

Scena 1

Zerbinette, Hyacinthe, Scapin, Sylvestre

Sylvestre

Şi-aşa, iubiţii voştri au hotărât între ei ca să fiţi împreună; îndeplinim ordinul ce ni l-au dat.

Hyacinthe (*Zerbinettei*)

Un ordin ca ăsta e cât se poate de plăcut. Accept cu bucurie o astfel de tovarăşă, şi nu eu sunt aceea care să împiedic ca prietenia dintre fiinţele iubite să nu se lege şi între noi.

Zerbinette

Primesc propunerea şi nu dau înapoi când mi se iese în cale cu prietenie. *Scapin*

Dar când vi se iese cu dragoste? *Zerbinette*

Cu dragostea e altceva. Primejdia e ceva mai mare şi nu sunt chiar atât de îndrăzneaţă. *Scapin*

Cred că acum sunteţi, dar, împotriva stăpânului meu. Şi ceea ce a făcut pentru dumneavoastră ar trebui să vă dea ghes să răspundeţi cum trebuie iubirii sale.

Zerbinette

Nu mă bizui decât pe lapte; şi ceea ce a făcut nu e destul ca să-mi dea siguranţă deplină. Sunt veselă din fire, şi râd oricând. Dar, chiar râzând, sunt serioasă în ce priveşte unele lucruri. Stăpânul tău se înşală crezând că ajunge să mă fi cumpărat ca să mă vadă întreagă a lui. Trebuie să-l mai coste şi altceva decât bani. Şi, ca să răspund iubirii sale aşa cum vrea, îmi trebuie o dovadă a credinţei sale, care să fie dichisită cu anumite ceremonii foarte necesare.

Scapin

Nici el nu înţelege altminteri. Năzuieşte la dumneavoastră cu gânduri bune şi cinstite. Şi nu sunt eu omu' care să mă amestec în treaba asta, dacă ar gândi altfel.

Zerbinette

Vreau să cred că aşa e, de vreme ce mi-o spui. Dar prevăd piedici din partea tatălui lui.

Scapin

Le venim noi de hac.

Hyacinthe (*Zerbinettei*)

Soarta noastră asemănătoare trebuie să întărească şi mai mult prietenia noastră. Suntem amândouă deopotrivă de primejduite, amândouă pradă aceleiaşi nenorociri.

Zerbinette

Dumneata ştii cel puţin cine te-a adus pe lume iar sprijinul părinţilor, pe care-i poţi prezenta, e în măsură să descurce totul, îţi poate asigura fericirea şi duce la încuviinţarea căsătoriei gata încheiate. În ce mă priveşte, nu mi-e de niciun ajutor ceea ce sunt, şi mă aflu într-o situaţie care nu va îmblânzi voinţa unui tată ahtiat după bogăţie.

Hyacinthe

În schimb ai norocul că cel pe care-l iubeşti nu este ademenit cu o altă căsătorie.

Zerbinette

Nu de schimbarea din sufletul iubitului trebuie să ne temem cel mai mult. Putem crede că avem destule calităţi ca să ne păstrăm ce-am

cucerit. Dar, ceea ce cred că este cel mai primejdios în treburi de-astea este autoritatea tatălui, pe lângă care orice calitate este zadarnică.

Hyacinthe

Vai, de ce să se pună oprelişti simţirilor curate? Cât e de bine să iubeşti, când mi întâlneşti piedici în calea acestor plăcute lanţuri cu care două inimi se leagă împreună!

Scapin

Glumiţi. Liniştea, în iubire, este o linişte neplăcută. O fericire netedă devine plicticoasă. Ne trebuie suişuri şi coborâşuri în viaţă, şi greutăţile care se ivesc aţâţă simţurile, sporesc plăcerile.

Zerbinette

Haide, Scapin, spune-ne povestea aia, despre care am auzit că este atât de nostimă, a şmecheriei care ţi s-a năzărit ca să storci bani de la bătrânul avar. Ştii că nu-şi iroseşte degeaba vremea cel ce-mi povesteşte ceva, şi că-l răsplătesc destul de bine cu veselia mea.

Scapin

Sylvestre v-o va spune tot atât de bine ca şi mine. Am în cap o mică răzbunare, a cărei plăcere o voi gusta curând.

Sylvestre

De ce, nesilit de nimeni, să cauţi necazu cu lumânarea? *Scapin*

Îmi place să m-avânt în poveşti îndrăzneţe.

Sylvestre

Ţi-am mai spus o dată, şi dac-ai vrea să mă asculţi pe mine mai bine ai lăsa baltă planul tău.

Scapin

Da; dar mă ascult pe mine.

Sylvestre

Ce naiba ai de gând să mai scorneşti? *Scapin*

Şi de ce naiba îţi faci tu griji zadarnic? *Sylvestre*

Deoarece văd, că, bun, zdravăn, sănătos, eşti pe cale să aduni pe spinarea ta un mănunchi de ciomege! *Scapin*

Ei şi? O păţeşte spinarea mea, nu a ta. *Sylvestre*

Adevărat, eşti stăpân pe spinarea ta, şi poţi face ce-ţi place cu ea. *Scapin*

Primejdii ca astea nu m-au oprit niciodată şi urăsc firile becisnice care gândindu-se prea mult la urmări nu îndrăznesc să înceapă nimic.

Zerbinette (*lui Scapin*)

Vom avea nevoie de ajutorul tău.

Scapin

Dumneavoastră duceţi-vă. Vin şi eu îndată. Nu mă face nimeni să mă trădez degeaba, şi să dezvălui taine care e mai bine să nu fie aflate.

Scena 2 Géronte, Scapin

Géronte

Ei, Scapin, ce se-aude cu fiul meu? *Scapin*

Fiul dumneavoastră, domnule, se află în siguranţă. Pe dumneavoastră însă vă paşte acum cea mai mare primejdie din lume, şi aş fi mai liniştit să vă ştiu acasă.

Géronte

Ce vrei să spui?

Scapin

La ora când vă vorbesc, sunteţi căutat de pretutindeni ca să fiţi ucis.

Géronte

Eu?

Scapin

Da.

Géronte şi de cine?

Scapin

De fratele fetei pe care Octave a luat-o de soţie. Zice că planul dumneavoastră de a o pune pe fiica dumneavoastră în locul pe care-l deţine sora lui împinge cel mai mult la desfacerea acestei căsătorii. Şi, cu gându la asta, a hotărât, sus şi tare, să-şi descarce deznădejdea asupra dumneavoastră şi să vă ia viaţa ca să-şi răzbune onoarea. Toţi prietenii lui, spadasini ca şi el, vă caută pretutindeni şi vor să ştie unde vă aflaţi. Am văzut chiar, pe ici, pe colo, soldaţi din compania lui care iscodesc pe cei întâlniţi şi ocupă cu plutoane toate drumurile ce duc la locuinţa dumneavoastră, astfel încât nu vă mai puteţi întoarce acasă, nu mai puteţi face un pas, nici la dreapta, nici la stânga, fără să cădeţi în mâinile lor.

Géronte

Cum să scap, bietul meu Scapin? *Scapin*

Nu ştiu, domnule, dar lucrurile-s tare neplăcute. Tremur, pentru dumneavoastră, din creştet până-n tălpi şi… Dar staţi.

(*Scapin se face că se duce în fundul scenei ca*

să vadă dacă nu e nimeni)

Géronte (*tremurând*)

Ei?

Scapin

(*întorcându-se*)

Nu, nu, nu. Nu-i nimic.

Géronte

N-ai putea găsi vreun mijloc ca să mă scoţi din încurcătură? *Scapin*

Am eu ceva în cap. Dar sunt în primejdie să fiu cotonogit. *Géronte*

Haide, Scapin, arată-te un servitor credincios. Nu mă părăsi, te rog. *Scapin*

Fie. Am pentru dumneavoastră o dragoste care nu-mi îngăduie să vă las fără ajutor. *Géronte*

Crede-mă, vei fi răsplătit. Şi-ţi făgăduiesc costumul ăsta, după ce are să se mai învechească puţin. *Scapin*

Staţi o clipă. Uite, tocmai mi-a venit o idee ca să vă scap. Trebuie să vă băgaţi în sacul ăsta şi să… *Géronte*

(*crezând că vede pe cineva*)

Ah!

Scapin

Nu, nu, nu. Nu-i nimeni. Trebuie, zic, să intraţi în sac şi să luaţi aminte să nu vă mişcaţi. Vă voi ridica în spinare ca pe-un balot, şi vă voi căra aşa, până acasă, pe sub nasul duşmanilor. O dată ajunşi, ne vom putea baricada, şi vom trimite după ajutoare împotriva silniciei.

Géronte Ideea e bună.

Scapin

Cea mai bună din lume. O să vedeţi. (*Aparte*) Las că-mi plăteşti tu minciuna.

Géronte Ce-ai zis?

Scapin

Am zis că tragem noi clapa duşmanilor. Băgaţi-vă bine, până în fund. Şi mai ales luaţi aminte să nu scoateţi capul afară, să nu vă mişcaţi, orice s-ar întâmpla.

Géronte

Nicio grijă. Ştiu ce am de făcut. *Scapin*

Ascundeţi-vă. Iată un spadasin careva caută. (*Schimbându-şi vocea*) Cum? N-am eu norocul să ucidem pe Géronte-asta? Şi nu e nimeni ca să spui la mine unde e? (*Lui Géronte, cu vocea lui obişnuită*) Nu vă mişcaţi!

— Ei, drăcia! Găsesc eu la el, chiar dacă este în fundu' lu' pământu'! (*Lui Géronte, cu vocea lui obişnuită*) – Nu scoateţi capul afară.

— Ehe, domnu' cu sacu.

— Domnule?

— Dai la tine un ban aur şi tu spui unde poate fi Géronte.

— Îl căutaţi pe domnul Géronte?

— Da, caut la el.

— Şi pentru ce, domnule?

— Pentru ce?

— Da.

— Vrei, drăcia, fac pe el moară în bătăi cu ciomagu.

— Staţi, domnule, bătaia cu ciomagul nu se

dă unor persoane ca el, nu-i el din ăia cu care să se poarte lumea aşa.

— Ce? Prost asta de Géronte, ticălos asta, golan asta?

— Nobilul Géronte, domnule, nu este nici prost, nici ticălos, nici golan, şi, nu vă fie cu supărare, ar trebui să vorbiţi altfel.

— Ce? Îndrăzneşti vorbeşti la mine de sus?

— Apăr, aşa cum se cuvine un om de onoare, când este jignit.

— Tu prieten este cu Géronte-asta?

— Da, domnule, sunt.

— A, drace, este prieten la el? Foarte bine! (*Dând câteva ciomege în sac*) – Ţine, asta dau la tine pentru el!(*Strigând ca şi când ar primi loviturile de ciomag*) Ah, ah, ah, ah, ah, domnule! Ah, ah, domnule! mai încet, ah, binişor! Ah, ah, ah, ah!

— Haida, du la el asta din partea a mea. Adiusias!

— Ah, gascon afurisit! Ah!

Géronte

(*scoţând capul afară din sac*) Ah, Scapin, nu mai pot.

Scapin

Ah, domnule, m-a făcut zob, şi mă dor umerii de nu mai pot.

Géronte

Ce spui? Într-ai mei a dat.

Scapin

Nu, nu domnule, pe spinarea mea a dat.

Géronte

Da’ de unde! Am simţit loviturile şi le mai simt încă. *Scapin*

Nu, vă spun; numai vârful ciomagului a ajuns până la umerii dumneavoastră.

Géronte

Ar trebui să te dai puţin mai la o parte, ca să mă cruţi… *Scapin*

(*punându-i din nou sacul în cap*)

Atenţie! A venit încă unul, cu o mutră de străin.

— La naiba, eu alergam cum un iepure şi nu găseam ziua tota diavol asta de Gironte?

— Ascundeţi-vă.

— Ia spui la mine, musiu om, rog la dumneata; dumneata nu ştii unde e Gironte asta care eu căutam?

— Nu, domnule, nu ştiu unde e Géronte.

— Spui tu la mine sincer? Nu vreau la el mare lucru. Vreau solamente să dau pe spinarea lui o duzină ciomege şi trei-patru înţepături mici de sabia în piept.

— Vă rog să mă credeţi, domnule, că nu ştiu unde e.

— La mine se pare ca ved mişcând ceva în sac asta.

— Să avem iertare, domnule.

— Aici e siguramente ceva nu tocmai bine miroase.

— Da’ de unde, domnule.

— La mine e chef să bag sabia în sac asta.

— Ah, domnule, să nu faceţi una ca asta.
— Arata dumneata la mine puţin ce e nautru.
— Binişor, domnule!
— Cum, binişor!
— Pentru ce să vedeţi ce car eu în sacu ăsta?
— Eu vreau vedea, asta e.
— N-o să vedeţi.
— Ah, prea multă gluma!
— Boarfele astea sunt ale mele.
— Spui încă o dată la tine, arată la mine.
— Nici nu-mi trece prin gând.
— Nu treci prin ghind?
— Nu.
— Eu dai cu ciomaga asta pe umeri la tine.
— Nu-mi pasă.
— Ah, faci pe caraghios? (*Lovind sacul cu ciomagul şi ţipând ca şi cum ar primi el loviturile*) – Ah, ah, ah, ah, domnule! Ah, ah, ah, ah!
— Până la buna vedere; dat niţic lecţie la tine, ca să înveţi să nu vorbeşti obraznicamente.
— Ah, ducă-se pe pustii cu păsăreasca lui! Ah!

Géronte

(*scoţând capul afară din sac*) Ah, sunt zdrobit!

Scapin

Ah, sunt mort! *Géronte*

De ce naiba trebuia să dea tocmai pe spinarea mea? *Scapin*

(*vârându-i din nou capul în sac*)

Păzea! Se-apropie o juma de duzină de

soldaţi. (*Imitând vocea mai multor persoane*) – Haideţi, să încercăm să-l găsim pe Géronte.

— Să scotocim peste tot.

— Să umblăm tot oraşul.

— Să nu uităm niciun colţişor.

— Să mergem pretutindeni.

— Să căutăm în toate părţile.

— Încotro?

— Să ocolim pe-acolo.

— Nu, pe aici.

— La stânga.

— La dreapta.

— Ba nu. Ba da. (*Lui Géronte, cu vocea lui obişnuită*) – Ascunde-ţi-vă bine.

— Staţi, camarazi, iată-l pe valetul lui. Haide, golanule, arată-ne unde e stăpânu tău.

— Staţi, domnilor, nu daţi!

— Haide, spune-ne unde e.

— Vorbeşte.

— Dă-i zor.

— Să terminăm.

— Grăbeşte-te!

— Repede.

— Iute!

— Staţi, domnilor, binişor! (*Géronte scoate uşurel capul din sac şi-şi dă seama de şmecheria lui Scapin*) – Dacă nu ni-l găseşti îndată pe stăpâne-tu, te snopim în bătăi, – Mai bine rabd orice decât să-mi trădez stăpânu.

— Te omorâm în bătăi.

— Faceţi ce vreţi.

— Vrei să te batem?

— Nu-mi voi da de gol stăpânul.

— Aha, vrei să ştii gustul bătăii?... Na!...

— Oh! (*Când e gata să dea, Géronte iese din sac şi Scapin o rupe la fugă*)

Géronte (*singur*)

Ah, nemernicule! Ah, ticălosule! Ah, canalie! Aşa vrei tu să-mi dai lovitura de graţie! *Scena 3*

Zerbinette, Géronte

Zerbinette

(*râzând fără să-l vadă pe Géronte*) Ha, ha, vreau să iau puţin aer.

Géronte

(*aparte, fără s-o vadă pe Zerbinette*) Mi-o plăteşti tu, ţi-o jur.

Zerbinette

(*fără să-l vadă pe Géronte*)

Ha, ha, ha, ce poveste nostimă! Şi ce păcăleală a mai mâncat bătrânul!

Géronte

Nu-i nimic nostim aici, şi nu ştiu de ce te hlizeşti aşa! *Zerbinette*

Cum? Ce vreţi să spuneţi, domnule? *Géronte*

Vreau să spun că nu trebuie să-ţi baţi joc de mine.

Zerbinette De dumneavoastră?

Géronte

Da.

Zerbinette

Cum aşa? Cine se gândeşte să-şi bată joc de dumneavoastră? *Géronte*

De ce ai venit aici să-mi râzi în nas?

Zerbinette

Nu are mici o legătură cu dumneavoastră. Râd singură de o poveste pe care tocmai am auzit-o, cea mai hazlie din câte există. Să fie pentru că mă priveşte şi pe mine, nu ştiu, dar niciodată n-am găsit ceva mai nostim ca şotia pe care un fiu i-a jucat-o tatălui lui ca să scoată bani de la el.

Géronte

Un fiu, tatălui lui, ca să-i scoată bani?

Zerbinette

Da. Iar dacă stăruiţi puţin, sunt gata să v-o povestesc şi dumneavoastră. Aşa-s eu, cam limbută, şi povestesc ce ştiu.

Géronte

Te rog să-mi spui şi mie istoria asta.

Zerbinette

Cu dragă inimă. N-am ce pierde. Şi-apoi, o întâmplare ca asta nu poate rămâne multă vreme tăinuită. Soarta a vrut să trăiesc în mijlocul unei cete de oameni numiţi egipteni şi care, pribegind dintr-un loc într-altul, îşi fac de lucru cu ghicitul şi, uneori, cu multe altele. Sosind în acest oraş, un tânăr mă zări şi se îndrăgosti de mine. Din aceeaşi clipă începu să se ţină scai de mine. Aidoma tuturor tinerilor, crede că e de ajuns să vorbească şi că la cel mai neînsemnat cuvânt obţine ceea ce vrea. De data asta însă s-a lovit de o mândrie care l-a silit să-şi schimbe primele gânduri. A vorbit aşadar cu oamenii care mă adăposteau despre dragostea sa, iar aceştia se arătară dispuşi să mă

dea după el, în schimbul unei sume de bani. Din păcate, însă, iubitul meu se afla în situaţia în care se află de obicei cei mai mulţi feciori de neam, adică strâmtorat de bani. Are un tată care, deşi bogat, este un avar înrăit, cel mai urâcios om din lume. Aveţi puţintică răbdare. Cred că aş putea să-mi amintesc de numele lui. Haideţi, ajutaţi-mă... Nu-mi puteţi spune numele unuia din oraşul ăsta, cunoscut drept cel mai vestit avar?

Géronte

Nu.

Zerbinette

În numele lui este un rom... ronte... Or... Oronte. Nu Ce... Géronte. Da, chiar aşa, Géronte. Vedeţi, l-am dibuit pe urâciosu ăsta, de calicu ăsta e vorba. Dar să ne întoarcem la povestea noastră. Ai mei au vrut să plece astăzi din oraş şi iubitul meu era cât p-aci să mă piardă, din lipsă de bani, dacă, pentru a-i scoate de la tatăl lui, n-ar fi găsit ajutor în dibăcia unui servitor de-al lui. Cât priveşte numele servitorului, pe ăsta îl ştiu cum nu se poate mai bine. Îl cheamă Scapin. E un om fără pereche. Şi merită toate laudele.

Géronte (*aparte*) Ah, canalia!

Zerbinette

Iată tertipu de care s-a servit ca să-i tragă bătrânului clapa. Ha, ha, ha, ha! Numai ce îmi amintesc şi râd din toată inima. Ha, ha, ha, s-a dus să-l vadă pe javra aia de zgârcit, ha, ha, ha! şi-i spuse că plimbându-se în port cu fiul lui, hi! hi! au văzut o galeră turcească, unde au fost poftiţi să

intre; că un tânăr turc le-a oferit o masă, he, he, că, în timp ce mâncau, galera a pornit în larg şi că turcul l-a trimis pe el, singur la mal, într-o luntre, cu poruncă să-i spună tatălui stăpânului său că-l duce pe fiu la Alger, dacă nu-i trimite îndată cinci sute de scuzi. He, he, he! Şi iată-l pe zgârcitu, pe urâciosu' ăla înspăimântat la culme şi dragostea pentru fiul lui luptându-se în draci cu zgârcenia. Cele cinci sute de scuzi cerute sunt tot atâtea lovituri de pumnal. He, he, he! Nu se poate hotărî să-şi smulgă banii de la inimă. Şi suferinţa îi dă ghes să găsească o sută de mijloace ridicole ca să-şi recapete fiul. He, he, he! Vrea să trimită poliţia pe mare, după galera turcului. Ha, ha, ha, ha! Şi-i cere valetului să stea chezaş în locul fiului, până când ar strânge banii pe care nu se îndură să-i scoată. He, he, he! E gata să dea, ca să-şi încropească cei cinci sute de scuzi, cinci sau şase costume vechi care nu fac nici treizeci. He, he, he! La toate astea, valetul îl lasă să înţeleagă neobrăzarea acestor propuneri, şi fiecare răspuns este însoţit de un dureros: „Ce naiba căuta pe galera aia? Ah, galeră blestemata! Turc nelegiuit!" În sfârşit, după ce a căutat tot soiul de tertipuri, după ce a gemut şi a oftat îndelung… Dar, pare-mi-se, nu râdeţi de povestea mea. Ce ziceţi?

Géronte

Zic că tânărul ăla e un nemernic, un neruşinat şi că va fi pedepsit de tatăl său pentru farsa pe care i-a jucat-o; că egipteanca este o fluşturatică, o impertinentă când insultă un om cu

vază, care-o va învăţa el minte să mai vină pe-aci şi să desfrâneze copiii de neam. Şi că valetul e o canalie, care, până nu se crapă de ziuă, va fi trimis la spânzurătoare. *Scena 4*

Zerbinette, Sylvestre

Sylvestre

Unde alergi aşa? Ştii că ai vorbit cu tatăl iubitului dumitale? *Zerbinette*

Văd şi eu; fără să-mi dau seama, tocmai lui i-am povestit întâmplarea.

Sylvestre

Ce? Întâmplarea lui? *Zerbinette*

Da. Eram încă sub impresia ei şi ardeam s-o spun mai departe. Dar nu-i nimic! Cu atât mai rău pentru el. Pentru noi, cred, lucrurile nu stau nici mai prost, nici mai bine.

Sylvestre

Aveai chef de vorbă! Înseamnă că ai limba cam lungă când nu poţi ascunde propriile tale taine. *Zerbinette*

N-ar fi aflat de la altcineva? *Scena 5*

Argante, Zerbinette, Sylvestre

Argante

(*în spatele scenei*) Hei, Sylvestre!

Sylvestre (*Zerbinettei*)

Intră în casă! Mă cheamă stăpânul. *Scena 6*

Argante, Sylvestre

Argante

Va să zică, v-aţi înţeles, derbedeilor! V-aţi înţeles, Scapin, tu şi fiu-meu, ca să mă trageţi pe sfoară! Şi credeţi voi c-o să rabd una ca asta?

Sylvestre

Pre legea mea, domnule, dacă Scapin vă şmechereşte, eu mă spăl pe mâini, şi vă dau cuvântul meu că n-am niciun amestec.

Argante

Las c-om vedea noi, nemernicule, om vedea noi, nu mă las eu dus aşa cu una, cu două. *Scena 7*

Géronte, Argante. Sylvestre

Géronte

Ah, domnule Argante, sunt zdrobit de durere.

Argante

Şi eu sunt într-o cumplită deznădejde.

Géronte

Canalia de Scapin, printr-o şmecherie, mi-a luat cinci sute de scuzi. *Argante*

Aceeaşi canalie de Scapin, tot printr-o şmecherie, mi-a luat două sute de pistoli.

Géronte

Nu s-a mărginit să-mi fure cinci sute de scuzi, dar s-a purtat cu mine într-un fel de care mi-e şi ruşine să vorbesc. Dar mi-o plăteşte el.

Argante

O să-mi plătească cu vârf şi îndesat farsa pe care mi-a jucat-o.

Géronte

Răzbunarea mea va fi o pildă şi pentru alţii.

Sylvestre (*aparte*)

Dea cerul să nu mi se cuvină şi mie partea mea!

Géronte

Dar asta nu-i totul, domnule Argante; o

nenorocire nu vine niciodată singură. Mă bucuram astăzi cu nădejdea că o s-o recapăt pe fiica mea, singura mea mângâiere, şi tocmai am aflat, de la omul meu, că a părăsit de mult Tarentul şi că se crede că a pierit pe vasul pe care s-a îmbarcat.

Argante

Dar de ce, rogu-vă, aţi lăsat-o la Tarent, şi nu v-aţi îngăduit fericirea de a o avea lângă dumneavoastră? *Géronte*

Am avut motivele mele. Interese de familie m-au silit până acum să tăinuiesc această de a doua căsătorie. Dar ce văd?

Scena 8

Argante, Géronte, Nérine, Sylvestre

Géronte

A, ai venit, doică? *Nérine*

(*aruncându-se la picioarele lui Géronte*) Ah, domnule Pandolphe, ce...

Géronte

Spune-mi Géronte, şi nu te mai folosi de numele ăsta. Pricina care mă obligase să-l iau, printre voi, la Tarent, a dispărut.

Nérine

Doamne, câte necazuri şi nelinişti ne-au dat această schimbare de nume, în pregătirile pe care le-am făcut ca să venim aici să vă căutăm! *Géronte*

Unde e fiica mea, şi maică-sa? *Nérine*

Fiica dumneavoastră, domnule, nu-i departe. Dar, înainte de a v-o aduce s-o vedeţi, trebuie să vă cer iertare că am măritat-o. Negăsindu-vă, ne

aflam în mari nevoi.

Géronte

Fiica mea, măritată!

Nérine

Da, domnule!

Géronte cu cine?

Nérine

Cu un tânăr numit Octave, fiul unui oarecare domn Argante.

Géronte Cerule!

Argante Ce poveste!

Géronte

Du-ne, du-ne repede la ea! *Nérine*

Nu vă rămâne decât să intraţi în această locuinţă. *Géronte*

Treci înainte. Urmaţi-mă, urmaţi-mă, domnule Argante.

Sylvestre (*singur*)

Iată o poveste cu totul şi cu totul năstruşnică!

Scena 9 Scapin, Sylvestre

Scapi

Spune-mi, Sylvestre, ce fac oamenii noştri? *Sylvestre*

Am două veşti să-ţi dau. Prima, că povestea cu Octave s-a încheiat. A ieşit că Hyacinthe este fiica domnului Géronte. Şi întâmplarea a hotărât ceea ce părinţii plănuiseră dinainte. Cealaltă poveste este că cei doi bătrâni ameninţă să te pedepsească îngrozitor, şi mai cu seamă domnul Géronte.

Scapin

Nu-i nimic. Ameninţările nu mi-au făcut niciodată niciun rău, sunt nori care se destramă repede deasupra capetelor noastre.

Sylvestre

Bagă de seamă! S-ar putea ca fiii să se împace cu taţii şi tu s-o păţeşti. *Scapin*

Las pe mine. Găsesc eu mijlocul să-i potolesc, şi… *Sylvestre*

Du-te de-aici. Tocmai ies. *Scena 10*

Géronte, Argante, Hyacinthe, Zerbinette, Nérine, Sylvestre

Géronte

Haide, fata mea, vino cu mine. Bucuria mea ar fi fost deplină dacă aş fi putut-o vedea şi pe maică-ta cu tine.

Argante

Iată-l pe Octave, care soseşte la timp. *Scena 11*

Argante, Géronte, Octave, Hyacinthe, Zerbinette, Nérine, Sylvestre

Argante

Vino, fiul meu, vino să te veseleşti cu noi pentru fericitul deznodământ al căsătoriei tale. Cerul…

Octave

Nu, tată, toate propunerile dumitale de căsătorie n-au niciun rost. Trebuie să scot masca în faţa dumitale. Ţi s-a vorbit despre legământul ce l-am făcut.

Argante

Da, dar nu ştii că… *Octave*

Ştiu tot ce trebuie să ştiu…

Argante

Vreau să spun că fiica domnului Géronte… *Octave*

Fiica domnului Géronte nu va fi niciodată nimic pentru mine.

Géronte

Ba e…

Octave

(*lui Géronte*)

Nu, domnule, vă cer iertare. Dar sunt hotărât.

Sylvestre (*lui Octave*) Ascultaţi…

Octave

Nimic. Taci din gură. Nu ascult nimic.

Argante (*lui Octave*) Soţia ta…

Octave

Nu, tată, îţi spun. Mai bine aş muri decât s-o părăsesc pe iubita mea Hyacinthe. (*Străbate scena ca să stea lângă Hyacinthe*) Da, orice-aţi face, ea este cea căreia i-am jurat credinţă. O voi iubi toată viaţa şi altă soţie nu vreau.

Argante

Foarte bine. Atunci ţi-o dăm. Caraghiosu o ţine morţiş numai pe-a lui! *Hyacinthe*

(*arătându-i pe Géronte*)

Da, Octave, acesta-i tatăl meu, pe care l-am regăsit. S-a terminat eu necazurile noastre! *Géronte*

Haideţi acasă la mine. Vom sta de vorbă mai la largul nostru. *Hyacinthe*

(*arătând-o pe Zerbinette*)

Ah, tată, te rog din suflet să nu mă desparţi de fata asta drăgălaşă, pe care o vezi aici. Are însuşiri care te vor face s-o stimezi când o vei cunoaşte.

Géronte

Vrei să primesc la mine în casă o fiinţă care e iubită de fratele tău şi care, mai adineauri, mi-a spus, de la obraz, o mie de necuviinţe?

Zerbinette

Domnule, vă rog să mă iertaţi. N-aş fi vorbit aşa dacă aş fi ştiut că sunteţi dumneavoastră. Şi nu vă cunoşteam decât din auzite.

Géronte

Cum, numai din auzite? *Hyacinthe*

Tată, dragostea fratelui meu pentru ea nu are nimic vinovat, şi răspund de cinstea ei. *Géronte*

Asta-i culmea! N-aţi vrea cumva să-mi însor fiul cu ea? O necunoscută, care pe deasupra suceşte capul băieţilor?

Scena 12

Argante, Géronte, Léandre, Octave, Hyacinthe, Zerbinette, Nérine, Sylvestre

Léandre

Tată, nu fi supărat că iubesc o necunoscută, care nu-i de neam şi nici avere n-are. Cei de la care am răscumpărat-o mi-au destăinuit că e din oraşul ăsta şi de familie aleasă. Că ei au furat-o când avea patru ani. Iată o brăţară pe care mi-au dat-o, ne va ajuta să-i găsim părinţii.

Argante

Ah, după brăţară e fiica pe care am pierdut-o

la vârsta de care vorbeşti.

Géronte Fiica dumitale?

Argante

Da, ea e. După anumite semne, sunt chiar încredinţat. *Hyacinthe*

O, cerule, ce întâmplări nemaipomenite! *Scena 13*

Argante, Géronte, Léandre, Octave, Hyacinthe, Zerbinette, Nérine, Sylvestre, Carle

Carle

Domnilor, s-a întâmplat o nenorocire! *Géronte*

Ce?

Carle

Bietul Scapin…

Géronte

Un nemernic bun de dus la ştreang. *Carle*

Vai, domnule, degeaba v-aţi mai osteni. Trecând în dreptul unei clădiri, i-a căzut în cap ciocanul unui pietrar, care i-a spart ţeasta şi i-a descoperit tot creierul. Trage să moară. Şi a rugat să fie adus aici, ca să vă poată vorbi înainte de moarte.

Argante

Unde e?

Carle Iată-l.

Scena 14

Argante, Géronte, Léandre, Octave, Hyacinthe, Zerbinette, Nérine, Scapin, Sylvestre, Carle

Scapin

(*adus de doi oameni, cu capul înfăşurat în fese, ca şi cum ar fi fost rănit*)

Văleu! Văleu! Domnilor, vedeţi... Văleu! Vedeţi în ce stare de plâns sunt... Văleu! N-am vrut să mor fără să cer iertare tuturor acelora pe care i-am jignit. Văleu! Domnilor, înainte de a-mi da ultima suflare, vă rog din inimă să mă iertaţi pentru tot ce v-am putut face, şi mai cu seamă domnul Argante şi domnul Géronte.

Argante

Eu te iert. Haide, mori în pace.

Scapin

(*lui Géronte*)

Pe dumneavoastră, domnule, v-am jignit cel mai mult cu ciomegele pe care... *Géronte*

Taci. Te iert şi eu. *Scapin*

A fost o foarte mare îndrăzneală ciomegele pe care...

Géronte s-o lăsăm.

Scapin

Murind, am o neînchipuită durere pentru ciomegele pe care... *Géronte*

Dumnezeule, taci! *Scapin*

Nefericitele ciomege pe care vi le-am... *Géronte*

Taci, îţi zic, am uitat totul. *Scapin*

Vai, ce bunătate! Dar spuneţi, domnule, cu dragă inimă mă iertaţi pentru acele ciomege pe care... *Géronte*

Ei bine, da. Să nu mai vorbim de asta. Îţi iert totul. S-a zis. *Scapin*

Ah, domnule, mă simt liniştit de când mi-aţi spus vorba asta. *Géronte*

Bine; dar te iert cu condiţia să mori. *Scapin*

Cum aşa, domnule? *Géronte*

Îmi iau cuvântul înapoi, dacă scapi! *Scapin*

Văleu! Văleu! Iar mă ia cu slăbiciune.

Argante

Domnule Géronte, având în vedere bucuria noastră, trebuie să-l iertaţi fără condiţii. *Géronte*

Fie!

Argante

Haideţi să cinăm împreună, ca să ne înfruptăm şi mai bine din fericirea noastră. *Scapin*

Şi pe mine, până ce vine moartea să mă ia, aşezaţi-mă în capul mesei!

Contesa de Escarbagnas

Comedie într-un act, în proză *1671*

În româneşte de *Elena Davidescu*

Scrisă la porunca regelui, pentru o serbare ta curte, Contesa de Escarbagnas *a fost reprezentată la Saint-Germain în decembrie 1671, apoi la Paris, la Palais-Royal, în iulie 1672. Piesa cuprindea la premieră şi o pastorală despre care nu se mai ştie nimic. Alături de* Domnul de Pourceaugnac, *comedia aceasta într-un act ocupă un loc aparte în creaţia moşierească, deoarece zugrăveşte moravuri ale vieţii de provincie, fapt rar la Molière şi, îndeobşte, la toţi clasicii francezi. Vicontele, om de duh provincial, cam demodat, domnul Tibaudier, magistrat jovial şi deplorabil poet, domnul Harpin, financiar care-l anunţa, prin*

brutalitate, pe Turcaret al lui Lesage, contesa de Escarbagnas, preţioasă ridicolă şi grandomană, alcătuiesc un tablou plin de viaţă şi de pitoresc, rod al experienţei dobândite de Molière în tinereţe, pe când cutreiera Franţa în lung şi-n lat cu trupa sa.

Prima ediţie datează din 1675.

Persoanele

Contesa de Escarbagnas

Contele – fiul ei

Vicontele – iubitul Juliei

Julie – iubita vicontelui

Domnul Tibaudier – consilier, iubitul contesei

Domnul Harpin – perceptor, alt iubit al contesei

Domnul Robinet – preceptorul domnului conte

Andrée – camerista contesei

Jeannot – valetul domnului Tibaudier

Criquet – valetul contesei

Acţiunea se petrece la Angoulême.

Scena 1 Julie, Vicontele

Vicontele

Cum aşa, domnişoară, ai şi sosit? *Julie*

Desigur. Iar dumneata ar trebui să roşeşti, Cléante! Nu-i cuviincios din partea unui iubit să vină el ultimul la întâlnire.

Vicontele

De-acum un ceas aş fi fost aci, dacă nu s-ar afla pe lume pisălogi. M-a oprit în drum unul dintre acei bătrâni plicticoşi din societatea bună,

care m-a întrebat ce mai e nou pe la curte, numai ca să aibă prilejul de a-mi povesti cele mai nesăbuite veşti cu putinţă. După cât ştii, pacostea micilor oraşe sunt tocmai vânătorii de zvonuri care caută pretutindeni amatori pentru istorioarele culese de dânşii. Bătrânul acesta mi-a arătat mai întâi două coli de hârtie încărcate peste măsură cu o grămadă de palavre care sunt, după spusa lui, din izvorul cel mai sigur de pe lume. După aceea, cu un aer tainic, ca şi cum ar fi fost vorba de un lucru deosebit, m-a desfătat citindu-mi glumele proaste din Gazeta Olandei1, ale cărei vederi le împărtăşeşte şi el. Mai ştie bunăoară că Franţa a fost distrusă de pana amintitului scriitor şi că nu mai lipseşte doar acest om de duh pentru ca trupele noastre să fie făcute praf. Apoi s-a pornit să critice cârmuirea – bineînţeles, el îi vede toate greşelile – şi credeam că nu va mai isprăvi niciodată cu ele. Să-l auzi vorbind, ai zice că deţine tainele cabinetului chiar mai bine decât aceia de la care ele purced. Statul îi îngăduie să privească în planurile lui politice; şi nu face niciun pas fără ca el să-i pătrundă intenţiile. Ne dă de ştire despre tot ce se urzeşte, ne dezvăluie vederile cele mai chibzuite ale vecinilor noştri şi trage sforile tuturor afacerilor europene, după închipuirea sa. Cuprinde cu mintea chiar Africa şi Asia, şi unde mai pui că are cunoştinţă până şi despre ceea ce se petrece la înaltul Consiliu al Preotului loan2 şi al Marelui Mogol3.

Julie

Ţi-ai împodobit dezvinovăţirea cât se poate de bine. O faci mai plăcută ca s-o primesc cu atât mai uşor. *Vicontele*

Frumoasa mea Julie, aceasta-i adevărata pricină a întârzierii mele. Dacă aş fi dorit să mă dezvinovăţesc folosind o scuză curtenitoare, n-aş fi avut decât să spun că întâlnirea pusă la cale de dumneata îndreptăţeşte zăbava pentru care mă dojeneşti; aş putea spune că, deoarece mă sileşti să mă prefac a fi iubitul stăpânei acestei case, înseamnă să-mi dai prilej de a mă teme că voi ajunge primul aici; ba aş mai putea spune că această prefăcătorie o săvârşesc împins numai de râvna de a-ţi fi pe plac şi că de aceea nu vreau să-i simt cătuşele decât numai în faţa ochilor care se desfată pe socoteala faptei mele; că mă feresc de întâlnirea cu această contesă caraghioasă cu care mă stânjeneşti şi, într-un cuvânt, că, de vreme ce nu vin aci decât pentru dumneata, am toate motivele să doresc a te găsi aci.

Julie

Da, da, ştiu prea bine! Niciodată nu ţi-a lipsit isteţimea pentru a smălţui în culorile cele mai frumoase greşelile ce le-ai putea face. Cu toate astea, dacă ai fi venit cu jumătate de ceas mai devreme, ne-am fi putut bucura de toate aceste clipe, deoarece contesa era plecată când am sosit aci. Fără îndoială că s-a dus să se fălească prin tot târgul cu reprezentaţia pe care i-o dai de dragul meu.

Vicontele

Dar la urma urmelor, când ai de gând să pui capăt acestei constrângeri şi să nu mai mă sileşti să cumpăr atât de greu fericirea de a te vedea?

1 Gazata Olandei, denumire a ziarelor pe care protestanţii francezi, refugiaţi în Olanda, le scoteau împotriva regimului absolutist al lui Ludovic al XIV-lea.

2 Preotul Ioan (prêtre Jean), personaj legendar din Evul-Mediu care trecea fie drept han al tătarilor, fie drept negusul Abisiniei.

3 Marele Mogol, termen frecvent în epoca clasică pentru a desemna pe împăraţii descendenţi din Tamerlan, care au stăpânit Hindustanul (secolele XVI-XIX).

Julie

Când părinţii noştri se vor putea înţelege, ceea ce nu cutez să nădăjduiesc. Ştii tot aşa de bine ca şi mine că din pricina încurcăturilor dintre familiile noastre, nu ne putem vedea în altă parte decât aci. De asemenea ştii că fraţii mei, ca şi tatăl dumitale, nu sunt de ajuns de înţelegători pentru a îngădui sentimentele ce ne leagă.

Vicontele

Atunci de ce n-am căuta să ne bucurăm mai mult de întâlnirea care ne este îngăduită în ciuda duşmăniei lor, şi de ce mă sileşti să pierd într-o prefăcătorie neghioabă clipele ce le petrec alături de dumneata?

Julie

Pentru a putea ascunde mai bine iubirea noastră. Şi apoi, ca să fiu sinceră, prefăcătoria

despre care-mi vorbeşti îmi pare o comedie tare plăcută şi, nu ştiu zău dacă cealaltă, pe care ai de gând să mi-o oferi astăzi, mă va distra mai mult. Iubita noastră contesă de Escarbagnas, cu neclintita-i îndărătnicie pentru tot ceea ce-i societate înaltă, ar fi ea însăşi un personaj minunat pentru scenă. Din scurta-i călătorie la Paris s-a întors îndărăt la Angoulême mai grozavă de cum a fost. Vecinătatea atmosferei de la curte a dat ridicolului ei o nouă hrană, iar nerozia ei nu face decât să sporească şi să-nflorească pe zi ce trece.

Vicontele

Da, dar nu socoteşti că jocul de care faci atâta haz e un chin pentru inima mea, şi nu-i cu putinţă să te joci prea multă vreme dacă în suflet porţi o patimă atât de puternică? Frumoasa mea Julie, cât e de crud să ştii că distracţia asta răpeşte un timp atât de preţios simţămintelor mele, pe când ele ar fi dorit să-l folosească numai spre a-ţi mărturisi înflăcărarea lor. Despre asta am şi scris noaptea trecută câteva versuri şi – ei bine, nu mă pot stăpâni, trebuie să ţi le spun chiar şi nerugat. Vezi, cât e de strâns legată de calitatea de poet această mâncărime a limbii care te îndeamnă să-ţi reciţi propriile tale poezii!

Iris, nu mă supune la crâncenă-ncercare!

După cum îţi dai seama, Iris ţine aici locul Juliei.

Iris, nu mă supune la crâncenă-ncercare!

De te ascult pe faţă, te dojenesc în gând;

Îmi ceri să ţin ascunsă adânca-mi frământare
Şi să vorbesc de doruri ce-n piept nu simt nicicând.
Vor ochi-ţi, plini de farmec, ce-atât de greu m-au frânt, Să râdă-n desfătare – cumplit – de-a mea durere? N-ajunge că sub nurii-ţi mă chinui, mă frământ, Acum îmi ceri să sufăr şi pentru a ta plăcere?
Prea mult mă depăşeşte martiriul îndoit: Iar taina nerostită, şi ce rostesc în silă Deopotrivă pieptul mi-l strânge-n cruntul joc.
L-îngheaţă-nşelăciunea – iubirea îi dă loc De nu te laşi învinsă, iubito, nici de milă, Minciuna şi-adevărul asemeni mă ucid.

Julie

Îmi dau seama că aici, în poezie, pari mai chinuit decât eşti în realitate. Vezi bine, domnii poeţi sunt liberi de a-nşira minciuni cu tot dinadinsul; îşi zugrăvesc iubitele împovărate de cruzimi pe care ele nu le săvârşesc, pentru a le potrivi cu vreun gând ce le-ar da prin minte. Cu toate astea, mi-ar face plăcere dacă mi-ai da versurile scrise.

Vicontele

Trebuie să mă mulţumesc că ţi le-am spus. E de ajuns! Îţi poţi îngădui uneori nebunia de a compune versuri, dar să le mai arăţi şi altora – nu, asta nu se cuvine.

Julie

În zadar cauţi să te ascunzi îndărătul unei false modestii: lumea ştie că eşti un om de duh şi

nu văd pentru care pricină te-ai feri să arăţi versurile.

Vicontele

O, te rog, să vorbim despre lucrul acesta cu foarte multă cumpătare. E cât se poate de primejdios să arăţi în lume că ai duh; te poţi face oarecum ridicol – şi – avem unii prieteni al căror exemplu mă-nspăimântă.

Julie

Ei, Cléante, vorbeşti în zadar. Vad totuşi că arzi de dorinţa de a mi le da. Ba cred că ai fi chiar supărat dacă m-aş preface că nu-mi pasă de ele.

Vicontele

Eu?! Îţi baţi joc de mine. Doar nu sunt atât de poet pre cât îţi închipui; ca să... Dar iat-o pe contesa de Escarbagnas a dumitale. Eu o şterg pe uşa cealaltă să n-o întâlnesc şi mă duc să-mi pregătesc oamenii pentru divertismentul pe care ţi l-am făgăduit.

Scena 2

Contesa, Julie, Andrée şi Criquet, în fundul scenei

Contesa

Ah, Dumnezeule, sunteţi singură, domnişoară! Ce rău îmi pare! Chiar singură de tot! Totuşi, dacă nu mă-nşel, mi s-a spus că vicontele s-ar afla pe aici.

Julie

E-adevărat, a venit. Dar i-a fost de ajuns să vadă că lipsiţi de-acasă pentru ca şi dânsul să plece numaidecât.

Contesa

Cum aşa – v-a văzut? *Julie*

Da, m-a văzut. *Contesa*

Şi nu v-a spus nimic? *Julie*

Nu, doamnă. Şi socotesc asta o dovadă că e cu totul înrobit de farmecele dumneavoastră.

Contesa

Într-adevăr, îl voi mustra pentru fapta sa. Oricâtă dragoste mi-ar purta cineva, îmi place totuşi ca aceia care mă iubesc să acorde sexului frumos respectul cuvenit. Nu fac parte nicidecum dintre femeile nedrepte care se fălesc cu mojiciile făcute de iubiţii lor altor femei.

Julie

Doamnă, să nu vă mire purtarea lui. Dragostea ce o simte pentru dumneavoastră izbucneşte din toate faptele sale şi-l împiedică să mai aibă ochi pentru altcineva în afară de dumneavoastră.

Contesa

Fără îndoială, sunt în stare să trezesc o patimă destul de puternică; mulţumesc lui Dumnezeu, am şi tinereţe şi frumuseţe şi nobleţe pentru aşa ceva. Dar în ciuda a tot ceea ce pot inspira, găsesc că asta nu-i o piedică pentru ca omul să fie în acelaşi timp şi cuviincios şi curtenitor faţă de celelalte femei. (*Zărindu-l pe Criquet*) Ce cauţi acolo, valetule? Nu se află pe undeva vreo anticameră unde să aştepţi până ce vei fi chemat?

Ciudat! Nu poţi găsi un valet care să

cunoască regulile bunei-cuviinţe! Cu cine vorbesc eu, ei? Fă bine şi ieşi afară de aici, puşlamao!

Scena 3

Contesa, Julie, Andrée

Contesa (*către Andrée*) Fetiţo, vino încoace!

Andrée

Ce poftiţi, doamnă, mă rog? *Contesa*

Scoate-mi vălurile. Binişor, neîndemânatico! Îmi zdruncini creierii cu mâinile tale greoaie. *Andrée*

Doamnă, umblu foarte uşor, cât pot mai uşor.

Contesa

Da, numai că acest „cât pot mai uşor”, e încă mult prea grosolan pentru capul meu – mi l-ai cârmit din loc. Ia şi manşonul ăsta, nu lăsa lucrurile risipite, du-le la loc în camera mea de toaletă. Ei! Ia stai! ia stai! Unde se duce? Ce-are de gând toanta asta?

Andrée

Doamnă, după cum mi-aţi spus, mă duc cu ele afară la toaletă. *Contesa*

Dumnezeule, ce neisprăvită! (*Către Julie*) Vă ce iertare, doamna mea. (*Către Andrée*) Ţi-am spus în camera mea de toaletă, dobitoaco, adică acolo unde sunt rochiile mele.

Andrée

Doamnă, mă rog, oare la curte se zice pentru dulap cameră de toaletă? *Contesa*

Desigur, mojico, aşa se numeşte locul unde se păstrează îmbrăcămintea. *Andrée*

Am să ţin minte altă dată. La fel ca şi cu

podul căruia trebuie să-i spun „cameră de mobile”.

Scena 4

Contesa, Julie

Contesa

Câtă bătaie de cap cu animalele astea până le struneşti! *Julie*

Socot că au mult noroc, doamna mea. Dumneavoastră le daţi putinţa să facă şcoală. *Contesa*

Este fiica doicii mele. Am făcut-o cameristă şi e încă nouă. *Julie*

Pentru că sunteţi un suflet bun, doamnă. E vrednic de laudă când vrei să faci pe cineva om în felul acesta.

Contesa

Ei, valet, valet, valet! Adu scaune! Uite, asta mă scoate de-a binelea din sărite. Niciun valet pe aici care să-ţi dea un scaun! Fetelor! Valet! Valet! Fetelor! Ei – careva!!

— S-ar spune că toţi oamenii mei au murit şi că vom fi nevoite să ne luăm singure scaunele.

Scena 5

Contesa, Julie, Andrée

Andrée

Care-i porunca, doamnă mă rog? *Contesa*

Trebuie să răguşească omul cu voi! *Andrée*

Tocmai încuiam manşonul şi vălurile dumneavoastră în dula… voiam să zic în camera dumneavoastră de toaletă.

Contesa

Cheamă-l pe derbedeul acela mic – pe valet.

Andrée Hei, Criquet!

Contesa

Ia mai las-o cu Criquet, necioplito! strigă: valet! *Andrée*

Bine, atunci: valet şi nu Criquet, pofteşte aici să vorbeşti cu doamna contesă. Pare că-i surd. Criq… valet, valetuleee!

Scena 6

Contesa, Julie, Andrée, Criquet

Criquet Porunciţi!

Contesa

Unde naiba ai fost, haimanao? *Criquet*

Am fost în stradă, doamnă, mă rog.

Contesa De ce în stradă?

Criquet

Păi mi-aţi spus să ies afară. *Contesa*

Eşti un neruşinat, băiete, ar trebui să ştii atâta lucru: când o persoană din lumea aleasă spune „afară”, asta înseamnă anticameră. Andrée, vezi ca maistrul grajdurilor mele să-l mângâie puţin cu gârbaciul pe acest tânăr derbedeu. Nu vrea să se-ndrepte nici în ruptul capului.

Andrée

Doamnă mă rog, ce înseamnă „maistrul grajdurilor”? Lui jupân Charles îi ziceţi aşa? *Contesa*

Ţine-ţi pliscul, neroado! Ajunge să deschizi gura că şi spui o necuviinţă. (*Către Criquet*) Scaune! (*Către Andrée*) Şi tu, aprinde sfeşnicele mele de argint, se-nserează. Dar ce-i? Ce te uiţi aşa mirată?

Andrée
Doamnă mă rog…
Contesa
Ei bine – doamnă mă rog – ce-i? *Andrée*
Vreau să spun că…
Contesa Ce anume?
Andrée
Că n-am lumânări.
Contesa
Cum n-ai lumânări? *Andrée*
Nu, doamnă. Numai dacă le-aş lua pe cele de seu…
Contesa
Neruşinato! Dar ceara cumpărată deunăzi, unde-i? *Andrée*
De când sunt eu aici n-am văzut ceară. *Contesa*
Pleacă din faţa mea, nesimţito! Am să te trimit înapoi la părinţii tăi. Adu-mi un pahar cu apă. *Scena 7*
Contesa, Julie, poftindu-se una pe alta să se aşeze
Contesa Doamna mea!
Julie
Doamna mea! *Contesa*
Ah, doamna mea! *Julie*
Ah, doamna mea! *Contesa*
Cum asta, doamna mea! *Julie*
Cum asta, doamna mea!
Contesa
O, doamna mea!

Julie

O, doamna mea! *Contesa*

Ei, doamna mea! *Julie*

Ei, doamna mea! *Contesa*

Dar vă rog, doamna mea! *Julie*

Dar vă rog, doamna mea! *Contesa*

Doamna mea, sunt acasă la mine. Cred că în privinţa asta ne-am înţeles. Sau poate că mă luaţi drept o provincială, doamna mea?

Julie

Ferească Dumnezeu, doamna mea! *Scena 8*

Contesa, Julie, Andrée, aducând un pahar cu apă, Criquet *Contesa*

Dar bine, nesimţito, eu nu beau decât cu o sucupă. *Andrée*

Criquet, ce-i aia sucupă?

Criquet Sucupă?

Andrée

Da.

Criquet Habar n-am.

Contesa (*către Andrée*) Nu te mai urneşti de-acolo?

Andrée

Nici eu nici el nu ştim ce-i aia o sucupă.

Contesa

Atunci aflaţi că-i o farfurioară pentru pahar.

Scena 9 Contesa, Julie

Contesa

Trăiască Parisul, când e vorba să fii bine servit! Acolo-i de ajuns să clipeşti, că te-au şi priceput. *Scena 10*

Contesa, Julie, Criquet, Andrée, aducând un pahar cu apă cu o farfurioară deasupra

Contesa

Bine, vită ce eşti, aşa ţi-am spus eu să-l aduci? Farfurioara trebuie s-o aşezi sub pahar. *Andrée*

Asta nu-i greu.

(*Vrând să pună paharul pe farfurie, îl sparge*) *Contesa*

Poftim! Ia te uită la zăpăcita asta! Să ştii că ai să-mi plăteşti paharul, ai înţeles? *Andrée*

Bine, doamnă, am să-l plătesc.

Contesa

Ba nu, zău, ia te uită la necioplita asta, la neîndemânatica, la mojica, la… *Andrée*

(*îndepărtându-se*)

Păi de doamnă, dacă vi-l plătesc, măcar să nu mă mai certaţi.

Contesa

Piei din ochii mei!

Scena 11

Contesa, Julie

Contesa

Vă spun cinstit, doamna mea, ciudate mai sunt şi târgurile astea mititele. Nimeni n-are habar de ceea ce i buna-cuviinţă. Tocmai acum m-am întors de la vreo două vizite. Ei bine, erau cât pe-aci să mă scoată din fire cu lipsa lor de respect pentru înalta mea condiţie.

Julie

De unde să fi învăţat oamenii aceştia? Ei n-au

vizitat Parisul. *Contesa*

Nu-i vorbă, ar învăţa ei, dacă ar ţine seama de ceea ce li se spune. Dar cea mai mare greşeală pe care le-o găsesc eu este tocmai pretenţia lor de a şti totul la fel ca mine, deşi eu am stat două luni la Paris şi am cunoscut întreaga curte.

Julie

Ce nerozi!

Contesa

Sunt de nesuferit cu obrăznicia lor! îşi închipuie că toată lumea stă pe aceeaşi treaptă cu dânşii. La urma urmelor, în toate lucrurile trebuie să se afle o ierarhie. Vedeţi, pe mine mă scot din răbdări îndeosebi boiernaşii ăştia de târg, de două zile sau două sute de ani vechime, care au nesăbuirea să pretindă că ei sunt tot atât de nobili cât răposatul meu soţ, care îşi avea locuinţa la ţară, ţinea haite de ogari şi semna cu titlul de conte toate contractele ce le încheia.

Julie

Fireşte, mai bine ştie să se poarte lumea la Paris, în palatele acelea a căror amintire trebuie să vă fie atât de scumpă. Palatul de Mouhy, doamna mea, palatul de Lyon, palatul de Olanda1 – ce locuinţe plăcute, nu-i aşa?!

Contesa

Mare deosebire e între locurile acelea şi tot ce avem noi aici. Acolo vezi lume bună care nu-ţi precupeţeşte respectul dorit. Dacă n-ai poftă, nici nu te scoli de pe scaun. Iar dacă-ţi vine gust să priveşti vreo paradă sau marele balet din *Psyché2*,

ţi se dă putinţa să le vezi numaidecât.

Julie

Îmi închipui, doamnă, că veţi fi cucerit multe inimi din lumea aleasă în timpul şederii dumneavoastră la

Paris.

Contesa

Vă rog să mă credeţi, doamna mea, toţi galanţii din societatea înaltă s-au perindat pe la porţile casei mele şi toţi mi-au spus verzi şi uscate. Şi astăzi încă mai păstrez în caseta mea parte din bileţelele lor, din care se poate vedea ce fel de propuneri am respins. Nu-i nevoie să vi-i spun pe nume, doar se ştie ce înseamnă galanţii de la curte.

Julie

Doamnă, sunt uimită că de la aceste nume de fală, pe care eu totuşi le ghicesc, aţi fost în stare să vă coborâţi până la un consilier ca domnul Tibaudier şi un perceptor ca domnul Harpin. Căderea-i mare, credeţi-mă, căci în ceea ce-l priveşte pe domnul viconte al dumneavoastră, cu toate că nu-i decât un viconte de provincie, nu-i mai puţin un viconte, şi mai poate să facă şi o călătorie la Paris, dacă încă n-a făcut-o. Dar un consilier şi un perceptor îmi par curtezani prea neînsemnaţi pentru o înaltă contesă ca dumneavoastră.

Contesa

Sunt oameni pe care cauţi să ţi-i apropii în provincie, deoarece s-ar putea să ai nevoie de

dânşii. În lipsa altor aventuri şi ei pot sluji, măcar pentru a umple un gol – ca să sporească numărul adoratorilor. Şi apoi, este bine, doamna mea, să nu îngădui unui iubit de a fi singurul în preajma ta: uşor s-ar putea întâmpla ca, ştiindu-se fără rivali, dintr-o prea mare încredere, să-i adoarmă dragostea.

Julie

Trebuie să vă mărturisesc, doamnă, că din cuvintele dumneavoastră se pot trage, foloase minunate. Conversaţia cu dumneavoastră este o şcoală la care vin în fiecare zi să prind şi eu câte ceva.

Scena 12

Contesa, Julie, Andrée, Criquet

Criquet (*către contesă*)

A venit Jeannot al domnului consilier. Întreabă de dumneavoastră.

Contesa

1 *Palatul de Mouhy*, *de Lyon*, *de Olanda*, hanuri din Parisul epocii, denumite ironic de Julie „palate”.

2 Tragicomedie-balet, în cinci acte în versuri libere, scrisă de Molière în colaborare cu Corneille şi Quinault. Muzica de Lulli (1671).

Bine, derbedeule, iar vii cu măgăriile tale! Un valet cuviincios s-ar fi dus să spună binişor domnişoarei cameriste, care ar fi venit să spună încetinel la urechea stăpânei sale: „Doamnă, vă rog, a sosit valetul domnului cutare şi doreşte să vă spună câteva cuvinte”. La care stăpâna ar fi

răspuns: „Pofteşte-i înăuntru!”

Scena 13

Contesa, Julie, Andrée, Criquet, Jeannot

Criquet Intră, Jeannot!

Contesa

Altă grosolănie! (*Către Jeannot*) Ce-i, valetule, ce-ai adus acolo? *Jeannot*

Doamnă, mă rog, domnul consilier vă doreşte sănătate, şi înainte de a veni aici, vă trimite perele astea din grădina dumisale împreună cu un bilet.

Contesa

Sunt pere pergamute, excelente! Andrée, vezi să fie duse în cămară. *Scena 14*

Contesa, Julie, Criquet, Jeannot

Contesa

(*oferindu-i bani lui Jeannot*) Ţine, băiete, un bacşiş.

Jeannot

O, nu, doamnă, mă rog! *Contesa*

Ia-i, dacă-ţi spun eu! *Jeannot*

Stăpânul m-a oprit să primesc bani de la dumneavoastră, doamnă.

Contesa Nu face nimic.

Jeannot

Doamnă, vă rog să nu fie cu supărare... *Criquet*

Ia-i o dată, Jeannot! Dacă nu-i vrei tu, mi-i dai miel

Contesa

Spune-i stăpânului tău că-i mulţumesc. *Criquet*

(*către Jeannot care dă să plece*) Păi dă-mi-i încoace.

Jeannot

Zău! Dar nătâng mai mă crezi!

Criquet

Eu te-am făcut să-i iei.

Jeannot Ba i-aş fi luat eu şi fără tine.

Contesa

Ceea ce-mi place la domnul Tibaudier este că ştie cum să se poarte cu persoane de rangul meu şi că-i foarte respectuos.

Scena 15

Vicontele, contesa, Julie, Criquet

Vicontele

Doamnă, am venit să vă dau de ştire că în curând comedia va fi gata şi peste un sfert de ceas vom putea trece în sală.

Contesa

Numai de n-ar fi îmbulzeală! (*Către Criquet*) Spune portarului meu să nu dea voie nimănui să intre. *Vicontele*

Atunci, doamnă, vă declar că mă lipsesc de comedie; nu simt nicio plăcere când nu am public numeros. Credeţi-mă, dacă vreţi să petreceţi cu adevărat, daţi poruncă oamenilor dumneavoastră ca, dimpotrivă, să îngăduie oraşului întreg de a veni aci.

Contesa

Valet, un scaun! (*Către viconte după ce acesta s-a aşezat*) Aţi venit în clipa cea mai potrivită pentru a primi un mic sacrificiu pe care

am bunăvoinţa să vi-l fac. O scrisoare de la domnul Tibaudier care-mi trimite pere. Vă îngădui s-o citiţi cu glas tare; eu nu m-am uitat încă la ea.

Vicontele

(*după ce a citit biletul pentru sine*)

Iată un stil frumos, doamnă, merită într-adevăr să-l asculte şi alţii. (*Citind*) „Doamnă, darul ce vi-l trimit, eu nu l-aş fi putut face, dacă n-aş culege din grădina mea mai multe roade decât culeg de pe urma dragostei mele”.

Contesa

Aceasta vădeşte limpede că între noi nu e nimic.

Vicontele (*citind*)

„Perele sunt încă tari, dar în felul acesta ele se potrivesc cu atât mai bine cu străşnicia sufletului dumneavoastră, care, prin dispreţul său necontenit, nu-mi făgăduieşte fructe moi. Daţi-mi voie, doamnă, ca, nemaiînşirând lista farmecelor şi perfecţiunilor dumneavoastră – a căror enumerare ar fi fără sfârşit – să închei scrisoarea, rugându-vă să ţineţi seama că eu sunt de acelaşi soi bun ca şi perele ce vi le trimit, deoarece răsplătesc răul cu binele; adică, doamnă, ca să fiu mai pe înţeles: deoarece vă dăruiesc dulceaţa perelor în schimbul amărăciunii pe care asprimile dumneavoastră mă silesc s-o înghit în fiecare zi. *Tibaudier* nedemnul dumneavoastră rob”.

Contesa

Poate că pe ici, pe colo se găseşte câte un cuvânt neacademic, dar e scrisă într-un ton plin de

respect care-i cu totul pe placul meu.

Julie

Aveţi dreptate, doamnă, şi chiar dacă i-ar fi cu supărare domnului viconte, mie mi-ar plăcea totuşi un bărbat care să-mi scrie asemenea cuvinte.

Scena 16

Domnul Tibaudier, Vicontele, Contesa, Julie, Criquet

Contesa

Apropiaţi-vă, domnule Tibaudier, nu vă temeţi să intraţi. Scrisorica a fost bine primită, la fel ca şi perele. Mai mult încă, doamna aceasta vă ia acum şi apărarea împotriva rivalului dumneavoastră.

Domnul Tibaudier

Îi sunt foarte îndatorat, doamna mea, iar dacă va avea vreodată un proces cu judeţul nostru, va vedea că n-am să uit cinstea pe care mi-o face de a fi avocatul ce apără vâlvătaia dragostei mele pe lângă frumoasa dumneavoastră făptură.

Julie

Nu aveţi nevoie de niciun avocat, cauza dumneavoastră e dreaptă. *Domnul Tibaudier*

Cu toate astea, doamna mea, şi dreptatea, oricât ar fi ea de dreapta, are nevoie de ajutor: am tot temeiul să cred că unui asemenea rival îi va fi foarte uşor să-mi ia locul, deoarece doamna contesă se va lăsa amăgită de titlul dumisale de viconte.

Vicontele

Mai aveam o fărâmă de nădejde, domnule

Tibaudier, înainte de sosirea biletului dumneavoastră. Acum însă mă tem că el îmi pune dragostea cu totul în primejdie.

Domnul Tibaudier

Doamnă, iată încă două mici versete sau cuplete, pe care le-am compus în cinstea şi spre slava dumneavoastră.

Vicontele

Ah! Nu-l ştiam pa domnul Tibaudier şi poet! Poftim! Acum mai vine şi cu versetele astea pentru a mă nimici cu desăvârşire.

Contesa

Vrea să spună două strofe. (*Către Criquet*) Valetule, dă-i un scaun domnului Tibaudier. (*Încet, către Criquet care aduce un scaun*) Un scaun pliant, dobitocule. (*Tare*) Domnule Tibaudier, luaţi loc aici şi citiţi-ne strofele dumneavoastră.

Domnul Tibaudier

O doamnă din lumea mare
M-a încântat.
E fermecătoare.
Eu-s plin de înflăcărare.
Dar sunt îndurerat
Că prea multă trufie are.

Vicontele Praf m-a făcut!

Contesa

Versul dintâi e frumos: *O doamnă din lumea mare*. *Julie*

Cred că-i cam lung; dar, firește, se poate folosi o licenţă pentru a rosti o gândire frumoasă. *Contesa*

(*către domnul Tibaudier*) Să ascultăm strofa cealaltă.

Tibaudier

Nu ştiu de vă-ndoiţi cumva de marea mea iubire.

Dar asta ştiu: râvneşte inima mea

Ca, părăsindu-şi trista-i încercuire.

La a voastră, smerită, să vină a o curta.

Dar, sigură acuma de-a mea statornicie

Şi de credinţa-mi ce unică pare să fie.

Păstrând – aşa s-ar cădea – Doar a titlului vostru măreţie.

Lepădaţi-vă, de dragu-mi, de-a tigroaicei cruzie

Ce zi şi noapte vă ascunde nurii, cu străşnicia sa.

Vicontele

Ei bine, iată-mă cu totul dat la o parte – eu, de către domnul Tibaudier.

Contesa

Nu cumva îl luaţi în zeflemea! Pentru versuri de provincie, sunt foarte frumoase. *Vicontele*

Vai, doamna mea, să-l iau în zeflemea! Cu toate că sunt rivalul dumisale, le găsesc minunate, nu le numesc nicidecum numai două strofe, aşa cum le numiţi dumneavoastră, ci două epigrame, şi ele sunt la fel de bune ca toate epigramele lui Martial.

Contesa

Cum, Martial face versuri? Credeam că face numai mănuşi. *Tibaudier*

Nu-i vorba de acel Martial, doamna mea; este un autor care a trăit acum vreo treizeci-patruzeci de ani1. *Vicontele*

După cum vedeţi, domnul Tibaudier cunoaşte autorii. Dar să mergem, doamnă, să vedem dacă muzica, intrările baletului şi comedia mea vor putea înfrunta în cugetul dumneavoastră precumpănirea celor două strofe ca şi a scrisorii citite adineauri.

Contesa

Aş dori ca şi fiul meu, contele, să fie de faţă; a sosit azi-dimineaţă la castel împreună cu preceptorul său pe care tocmai îl văd intrând.

Scena 17

Contesa, Julie, vicontele, domnul Tibaudier, domnul Bobinet, Criquet

Contesa

Haide, domnule Bobinet, apropie-te de oameni. *Domnul Bobinet*

Mă-nchin cu plecăciune cinstitei adunări. Ce porunceşte doamna contesă de Escarbagnas preasmeritului său serv Bobinet?

1 Contesa de Escarbagnas, sclifosită incultă, îl confundă pe poetul latin Martial (43 – 104 e. n) cu un negustor de mănuşi din Angoulême. Domnul Tibaudier ştie că e vorba de un poet dar îl situează… în secolul al XVII-lea.

Contesa

Cât era ceasul, domnule Bobinet, când ai plecat din Escarbagnas cu fiul meu, contele? *Domnul Bobinet*

Erau ceasurile opt şi trei sferturi, doamnă, aşa cum însăşi porunca dumneavoastră m-a însărcinat să fie. *Contesa*

Şi ceilalţi doi fii ai mei, marchizul şi comandorul, cum se simt? *Domnul Bobinet*

Fie Domnul slăvit, sunt pe deplin sănătoşi.

Contesa Unde-i contele?

Domnul Bobinet

În frumoasa dumneavoastră cameră cu alcov, doamnă. *Contesa*

Ce face acolo, domnule Bobinet? *Domnul Bobinet*

Compune o temă, doamnă, pe care i-am dictat-o chiar acum, despre o epistolă a lui Cicero.

Contesa

Domnule Bobinet, contele să poftească încoace. *Domnul Bobinet*

Prea bine, doamnă, va fi precum porunciţi! *Scena 18*

Contesa, Julie, Vicontele, domnul Tibaudier

Vicontele (*pentru contesă*)

Acest domn Bobinet pare a fi tare înţelept. Şi nici duhul nu-i lipseşte. *Scena 19*

Contesa, Julie, Vicontele, Contele, domnul Bobinet, domnul Tibaudier

Domnul Bobinet

Haideţi, domnule conte, arătaţi acum cât de bine ştiţi să vă însuşiţi învăţăturile ce vi le dau. Faceţi o reverenţă cinstitei adunări!

Contesa

(*arătând către Julie*)

Conte, salut-o pe doamna; fă o reverenţă domnului viconte, salută-l pe domnul consilier. *Domnul Tibaudier*

Sunt încântat, doamna mea, că-mi acordaţi cinstea de a-l îmbrăţişa pe domnul conte, fiul dumneavoastră. Nu poţi iubi trunchiul fără a-i iubi şi crengile.

Contesa

Dumnezeule! Ce fel de asemuiri foloşiţi, domnule Tibaudier! *Julie*

Într-adevăr, doamna mea, domnul conte are maniere cât se poate de frumoase. *Vicontele*

E un tânăr nobil foarte potrivit pentru societate. *Julie*

Cine ar fi putut spune că doamna are un fiu atât de mare! *Contesa*

Vai! Când l-am născut eram atât de tânără! Mă mai jucam cu păpuşile încă. *Julie*

Pare fratele, nu fiul dumneavoastră. *Contesa*

Domnule Bobinet, barem de-ai avea temeinic grijă de educaţia sa! *Domnul Bobinet*

Doamnă, nimic nu-mi va scăpa din vedere pentru a creşte această fragedă mlădiţă a cărei educaţie bunăvoinţa dumneavoastră mi-a făcut cinstea de a mi-o încredinţa. Voi căuta să sădesc într-însul grăuntele virtuţii.

Contesa

Domnule Bobinet, să ne spună ceva despre manierele curtenitoare pe care le învaţă cu dumneata. *Domnul Bobinet*

Haideţi, domnule conte, recitaţi lecţia

dumneavoastră de ieri dimineaţă. *Contele*

Omne viro soli quod convenit este virile, Omne viri1…

Contesa

Ei, domnule Bobinet, ce nerozii îl mai înveţi şi dumneata! *Domnul Bobinet*

E latineşte, doamnă, şi-i cea dintâi regulă a lui Jean Despautère2. *Contesa*

Dumnezeule! Acest Jean Despautère e un neruşinat! Te rog să-l înveţi o latinească mai cuviincioasă decât aceasta.

Domnul Bobinet

Dacă i-aţi îngădui să isprăvească glosa, doamnă, ea va lămuri înţelesul.

Contesa Nu, nu! E de ajuns de lămurit.

Scena 20

1 Regulă versificată de gramatică care înseamnă: „Toate numele bărbăteşti sunt de genul masculin, ca şi tot ceea ce e reprezentat sub chipul bărbatului”. Versul neterminat este *Omne viri speciepictum vir dicitur esse*.

2 Celebru gramatic flamand (1460-1520).

Contesa, Julie, Vicontele, domnul Tibaudier, Contele, domnul Bobinet, Criquet

Criquet

Actorii vă trimit vorbă că sunt gata. *Contesa*

Să mergem să ne ocupăm locurile. (*Arătând-ope Julie*) Domnule Tibaudier, daţi doamnei braţul. (*Criquet rânduieşte toate scaunele pe o singură parte a scenei. Contesa, Julie şi vicontele iau loc pe scaune. Domnul Tibaudier se aşază la*

picioarele contesei)

Vicontele

E nevoie să spun că această comedie a fost făcută numai cu scopul de a lega laolaltă diferitele piese muzicale şi de dans care trebuie să alcătuiască divertismentul şi că…

Contesa

Pentru Dumnezeu, lăsaţi-ne să privim noi înşine spectacolul. Avem destulă minte pentru a pricepe versurile.

Vicontele

Să se înceapă cât mai repede cu putinţă şi, dacă se poate, nepoftiţii să fie împiedicaţi de a tulbura divertismentul nostru.

(*Viorile încep să cânte o uvertură*) *1*

Scena 21

Contesa, Julie, Vicontele, Contele, domnul Tibaudier, domnul Bobinet, domnul Harpin, Criquet

Domnul Harpin

Nu zău! E frumoasă comedia asta! Mă bucură că-mi văd ochii cele ce văd! *Contesa*

Dar bine, domnule perceptor, ce ţi se năzare? Ce înseamnă purtarea asta? Oare se cade să vii aşa pe nepusă masă şi să întrerupi spectacolul?

Domnul Harpin

La naiba, doamnă! Sunt încântat de întâmplarea asta. Ea îmi dezvăluie adevăratul dumitale chip. Acuma ştiu câtă încredere trebuie să am în simţămintele inimii dumitale ca şi în jurămintele despre fidelitatea ei.

Contesa

Dar crede-mă, nu se cuvine să te pui de-a-curmezişul unei comedii în felul acesta, întrerupându-l pe actorul care vorbeşte.

Domnul Harpin

Ei, mii de draci! Adevărata comedie care se desfăşoară aici e aceea pe care o joci chiar dumneata, iar dacă-ţi stric socotelile, puţin îmi pasă!

Contesa

Îţi spun curat – nu ştii ce vorbeşti! *Domnul Harpin*

Ba bine că nu, la naiba! Ştiu prea bine, ei drăcie! Şi…

(*Domnul Bobinet, uluit, îl ia pe conte şi fuge de acolo, Criquet îl urmează*) *Contesa*

1 Aici era intercalată o pastorală.

Vai, domnule, ce urât e să înjuri în halul ăsta! *Domnul Harpin*

Pe dracu’! Dacă ceva e urât pe aici, apoi desigur că nu sunt ocările mele ci purtarea dumitale; mai bine ar fi să înjuri dumneata de toţi sfinţii şi dumnezeii, decât să faci ceea ce faci cu domnul viconte.

Vicontele

Eu nu ştiu, domnule perceptor, de care lucru vă plângeţi dacă…

Domnul Harpin (*către viconte*)

În ceea ce mă priveşte n-am nimic de zis; dumneavoastră faceţi bine că vă urmăriţi scopurile. Asta-i foarte firesc şi nu mi se pare

ciudat de loc. Ba vă cer şi iertare pentru că v-am tulburat spectacolul. Dar nici dumneavoastră nu trebuie să găsiţi ciudat dacă mă plâng de purtarea doamnei: amândoi avem dreptul să facem ceea ce facem.

Vicontele

Nu pot să răspund nimic la asta deoarece nu cunosc pricina pentru care vă plângeţi de doamna contesă de Escarbagnas.

Contesa

Nu se vine aşa când eşti mâhnit din cauza geloziei – vii binişor să te plângi la fiinţa iubită…

Domnul Harpin

Eu, să mă plâng binişor?

Contesa

Desigur. Nu se cade să strigi prin tot teatrul ceea ce trebuie spus la ureche. *Domnul Harpin*

La naiba! Ba într-adins am venit aici. Este locul cel mai nimerit pentru mine şi-mi pare rău că ăsta nu-i un teatru public pentru a-ţi spune cu şi mai mult răsunet toate adevărurile de la obraz.

Contesa

Atâta vâlvă pentru o comedie pe care mi-o prezintă domnul viconte! Priviţi la domnul Tibaudier care mă iubeşte! Dânsul se poartă altfel, cu mai mult respect decât dumneavoastră.

Domnul Harpin

Domnul Tibaudier n-are decât să facă ce pofteşte. Nu ştiu ce are de-mpărţit ăst domn Tibaudier cu dumneata, dar domnul Tibaudier nu-i o pildă pentru mine; şi nici n-am chef să plătesc eu

lăutarii pentru ca alţii să joace.

Contesa

Într-adevăr, domnule perceptor, nu cugeţi la ceea ce spui. Nu se cuvine să te porţi în felul ăsta cu doamnele din lumea bună. Cine te-ar auzi ar putea crede că între mine şi dumneavoastră se petrec lucruri ciudate.

Domnul Harpin

Ei, mii de draci, să lăsăm deoparte fleacurile, doamnă! *Contesa*

Ce-nţelegeţi prin „să lăsăm deoparte fleacurile”? *Domnul Harpin*

Vreau să spun că nu-mi pare ciudat dacă te laşi cucerită de meritele domnului viconte. Doar nu eşti singura femeie ce are în preajmă-i şi pe vreun domn perceptor pe care, în ciuda pungii şi a patimii sale, îl înşală cu primul venit. Dar nici dumitale să nu ţi se pară ciudat dacă eu n-am să primesc să fiu victima unei înşelătorii atât de obişnuite la cochetele din zilele noastre; nici să nu te prindă mirarea că am venit aici pentru a-ţi da de ştire în faţa întregii adunări că rup orice legătură cu dumneata: de acum înainte acel care încasează birurile încetează de a mai fi acela care dă bir.

Contesa

E nemaipomenit cât de la modă au devenit îndrăgostiţii furioşi! Nicăieri nu se vede altceva. Mai domol, domnule perceptor, potoleşte-ţi mânia. Vino aici să iei loc şi să priveşti şi dumneata la comedie.

Domnul Harpin

Drace! Eu să iau loc! (*Arătând spre domnul Tibaudier*) Caută-ţi nătăfleţii la picioarele dumitale. Te predau, doamnă contesă, domnului viconte; cât de curând îi voi triimite dânsului scrisorile dumitale. Iată, scena mea e gata, eu mi-am jucat rolul. Respectele mele întregii adunări!

Domnul Tibaudier

Domnule perceptor, ne vom întâlni în altă parte, şi am să vă arăt că şi eu îmi cunosc meşteşugul.

Domnul Harpin (*ieşind*)

Ai dreptate, Tibaudier. *Contesa*

În ceea ce mă priveşte, trebuie să mărturisesc că mi-e ruşine de toată această obrăznicie! *Vicontele*

Geloşii, doamnă, sunt ca acei care pierd procesul: le este îngăduit să spună tot. Dar să se facă linişte, pentru spectacol.

Scena 22

Contesa, Julie, vicontele, domnul Tibaudier, Jeannot

Jeannot (*către viconte*)

Poftiţi o scrisorică; mi s-a spus să v-o predau numaidecât.

Vicontele (*citind*)

„Dacă e nevoie să luaţi unele măsuri, vă trimit neîntârziat această înştiinţare. Cearta dintre părinţii dumneavoastră şi ai Juliei a luat sfârşit. Preţul împăcării este să vă căsătoriţi cu Julie. Bună seara”. (*Către Julie*) Pe legea mea, doamnă,

iată şi comedia noastră ajunsă la capăt.

(*Vicontele, Julie, domnul Tibaudier se ridică de pe scaune*)

Julie

Ah, Cléante, ce fericire! Am fi putut nădăjdui vreodată că iubirea noastră să izbândească atât de minunat?

Contesa

Cum aşa? Ce-nseamnă asta? *Vicontele*

Asta înseamnă, doamna mea, că eu o iau în căsătorie pe Julie şi, dacă-mi daţi ascultare, pentru a face comedia desăvârşită în toate privinţele, dumneavoastră îl veţi lua în căsătorie pe domnul Tibaudier iar pe domnişoara Andrée daţi-o valetului dumisale care va deveni feciorul său de casă.

Contesa

Cum! Să mă păcăliţi pe mine în felul acesta! O persoană de condiţia mea!

Vicontele

Departe de mine gândul de a vă jigni, doamnă. Comediile cer asemenea lucruri. *Contesa*

Da, domnule Tibaudier, vă iau în căsătorie, ca să turbeze toată lumea de ciudă. *Domnul Tibaudier*

E o mare cinste pentru mine, doamna mea. *Vicontele*

Îngăduiţi-ne, doamnă, ca turbând şi noi de ciudă, să urmărim aici sfârşitul spectacolului.

De ce-mi tot verşi cu sila un vin atât de-anost
Deşi în îngâmfarea-i, că-i hidromel, se ţine –

Aceste „rime date” sunt jocuri fără rost. Să-mi văd de alte treburi ar fi cu mult mai bine.

O glorie uşoară nu-i cinste pentru mine, şi cugetul mi-l macini cu lutul ăsta prost; Cei la Contras, sub glie, sunt puşi la adăpost De miile de pagini cu rime tâmpe pline.

De-ar fi să mă zdrobească din nou un calp cucernic cu ura-i primejdioasă, ca ursu-n vechi cojoc, Dar eu cu „rime date” sonete nu răscoc.

Ţi-o cânt ca ciocârlia, nălţându-mi glas puternic – Mai bine-n cap de lume, într-un cotlon umbros – Rămâi cu bine, prinţe, aţine-te voios.

Femeile savante

Comedie în cinci acte, în versuri *1672*

În româneşte de Nina Cassian

Scrisă în ultimii ani ai vieţii şi creaţiei lui Molière, comedia Femeile savante *este opera sa dramatică cea mai complexă, cea mai bine construită, cea mai bine scrisă. E vorba iar de viaţa unei familii burgheze, stânjenite în desfăşurarea ei normală de mania Filamintei, femeia savantă, soră bună cu Orgon bigotul, cu Harpagon avarul sau cu Argan ipohondrul. Poziţia lui Molière în problema educaţiei femeii revine aici, după* Preţioasele ridicole *sau* Şcoala nevestelor, *mult mai nuanţată.*

Comedia Femeile savante *nu este numai o piesă cu* tează. *Momente de un comic savuros, de ironie fină împotriva purismului lingvistic şi a literaturii galante se regăsesc în scena concedierii Martinei sau în cea în care Trisotin se produce ca*

poet. Accente de farsă, de un comic burlesc, se simt în grandioasa ceartă dintre cei doi pedanţi, Trisotin şi Vadius, în care contemporanii s-au complăcut să recunoască pe abatele Cotin şi pe gramaticul Gilles Ménage. Beliza, fată bătrână, care se crede iubită în tăcere de toţi bărbaţii, reia cu mult umor tipul grotesc al contesei de Escarbagnas, în timp ce Armanda şi Filaminta îmbogăţesc portretul preţioaselor ridicole, înarmate de data aceasta cu o „terminologie" ştiinţifică. Raţionalismul molieresc este prezent şi aici, prin Crizal, Ariste, Clitandru, Henrieta, şi mai cu seamă prin devotata şi îndrăzneaţă Martina, al cărei bun-simţ popular te cucereşte de la prima replică.

Reprezentată pentru prima dată pe scena de la Palais-Royal, la 11 martie 1672, comedia a văzut lumina tiparului în acelaşi an.

Persoanele

Crizal – burghez înstărit *Filaminta* – soţia lui Crizal *Armanda* – fiicele lor *Henrieta* – fiicele lor *Ariste* – fratele lui Crizal *Beliza* – sora lui Crizal şi a lui Ariste *Clitandru* – tânăr îndrăgostit de Henrieta *Trisotin1* – om de litere *Vadius* – un învăţat *Martina* – bucătăreasă *Lepân* – fecior *Iulian* – valetul lui Vadius *Notarul*

Acţiunea se petrece la Paris.

1 Compus înadins din *Tri* şi soţ, adică de trei ori prost.

Actul I

Scena 1

Armanda, Henrieta

Armanda

Cum, surioară, titlul de fată îl renegi?
De dulcele lui farmec ai vrea să te dezlegi?
Te-mbie măritişul, aşa, din cale-afară?
Un gând atât de josnic în mintea-ţi să răsară?

Henrieta Da, surioară.

Armanda

Doamne, acest oribil „da”.
Fără durere-adâncă nu-l voi putea răbda!

Henrieta

Ce ai cu Măritişul? O joci pe revoltata De câte ori…

Armanda

Uf, Doamne!

Henrieta

Cum?

Armanda

„Uf” am zis şi gata!
Tu nu-nţelegi că vorba aceasta „măritiş” Mă umple de o silă ce, ca să-ţi spun făţiş, Îmi sugerează-atâtea privelişti necurate, Că gândul şi privirea-mi se-ncearcă de păcate. Cum nu te trec fiorii? Ai să te pleci vreodat urmărilor acestui cuvânt necugetat?

Henrieta

„Urmările” acestea în mintea mea învie Imagini dragi: copiii, un soţ, o căsnicie… Nu văd nimic aicea, când stau să mă gândesc, Ce-ar fi să mă-nfioare, să-mi pară nefiresc.

Armanda

O, cerule! Cum, toate acestea pot să-ţi placă?

Henrieta

Şi ce-ar putea mai bine la vârsta mea să facă
o fată ce prin viaţă-şi croieşte un drumeag Decât
să fie dragă cuiva ce-i este drag? Cu un soţ alături
viaţa pe veci să-i fie plină De duioşie calmă, de
dragoste senină… Un jug de felu-acesta e, zău,
fermecător.

Armanda

Atât de jos, o, Doamne, cum poţi să te cobori?
Să joci în lume rolul unei femei banale.
Să te închizi în cuşca gospodăriei tale.
Să nu-ntrevezi în viaţă atracţii mai de soi
Decât un idol: soţul, sau plozii: maimuţoi!
Să laşi pe seama *altor* fiinţe fără graţii
Să-şi irosească viaţa în astfel de-ocupaţii.
Dorinţe mai alese încearcă să-ţi oferi.
Îndreaptă-ţi străduinţa spre nobile plăceri.
Materie şi simţuri în tine să le nărui
Şi *spiritului*, toată, ca mine, să te dărui;
Gândeşte-te la mama; drept pildă o evoc:
Cu titlul de savantă-i cinstită-n orice loc;
Fii demnă, ca şi mine, de marea-i strălucire.
Ştiinţa casei noastre să-ţi fie moştenire;
În suflet îţi va creşte un sfânt şi dulce har
Când dragostea de carte te va cuprinde iar.
Bărbatul să-şi impună voinţa? Să-i fii roabă?
Ba cu filosofia te leagă mai degrabă.
Te vei desprinde-n zboruri de strâmtul cerc uman
Ca *spiritul* să fie pe faptă suveran.

Să pună stăpânire pe poftele carnale.
Pe tot ce ne coboară la rangul de-animale.
Acesta-i focul sacru. Şi farmecul lui blând
A vieţii noastre clipe le umple rând pe rând;
Când văd femei rămase la casnice-atitudini.
Mă înfior de-asemeni sărmane platitudini.
Henrieta
Cereasca lege însă altminterea a vrut.
Pentru mai multe rosturi, pesemne, ne-a născut.
Nu-i apt oricare spirit idei de preţ să adune
Încât filosofia să-i vie de minune.
Al tău, cum văd, făcut e să cate, plin de jind.
Spre culmile spre care savanţii veşnic tind.
Al meu e altfel, soră, şi, chiar dacă te miră.
La pământeşti necazuri şi bucurii aspiră.
Ce socoteşte cerul că-i drept, rămână-aşa.
Tu să-ţi urmezi părerea, eu o urmez pe-a mea.
Rămâi, cum te îndeamnă frumoasa ta chemare.
În sferele înalte de pură cugetare.
Pe când, cu duhu-mi simplu, *aici* vreau să trăiesc.
Să gust în căsnicie norocul pământesc.
Deşi deosebite, vom fi de bună seamă
Aşa cum e, la rându-i, iubita noastră mamă.
Tu o urmezi în spirit, în zboru-i plin de-avânt.
Eu, în obişnuinţa plăcerilor de rând;
Tu, sufletul, lumina le cauţi – şi te laud – Eu, surioară dragă, materia o caut.
Armanda

Când spui că o persoană drept pildă vrei s-o iei, în părţile ei *bune* să-i semeni, dacă vrei, Iar nu să-ţi faci dintr-însa model în ce priveşte Strănutul, scuipătura sau felul cum tuşeşte.

Henrieta

Tu însăţi n-ai fi ceea ce te mândreşti a fi De n-ar fi fost chiar mama… o mamă de copii; Şi văd că-ţi prinde bine că grija ei, înalta, N-a fost filosofia, doar ea, şi nicio alta. Acelor simţuri vane, de care te-nfiori, Lumina vieţii tale le-o datorezi, chiar lor. Să nu împiedici, scumpo, de dragu-unul renume, Vreun mic savant să vină şi el cândva pe lume.

Armanda

Cum văd, nu-i cu putinţă din capul tău să scoţi Năstruşnica idee de a-ţi găsi un soţ; Ia spune-mi: cine-anume-ţi deşteaptă interesul? Sper cel puţin atâta: că nu-i Clitandru-alesul.

Henrieta

Şi pentru ce motive n-ai vrea să fie el? O fi având cusururi? Dacă-l aleg, mă-nşel?

Armanda

O, nu, dar e-o purtare nedemnă pentru tine, Din mâna altei fete să smulgi ce-i aparţine. Se ştie foarte bine – şi nu-s numai păreri; Clitandru-mi face curte – şi nu de azi, de ieri.

Henrieta

Desigur; dar la tine acestea-s lucruri vane. Nu te cobori la aste meschinării umane; La orice gând de nuntă ai renunţat, socot; Filosofiei pure te-ai dăruit de tot; N-ai niciun fel de planuri privindu-l pe Clitandru. Ce-ţi pasă deci că alta la el

visează tandru?

Armanda

Deşi mi-e raţiunea stăpână, ne ndoios Că-mi bucură urechea câte-un cuvânt duios. Şi chiar de nu-l închipui ca soţ, iubită soră, Nu-nseamnă că nu-mi place să ştiu că mă adoră.

Henrieta

Desăvârşirii tale nu l-am oprit nicicum să i se-nchine, veşnic supus, ca până-acum. Dar când să-i tai avântul tu ai găsit cu cale, Primit-am eu tot focul omagiilor sale.

Armanda

Crezi tu că-ndrăgostitul ce s-a văzut respins Nutreşte pentru o alta acelaşi foc nestins? Iubirea-i pentru tine o crezi destul de vie să-ntunece iubirea ce mi-a purtat-o mie?

Henrieta

Mi-a spus-o, surioară, şi n-am cerut dovezi. *Armanda*

Îmi pare, surioară, că prea uşor te-ncrezi. Când spune că mă lasă, că nu te are-n minte Decât pe tine, poate el însuşi că se minte.

Henrieta

Nu ştiu; de îndoială de vrei să te dezbar, Nu-i greu de loc să afli întregul adevăr. Ci iată-l că soseşte. E singurul în stare să-nlăture cu totul ăst semn de întrebare.

Scena 2

Clitandru, Armanda, Henrieta

Henrieta

Spre a frânge îndoiala în care sora mea Mă-

aruncă, o, Clitandru, deschide-ţi inima, Să-i răscoleşti străfundul şi să ne spui pe faţă De care din noi două te simţi legat pe viaţă?

Armanda

Nu! Patima nu-i bine cu rigla s-o măsori şi s-o supui la astfel de logice rigori. Prefer să-i cruţ pe-aceia pe care-i stânjeneşte Mărturisirea brută – şi-i înţeleg, fireşte.

Clitandru

Nu! Sufletul mi-e, doamnă, neprefăcut şi vreau în toată libertatea să vă vorbesc pe şleau; Deloc nu mă încurcă această împrejurare; Cu inima deschisă voi spune sus şi tare că dragostea-mi legată de-un dulce jurământ (*arătând pe Henrieta*)

Şi năzuinţa-mi toată – de parte*a aceasta* sunt! Nu-i nicio supărare. Şi orişice aţi zice, Aţi vrut chiar dumneavoastră să ajungem până-aice. Că farmecele voastre fiinţa mi-au supus, Aflat-aţi din suspine, din dorul meu nespus. V-am înălţat în pieptu-mi o flacără măiastră, Dar m-aţi găsit, pesemne, nedemn de dumneavoastră. V-am îndurat dispreţul un şir întreg de ani: Ah, ochii fără milă, cumpliţi şi dulci tirani! Deci am cătat să-mi fie (sătul de zile-amare) Mai blânzi biruitorii – cătuşele, uşoare. (*Arătând spre Henrieta*) Le-am întâlnit aicea, în ochii ei senini Al căror dulce farmec m-a înrobit deplin; Au şters a mele lacrimi cu mila lor de-ndată; Şi bucuros primit-au iubirea-mi alungată. Nespusa lor blândeţe atâta m-a mişcat, Că n-am să frâng vreodată acest râvnit

lăcat. Şi vă conjur, o, doamnă, nu reîncepeţi jocul,
Nu încercaţi să aprindeţi, în scrumul rece, focul,
Nu căutaţi să-ntoarceţi, cu viclenii, din drum
Peacel ce vrea să moară cu dorul lui *de-acum*.

Armanda

Ei, domnul meu, ideea îmi pare curioasă.

Căci de persoana voastră vă jur că nici nu-mi pasă.

Găsesc că e ridicol să credeţi că-i aşa. B

a îndrăzniţi s-o spuneţi deschis în faţa mea!

Henrieta

Ei, ia-o-ncet... Ci unde-i puterea sufletească
Ce partea animală să poată s-o strunească,
Să ţină-n frâu mânia, să nu te mai repezi?

Armanda

Iar tu, spunându-mi asta, în ce morală crezi
De-mpărtăşeşti iubirea cuiva ce-o dă pe faţă,
Dar fără voia celor ce-ţi dăruiră viaţă?
Să ştii că eşti supusă statornicei lor legi:
Cu-a *lor* îngăduinţă eşti liberă să alegi;
Să asculţi de ei, morala supremă te învaţă
şi e o crimă gravă să-ţi faci de cap în viaţă.

Henrieta

Îţi port recunoştinţă, căci sfatul tău e bun

Şi datoriei mele voi şti să mă supun.

Îmi voi schimba purtarea, precum mă sfătuieşte

Iubita-mi surioară. Şi dânsa nu greşeşte.

Clitandru!

— Aş vrea din suflet, să-mi dea cât mai curând

Cei ce-mi dădură viaţă, şi-al lor

consimţământ.

Iubirea noastră-adâncă să fie legitimă.

Să te iubesc, Clitandru, fără să fac o crimă.

Clitandru

Această dezlegare demult eu o aştept.

Mă duc. Voi fi, te-asigur, şi dârz, şi înţelept.

Armanda

Ei, dragă surioară, cum văd, eşti bucuroasă. Doar nu cumva-ţi închipui că tare mult îmi pasă.

Henrieta

Eu, dragă surioară? Ba nicidecum. Doar ştii Prin forţa raţiunii simţirea-n frâu s-o ţii şi, n dreapta-ţi judecată, cum să te-nalţi pe tine Deasupra unor astfel de slăbiciuni meschine. Departe de-a te crede a fi-mpotriva mea, Mă bizui pe-ajutorul ce sper că mi-l vei da: Tu cererea s-o sprijini, zorind cu o vorbă burtă Acea ferice clipă ce dragostea-ncununã. Ţi-o cer cu stăruinţă; şi marele-ajutor…

Armanda

Cu mintea ta îngustă mă iei peste picior. O inimă-azvârlită, cum văd, te satisface.

Henrieta

O fi ea azvârlită, dar văd că nu-ţi displace; Şi ochii tăi, desigur, de-ar şti că-i cu folos.

N-ar şovăi o clipă s-o strângă de pe jos.

Armanda

Ca să răspund la asta, m-aş înjosi prea tare. Asemenea prostie nu merită-ascultare.

Henrieta

Faci foarte bine, dragă, că ne îndrepţi mereu

Spre o cumpătare care se-nvaţă foarte greu.

Scena 3

Clitandru, Henrieta

Henrieta

Mărturisirea-ţi clară, cum vezi, a cam mirat-o.

Clitandru

Sinceritatea asta din plin a meritat-o. Mândria ei şi felul în care mă privea, Cereau măcar atâta: sinceritatea mea. Cu tatăl dumitale, precum îmi dau eu seama, îngădui deci…

Henrieta

Mai bine e să vorbeşti cu mama; Deşi s-accepte totul e gata tatăl meu, Ce hotărăşte dânsul nu prea atârnă greu; E bun ca pâinea caldă. Şi-n larga-i bunătate Acordă mamei mele deplină-ntâietate; E *ea* stăpână-n casă, stăpână într-atât încât să facă lege din tot ce-a hotărât. Să fii pe placul mamei şi al mătuşii mele, Că-n orice-mprejurare vor hotărî doar ele. Să ai bunăvoinţă, să cânţi în struna lor – Şi vei obţine astfel o mână de-ajutor.

Clitandru

Sunt, din păcate, sincer. N-am fost nicicând în stare s-o măgulesc pe Armanda, de formă, n gura mare; Femeile savante nu-mi sunt deloc pe plac.; Cu o femeie cultă sunt gata să mă-mpac, Dar nu s-o văd atrasă pe neplăcuta pantă De-a deveni savantă doar pentru a fi savantă; Ba la-ntrebări adesea mai potrivit ar fi Răspunsul să-l amâie, chiar dacă pare-a-l şti! Ştiinţa să-şi ascundă cu multă cumpătate, Să nu arate-ntr-una ce ştie şi ce

poate, Sclipind cu dinadinsul, umblând cu vorbe mari, La orice-mprejurare, citând din cărturari. Stimez pe doamna mamă adânc, dar pentru asta Nu-s înclinat să sprijin himera ei, nefasta, şi nu găsesc cu cale s-admir cu alţii-n cor Pe-acel nătâng pe care-l ridică-n slăvi de zor, Pe Trisotin. Mă scoate din fire, mă deprimă când văd că mama voastră îi mai arată stimă.

Că minţile alese primesc să stea la rând cu un prost a cărui scrieri le-ntâmpini fluierând, Cu un pedant a cărui peniţă alandala Oferă foarte ieftin hârtie-n toată hala.

Henrieta

Ce scrie şi ce spune îmi pare plicticos; Îmi însuşesc părerea; e dreaptă, ne ndoios. Dar are-asupra mamei o mare-nrâurire; Deci, când vei fi cu dânsa, să nu îţi ieşi din fire. Îndrăgostitul cată să-şi facă-n jurul său Prieteni, şi cu nimeni să nu se pună rău; Să cucerească lumea el trebuie să ştie; Chiar câinele din curte de partea lui să fie.

Clitandru

Da, cred că ai dreptate, dar domnul Trisotin Mă sâcâie şi-mi şade în suflet ca un spin. Nu sunt deloc în stare de dragul dumisale să mă-njosesc cântându-i umflate osanale: Cu opera-i, în cale, întâi mi-a apărut şi-l cunoşteam prea bine chiar fără-a-l fi văzut. Chiar din harababura stârnită de-a lui pană ştiam ce reprezintă pedanta lui persoană; Mă sâcâie purtarea-i şi tonu-i îngâmfat, Credinţa lui că este un mare învăţat; Părerea foarte bună ce-o are despre sine, încrederea

supremă în tot ce-n minte-i vine. Decât făptura-i ştearsă e totul mai prejos şi orice scrie-i pare atâta de frumos, încât n-ar vrea să schimbe, pentru nimic în lume, Cu un general de-armată, faimosul lui renume.

Henrieta

Să vezi acestea toate se cere – un ochi expert.

Clitandru

I-am desluşit şi chipul, în modul cel mai cert. În versurile sale ce-n cap ni le-azvârlise, Vedeam pe autorul acelor manuscrise; Ba mi-l închipuisem atâta de real, Că, întâlnind o dată-un bărbat la tribunal, Că-i Trisotin acela am şi făcut prinsoare… Şi-am câştigat! El însuşi, din cap până-n picioare.

Henrieta Ce basme!

Clitandru

Nu; aşa e precum ţi-am povestit. Dar iată pe mătuşa. Să-mi fie-ngăduit să dau pe faţă taina deschis şi fără teamă şi să câştig un sprijin pe lângă a voastră mamă.

Scena 4

Clitandru, Beliza

Clitandru

Permiteţi, scumpă doamnă, unui îndrăgostit să folosească astfel prilejul potrivit şi să mărturisească adânca lui iubire.

Beliza

Hei, uşurel! Opreşte-ţi a inimii pornire. De te-am primit în rândul acelor ce mă plac, Doar cu mesajul tainic al ochilor mă-mpac. Nu folosi

cuvinte; cuvintele-s în stare să tălmăcească patimi aproape jignitoare. Iubeşte-mă, suspină şi arzi de dorul meu, Dar fii tăcut; din vorbe nu vreau s-o aflu eu. Da, pot închide ochii la dragostea-ţi secretă, Cât timp privirea-ţi este o mută interpretă. Dar dacă-ncearcă gura-ţi să spună tot ce vrei, Din faţa-mi, pe vecie, va trebui să piei.

Clitandru

De flacăra mea, teamă să nu vă fie, doamnă. Spre Henrieta dorul nestăpânit mă-ndeamnă. Veneam la dumneavoastră ca să vă rog ceva: Să-mi sprijiniţi iubirea, aceasta-i tot ce-aş vrea.

Beliza

Mărturisesc, amice, formula e dibace, Retragerea-i subtilă. Te felicit şi-mi place; În multele romane pe care le-am citit, Atâta-ndemânare nicicând n-am întâlnit.

Clitandru

Nu-i nicio dibăcie, v-o spun dintr-un răsuflet. Mărturisit-am simplu, deschis, ce am pe suflet. Prin flacăra curată a unui dor nestins, Mi-e dragă Henrieta, de farmecu-i sunt prins. Şi Henrieta-mi este stăpână pe vecie: Doresc pe Henrieta s-o capăt de soţie. Puteţi să-mi fiţi un sprijin. De-aceea vă implor să-mi daţi, de astă dată, o mână de-ajutor.

Beliza

Ah, cererea aceasta, de stau şi cuget, poate-i Ascunsă, doar de formă, sub numele nepoatei. Manevra e dibace; convenţia păstrez şi-ţi voi răspunde-ndată că ceea ce visezi E-n van; să se

mărite nu vrea de loc „nepoata”. Iubeşte-o mai departe fără nădejdi – şi gata!

Clitandru

Dar, doamnă, nourcătura aceasta, la ce bun? De ce să credeţi, doamnă, altminteri decât spun?

Beliza

O, Doamne, ce de mofturi! De ce te aperi oare

De-un lucru ce cu ochii mi-l spui fără-ncetare? Destul că-s mulţumită de felul iscusit în care ai întors-o. Cu asta, am isprăvit. Şi de te vei menţine la bună-cuviinţă, la să-mi aduci omagii, accept cu-ngăduinţă, Dar vreau să-ţi fie-avântul distins şi luminos: Dorinţe purificate închină-mi drept prinos.

Clitandru

Dar…

Beliza

Şi acum adio! Ajungă-ţi dumitale. Ţi-am spus şi-aşa mai multe decât ar fi cu cale.

Clitandru Dar e-o greşeală…

Beliza

Lasă! îmi vine să roşesc. Pentru pudoarea-mi sfântă, e supraomenesc.

Clitandru

Vai, să mă bată Domnul de vă iubesc. Să am parte… *Beliza*

Destul! Nu! Nicio vorbă! Nici n-ascult mai departe.

Scena 5 Clitandru (*singur*)

La naiba cu nebuna şi cu trăsnaia ei! S-au mai văzut asemeni năstruşnice idei? Să-mpărtăşim

altminteri a noastre simţăminte: Să cerem ajutorul de la un om cuminte.

ACTUL II *Scena 1 Ariste*

(*către Clitandru care se află între culise*) Da, îţi aduc răspunsul aici, cât mai curând. Voi stărui, voi face de toate, rând pe rând. Îndrăgostitul spune, în loc de-o vorbă, şapte, Nerăbdător să vadă, în loc de vise, fapte

Şi…

Scena 2 Crizal, Ariste

Ariste

Bună ziua, frate!

Crizal

Te-ajute Dumnezeu!

Ariste

Ştii ce mă-aduce-ncoace, la tine, dragul meu? *Crizal*

Nu, dar, de vrei, sunt gata s-o aflu de la tine. *Ariste*

Ia spune: pe Clitandru-l cunoşti destul de bine? *Crizal*

Desigur. Vine-adesea în vizită pe-aici. *Ariste*

Şi ce crezi despre dânsul? îl preţuieşti? Ce zici? *Crizal*

Socot că-i om de spirit, de suflet, de onoare şi nu cunosc mulţi tineri de-asemenea valoare.

Ariste

Cu o treabă ce-l priveşte venii la dumneata şi-mi pare foarte bine că lucrul stă aşa.

Crizal

Cu răposatu tat-su, în vremea noastră junǎ…

Ariste Da, ştiu…

Crizal

…am fost la Roma. Un om de casă bună.

Ariste Aşa-i…

Crizal

Aveam pe-atuncea vreo douăş’opt de ani. Eram grozav de ţanţoşi, doi straşnici găligani.

Ariste Te cred.

Crizal

Umblam pe urma cucoanelor romane. Uimisem toată lumea cu şotii şi chiolhane. Erau geloşi bărbaţii.

Ariste

Perfect. Eraţi amici. Ei, să venim la treaba ce m-a adus aici. *Scena 3*

Crizal, Ariste, Beliza (care intră încetişor şi trage cu urechea) *Ariste*

La tine, dar, Clitandru cu o vorbă mă trimite. De Henrieta noastră i-e dragă, pasămite.

Crizal

Cum? Fata mea? *Ariste*

Clitandru suspină după ea. E, fără îndoială, îndrăgostit lulea.

Beli za (*lui Ariste*)

Ba nu! Nu ştiţi nimica! Clitandru vrea să mintă… Povestea-arată altfel de cum vi se prezintă.

Ariste

Cum, soră dragă? *Beliza*

Iată: Clitandru v-a minţit, Căci nu de Henrieta e el îndrăgostit.

Ariste

Glumeşti. Cum, nu de dânsa e-ndrăgostit pe viaţă? *Beliza*

Nu, nu. Am şi dovada. *Ariste*

Mi-a spus-o mie-n faţă.

Beliza

Ei, da!

Ariste

Doar mă trimise chiar el, cu rugi fierbinţi, Să-i cer consimţământul, pe loc, de la părinţi…

Beliza

Perfect!

Ariste

…şi stăruit-a ca să mă pun pe treabă, Căci vrea să facă nunta cu o clipă mai degrabă.

Beliza

Din ce în ce mai bine. Şi nu mă mir deloc. Cât despre Henrieta, e vorba doar de-un joc, Un văl abil, o cursă dibace, dragă frate, Ce-ascunde-o altă taină. Da, în realitate E altul adevărul. Să vă-nşelaţi, nu vreau.

Ariste

De ştii atâtea, soră, de ce nu spui pe şleau Pe cine îndrăgeşte? Şi cine e femeia?

Beliza

Ai vrea s-o ştii? *Ariste*

Da!

Beliza

Eu sunt!

Ariste

Tu?

Beliza

Da! Chiar eu-s aceea!

Ariste

Văleu, Beliza dragă! *Beliza*

Ce-nseamnă-acest „văleu”? Şi ce te miră-n vestea ce ţi-am adus-o eu? Socot, şi pot chiar spune, că-s o femeie bine; Cunosc destule inimi nebune după mine: Cleonte şi Dorante, Lycidas şi Damis Pot sta drept mărturie cât de dorită mi-s.

Ariste

Şi te iubesc toţi ăştia? *Beliza*

Cu dragoste nebună!

Ariste

Ţi-au spus chiar ei?

Beliza

Niciunul n-ar îndrăzni s-o spună. Mă aflu până astăzi prea sus în stima lor la să-mi mărturisească deschis al lor amor. Dar inima, v-asigur, mi-au pus-o la picioare, Priviri au fost destule şi foarte grăitoare.

Ariste

Damis nu prea se vede să vie-aicea sus. *Beliza*

Aşa mi-arată dânsul respectul lui supus. *Ariste*

Dorante te jigneşte cu vorbe cam picante. *Beliza*

E gelozia care-l stârneşte pe Dorante. *Ariste*

Cleonte şi Lycidas mai ieri s-au însurat. *Beliza*

Din deznădejde-adâncă. Un gest necugetat.

Aristе

Pe cinstea mea, Beliza, nebună eşti şi pace!

Crizal

Din astfel de himere mai bine te-ai desface.

Belizа

Himere, zici? Himere! Ah, ce să mai discut! Himere, eu? Himere! Să ştiţi că mi-aţi plăcut! Mă bucur de himere, aflaţi-o cu plăcere, şi n-am ştiut vreodată că astea sunt himere!

Scena 4

Crizal, Ariste

Crizal

Dar e o nebunie!

Aristе

Şi creşte zi cu zi. Dar, încă-o dată frate: să nu-mi uit vorba. Ştii, Clitandru… Henrieta… o cere de soţie. Răspunde-i mai degrabă. Băiatul vrea să ştie.

Crizal

Ce mai întrebi? Din suflet sunt gata să consimt, Ba, să-i fiu tată-socru, chiar onorat mă simt.

Aristе

Dar ştii, avere multă băiatul nu prea are.

Încât… *Crizal*

O, toate astea sunt lucruri secundare: El e bogat prin daruri mai scumpe, nu prin bani, şi-am fost cu tat-su una în junii noştri ani.

Aristе

Vorbeşte cu nevasta şi vezi să nu-l alunge Pe ginere… să accepte…

Crizal

Eu de-l accept, ajunge!

Ariste

Dar totuşi, e mai bine să auzi încă-un cuvânt. Vezi, frate, de primeşte şi-al ei consimţământ. Ei, hai…

Crizal

Îţi râzi de mine? De ce s-o-ntreb degeaba? Răspund de-a mea nevastă şi iau asupră-mi treaba.

Ariste

Dar…

Crizal

Lasă, ţi zic. N-ai grijă. E purul adevăr. Am să-i comunic totul, curând, de-a fir-a-păr.

Ariste

Ei, fie. Merg acuma să mai întreb şi fata. Mă-ntorc să-mi dai răspunsul.

Crizal

E treaba ca şi gata. Mă duc să-i spun nevestei. Nu vreau să mai amân.

Scena 5 Martina, Crizal

Martina

Măi, ce noroc pe mine! Halal de-aşa stăpân! Când vrei să scapi de-un câine, zici că-i turbat şi pace! Şi ce nu-ţi faci tu singur, nici Dumnezeu nu-ţi face.

Crizal

Ce s-a-ntâmplat, Martino? Ce ai? *Martina*

Ce vrei să am?

Crizal Hai, spune!

Martina

Mă dădură afară, tam-nisam.

Crizal

Afară? Cum se poate? *Martin*

M-a alungat stăpâna.

Crizal Nu înţeleg!

Martina

Îmi spuse că-mi sparge căpăţâna, şi să mă car de-aicea, şi boarfele să-mi strâng.

Crizal

Ba nu, rămâi aicea. De tine nu mă plâng. Soţia mea e iute şi-atuncea multe zice. Dar n-aş vrea…

Scena 6

Filaminta, Beliza, Crizal, Martina

Filaminta

(*zărind-o pe Martina*)

Haimanaua! mai este încă-aice? Să pleci tu, prefăcut-o! Să piei din faţa mea! Să nu te prind pe-aicea că dracu-o să te ia!

Crizal încet!

Filaminta

Nu! Am gonit-o!

Crizal

Ei!

Filaminta

Am decis să plece.

Crizal

Dar ce-a făcut, săraca? Să-mi spui ce se petrece. *Filaminta*

Tu eşti de partea dânşii cumva? *Crizal*

Şi tu acu …

Filamînta

Sau poate împotrivă-mi te pui? *Crizal*

O, Doamne, nu! Nu fac decât un lucru: să-ntreb ce vină are. *Filamînta*

S-o izgonesc degeaba mă crezi cumva în stare? *Crizal*

Dar n-am zis asta; însă, de ne gândim puţin… *Filamînta*

Nu! Va pleca de-ndată. Am spus-o şi-o menţin. *Crizal*

Ei bine, cine spune că eu aş fi-mpotrivă? *Filamînta*

Dorinţa mea-i poruncă şi-i, jur, definitivă!

Crizal De-acord.

Filamînta

Şi datoria-ţi de soţ cuminte vrea s-o cerţi chiar tu şi-n totul să fii de partea mea.

Crizal

Chiar asta fac. (*către Martina*)

Cucoana pe drept te dă afară, Nemernico! Şi fapta-ţi e demnă de ocară.

Martina

Dar ce făcut-am oare?

Crizal (*încet*)

Păi cine poate şti?

Filamînta

Mai are îndrăzneala de-a nu se sinchisi! *Crizal*

Cu ce-a stârnit Martina cumplita ta mânie?

A spart oglinzi? Sau poate vreo scumpă

farfurie?

Filaminta

O izgoneam eu oare, şi crezi tu cât de cât, Că pentr-un fleac ca ăsta m-aş mânia atât?

Crizal

(*către Martina*)

Adică?

(*Către Filaminta*)

E-o treabă, pe cât se pare, groasă.

Filaminta

Desigur. Ştii prea bine că nu sunt arţăgoasă.

Crizal

Ori, s-au furat – în vreme ce ea visa, dormind – Vreo strachină sau poate vreun talger de argint?

Filaminta N-ar fi nimica.

Crizal

(*către Martina*)

Măi, măi! Să ştii că nu-i a bună! (*Către Filaminta*)

Ce-o fi făcut? Ai prins-o, se vede, cu o minciună! *Filaminta*

Mai rău ca toate astea. *Crizal*

Mai rău?

Filaminta

Am zis: mai rău!

Crizal

(*către Martina*)

Cum naiba, haimanao? făcuşi de capul tău...? *Filaminta*

Cu o impertinenţă ce nu-i găseşti perechea, Ea, după zece lecţii, mi-a pângărit urechea Prin

stângăcia unui cuvânt barbar, pocit, Ce Vaugelas1 în termeni severi l-a osândit.

Crizal Deci asta-i…

*Filamint*a

Cum? Cu toate că am certat-o-adese, Ea surpă temelia ştiinţelor alese: Gramatica, regină peste-nvăţaţi şi regi, Ce ştie să-şi impună eternele ei legi.

Crizal

O bănuiam de cine mai ştie ce ispravă. *Filamint*a

Cum? Crezi, cu toate astea, că nu-i o crimă gravă? *Crizal*

Ba da!

*Filamint*a

Aş vrea s-o aperi, să văd dacă-ai putea.

1 Claude Faure de Vaugelas (1595 –!650), gramatic purist, autor al *Observaţiilor asupra limbii franceze*, era foarte citat în saloanele preţioase.

Crizal

Ba nici prin gând nu-mi trece! *Beliz*a

Şi e păcat de ea. De construieşti o frază, o-ntoarce şi-o distruge; De legile vorbirii, orice i-ai face, fuge.

*Martin*a

Cu dăscăleala-ar merge. Altminteri ce să zic? Din păsărească voastră cu un pricep nimic.

*Filamint*a

Cum? Păsărească, limba ce-şi caută temeiuri în logica stringentă, în bunele-obiceiuri?

Martina

Vorbesc frumos atuncea când s-a-nţeles ce zic, şi cred căci vorbăria nu-i bună de nimic.

Filaminta

Ei, bine, iată-i stilul! Luaţi, vă rog, aminte: „Şi cred *căci* vorbăria…”

Beliza

Ce ţeastă fără minte! Cu toată insistenţa depusă-n mod direct, Noi n-am putut obţine să te exprimi corect. Cuvântul *căci* înseamnă *fiindcă*, înţelege! Cuvântul *că* se cere ca fraza să se lege.

Martina

Vorbirăm într-o doară, cum ne-a venit la gură. N-am fost să facem studii, şi nici la-nvăţătură.

Filaminta

Cum să rezişti? Se poate? *Beliza*

Ce pleonasm oribil!

Filaminta

E-n stare să sfâşie timpanul meu sensibil. *Beliza*

Ţi-e mintea grosolană de parcă-ar fi toval. Vorbeşti de tine însăţi. De ce treci la plural? Jigneşti mereu sintaxa, abunzi în solecisme.

Martina

Ba nu jignesc nici taxa, nici nu mă-afund în cizme.

Filaminta O, ceruri!

Beliza

Iei sintaxa în sens sucit, deşi

De unde e cuvântul ţi-am spus mereu. *Martina*

Mai ştii?

De prin Chaillot să fie, Pontoise, Auteuil – mi-e frică că tot n-o să-mi prea pese de dânsul.

Beliza

Ce mojică! Sintaxa ne învaţă: când de-un nominativ, De-un adjectiv, de verbe sau de vreun substantiv, E vorba…

Martina

Vai, cucoană, da jur că n-am ştiinţă să-i fi văzut pe ăştia.

Filaminta

Ce chin! Ce suferinţă!

Beliza

Sunt nume de cuvinte. Şi fraza când o-ncepi, Să ştii să-mpaci pe unul cu celălalt. Pricepi?

Martina

Ce-mi pasă de se-mpacă sau de se iau la ceartă?

Filaminta (*către Beliza*)

Of, Doamne, isprăveşte! Discuţia-i deşartă. (*Către Crizal*)

Nu vrei să-i spui să plece? Sau poate *eu* să plec?

Crizal (*aparte*)

Ei, fie! Asta-i toana, silit sunt să mă plec. (*Către Martina, blând*)

Hai, pleacă să n-o superi, Martino! Haide, pleacă. *Filaminta*

Ce? Nu cumva ţi-e teamă c-o ofensezi pe bleagă? Vorbeşti cu ea de parcă să-i faci plăcere-ai vrea.

Crizal (*tare*)

Eu? Nicidecum. Hai, pleacă! (*încet*)

Te du, copila mea.

Scena 7

Filaminta, Crizal, Beliza

Crizal

Eşti mulţumită? Iată-ai făcut-o de ocară… Nu-mi place-n felul ăsta să dau un om afară. E-o fată curăţică, munceşte… Ce să-i fac?

Şi-o izgoneşti deodată, aşa, pentru un fleac.

Filaminta

Ai vrea s-o ţin pe viaţă la mine în serviciu
Ca să-mi supună-urechea la un etern supliciu.
De logică şi-uzanţă să nu aibă habar.
Din vicii de vorbire să facă-un ghem barbar.
Din vorbe mutilate, legate-n intervale
Şi zicători târâte-n scursorile din hale?

Beliza

Când spune câte una, e drept, te trec sudori; Pe Vaugelas îl face bucăţi adeseori şi cea mai ne nsemnată greşeală a ei, se ştie, E ori un pleonasm, ori o cacofonie.

Crizal

Şi ce-i de calcă legea lui Vaugelas vreodat, Când în bucătărie în strâchini n-a călcat? Îmi pasă când, la masă, gustos e zarzavatul, şi nu că subiectul stă rău cu predicatul. Chiar de repetă o vorbă pocită, o înghit, Dar nu-nghit carne arsă, curechi nepritocit. Trăiesc din supă bună, nu din cutare vorbă. Şi Vaugelas nu-nvaţă cum se găteşte-o ciorbă; Scriau Balzac1, Malherbe2,

desigur, excelent. Dar la bucătărie nu cred c-aveau talent.

Filamінta

Mă-omoară-aceste gânduri şi vorbe grosolane!

Şi câtă înjosire a speciei umane

Să te cobori, de jugul materiei supus.

În loc pe-aripi de spirit să zbori mereu mai sus!…

Ce preţuieşte trupul, această biată zdreanţă.

Ca să-i acorzi cu gândul măcar vreo importanţă?

Să ne domine trupul ar fi chiar prea de tot!

Crizal

Ba, trupul sunt eu însumi, şi-l îngrijesc cum pot. Din parte-mi fie-o zdreanţă, dar are-ntâietate.

Beliza

Dar spiritul şi trupul sunt una, dragă frate; Savanta lume, însă, cuvântul şi i-a spus: E spiritul, nu trupul, în viaţă mai presus şi prima noastră grijă, suprema năzuinţă E să-l nutrim cu sucul ce-l stoarcem din ştiinţă.

Crizal

Zău, spiritul de-i vorba ca să-l nutreşti, i-ai da în loc de-o fleică bună, un fleac de trufanda; Voi n-aveţi nicio grijă şi nicio prevenire…

Filamінta

1 Jean-Louis Guez de Balzac (1597 – 1654), prozator care a contribuit într-o largă măsură la închegarea stilului clasic.

2 François de Malherbe (1555 – 1628), poet

liric de un academism excesiv.

Ah, vorba *prevenire* mă scoate, zău, din fire; Duhneşte-a vechitură de-ndată ce-o ascult.

Beliza

E drept că aminteşte o modă de demult. *Criza*l

Vreţi să v-o spun în faţă? Am să-mi descarc năduful! Ci, izbucnesc şi masca o smulg: vă merge buhul Că-aţi fi într-o ureche. Mi-e inima cam grea…

Filaminta Ce tot îndrugi?

*Criza*l

(*către Beliza*)

Cu tine vorbesc, cu sora mea! Greşeala în vorbire te scurmă, te irită, Dar de erori în viaţă nici tu nu eşti scutită. Aceste tomuri groase nu-mi par un lucru bun, şi-afară de masivul Plutarh1 în care-mi pun Manşetele să nu steie călcate, eu le-aş arde, Lăsând pe învăţaţii din târg să ştie carte; Aţi face foarte bine de-aţi arunca din pod Sperietoarea-aceea, luneta de un cot şi-o mie de nimicuri cu dânsa împreună; Să nu vă preocupe ce se petrece-n lună şi să priviţi, mai bine, la ce-i aicea, jos, La noi, în casă, unde mai toate merg pe dos. Nu-i bine-ntotdeauna – şi din motive multe – Femeile să-nveţe, să fie-atât de culte. Să fie mame bune, să-şi vadă de copii, Să aibă ochii-n patru, să facă-economii, Să n-aibă altă grijă decât gospodăria: Aceasta-i fie cartea şi chiar filosofia! Părinţii noştri rostul femeii l-au pătruns Zicând că o femeie-i deşteaptă îndeajuns şi că îi este mintea

destul de înălţată Dacă deosebeşte cămaşa de o gheată. Nu prea citeau, dar traiul şi-l petreceau senin. Gospodărind, ştiinţa şi-o dovedeau din plin. Aveau drept cărţi o aţă, un degetar şi ace cu care zestrea fetei o pregăteau, dibace. Femeia-aceste datini, azi, le-a uitat uşor: Îi place să creeze, să fie scriitor, Nu-i pare prea profundă nicio ştiinţă-n lume; Şi asta se întâmplă şi-aici, în casă, anume. Înalte taine sacre se află, zi cu zi. Aici se ştie totul, dar nu ce-ar trebui. Se ştie ce-i în lună, în stele şi în soare; Ce face Marte, Venus – de care-n cot mă doare; Şi-n goana asta vană, prin sferele de sus, Nici dracu’ nu mai ştie în oală ce s-a pus. Şi slujitorii-nvaţă, ca vouă să vă placă.

1 Aluzie la volumele foarte groase ale *Viciilor paralele* de Plutarh. Opera istoricului grec fusese tradusă admirabil de Amyot în secolul al XVI-lea şi era una din lecturile favorite ale burgheziei franceze.

Şi fac orice, nu însă ce-ar trebui să facă; Cu toţii-n casa asta din logică trăiesc, şi logica omoară ce-i logic şi firesc. Friptura-i scrum, căci unul citeşte pe-ndelete, Un altul face versuri şi uită că mi-e sete; În fine, pilda voastră pe ei i-a molipsit: Am slujitori o droaie, dar nu mă simt servit. Îmi rămăsese-o fată, o servitoare, biata, Pe care şcoala voastră nu o dăduse gata şi iat-o alungată cu mare tărăboi Fiindcă-i declarase lui Vaugelas război. Deci, soro dragă, toată povestea mă jigneşte, şi mă destăinui ţie, cum am mai spus, frăţeşte. Nu-mi plac palavragiii ce-aici în casă-mi

vin şi mai cu seamă domnul ce-şi zice Trisotin. Vă face capul tobă cu versurile-i terne şi orişice rosteşte sunt numai baliverne. Te-ntrebi ce-a vrut să zică, atunci când a sfârşit. E, după a mea părere, un clopot cam dogit.

Filamintа

Ce josnicie, Doamne! Ce suflet! Ce formule!

Belizа

Asemenea strânsură de corpuri minuscule,
De-atomi meschini şi sarbezi, ai mai văzut cândva?
Avem aceeaşi mamă, dar totul ne desparte. Mă duc. Întreaga scenă m-a-ndurerat de moarte.

Scena 8 Filaminta, Crizal

Filamintа

Mai pui ceva la cale? Mai ai ceva de spus?

Crizаl

Eu? Nu. Şi nu vreau sfadă. Iar tot ce-am spus, s-a dus.

De altceva e vorba. Ştii, fata ta cea mare
Urăşte măritişul; cătuşă grea îi pare.
E-o filosoafă, n fine. De, ce să-i zici? Să taci!
O ţii în frâu cu grijă – şi foarte bine faci.
Dar stăm cu totul altfel cu sora ei cea mică
Şi cred că Henrietei acum de loc nu-i strică
Să-şi cate-un soţ…

Filamintа

La asta adesea mă gândeam
Şi am să-ţi spun şi ţie cam ce intenţii am.
Vezi, Trisotin, de care ne certi ca pentru o crimă
Şi care n-are parte de-nalta voastră stimă.

Da, dânsul mi se pare că-i soţul potrivit.
Tu nu-i cunoşti valoarea, dar eu l-am preţuit.
Şi orice-mpotrivire e-aici cu neputinţă:
E-o treabă hotărâtă, nu-i numai o dorinţă.
O vorbă să nu sufli. Socot c-ai înţeles.
Vreau să-i vorbesc şi fetei de soţul ce-am ales. Să fac aşa, motive am multe. Şi ia seamă: De-i spui cumva o vorbă, te aflu eu, n-ai teamă!

Scena 9 Ariste, Crizal

Ariste

Ei, bine, dragă frate, nevastă-ta ieşi. Cum văd aţi stat de vorbă. Ce-aţi hotărât? Ia zi!

Crizal Am stat…

Arieste

Şi rezultatul? Jucăm la nuntă-n fine? A consimţit nevasta? Alesul îi convine?

Crizal

Nu chiar de tot. *Ariste*

Refuză? Sau stă pe gânduri?

Crizal

Nu.

Ariste

Sau nu vrea s-o mărite? *Crizal*

Ba vrea, cum ştii şi tu.

Ariste Atunci?

Crizal

Vezi că doreşte alt ginere, se pare.

Ariste

Un altul?

Crizal

Da, un altul.

Ariste

Şi cum îi zice oare?

Crizal

Păi, Trisotin. *Ariste*

Cum? Domnul acela, Trisotin?

Crizal

Da, cel ce-i dă cu versul şi spiritul latin.

Ariste

Şi ai primit?

Crizal

De unde? Să mă păzească sfântul!

Ariste

Şi ce-ai răspuns? *Crizal*

Nimica. Nici nu mi-am spus cuvântul. Şi-mi pare foarte bine că nu m-am dat legat.

Ariste

Frumoase explicaţii! Eşti foarte câştigat! Dar barem de Clitandru ai spus o vorbă bună?

Crizal

O, nu, căci cum pornise de-alt ginere să spună, Găsii că e cu cale să nu răspund nimic.

Ariste

Atâta prevedere e rară, ce să zic! De-atâta moliciune, nu ţi-e ruşine, spune? Se poate ca bărbatul să arate slăbiciune Lăsându-se de voia nevesti-sii târât, Neîndrăznind să schimbe ce dânsa-a hotărât?

Crizal

Uşor îţi vine ţie să-mi spui acestea toate.

Dar ştii ce silă-mi este de sfadă, dragă frate.

Mi-e dragă pacea-n casă, un trai tihnit mi-e

drag;
Nevastă-mea-i cumplită şi plină de arţag;
Făcând pe filosoafa, vorbind de-nţelepciune.
E totdeauna gata să fulgere, să tune.
Şi zice că nu-i pasă de ce-i „material”.
Dar totu-i face fiere şi-i gata de scandal.
Un fleac de-i stă în cale la tot ce-n cap îşi bagă.
Dezlănţuie furtună pe-o săptămână-ntreagă.
Mă-apucă tremuriciul când zbiară-n capul meu
Şi m-aş vârî oriunde, că-i cruntă ca un zmeu.
Şi totuşi, apucată cum e, şi acră-amară.
Silit sunt să-i spun „scumpo” şi „dulce inimioară”.
Ariste
Hai, las-o încurcată! Am să ţi-o spun ritos: Nevasta-ţi porunceşte, pentru că eşti fricos. Din însăşi slaba-ţi fire puterea şi-a luat-o; La rangul de stăpână chiar tu ai ridicat-o; Te ţine-n frâu trufaşa şi-n urmă ai rămas şi-acum te laşi prosteşte să fii purtat de nas. Cum? Nu eşti tu în stare, văzându-ţi înrobirea, Să vrei să fii, în fine, bărbat în toată firea? S-o faci să se supună şi să vorbeşti cu ea
Având curaj de-ai spune: ei, iaca, vreau aşa! Scrântelilor nevestei jertfeşti tu fără milă şi propria-ţi voinţă şi biata ta copilă? Să-ţi laşi averea unui netot pentru că, cert, îndrugă latineşte cinci vorbe şi un sfert? Un papagal pe care nevastă-ta-l numeşte „Un filosof” ce joacă ştiinţele pe deşte, Ce-n rimele-i galante nu poate-

avea egal, Dar care nu-i, cum zis-am, decât un papagal? Hai, las-o încurcată! De râs e, de ruşine: Şi, laş cum eşti, nu meriţi decât să râd de tine.

Crizal

Da, ai dreptate, frate. Aşa-i, sunt vinovat, şi iau deci hotărârea să fiu, n sfârşit, bărbat.

Ariste

Ai zis-o bine, frate! *Crizal*

Cu neputinţă este să fii fără-ncetare robit unei neveste.

Ariste Aşa e!

Crizal

De blândeţea-mi prea mult s-a folosit.

Ariste E drept!

Crizal

Pe uşurinţa-mi, prea mult s-a bizuit.

Ariste

Da, fără îndoială! *Crizal*

Şi o să afle-ndată Că-n casă-s eu stăpânul, că fetii eu i-a tată şi c-o să se mărite cu cel ce l-am ales.

Ariste

Aşa te vreau, mâi frate! Fii om de înţeles!

Crizal

Tu ţii doar la Clitandru; la el acasă du-te şi spune-i, dragă frate, să vie-ncoace iute.

Ariste Alerg!

Crizal

Răbdat-am multe. Şi-acum mă reculeg.

Şi vreau de-aci încolo să fiu bărbat întreg.

ACTUL III *Scena 1*

Filaminta, Armanda, Beliza, Trisotin, Lepin Filaminta

Să ascultăm poemul în voie, fără grabă, Să-l cântărim atente, silabă cu silabă.

Armanda

Ah, ard de nerăbdare! *Beliza*

Nu pot să aştept mai mult!

Filaminta (*către Trisotin*)

O vrajă mă cuprinde când stau şi vă ascult. *Armanda*

O simt ca pe-o dulceaţă şi nu-i cunosc perechea. *Beliza*

Sunt sunete de harfă care-mi alintă-urechea. *Filaminta*

Tânjim de aşteptare, ne stingem de nesaţ.

Armanda Grăbiţi-vă!

Beliza

Mai iute-neântarea să ne-o daţi. *Filaminta*

Daţi nerăbdării noastre faimoasa epigramă. *Trisotin*

(*către Filaminta*)

E nou-născut copilul, vă rog să ţineţi seamă. Pun soarta lui plăpândă sub blândul vostru scut, Căci doar în casa voastră, ştiţi bine, l-am născut.

Filaminta

Să-mi fie scump ajunge când ştiu că-i sunteţi tată. *Trisotin*

Să-i ţie loc de mamă a voastră judecată.

Beliza Cât spirit!

Scena 2

Henrieta, Filaminta, Armanda, Beliza,

Trisotin, Lepin

Filamînta

(*către Henrieta care vrea să se retragă*) Ia ascultă, ce te grăbeşti aşa?

Henrieta

Plăcutul cerc mi-e teamă că l-aş cam tulbura.

Filamînta

Mai bine vino-ncoace, urechea ţi-o ascute, Să te desfeţi cu versuri şi rime ne-ntrecute.

Henrieta

Nu mă pricep la versuri şi-asemeni frumuseţi. Pe vorbele de spirit eu nu pun mare preţ.

Filamînta

Ei şi? Rămâi! De altfel vreau să-ţi comunic, după, Ceva ce te priveşte şi ce mă preocupă.

Trisotin

(*către Henrieta*)

Cu-naltele ştiinţe nu prea vă împăcaţi. Dar ştiţi cu prisosinţă cum să ne fermecaţi.

Henrieta

Niciuna şi nici alta; şi nu mă port cu gândul…

Beliza

Ah, nu uitaţi copilul care-şi aşteaptă rândul.

Filamînta (*către Lepin*)

Hai, repede, băiete! Adă fotolii-aici. (*Valetul cade cu scaun cu tot*) Ia uită-te, deşteptul! Cum de-ai putut să pici? Nu ştii că echilibrul e cel care ne ţine?

Beliza

Incultule, căderii nu-i vezi pricina-n fine? Că dacă pleci din punctul de sprijin, aşa-zis, Al

gravităţii centru-i cu totul compromis?

Lepin

Ba da, dar echilibru-mi fugi de sub picioare. *Filaminta*

(*către Lepin care e gata să plece*)

Ce bleg!

Trisotin

Că nu-i de sticlă-i norocul lui cel mare. *Armanda*

Ce-aţi spus – e plin de spirit!

Beliza

Izvoru-i nesecat.

(*Se aşază cu toţii*) *Filaminta*

Festinul vostru darnic de toţi e aşteptat. *Trisotin*

Cum aş putea să satur o foame-atât de mare când numai două strofe sunt felul de mâncare? Dar cred că-ar fi cu cale să dau eventual Acestei epigrame – sau ăstui madrigal – Ca sos picant, un proaspăt sonet; chiar o prinţesă Mi-a spus ce gingăşie emană-această piesă. I-am pus piper şi sare, fireşte, cât e just şi-l veţi găsi, sunt sigur, ales şi plin de gust.

Armanda Nu-ncape îndoială.

Filaminta

Să-i dăm deci ascultare. *Beliza*

(*de câte ori Trisotin prea să citească, îl întrerupe*) Da, simt cum, de plăcere, tot sufletu-mi tresare. Frumoasă-i poezia şi mor de dragul ei, Când spre amor poetul o-ntoarce din condei.

Filaminta

Dacă vorbim într-una îl facem să ezite.

Trisotin Se...

Beliza

(*către Henrieta*)

Să păstrăm tăcere.

Armanda

Lăsaţi-l să recite.

Trisotin

Sonet către prinţesa Urania cu privire la febra de care suferă1 E-o imprudenţă ce mă-neiudă când văd că daţi – mărinimos – Un adăpost aşa frumos Duşmanei voastre, cea mai crudă.

Beliza

Frumos e începutul! *Armanda*

1 Sonetul, în forma în care-l citeşte Trisotin, aparţine abatelui Charles Cotin, poet mediocru, satirizat adesea şi de Boileau şi model al personajului molièresc. Sonetul lui Cotin, adresat domnişoarei de Longueville, devenită prinţesă de Nemours, se află în *Operele galante în proză şi în versuri ale domnului Cotin*, Paris, 1663.

Şi versul e abil.

Filaminta

El singur are darul de a rima subtil. *Armanda*

În faţa lui *mă-neiudă* eu mă predau şi pace! *Beliza*

Duşmanei voastre... – versul e-atâta de dibace! *Filaminta*

Îmi place cum rimează *mărinimos*, *frumos*... Aceste două vorbe se-mbină-armonios.

Beliza

Să auzim şi restul.

Trisotin

E-o imprudenţă ce mă-neiudă, Când văd că daţi – mărinimos – Un adăpost aşa frumos Duşmanei voastre, cea mai crudă.

Armanda Mă-neiudă…!

Beliza

Duşmanei voastre…! *Filaminta*

Mărinimos şi *frumos*!

Trisotin

De ea, auzi? Să nu se-audă! S-o daţi din forul vostru jos, Unde ingrata, n chip fălos, Viaţa v-o preface-n trudă.

Beliza

Ah, mai încet, şi daţi-mi răgazul să respir. *Armanda*

Să-mi daţi un timp, ca versul în voie să-l admir. *Filaminta*

Simţi în aceste versuri ce-n suflet îţi coboară, Un nu-ştiu-cum ce face tot cumpătul să-ţi piară.

Armanda

De ea, auzi? Să nu se-audă! S-o daţi din forul vostru jos, *S-o daţi din forul vostru…* Ah, ce frumos e zis! Metafora aceasta e pusă cu dichis.

Filaminta

„De ea, auzi? Să nu se-audă!” *Auzi*? *Să nu se-audă…* îmi sună la ureche la o înşiruire de-un gust fără pereche.

Armanda

Auzi? *Să nu se-audă…* Eu m-am îndrăgostit. *Beliza*

Auzi? *Să nu se-audă*!... Ce bine e găsit!
Armanda
Păcat că nu-i de mine.
Beliza
E o poemă-n sine.
Filaminta
Oare – o gustaţi cu toţii atât de mult ca mine?
Armanda şi Beliza
O! O!
Filaminta
Auzi? *De ea să nu se-audă*!
În apărarea febrei s-ar mai putea sări?
De vorbe nu vă pese şi nici de calomnii...
Auzi? *De ea să nu se-audă*!
Auzi, *audă*, *auzi*, *audă*! Acest *auzi*, *audă* ascunde multe-mi pare şi nu ştiu de-o pricepe, ca mine, fiecare, Dar mii şi mii de tâlcuri aicea desluşesc.
Beliza
E drept că spune multe, păstrând un ton firesc.
Filaminta (*către Trisotin*)
Când scris-aţi minunatul „*Auzi*? *Să nu se-audă*", Aţi înţeles ce farmec e-n stare să includă? Aţi pus voit într-însul atâtea sensuri mari? Voi înşivă ştiut-aţi că are-atâta har?
Trisotin
E-hei!
Armanda
Şi-acea *ingrată* din minte nu-mi mai iese, Acea *ingrată* febră în foru-unei prinţese, Care-şi tratează gazda în mod nedrept, perfid.

Filaminta

Catrenele-amândouă o lume îţi deschid. Să trecem la terţine. Le-aştept înfrigurată.

Armanda

Auzi? *Să nu se-audă*...! Vă rog eu, încă-o dată!

Trisotin

Auzi? *De ea, să nu se-audă*...

Filaminta, Armanda şi Beliza Auzi? *Să nu se-audă*!

Trisotin

S-o daţi din forul vostru jos...

Filaminta, Armanda şi Beliza Din forul vostru jos!

Trisotin

Unde ingrata-n chip fălos...

Filaminta, Armanda şi Beliza Această *ingrată* febră!

Trisotin

Viaţa v-o preface-n trudă.

Filaminta

Viaţa v-o preface...!

Armanda şi Beliza

Ah! Ah!

Trisotin

Cum? Rangul dânsa vi-l înfrânge şi atacând un nobil sânge...

Filaminta, Armanda şi Beliza

Ah!

Trisotin

Vă chinuie şi zi şi noapte! Dar de-o luaţi la băi cu voi, Nu pregetaţi! Porniţi la fapte şi singură – o-

necaţi apoi.

Filaminta Eu nu mai pot!

Beliza

Mă-mbată!

Armanda

Eu de plăcere mor!

Filaminta

De dulci fiori cuprinsă, mă simt de parcă zbori *Armanda*

Dar de-o luaţi la băi cu voi…

Beliza

Nu pregetaţi! *Porniţi la fapte… Filaminta*

Şi singură – o-necaţi apoi.

Şi singură-necaţi-o, acolo, chiar la băi.

Armanda

În versul dumneavoastră e-un farmec, pas cu pas. *Beliza*

Te plimbi prin ei şi parcă auzi al vrăjii glas. *Filaminta*

Păşeşti pe o alee cu zeci de-apoteoze. *Armanda*

Sunt drumuri mici pe care sunt presărate roze. *Trisotin*

Sonetul deci vă pare…

Filaminta

Sublim, de nedescris, şi nimeni, niciodată, aşa ceva n-a scris.

Beliza

(*către Henrieta*)

Cum? Nu te mişcă oare o astfel de lectură? De ce faci, scumpă fată, o astfel de figură?

Henrieta

Figura, fiecare o facem cum putem.

Nu are-oricine spirit, iar eu degeaba-l chem.

Trisotin

Sau versurile mele vă cam displac, mi-e teamă.

Henrieta

Nici nu le-ascult.

Filaminta

Acuma urmează-o epigramă.

Trisotin

Despre un echipaj de culoarea muşcatei, dăruit de cineva unei doamne dintre amicele sale[1]

Filaminta

Sunt toate-aceste titluri de-o noutate rară.

Armanda

Ce trăsături de spirit din ele-o să răsară!

Trisotin

M-a-nlănţuit amorul, dar la un preţ urcat…

1 Ca şi sonetul de mai sus, epigrama e luată din volumul lui Colin.

Filaminta, *Armanda şi Beliza* Ah!

Trisotin

Încât, pe jumătate, averea m-a costat;

Şi când priveşti acea trăsură

Cu aur mult, peste măsură.

De care-o ţară s-ar mira, Ce face să triumfe deplin Lais a[3] mea…

Filaminta

---

3 Lais a fost o celebră, curtezană, din Corint (secolul al V-lea î.e.n); de aici aluzia.

Laisa! Ce înseamnă când cineva e cult! Aluzia-i subtilă şi valorează mult.

Trisotin

Şi când priveşti acea trăsură
Cu aur mult, peste măsură.
De care-o ţară s-ar mira.
Ce face să triumfe deplin Laisa mea.
O fi culoarea-i de muşcată.
Dar e din renta mea muşcată.

Armanda

Oh, oh, neprevăzutul! Nu m-aşteptam de fel.

Filaminta

Asemeni culmi le poate atinge numai el.

Beliza

O fi culoarea-i de muşcată. *Dar e din renta mea muşcată*. Pe cât de fină rima, pe-atâta-i de bogată.

Filaminta (*către Trisotin*)

Când am avut plăcerea să vă cunosc, nu ştiu
De-am înţeles pe dată al vostru spirit viu,
Dar versul, proza voastră, mă-nalţă peste fire.

Trisotin

(*către Filaminta*)

Şi operele voastre, dacă le-aţi da citire.
Am şti la rândul nostru să le-admirăm pe rând.

Filaminta

De mult n-am scris poeme, dar sper să pot curând
Un plan în opt etape să vi-l arăt şi vouă.
Îl dau Academiei într-o formulă nouă.

A încercat şi Platon, dar lucru-i imperfect.
Când a compus tratatul Republicii-n proiect.
Dar eu până la capăt am dus-o de aceea.
Şi, pe hârtie, n proză, am aşternut ideea;
Căci mă cuprinde ciuda, când văd – e un scandal!
— Ce prost suntem tratate pe plan spiritual;
Să răzbunăm o dată, cu toate le-mpreună, Un jug ce toţi bărbaţii doresc să ni-l impună, Vrând să ne micşoreze, reduse-n veci să fim, Să ne închidă poarta spre tot ce e sublim.

Armanda

Dispreţul şi-l arată deschis sau prin cuvinte, Neacordând femeii decât atâta minte Cât să admire-o fustă, un şal sau un mantou, Dantela sau brocartul, modelul cel mai nou.

Beliza

Ruşinea sorţii sale femeia să şi-o spele şi spiritul să-şi smulgă din vechile tutele.

Trisotin

O, eu respect femeia, se ştie-n orice loc... Şi dacă laud ochii ei dulci şi plini de foc, A spiritului rază i-o laud totodată.

Filaminta

O ştim şi noi. De-aceea vă sunt îndatorată;
Dar vrem să ţină seama şi unii mai semeţi
Care, de sus, tratează femeia cu dispreţ.
Că ştim şi noi să creştem ale ştiinţei plante
Şi că şi noi ne strângem în adunări savante.
Dând curs în felu-acesta unui înalt îndemn: Să împăcăm rivalii sub al ştiinţei semn, Cu o

vorbire-aleasă şi cu înalte studii să desluşim
natura prin sfântul har al trudii, şi-n fiece
problemă ce-ai vrea s-o iei în piept, Să asculţi de
orice şcoală, fără să-i fii adept.

Trisotin

Vreau ordine-n deducţii, deci peripatetismu![4].

Filaminta

Iar mie, pentru abstracţii, îmi place platonismul[5]. *Armanda*

Epicuriană dogmă[6] îmi este mai pe plac.

Beliza

Eu, personal, cu-atomii prea bine mă împac,
Dar vidul mi se pare că nu e pentru mine; Materia
subtilă o gust cu mult mai bine.

Trisotin

Descartes, cu magnetu-i, cu mine-i gând la gând. *Armanda*

Eu îi susţin vârtejul…

Filaminta

Eu, lumile căzând[7].

Armanda

Ah, adunarea noastră s-o văd deschisă o dată,
Prin vreo descoperire să mire lumea toată!

Trisotin

Din parte-vă se-aşteaptă lumini şi fapte noi;
Natura n-are multe secrete pentru voi.

---

4 Filozofia lui Aristotel.

5 Doctrina lui Platon.

6 Învăţătura lui Epicur.

7 Aluzii la cosmogonia lui Descartes, care respingea noţiunea de vid şi proclama existenţa eterului ("materia subtilă") şi a mişcării particulelor materiale sub forma unor vârtejuri.

Filamînta

Eu, fără să mă laud prea mult, făcut-am una şi pot să jur: de oameni e locuită luna.

Beliza

Eu n-am văzut chiar oameni în lună. Ca prin ceţi Clopotniţe eu, totuşi, văzui cum mă vedeţi.

Armanda

Vom adânci, pe lângă ştiinţa naturală, Gramatică şi versuri, politică, morală…

Filamînta

Moralei eu sunt gata tot sufletul să-mi dau; Şi spiritele-alese pe vremuri o iubeau; Dar stoicismul are la mine-ntâietate: Nimic nu-i poate-ntrece superba-i cumpătate.

Armanda

În limbă, noi principii – se va vedea curând – Vor răsturna pe cele-nvechite, rând pe rând. Printr-o antipatie, de explicat, fireşte, Am căpătat o ură de moarte-n ce priveşte o seamă de cuvinte, verb, numeral, mă rog, Pe care în vorbire nu le rostim de loc. Ci împotriva-acestor vom da curând sentinţe, Fără apel, în cicluri de docte conferinţe, la prin puterea noastră şi prin acest demers, Să curăţim de ele şi proză, dar şi vers.

Filamînta

Dar planul cel mai mare, mai plin de măreţie, E-o nobilă idee care de mult mă-mbie, Un scop înalt pe care îl vor slăvi în cor Toţi oamenii de spirit, acum şi-n viitor: E scoaterea din limbă a silabelor murdare Ce o vorbire-aleasă să strice sunt în stare, Ce-s caii de bătaie ai multor

nătăfleţi, Eterne platitudini a unor proşti glumeţi, Acele ecluvocuri infame, de duzină, Ce pururea insultă pudoarea feminină.

Trisotin

Proiectu-i admirabil, v-o spun pe cinstea mea!

Beliza

Vă arătăm statutul când îl vom termina.

Trisotin

Va fi frumos, sunt sigur, pe cât va fi de tare.

Armanda

Prin forţa legii noastre, noi, orişice lucrare în proză sau în versuri, o judecăm aici. Doar *noi* o să decidem, şi scumpii noştri-amici. Din exprimări străine vom face un masacru şi numai stilul nostru va fi perfect şi sacru.

Scena 3

Filaminta, Beliza, Armanda, Henrieta, Trisotin, Lepin

Lepin

(*către Trisotin*)

Un domn vrea să vă vadă; e-aici-aşa în prag, E îmbrăcat în negru şi are – un glas dulceag. (*Se scoală cu toţii*)

Trisotin

E-acel savant prieten ce v-a rugat prin mine să-i acordaţi onoarea de-a vă cunoaşte-n fine.

Filaminta

Puteţi să-l introduceţi. Vă dau acord deplin. (*Trisotin merge în întâmpinarea lui Vadius*)

Scena 4

Filaminta, Beliza, Armanda, Henrieta

Filaminta

(*către Armanda şi Beliza*) Să fim la înălţime, cu duhul cel puţin. (*Către Henrieta care dă să plece*) Doar îţi împărtăşisem o limpede dorinţă De-a sta puţin de vorbă.

Henrieta

Mă rog, în ce privinţă?

Filaminta

Rămâi, te rog, aicea. Doar nu ai niciun zor.

Scena 5

Trisotin, Vadius, Filaminta, Beliza, Armanda, Henrieta

Trisotin

(*prezentându-l pe Vadius*) Acesta este domnul. Şi e nerăbdător

Să vă cunoască. Nu cred să am motiv de teamă, Căci ştiu cu prisosinţă că e un om de seamă. El printre cei de spirit oricând îşi face loc.

Filaminta

O, mâna ce-l prezintă ne-ajunge ca zălog.

Trisotin

Din autorii clasici îşi trage el substanţa. Cunoaşte şi elina. E cineva în Franţa.

Filaminta (*către Beliza*)

Elina! Vai! Elina! E fără de egal!

Beliza

(*către Armanda*) Elina! O, nepoată!

Armanda

Elina! Ce regal!

Filaminta

Cum, domnule? Elina? Asemeni lucruri rare, Vă rog să ne permiteţi, reclamă-o sărutare.

(*Vadius le îmbrăţişează şi pe Beliza şi Armanda*)

Henrieta

(*către Vadius care vrea s-o îmbrăţişeze şi pe ea*) Cer, domnule, iertare! Eu greaca nu-nţeleg. (*Se aşază cu toţii*)

Filaminta

Stimez cultura greacă, admir cuvântul grec.

Vadius

Mă tem să nu vă supăr cu graba ce mă-ndeamnă De-a vă aduce-omagii, de-a vă cunoaşte, doamnă, şi-această atmosferă savantă să n-o stric.

Filaminta

O, domnule, cu greaca nu poţi strica nimic.

Trisotin

De altfel, ca şi-n proză, în vers e foarte tare şi poate să ne-arate şi nouă vreo lucrare.

Vadius

La autori defectu-i că totdeauna vor
Să ne tiranizeze cu operele lor;
La librării, pe stradă, în orice ambianţe.
Neobosiţi recită obositoare stanţe
Şi n-ai să vezi spectacol mai josnic nicăieri
Decât când autorul cerşeşte tămâieri.
Când întâlnind pe-oricine, îi cântă la ureche.
Martirizându-l astfel cu noaptea lui de veghe.

Cu-asemenea zănateci eu nu vreau să mă-ntrec şi sunt chiar de părerea acelui clasic grec Ce pe-nţelepţi opreşte printr-o sentinţă-anume, Să-şi înjosească munca, citind prea mult în lume. Aduc cu mine versuri. Mici. Pentru îndrăgostiţi. Aş vrea părerea voastră să mi-o împărtăşiţi.

Trisotin

O, versurile voastre sunt cele mai măiestre.

Vadius

E Venus însoţită de Graţii-n ale voastre.

Trisotin

Vă este ritmul sprinten, cuvintele-s de soi.

Vadius

E *ithos*[8] şi e *pathos*[9] în tot ce scrieţi voi.

Trisotin

Aţi depăşit cu stilul acelor pastorale Pe Teocrit[10], pe însuşi Virgil cu-ale sale.

Vadius

Iar ale voastre ode, de câte ori le-ascult, Îl lasă pe Horaţiu în urmă foarte mult.

Trisotin

Cât sunt de-ncântătoare a voastre şansonete!

Vadius

Cine, ca voi, pe lume, a scris aşa sonete?

Trisotin

Rondele c-ale voastre s-au mai compus cândva?

Vadius

Pe-a voastre madrigale le-ntrece cineva?

Trisotin

Dar mai ales balade compuneţi admirabil.

Vadius

În vers pe rimă dată sunteţi incomparabil.

Trisotin

---

8 Termen din vechea retorică pentru a desemna partea care se ocupă de moravuri.

9 Tot în retorică, partea care tratează despre pasiuni.

10 Poet grec din secolul al III-lea î.e.n., creator al genului bucolic.

De ar cunoaşte Franţa cât bine-aţi meritat...
Vadius
O, de v-ar recunoaşte al nostru veac ingrat...
Trisotin
În triumfale care ea v-ar purta-n paradă.
Vadius
V-ar ridica statuie la orice colţ de stradă. (*Către Trisotin*)
Hm! E doar o baladă. Şi-aş vrea în chip concret să-mi spuneţi...
Trisotin (*către Vadius*)
Auzit-aţi cumva de vreun sonet Ce febrei principesei e închinat, se pare?
Vadius
Ieri a citit-o-n public un june oarecare.
Trisotin
Ştiţi cine-i autorul? *Vadius*
Nu încă. Dar vă spun Deschis, că-ntreg sonetul nu-i de nimica bun.
Trisotin
Şi totuşi multă lume-l găseşte admirabil.
Vadius
Aceasta nu-l opreşte să fie mizerabil;
De-l veţi vedea, sunt sigur că veţi ghidi la fel.
Trisotin
Ba ştiu că de această părere nu-s de fel. Să scrie-aşa sonete puţini mai sunt în stare.
Vadius
Să mă ferească cerul să scriu aşa oroare!
Trisotin
Susţin că-asemeni versuri să scrii e foarte

greu. Dovada cea mai bună-i că autoru-s eu!

Vadius

Cum, dumneavoastră? *Trisotin*

Eu sunt!

Vadius

Hm, nu ştiu cum se face…

Trisotin

Se face că sonetul păcat că nu vă place.

Vadius

Sau, poate, ascultându-l, să fi fost eu distrat, Sau, poate, cititorul, citindu-l, l-a stricat. Dar, să citim balada. Ce rost mai are sfada?

Trisotin

Un gen dulceag şi sarbăd consider că-i balada. Nici nu mai e la modă. Miroase-a mucegai.

Vadius

Balada place, totuşi, prin avântatu-i grai. *Trisotin*

Aceasta n-o opreşte ca să-mi displacă mie.

Vadius

Şi totuşi nu-i mai proastă ca altă poezie. *Trisotin*

Atrage doar pedanţii ce-n urmă au rămas. *Vadius*

E de mirare-atuncea că nu aţi fost atras. *Trisotin*

Daţi altora pe seamă a voastre vechi păcate. (*Se scoală cu toţii*)

Vadius

Obraznic, pe-ale voastre mi le-aruncaţi în spate. *Trisotin*

Mâzgălitor de versuri, învăţăcel mizer!
Vadius
Ruşine-a breslei noastre, flecar şi pompier!
Trisotin
Plagiator pe faţă! Cârpaci fără pudoare!
Vadius
Pedant jegos… *Filaminta*
Vai, domnii-s porniţi pe ceartă oare?
Trisotin (*către Vadius*)
Te du şi-napoiază ce, fără de ruşini.
Ai şterpelit din clasici, din greci şi din latini.
Vadius
Te du să ceri iertare Parnasului[11], că-n spaţiu şi-n timp, făcuşi de-ocară cuvântul lui Horaţiu.
Trisotin
Dar cartea ta de care o vorbă nu s-a spus?
Vadius
Librarul tău la sapă de lemn ţi l-ai adus.
Trisotin
Mi-e gloria făcută, în van încerci s-o sfaremi.
Vadius
Da, da, dar de *Satire*[12] tu aminteşte-ţi baremi.
Trisotin
Şi tu ţi le-aminteşte.
Vadius
Păi da, dar vezi că eu Am fost tratat mai bine ca tine, scumpul meu. Mă-nţeapă autorul în

---

11 Munte din Elada antică, lăcaş al lui Apollo şi al muzelor.

12 E vorba de Satirele lui Boileau, în care Trisotin şi Vadius – pe numele lor adevărate Cotin şi Ménage – sunt adeseori ridiculizaţi.

treacăt şi pe mine, Pe lângă alte nume ce nu îmi fac ruşine. Dar, fără să te-nţepe, nicio satiră nu-i; Pe tine nu te uită, eşti pururi ţinta lui.

Trisotin

De-aceea-mi este rangul cu mult mai demn de stimă, Nu ca al tău, în gloata aproape anonimă; El ştie că, în cazu-ţi, ajunge-un bobârnac: Te aminteşte-o dată – şi ţi-a venit de hac; Un adversar mai nobil sunt eu, când mă atacă; Combate, căci o ştie: cu mine nu se joacă! De-aceea mă loveşte de repetate ori, Căci nu se simte încă deplin învingător.

Vadius

Te-nvăţ cu pana minte, şi-ai să-ţi cunoşti vrăjmaşul. *Trisotin*

A mea o să-ţi arate că, totuşi, *eu* ţi-s naşul. *Vadius*

În greacă şi latină cu versul te desfid. *Trisotin*

Pe la Barbin[13] îndată am să te pun la zid.

Scena 6

Trisotin, Filaminta, Armanda, Beliza, Henrieta

Trisotin

Să nu-mi găsiţi mânia nepotrivită, doamnă. Părerea să v-o apăr tot sufletul mă-ndeamnă, Căci criticând sonetul, la toate-a pus capac.

Filaminta

Eu îmi voi da silinţa cu dânsul să vă-mpac. La altceva să trecem. (*Către Henrieta*)

---

13 Editor al lui Molière şi Boileau, a cărui librărie se afla într-una din galeriile Palatului de Justiţie.

Copilă, vino-ncoace De multă vreme-un ghimpe în suflet nu-mi dă pace; Către ştiinţa-naltă, cum văd, nu-ţi cauţi un drum, Dar am găsit o cale să ajungi la ea oricum.

Henrieta

De grijă nu-i nevoie ca mama mea să-mi poarte. De doctele discuţii mă aflu prea departe. Vreau să trăiesc în voie, şi nu să mă frământ, Să născocesc într-una cel mai de duh cuvânt. Ambiţia aceasta nu poate să mă-nfrângă şi-mi pare foarte bine că sunt aşa nătângă. Eu cred că-i mult mai bine să spui banalităţi, Decât de vorbe-alese cu sila să te-agăţi.

Filaminta

Da; dar mă simt jignită şi nici nu-mi vine bine să văd că a mea copilă mă face de ruşine. E o podoabă vană un fraged obrăjor, O floare trecătoare, un licăr trecător, şi sunt legate toate de-o tânără-epidermă; Podoaba minţii, însă, nu-i şubredă, ci fermă. Deci m-am gândit o cale să caut pentru a-ţi da Splendoarea ce nici vârsta n-o poate secera. Ispita de-a cunoaşte să-ţi zguduie fiinţa, Să-ţi infiltrez dorinţa de-a-ţi însuşi ştiinţa; Şi gândul care-n fine, mă preocupă mult, E să-ţi uneşti viaţa cu un om ales şi cult. *(Îl arată pe Trisotin)* De dumnealui e vorba. Am hotărât să fie Alesul tău de-apururi. Iar tu să-i fii soţie.

Henrieta Eu, mamă?

Filaminta

Tu! Te miră cât vrei!

Beliza

(*către Trisotin*)

Vă înţeleg. Citesc în ochii voştri că vreţi să vă dezleg, Să-nstrăinaţi amorul ce mie-mi aparţine. Sunt de acord. Vă dărui acestor mâini străine, Căci e-o partidă bună şi cuplu-i potrivit.

Trisotin

(*către Henrieta*)

Nu pot s-o spun în vorbe cât sunt de fericit şi cât căsătoria aceasta mă cinsteşte, Mă pune…

Henrieta

Mi se pare că domnul se grăbeşte; Nu fiţi atât de sigur.

Filaminta (*către Henrieta*)

Cutezi să-l mai insulţi? Ştii bine că… Ajunge! Te fac eu să mă-asculţi! (*Către Trisotin*)

Se cuminţeşte dânsa. Să nu vă fie teamă. *Scena 7*

Henrieta, Armanda

Armanda

E foarte grijulie iubita noastră mamă! Un soţ mai de valoare să poţi găsi e greu.

Henrieta

Atuncea, surioară, ia-i tu în locul meu. *Armanda*

Nu eu, ci tu te bucuri de-nalta lui favoare. *Henrieta*

Tu ai întâietate, ca soră a mai mare. *Armanda*

De aş găsi, ca tine, în măritiş un ţel, Ţi-aş accepta oferta, nu m-aş codi de fel.

Henrieta

De aş avea, ca tine, idei pedante, grave, Aş

zice că-s în faţa unei izbânzi grozave.

Armanda

Cu toate că, se vede, n-avem acelaşi gust, Să ne-ascultăm părinţii găsesc că este just; O mamă e pe-a noastră voinţă suverană, şi-mi pare, dragă soră, că rezistenţa-i vană…

Scena 8

Crizal, Ariste, Clitandru, Henrieta, Armanda *Crizal*

(*către Henrieta, prezentându-i pe Clitandru*) Hai, fata mea, ascultă ce-am hotărât. Ei, hai! Să-ţi scoţi mănuşa. Mâna acestui domn s-o dai Tu să-l păstrezi în suflet, de-aci pe-o veşnicie! E omul ce urmează să-i fii-n curând soţie.

Armanda (*către Henrieta*)

Îmi pare că acesta îţi e deplin pe gust. *Henrieta*

Să ne-ascultăm părinţii găsesc că este just; Un tată-asupra noastră are puteri depline.

Armanda

Şi unei mame-o parte din ele îi revine. *Crizal*

Ce vrei să spui? *Armanda*

Aceasta! Cu gândul eu mă port că mama n-o să fie în totul de acord, Că altul este soţul…

Crizal

Mai taci din gură, caţă! Te du, filosofia cu dânsa de-o învaţă; Nu vă băgaţi în treburi ce-s demne de-un bărbat. Aceasta mi-e părerea. Şi spune-i răspicat să nu cumva să vină cu vorba să mă toace. Hai, du-te!

Scena 9

Crizal, Ariste, Henrieta, Clitandru

Ariste

Foarte bine! făcuşi precum îmi place. *Clitandru*

Ce vis! Ce bucurie! Ce bună-i soarta mea! *Crizal*

(*către Clitandru*)

Hai, ia-i acuma mâna şi-apoi veniţi încoa, S-o duci la ea – n odaie.

(*Către Ariste*)

Ah, dulcile cuvinte! Mi-e inima mişcată de-atâta dor fierbinte. Mă-nviorează-amorul acestei dragi perechi şi-mi reînvie-n minte iubiri din timpuri vechi.

ACTUL IV *Scena 1*

Armanda, Filaminta

Armanda

Da, mamă, nu se-arată de loc şovăitoare. Se laudă că este din fire-ascultătoare; Preferă să-şi urmeze pornirile fireşti Decât să se supună voinţei părinteşti. De vorba unui tată nu ţine-atâta seamă, Cât cearcă să înfrunte porunca ta de mamă.

Filaminta

Am să-i arăt eu care din scumpii ei părinţi E-n drept să risipească sucitele-i dorinţe, Căci *tatălui* sau *mamei* o fată se conformă? E trup întâi sau spirit, materie sau formă[14]?

Armanda

Ţi se cuvine, mamă, respect nelimitat, Dar

14 Filaminta se referă aici la teoria lui Aristotel, după care forma însufleţeşte şi organizează materia amorfă şi inertă.

domnişoru-acesta se poartă cam ciudat când vrea cu sila fiica să-ţi ia-n căsătorie.

Filaminta

Nu-i încă-aşa departe pe cât ar vrea să fie. Nu-mi displăcea băiatul, nici curte că-ţi făcea, Dar anumite lucruri cu greu îi pot ierta: Ştia că-s scriitoare şi totuşi nu se-ndură o dată să asiste şi el la o lectură.

Scena 2

Clitandru, intră tiptil şi se fereşte să fie văzut, Armanda, Filaminta

Armanda

Deloc nu i-aş da voie, să fiu în locul tău, Să-l ieie Henrieta de soţ pe-acest flăcău. Nedrept ar fi oricine de-ar spune vreodată că în problema asta aş fi interesată, Că de trădarea-i lasă cumva aş face caz şi-aş tăinui în mine vreo umbră de necaz. O astfel de-ncercare mă face şi mai tare, Căci în filosofie găsi-voi alinare, şi sprijinit de dânsa te simţi mult mai presus. Dar, vezi, faţă de tine, cu sila s-a impus. E-n joc a ta onoare – deci nu-l lăsa s-o facă – Şi e un om, în fine, ce n-are cum să-ţi placă. De câte ori eu dânsul în doi am stat la sfat, Că-ţi poartă-n suflet stimă deloc n-am observat.

Filaminta

Netotul!

Armanda

Faima care te însoţeşte-n viaţă, Pe el îl lasă rece, da, rece ca de gheaţă.

Filaminta Ce grosolan!

Armanda

Adesea, citindu-i versuri noi, Lucrări de ale tale, nu le-a găsit de soi.

Filaminta Obraznicul!

Armanda

Pe-alocuri, mergeam până la sfadă şi n-ai să crezi de câtă prostie da dovadă...

Clitandru

(*ivindu-se către Armanda*) Ei, vă implor, ajunge! Cer milă – sau măcar Un dram de cinste, doamnă, căci, zău, nu am habar De ce-am comis şi vina-mi de ce-i atât de mare, Că împotrivă-mi puneţi atâta-nverşunare. Doriţi să mă distrugeţi cu tot acest venin? Doriţi să-mi poarte pică acei la care ţin? vorbiţi! De ce această mânie-nverşunată? Cer de la însăşi doamna o dreaptă judecată.

Armanda

Chiar dacă-ar fi cum ziceţi, mâniei mele tot îi pot găsi pricină şi s-o justific pot. Aţi fi prea demn de dânsa, căci prima-nflăcărare Statorniceşte-n inimi un drept atât de mare, încât să-ţi pui averea şi viaţa chiar în joc, Decât iubirii-ntâie să-i pui o alta-n loc. Să schimbi un dor pe-un altul e-o faptă fără fală A unui suflet cinic şi fără de morală.

Clitandru

Oare-i trădare, doamnă, purtarea mea, atunci când am urmat a voastre tiranice porunci? Fiinţa mea umilă în faţa lor se-nclină; De vă jigneşte asta, doar ele sunt de vină. Când farmecele voastre în mreje m-au cuprins, Doi ani întregi în mine am ars de-un foc nestins; N-au existat atenţii, respect şi griji fidele să nu le-aduc ca

jertfă cu drag iubirii mele. Dar stima mea, ardoarea, n-avură niciun rost: Potrivnică, pot spune, iubirii mele-aţi fost, şi m-aţi respins. Cu o alta cărarea-mi se-ntretaie… Deci spuneţi, doamnă: vina a voastră sau a mea e? Am fost eu nestatornic, sau mi-aţi impus un schimb? V-am părăsit sau fost-am trimis ca să mă plimb?

Armanda

M-am pus eu împotrivă? Ba cred că vi se pare. Am vrut doar să vă apăr de trăsături vulgare şi să vă-ndrum spre azurul acelor înălţimi Ce fac perfecţiunea amorului sublim. Au n-ar putea gândirea spre mine să vă poarte Scăpată de teroarea dorinţelor deşarte? Şi nu simţiţi dulceaţa când cei ce se iubesc înlătură din inimi vulgarul dor trupesc? De rând e-amorul vostru. Mă mir că nu vă sperie Atâtea noduri hâde ce-l leagă de materie; Pentru a-ntreţine focul din inimă, aţi vrea cu orice preţ o nuntă şi tot ce va urma. Ciudat amor! Un suflet ce-i fără de prihană Departe-i de această ispită pământeană! Dorinţa lui să n-aibă în ea nimic trupesc; Aceste focuri pure doar *suflete* unesc; Pornirile nedemne oprite-s să se nască. E-un foc curat şi veşnic, o flacără cerească. Suspinele ce-ţi smulge sunt caste, negreşit şi poftele murdare nicicând nu le-au mânjit. Înaltul ţel cu gânduri impure să nu-l vatemi: Iubim pentru iubire, nu pentru joase paterni. De suflet şi de spirit nicicând n-am să mă rup şi-atunci mă simt ferice – şi uit că am un trup.

Clitandru

Eu, doamnă, din păcate, aşa cum mi se pare,
Am trup şi am şi suflet – de nu-i cu supărare; Sunt
ele prea unite, să pot să le separ; De astfel de
divorţuri vă jur că n-am habar; N-a vrut să-mi deie
cerul aşa filosofie: La mine, trup şi suflet îşi ţin
tovărăşie. Nimic, aşa cum spuneţi, nu este mai
divin Decât dorinţe curate ce doar de spirit ţin,
Decât uniri de inimi, de gânduri delicate, Din care
orice simţuri au fost înlăturate. Dar astfel de
amoruri subtile nu cunosc: Sunt cam vulgar, aţi
spus-o, şi eu o recunosc; Iubesc cu trup şi suflet.
Şi cred că-aşa e bine, Căci doar în felu-acesta
iubirile-s depline. Nu-i cazul, mi se pare, iertare să
vă cer; Şi fără a vă respinge frumoasele păreri, Se
practică pe lume din plin a mea metodă şi e
căsătoria, pre câte văd, la modă, Ba trece drept un
lucru plăcut, cinstit de toţi. Aşa mi-a fost dorinţa:
să fiu al vostru soţ. Sinceritatea aceasta să-mi fie
îngăduită şi sper că nu e cazul să vă simţiţi jignită.

Armanda

Ei, domnule, ei bine, deşi ce cred, v-am spus,
Simţirile brutale le puneţi mai presus. Iar dacă
pentru a face ardoarea să re nvie Trupească
legătură voi mi-o pretindeţi mie, De vrea şi *mama*,
gata-s tăcere să-mi impun: La ceea ce îmi cereţi
consimt să mă supun.

Clitandru

Nu, doamnă, prea târziu e. Al alteia e locul şi,
dacă aş trăda-o, eu mi-aş trăda norocul. Cum pot
jigni refugiul, cum l-aş putea huli, Când m-a ferit
de-a voastre cumplite, reci mândrii?

Filaminta

Dar, domnul meu, îmi pare că vă-nşelaţi amarnic. Să-mi dau consimţământul veţi aştepta zadarnic. Cum? N-aţi aflat – sau poate că nu aţi înţeles – Că pentru Henrieta un alt soţ am ales?

Clitandru

O, doamnă, n ce-l priveşte, vă înduraţi de mine:

Vă rog, nu mă expuneţi la astfel de ruşine

De-a mă-njosi-ntr-atâta, printr-un nedemn destin.

Ca să devin rivalul acestui Trisotin.

Căci preferând „savanţii”-mpotriva mea, aş spune.

Un adversar mai josnic nu mi-aţi putut opune.

E dintre cei ce ştiu, cu capul lui îngust.

Să pună în valoare al veacului prost gust;

Dar Trisotin, cu scrisu-i, nu-nşală azi pe nimeni.

Şi-l ştie toată lumea pe tristul ipohimen.

El doar în casa asta mai este preţuit.

Şi ceea ce adesea aici m-a uluit

E că prostiei sale îi lăudaţi savoarea…

De-aţi scrie-un vers ca dânsul, i-aţi contesta valoarea.

Filaminta

De-l judecaţi altminteri de cum îl credem noi,
Cu un ochi doar îl cuprindeţi, iar nu cu amândoi.

Scena 3

Trisotin, Armanda, Filaminta, Clitandru

Trisotin

(*către Filaminta*)

Vin să vă-aduc o ştire de importanţă mare.

În somn scăpat-am, doamnă, de-o moarte-ngrozitoare:

Un astru ce de-aproape ne tot dădea ocol.

Dând de vârtejul Terrei, s-a prăbuşit în gol.

Iar de-ntâlnea pământul, dintre atâtea globuri.

Ne-ar fi sfărmat pe dată în mii şi mii de cioburi.

Filaminta

Să amânăm subiectul pentru un alt moment,
Căci domnul la aceste probleme nu-i atent. Că-i place ignoranţa ne-a spus; e-o fire frustă.
Gândirea o urăşte, ştiinţa îl dezgustă.

Clitandru

Vreau adevăru-acesta să-l îndulcesc măcar,
Dacă-mi permite doamna. Urăsc atâta doar:
Ştiinţa şi gândirea pe oameni când îi strică;

Sunt lucruri mari în sine şi n-am de zis nimica. Dar eu prefer în viaţă să fiu un ignorant
Decât, precum sunt alţii, un pseudosavant.

Trisotin

Susţin că niciodată, şi orişice s-ar zice, Un lucru bun ştiinţa nu va putea să-l strice.

Clitandru

Ci-n fapte şi-n cuvinte, de vreţi cumva sau ba,
Ştiinţa mai produce şi câte-un prost sadea.

Trisotin

E paradoxul tare. *Clitandru*

Nu-i nicio iscusinţă, Căci pot să fac dovada,

oricând, cu prisosinţă. Chiar dacă argumente n-aş şti cum să invoc, Exemplele celebre nu mi-ar lipsi de loc.

Trisotin

Puteţi cita exemple, dar nu-s convingătoare.

Clitandru

Le am la îndemână, căci nu-s departe tare.

Trisotin

De-asemenea exemple susţin că n-am habar.

Clitandru

Ba eu le văd prea bine, şi chiar în ochi îmi sar.

Trisotin

Crezut-am până-acuma că ignoranţa-i toată Pricina neghiobiei; ştiinţa, niciodată.

Clitandru

V-aţi înşelat, căci lucrul e cunoscut de mult: Un prost savant mai prost e decât un prost incult.

Trisotin

Chiar bunul-simţ aceste precepte le doboară: Prostia, ignoranţa sunt sinonime doară.

Clitandru

Cuvântului „prostie”, de-i daţi firescul rost, Mai strânsă-i legătura dintre pedant şi prost.

Trisotin

La un incult, prostia apare-n toată firea.

Clitandru

Unui pedant, ştiinţa-i măreşte mărginirea.

Trisotin

Ştiinţa nimbul falnic şi-l apără destul.

Clitandru

Pe prostănac ştiinţa îl face şi fudul. *Trisotin*

Vă place ignoranţa şi-atâta farmec are, încât întreg talentul i-l puneţi la picioare.

Clitandru

De-mi place ignoranţa, e mai ales de când
Anume soi de straşnici savanţi văzui pe rând.

Trisotin

Savanţii, „anumiţii”, pot – dacă i-am cunoaşte – Persoane „anumite” pe loc să le demaşte.

Clitandru

Putem de „anumiţii” savanţi oricând vorbi. Dar nu de „anumite” persoane-i vorba-aci.

Filaminta (*către Clitandru*) Dar, domnul meu…

Clitandru

O, doamnă, vă cer umil iertare: Nu-l ajutaţi, căci domnul, precum vedeţi, e tare; E-un adversar năprasnic, şi-abia-i fac faţă cu, şi, chiar dacă mă apăr, dau înapoi mereu.

Armanda

Dar forma jignitoare şi toată agurida…
Clitandru

Alt ajutor! Ei bine, eu părăsesc partida.
Filaminta

Putem răbda asemeni discuţii, natural, Dar nu să se ajungă la atacul personal.

Clitandru

Dar, Doamne, ce-l jigneşte? Nu bate nimeni şaua. Ca bun francez, cunoaşte prea bine zeflemeaua, înţepături mai crude de-aiurea a primit şi totuşi marea-i faimă nici nu s-a sinchisit.

Trisotin

În lupta ce-mi impuneţi nu este de mirare că
teza v-o susţineţi cu-atâta-nverşunare. Sunteţi
doar om de curte – şi asta spune tot, Căci spiritul
acolo, se ştie, n-are vot; Dând sprijin ignoranţei,
vă faceţi interesul. Sunteţi curtean, de-aceea îi
apăraţi procesul.

Clitandru

Ce-aveţi cu biata curte de-o ponegriţi mereu?
Durerea ei e mare, şi o îndură greu, Când voi,
bărbaţi de spirit, îi tot găsiţi păcate, Necazurile
voastre i le-aruncaţi în spate, şi hotărând că gustul
îi este prost nespus, Eşecurile voastre pe seama
lui le-aţi pus. Permiteţi-mi, maestre, s-o spun aici,
în lume, Cu tot respectul care-mi inspiră-al vostru
nume, Că-aţi face foarte bine, cu toţi ceilalţi
confraţi, în faţa curţii tonul să vi-l mai moderaţi.
Căci doar, la urma urmei, nu-i ea atât de toantă
Precât susţin toţi domnii din tabăra savantă; Acolo
nu domneşte un spirit sec, îngust, şi nu-i până la
urmă absent nici bunul-gust; Mai mult pricepe
curtea – n-o spun cu uşurinţă – Decât întunecata
pedanţilor ştiinţă.

Trisotin

Cât despre gust, efectu-l cunoaştem pe de
rost. *Clitandru*

Din ce-aţi văzut, maestre, că e atât de prost?
Trisotin

Ce văd e că ştiinţa şi-a câştigat prestanţa Prin
Rasius şi Baldus[15]. Ei onorează Franţa, şi cazul ce

15 Nume născocite de Molière pentru a desemna celebrităţi din lumea pedanţilor.

se face cu meritul lor rar, N-atrage ochii curţii, nici banii ei măcar.

Clitandru

Vă înţeleg necazul. Şi doar din modestie Nu v-aţi trecut în rândul acestora, se ştie; Lăsându-vă deoparte, să-mi spuneţi răspicat: Savanţii voştri straşnici ce fac ei pentru Stat? I-aduc folos prin scrieri, de nimeni cercetate, ia să acuze curtea de cruntă nedreptate şi să se plângă-ntr-una că lor prea rareori Le mai acordă curtea subvenţii şi favori? Ştiinţa lor e foarte utilă pentru ţară! Şi curtea duce lipsă de operă-aşa rară! Cred trei becisnici oare, cu creier puţintel, Că dacă-au scos o carte în piele de viţel Au şi ajuns în Franţa ilustrele persoane Ce pot schimba cu pana destinu-unei coroane? Că cea mai mică vâlvă ce-n jur li se făcu, Le-asigură pe viaţă o rentă – şi-alta nu? Că o lume-ntreagă cată la dânşii cu mândrie, Că faima li se cade de-acuma-n veşnicie? Că-s unici în ştiinţă ea spirit creator, Pentru că ştiu ce alţii au spus-naintea lor? Pentru că, trei decenii, ochi şi urechi avură şi multe nopţi de veghe pierdură în lectură, Trecând latina, greaca, de zece ori prin ciur la mintea să-şi încarce cu vreun profit obscur, Cu vechituri, un maldăr, ce-n cărţi doar au fiinţă?

Priviţi-i cum se-mbată de propria ştiinţă, Bogaţi sunt în palavre, vestiţi în bâlbâieli, Dar, vai, stângaci în toate şi n-au bun-simţ de fel. Ridicoli şi obraznici, ei sunt oricând în stare şi spirit şi ştiinţă să calce în picioare.

Filaminta

Pornirea vă e mare; şi graiul elocvent Neîndoios arată că-aveţi temperament; Ideea că în faţă stă un rival, v-apasă…

Scena 4

Trisotin, Filaminta, Clitandru, Armanda, Iulian *Iulian*

(*către Filaminta*)

Savantul care-acuma a fost aici în casă, şi căruia am cinstea de-a-i fi supus valet, Vă roagă a da citire acestui scurt bilet.

Filaminta

Oricât de importantă scrisoarea ta să fie, Te rog să ştii, amice, că e o mojicie Discuţiei noastre în cale să te pui, Că oameni de serviciu avem aici destui să anunţe pe valetul ce ştie să se poarte.

Iulian

Iau notă, scumpă doamnă, şi-am s-o însemn în carte.

Filaminta (*citeşte*)

„Trisotin s-a lăudat, doamna mea, că s-ar căsători cu fiica dumneavoastră. Vă previn că filosofia sa nu urmăreşte decât bogăţiile dumneavoastră şi că aţi face bine de a nu contracta această căsătorie înainte de a citi poemul pe care l-am compus împotriva lui. În aşteptarea acestui portret în care am pretenţia de a-l zugrăvi în toate culorile, vă trimit pe Horaţiu, Virgil, Terenţiu şi Catul, unde am notat pe margine toate pasajele pe care, în mod necinstit, şi le-a însuşit”.

Filaminta (*continuă*)

Unirea plănuită îmbie, cum vedeţi.

Pe mulţi duşmani să atace pe-acest bărbat de preţ;

Înverşunarea aceasta mă-ndeamnă astă-seară

Să trec pe loc la fapte, invidia să piară

De ciudă, că efortul ce-l face-i compromis.

Că-n loc să strice totul, grăbeşte ce-am decis.

(*Către Iulian*)

Stăpânul dumitale să afle-acestea toate şi spune-i, ca să ştie că, dacă el socoate că are importanţă prea nobilul său sfat, Vedea-va-ndată felul în care l-am urmat. Da, chiar în astă-seară mi se mărită fata.

Scena 5

Filaminta, Armanda, Clitandru

Filaminta (*către Clitandru*)

Iar *voi*, ca vechi prieten, sunteţi, desigur, gata să puneţi semnătura, ca martor, pe contract, Să consfinţiţi alături de noi solemnul act. Trimite deci, Armanda, după notar, să-l cheme. Pe sora ta de-asemeni s-o pregăteşti din vreme.

Armanda

Socot că nu-i nevoie s-o pregătesc de fel, Căci grija aceasta domnul (*îl arată pe Clitandru*)

o va avea chiar el, Va merge-ntins la dânsa cu ştirea asta mare şi-o va-ndemna, desigur, să nu-ţi dea ascultare.

Filaminta

Vom mai vedea noi cine-i mai tare dintre noi şi, de-o să fie dârză, voi şti eu s-o înmoi.

Scena 6

Armanda, Clitandru

Armanda

Vai, domnul meu, regretu-i adânc; nu-i aflu leacul. Proiectul fericirii s-a dus de-a berbeleacul.

Clitandru

Voi face, doamnă, totul – vă dau al meu cuvânt-Ca să vă şterg regretul din suflet mai curând.

Armanda

Mi-e teamă că-ncercarea va fi neizbutită. *Clitandru*

Eu sper că teama voastră va fi dezamăgită. *Armanda*

Ah, v-o doresc din suflet. *Clitandru*

Sunt sigur că-i aşa. Pe ajutorul vostru eu ştiu că pot conta.

Armanda

Da, da, voi face totul ce stă-n a mea putinţă. *Clitandru*

Iar eu pot să v-asigur de-a mea recunoştinţă.

Scena 7

Crizal, Ariste, Henrieta, Clitandru

Clitandru (*către Crizal*)

Fără-ajutorul vostru voi fi un om învins. Soţia dumneavoastră dorinţa mi-a respins; Ca ginere, ei bine, pe Trisotin îl place.

Crizal

Dar ce a apucat-o? Ori nu ştie ce face? De ce, bată-l pustia, îl vrea pe Trisotin?

Ariste

Că ştie să îndruge un sfert de vers latin, Rivalului se pare că şi-a impus tăria.

Clitandru

Şi doamna vrea să facă chiar astăzi cununia.

Crizal

Chiar astăzi? *Clitandru*

Da, deseară.

Crizal

Ei bine, mintea-mi pun şi chiar în astă-seară eu am să vă cunun.

Clitandru

Contractul să-l încheie, notarul îl convoacă.

Crizal

Eu îl cunosc, contractul precum vreau *eu* să-l facă.

Clitandru (*către Henrieta*)

Armanda-aduce vestea menită să-ţi dea ghes către grozavul mire care ţi-a fost ales.

Crizal

Iar eu îi dau poruncă – şi am puteri depline – Să-şi pregătească mâna ca s-o cunun cu tine. A, îi învăţ eu minte, căci legea eu o dau! Eu sunt stăpân în casă şi fac aşa cum vreau. (*Către Henrieta*)

Ne-ntoarcem de îndată, am grijă cu de toate. Veniţi acum cu mine voi, ginere şi frate.

Henrieta

(*către Ariste, arătându-l pe Crizal*) Nu poţi să-l faci să fie întotdeauna-aşa?

Ariste

Voi face totul, dragă, pentru iubirea ta.

Scena 8

Henrieta, Clitandru

Clitandru

Oricât mă-mbărbătează tot ce pun ei la cale, Nădejdea mea cea mare e vrerea dumitale.

Henrieta

Pe vrerea-mi, fără grijă, te bizuie din plin. *Clitandru*

Sunt fericit şi până la moarte-ţi aparţin. *Henrieta*

Dar vezi ce pregăteşte iubita noastră mamă. *Clitandru*

Cât timp eşti lângă mine, să nu-ţi mai fie teamă. *Henrieta*

Voi face tot să-nvingă fierbintele meu dor. Şi dacă nu mi-e dată făptura ce-o ador, Mă-nchin la mănăstire, în tainiţe sihastre, Să nu mă mai ajungă ecoul lumii noastre.

Clitandru

Să mă păzească cerul cu preţu-acestei sorţi să-mi dai cumva dovada iubirii ce mi-o porţi!

ACTUL V

Scena 1 Henrieta, Trisotin

Henrieta

Aş vrea să stau de vorbă acum cu dumneavoastră Chiar despre proiectata căsătorie-a noastră, şi cred că tulburării ce-n casă s-a iscat, Putem să-i punem capăt, de stăm puţin la sfat. Voi credeţi că părinţii sunt gata să-mi dea mie Drept zestre, *o avere-n* această căsnicie. Ştiu, banii pot atrage pe un bărbat de rând, Dar filosoful n-are –

un atât de josnic gând. Dispreţul de avere şi de dorinţe uşoare Nu e la dumneavoastră o vorbă oarecare.

Trisotin

Ei da, nu banii voştri îmi par atrăgători, Ci farmecul şi ochii cei dulci, pătrunzători; Drăgălăşia voastră e marea bogăţie Ce mi-a atras dorinţa de-a vrea să-mi fiţi soţie De-asemenea tezaur sunt crunt înamorat.

Henrieta

Vă mulţumesc că focul vi-e dezinteresat. Sunt măgulită-n faţa unei iubiri profunde, Dar mare mi-e regretul că nu îi pot răspunde. Vă preţuiesc cât poate o fată preţui, Dar un obstacol face să nu vă pot iubi. O inimă nu poate iubi doi inşi deodată, şi-a mea c-a lui Clitandru; îi aparţine toată. Sunt meritele sale mai mici, e-adevărat, şi n-am ochi buni de vreme ce mi-l doresc bărbat. Prin multele talente, voi meritaţi iubire; Greşesc iubind pe-un altul, dar n-am altă ieşire, şi tot ce-ar face gându-înţelept, de l-aş avea, E să mă dojenească de rătăcirea mea.

Trisotin

De-mi dăruiţi voi mâna, voi căpăta – ştiu bine – Şi inima rebelă ce azi nu-mi aparţine; Prin gingaşă purtare voi fi îndreptăţit să am speranţa dulce de-a fi cândva iubit.

Henrieta

Nu, dragostei dintâie îi aparţin eu toată şi gingăşia voastră s-o-nfrângă n-o să poată. Aici, în toată voia, aş vrea să mă explic şi n-o să vă

jignească, din tot ce spun, nimic. Ci a iubirii mreajă ce-n suflet se-ntreţese, Nu ia prea mult în seamă virtuţile alese; E toană poate, însă când unul drag ne e, Adesea greu ne vine să explicăm de ce. Dacă-am iubi pe-alese, cu cap şi judecată, Ar fi a voastră viaţa şi dragostea mea toată;

Dar dragostea-i supusă, desigur, altor legi. Lăsaţi-mă în voia orbirii mele-ntregi, şi, domnule, nu faceţi cu sila să încline Dorinţa mea; cu sila, nimic nu iese bine. Prin forţă părintească un lucru dobândit Nu poate fi pe placul nici unui om cinstit. E urâcios să târgui un suflet de femeie; Acceptă o iubire ce *vrea* să ţi se deie. Nu îndemnaţi pe mama să aplice-n mod forţat Un drept pe care viaţa asupră-mi i l-a dat, şi renunţaţi la mine. Să duceţi unei alte Femei prinosu-acestei simţiri atât de-nalte.

Trisotin

Dar inima aceasta ce-o izgoniţi ar da Stăpânei lumea-ntreagă, dacă ar zice „da”. Să nu vă mai iubească nu cred să se mai poată, Afară doar de cazul că-aţi înceta vreodată să fiţi atrăgătoare, iar farmecul celest…

Henrieta

Ei, domnule, ajunge! Limbajul îl detest. Aveţi atâtea Iris şi Philis şi Amarante[16], Le zugrăviţi în versuri atâta de galante şi le juraţi iubire mereu cu-atâta foc…

Trisotin

O, spiritul vorbeşte, iar inima deloc. Doar ca

16 Nume date de poeţii preţioşi iubitelor lor în poezia pastorală.

poet sunt, poate, îndrăgostit de ele, Dar dragostea-mi reală c-a Henrietei mele.

Henrieta

O, domnule, ajunge… *Trisotin*

Chiar dacă v-aş jigni, Jignirea aceasta, doamnă, eu nu o pot opri. Chiar când privirea voastră se face că nu ştie, Ardoarea mea e gata să-nfrunte-o veşnicie; Nimic nu poate ţine avântul meu în loc, şi chiar dorinţa-mi sfântă de-aţi pune-o sub obroc, Cum să refuz o mamă ce-mi dă tot ajutorul, şi-mi încunună astfel pentru vecii amorul? Aşa voi şti norocul spre mine să-l îndrum… Să fiţi a mea e totul, nu mă priveşte cum.

Henrieta

Dar ştiţi că-adesea riscul câştigul îl întrece.
Cu sila când un suflet îl faci să ţi se plece.
Că nu e tocmai bine, ca să v-o spun pe şleau.
Să vă-nsuraţi cu mine, deşi – cum ştiţi – nu vreau?
Văzându-se silită, o fată e în stare
Chiar să-şi urască soţul, să-i facă zile-amare.

Trisotin

Nimic nu schimbă asta. La toate mă aştept. Căci orice risc e gata să-nfrunte-un înţelept. Imun prin raţiune la slăbiciuni umane, Sunt mai presus de astfel de complicaţii vane şi nu pot ţine seama de-un fapt supărător când nu-mi stă în putere să-l schimb sau să-l dobor.

Henrieta

Ah, domnul meu, vă-asigur, de voi sunt

încântată; Nici nu gândeam că poate să fie-aşa. Ei, iată: Filozofia-l face pe om să fie apt De a răspunde oricărei împrejurări şi fapt. Tăria sufletească vi-e nemaipomenită şi merita o mult mai eroică ursită; E demnă să găsească un suflet iubitor s-o pună în valoare, să-i fie-un demn decor. Eu, drept vorbind, n-aş crede să fiu cândva în stare să-i dau ce se cuvine: splendoare şi onoare; Las alteia deci locul, şi jur că-am renunţat la cinstea ca vreodată să fiţi al meu bărbat.

Trisotin (*ieşind*)

Vedem noi de îndată cum o să meargă treaba. Căci, precum ştiţi, notarul n-a fost chemat degeaba.

Scena 2

Crizal, Clitandru, Henrieta, Martina

Crizal

Ah, fata mea, ce bine că te-am găsit aci! Hai, vino, datoria s-o poţi îndeplini, Să te supui de-ndată voinţei unui tată. O-nvăţ eu şi pe mama cum să se poarte, ndată! Ba, ca s-o-nfrunt mai bine, în ciuda ei, aici o s-aduc şi pe Martina în vechiul ei serviciu.

Henrieta

Frumoasă-i hotărârea de care dai dovadă. Ai grijă ca avântul să nu cumva să-ţi scadă. În tot ce pui la cale fii neclintit măcar, Să nu laşi bunătatea să-ţi joace-o festă iar. Nu da-napoi, fii tare cum eşti acum. Ia seama să nu fie mai tare, până la urmă, mama.

Crizal

Dar oare ce-ţi închipui? Mă iei drept ageamiu?

Henrieta Ferească cerul!

Crizal

Oare mă crezi palavragiu?

Henrieta

Ba nicidecum… *Crizal*

Crezi oare că-s dârz doar în cuvinte? Că nu pot fi puternic ca orice om cuminte?

Henrieta Nu, tată.

Crizal

Ori mă credeţi că sunt aşa bătrân să nu pot fi la mine-n familie stăpân?

Henrieta Ba da.

Crizal

Că-s slab, voi credeţi, că m-a lovit năpasta De nas să mă tot poarte, cât oi trăi, nevasta?

Henrieta Nu, tată drag.

Crizal

Ei bine, ce-ai vrut atunci să spui? E caraghios… Iar gluma prea reuşită nu-i.

Henrieta

De te-am jignit, te-asigur că n-am avut dorinţa. *Crizal*

În casa mea cu toţii să-mi împliniţi voinţa! *Henrieta*

Prea bine, dragă tată. *Crizal*

Şi nimeni, numai eu

Comand în casa asta! *Henrieta*

Aşa-i!

Crizal

Şi doar al meu E rangul care-n fruntea familiei mă ţine!

Henrieta De-acord.

Crizal

Iar fata noastră s-asculte doar de mine!

Henrieta

Ei, da!

Crizal

Şi ani putere deplină-asupra ta! *Henrieta*

Şi cine spune altfel? *Crizal*

Pentru a te mărita, Am să-ţi arăt că tatăl e-n casă cel mai tare, şi lui, nu mamei tale, să-i dărui ascultare!

Henrieta

De! Baţi la uşi deschise şi-abia aştept să pot să te ascult în toate ce-mi porunceşti – şi-n tot.

Crizal

Aş vrea să văd nevasta-mi s-o facă pe rebela… *Clitandru*

Priviţi-o că soseşte. Şi cu notaru-acela…

Crizal

Să mă susţineţi! *Martina*

Lasă, că mai suntem şi noi şi, dac-o fi nevoie, oi face tărăboi.

Scena 3

Filaminta, Beliza, Armanda, Trisotin, notarul, Crizal, Clitandru, Henrieta, Martina

Filaminta (*către notar*)

Schimbaţi-vă formula, vă rog! E prea barbară şi redactaţi contractul în limbă literară.

Notarul

Ba foarte bun e stilul şi cred c-aş fi un prost
Dac-aş schimba dintr-însul o iotă, fără rost.

Beliza

Ah, chiar în miezul Franţei, atâta barbarie! În numele ştiinţei, măcar cercaţi a scrie în loc de franci şi livre, de galbeni şi de sfanţi, Că zestrea e compusă din „mine” şi „talanţi”, şi să dataţi contractul în de şi-n calende.

Notarul

Eu? Dacă-aş face astfel ar fi să mă suspende
Din slujbă şi confraţii m-ar huidui avan.

Filaminta

De-această barbarie, să te mai plângi e-n van. Deci, domnule, începeţi a scrie ce urmează: (*zărind-o pe Martina*)

Ah, ah, neruşinata! Să fie-aici cutează? (*Către Crizal*)

Do ce-ai adus-o iarăşi? Ce ai, mă rog, de gând? *Crizal*

Mai ai niţel răbdare şi vei afla curând. Acuma e contractul la rând, şi redactarea.

Notarul

Să facem deci contractul. Dar unde-i viitoarea? *Filaminta*

Mărit pe cea mai mică din fete. *Notarul*

Minunat!

Crizal

Da. Asta-i. Henrieta îi zice. Aţi notat? *Notarul*

Prea bine. Şi ca mire… *Filaminta*

(*arătând pe Trisotin*)

Iar soţu-ales de mine

E domnul. *Crizal*

(*arătând pe Clitandru*)

Dimpotrivă. Ca soţ i se cuvine Acesta-ales de mine-n persoană.

Notarul

Doi bărbaţi?

Cam mulţi în faţa legii.

Filaminta (*către notar*)

Unde-am rămas? Notaţi Deci: ginerele-i *domnul* – şi Trisotin îi spune.

Crizal

Ca ginere, *Clitandru* în catastif veţi pune. *Notarul*

Cădeţi de-acord o dată. Şi când v-aţi hotărât, Pe mire să mi-l spuneţi; un singur nume, atât.

Filaminta

Urmaţi, urmaţi şi scrieţi. Vi l-am numit o dată. *Crizal*

Ba faceţi, ba să faceţi pe voia mea de tată. *Notarul*

Ia spuneţi-mi o dată: să fac pe vrerea cui?

Filaminta (*către Crizal*)

Cum asta? Ai curajul cumva să mi te-opui? *Crizal*

Nu rabd să-mi dau copila aceluia ce-o cere Nu-atât de dragul dânşii, cât pentru a ei avere.

Filaminta

Averea ta atârnă în cumpănă, e drept, şi este-o grijă demnă de omul înţelept.

Crizal

Ei, ce mai tura-vura, Clitandru e şi gata.

*Filamint**a***

(*arătând pe Trisotin*)

*A**cesta* e alesul şi *lui* îi dau eu fata;

Aceasta mi-e voinţa, mai multe n-am de spus!

*C**riza**l*

Oho, văd că-ai luat-o pe un ton cam prea de sus. *Martin**a***

Muierea nu-i cu cale să poruncească. Sfatul

Din moşi-strămoşi ne-nvaţă să ne-ascultăm bărbatul.

*C**riza**l*

Că bine zici.

*M**artin**a***

Şi-afară chiar de m-oţi da de tot, Cocoşul, nu găina-i cu cântecul, socot.

*C**rizal* Desigur.

*M**artin**a***

Că bărbatul e, zău, bătut de soartă când vezi cum că muierea nădragii lui îi poartă.

*C**rizal* E drept.

*M**artin**a***

De-aş fi nevastă, i-aş zice lui aşa: Că-i *el* stăpânu-n casă şi facă cum o vrea. Să fie moale, cârpă, eu l-aş lua la goană şi de i-aş face-n ciudă, aşa, ca dintr-o toană, şi i-aş vorbi mai tare, n-aş zice-apoi nici pâs De-mi trage-o păruială, să nu-l mai fac de râs.

*C**riza**l*

Vorbeşte ca din carte.

*M**artin**a***

Şi domnul, se-nţelege, Gândeşte mult şi bine

când ginere-şi alege.

Crizal

Păi, da!

Martine

Şi care-i rostul ca, tânăr, frumuşel la domnişor Clitandru, să nu mi-l vrea pe el? De ce-nvăţatul ăsta ce-o dă pe păsăreşte? *Ea* vrea bărbat ca lumea, nu *dascăl* îşi doreşte; Şi nevoind să ştie de grec şi de latin. Nu are ea nevoie de domnul Trisotin.

Crizal Prea bine!

Filaminta

Oh, răbdare, să-i treacă trăncăneala.

Martina

Să predice-nvăţaţii dacă aşa li-i şcoala. Eu, de-mi aleg bărbatul, am spus de mii de ori, Nu prea duhliu să fie, cu duhu nu mă-omor. Nu de-asta e nevoie, ca traiul bun să fie, şi cărţile încurcă ades o căsnicie; Şi dacă-oi vrea o dată şi eu să mă mărit, Va fi cu un om ca mine, nu cu un bucherisit Ce-A-Behăie întruna, iertaţi de vorbă proastă; Pe scurt, să fie doftor, acasă, la nevastă.

Filaminta (*către Crizal*)

E gata? Cu răbdare să termine aştept Ce demna-ţi interpretă îndrugă.

Crizal

Spune drept!

Filaminta

Eu zic să punem capăt acestei lungi dispute şi, fără multă vorbă, ce-am spus să se-execute. Cu Henrieta, domnul(*arătă pe Trisotin*)

va fi pe loc unit. Am spus-o, vreau şi gata. Cu asta-am isprăvit. (*Către Crizal*)

Şi dacă lui Clitandru i-ai dat cuvântul, n-are Decât să se însoare cu sora ei mai mare.

Crizal

Ei, iată o treabă care ne-ar împăca pe toţi.

(*Către Henrieta şi Clitandru*)

Vorbeşte, deci Henrieta: consimţi să-l iei de soţ?

Clitandru O, domnul meu!

Henrieta

O, tată!

Beliza

Mai bine i-am propune Soluţii care, sigur, că-i vor părea mai bune; Dar să se stabilească anume legături Curate, cum e raza luceafărului pur. Substanţa ce gândeşte să aiba-ntâietate, Concretele substanţe să fie-nlăturate.

Scena 4

Ariste, Crizal, Filaminta, Beliza, Henrieta, Armanda, Trisotin, notarul, Clitandru, Martina *Ariste*

Regret că tulbur clipe adânc sărbătoreşti, Dar azi sunt purtătorul a două triste veşti. Epistolele-acestea v-aduc o lovitură, şi pentru voi mă doare, căci ştiu că-i foarte dură.(*Către Filaminta*)

Notarul tău e-acela care-ţi trimite ştiri.

(*Către Crizal*)

E din Lyon a doua.

Filaminta

Dar ce nenorociri Ar fi destul de grave ca

liniştea să-mi strice?

Aristе

Mai bine decât mine epistola ţi-o zice.

Filaminta (*citeşte*)

„Doamnă, am rugat pe domnul cumnat al dumneavoastră să vă predea această scrisoare care vă va spune ceea ce eu nu am avut curajul de-a vă comunica verbal. Incalificabila neglijenţă ce o manifestaţi pentru interesele dumneavoastră a făcut ca grefierul judelui anchetator să nu mă citeze, astfel că aţi pierdut procesul pe care trebuia să-l câştigaţi”.

Crizal

(*către Filaminta*)

Vai! Ai pierdut procesul!

Filaminta

Te necăjeşti nespus! De lovituri de-acestea mă simt mult mai presus. Nu-ţi da pe faţă-arama instinctelor meschine! Să fii, în ciuda sorţii, de piatră, ca şi mine.(*Continuă să citească scrisoarea*)

„Puţina grijă ce-o aveţi faţă de interesele dumneavoastră vă costă patruzeci de mii de scuzi şi la plata acestei sume, cu cheltuieli de judecată, curtea v-a condamnat prin sentinţă definitivă”. Ah! Condamnat! Cuvântul acesta nu-i accept.

E pentru hoţi de codru şi e vulgar. *Aristе*

Ce-i drept, şi eu găsesc această revoltă-ndreptăţită. S-ar fi căzut, desigur, să fii frumos poftită Printr-o sentinţă a curţii, prin care să-ţi dea ghes, ia să plăteşti toţi scuzii, cu speze de proces.

Filaminta (*către Crizal*) Citeşte-ţi tu scrisoarea.

Crizal

„Domnule, amiciţia ce mă leagă de domnul fratele dumneavoastră mă face să iau parte la tot ce vă priveşte îndeaproape. Ştiu că aţi depus toată averea dumneavoastră în mâinile domnilor Argante şi Damon şi vă comunic că ambii, în aceeaşi zi, au dat faliment”.

O ceruri! Dintr-odată mă pomenii calic!

Filaminta

Ce lipsă de ruşine! Ah! Asta-i un nimic.

Un înţelept pe soartă, de-i crudă chiar, stăpân e.

Şi, chiar de pierde totul, el sieşi îşi rămâne.

Să terminăm povestea şi uită de nevoi.

(*Arată pe Trisotin*)

Averea lui ne poate susţine şi pe noi.

Trisotin

Nu, doamnă, să-nceteze această tentativă.

Căci toată lumea, nunţii, se pune împotrivă

Şi nici prin gând nu-mi trece să stau cuiva în drum.

Filaminta

E-un gând ce mi se pare că v-a venit acum,
Acum, când un dezastru la lipsuri ne condamnă.

Trisotin

Am obosit de-atâtea refuzuri, scumpă doamnă. Prefer să ies de-ndată din aste-ncurcături. O nuntă cu de-a sila nu voi putea să-ndur.

Filaminta

Pricep. Ceea ce faceţi, vai, gloria v-o curmă; Ce n-am dorit a crede voi crede pân-la urmă.

Trisotin

Puteţi să credeţi, doamnă, orice vă va plăcea şi prea puţin îmi pasă ce nume îmi veţi da; Să rabd mereu injurii nu prea îmi stă în fire. Destulă umilinţă! Destulă înjosire! Mi-e meritul aiurea deplin recunoscut. Deci – mâna ce mă-alungă, de-adio o sărut.

Scena 5

Ariste, Crizal, Filaminta, Beliza, Armanda, Henrieta, Clitandru, notarul, Martina

Filaminta

S-a arătat cum este: zaraf, deloc poetic, şi cu filosofia şi-a dat acum în petic.

Clitandru

Eu, doamnă, nu mă laud că-s filosof, dar ţin să-mpart cu dumneavoastră-un nefericit destin; Cutez fiinţa-mi toată, de-ar fi pe-a voastră vrere, Să vă-o ofer, o dată cu-ntreaga mea avere.

Filaminta

Prin gestul vostru nobil m-aţi cucerit, vă spun! Şi vreau iubirea voastră cu însămi s-o-ncunun: Vă dau pe Henrieta pe care doru-o poartă…

Henrieta

Nu, mamă, nu, eu gândul mi l-am schimbat. Mă iartă, Dar nici de astă dată nu fac pe voia ta.

Clitandru

Ce faci? Dai cu piciorul în fericirea mea?

Acum când fiecare-mi aduce mângâierea…

Henrieta

Eu ştiu, Clitandre dragă, ce mică ţi-e averea.
Şi de-am visat în viaţă ca soţ să mă alinţi.
O dată cu-mplinirea atâtor dulci dorinţe
Ştiam că am o zestre ce-ţi prinde foarte bine;
Dar prea ne stau în cale amarele destine.
Îmi eşti prea drag, Clitandre, să-ncerc să-ţi pun măcar
Pe umeri sărăcia ce ţi-o aduc în dar.

Clitandru

Cu tine, soarta crudă va fi să se îmbune, Iar fără tine, viaţa e doar amărăciune.

Henrieta

În dragoste elanul îşi are locul său.
Să ne ferim din calea părerilor de rău.
Nu e duşman mai mare-al iubirii şi tandreţii
Decât eterna lipsă a bunurilor vieţii.
Şi soţii prea adesea se ceartă în zadar
Când, după cununie, nevoile răsar.

Ariste

(*către Henrieta*)

Ce-am auzit acuma e singura pricină că faţă de Clitandru te-arăţi aşa haină?

Henrieta

O, cum aş vrea altminteri pornirea să-mi ascult! Şi dacă fug de dânsul, e că-l iubesc prea mult.

Ariste

Te-nlănţuie în voie cu-aceste dulci lăcate.
Căci veştile aduse n-au fost adevărate. A fost

o stratagemă, un fel de ajutor Ce-a vrut să înlesnească acest Curat amor, Să-mi lămuresc cumnata, să vadă a fi în stare Ce-i poate filosoful, de-i pus la încercare.

Crizal

Slăvit să fie cerul! *Filaminta*

Mi-e sufletul senin la gândul că infamul va face mult venin. Pedeapsa pentru hâda şi josnica lui fire E că se-ncheie nunta cu-atâta strălucire.

Crizal

(*către Clitandru*)

Ştiam că, pân-la urmă, din plin vei triumfa.

Armanda (*către Filaminta*)

Şi tu le faci pe voie jertfindu-mă aşa? *Filaminta*

Tu nu poţi fi jertfită, căci îţi rămâne ţie

Un sprijin în ştiinţă şi în filosofie

Ca să priveşti senină la al surorii legământ.

Beliza

De ar uita el numai că-n sufletu-i *eu* sunt. Adesea se însoară un om din desperare şi-apoi regretă o viaţă că a fost să se însoare.

Crizal (*către notar*)

Ei, haide-acum, maestre, notează deci în scris şi să-ncheiem contractul precum dintâi am zis.

Bolnavul închipuit

Comedie – balet în trei acte, în proză *1673*

În româneşte de *Tudor Bogdan şi Ştefan Crudu*

Comedia-balet Bolnavul închipuit *a fost reprezentată la 10 februarie 1673 pe scena de la*

Palais-Royal. Prima ediţie datează din 1682.

E ultima piesă a lui Molière. La 17 februarie, pe când juca pentru a patra oară rolul lui Argan, Molière are o puternică hemoptizie şi se stinge după câteva ceasuri. Un văl de melancolie stăruie în jurul acestei comedii, unde totul ar fi vesel, dacă moartea n-ar fi întrerupt reprezentarea piesei, curmând viaţa zbuciumată a autorului.

Argan a fost îndelung comentat de critici: e oare un neurastenic, un ipohondru în adevărata accepţie a cuvântului, sau mai curând un mare egoist, căruia îi place să fie menajat de ai săi? înclinăm să credem că ipohondria lui Argon e destul de superficială. Ca şi Orgon, Argan e, în ciuda simţului său practic de burghez econom, un credul în toate problemele vieţii şi va trebui în cele din urmă să i se arate – experimental – adevărata faţă a lucrurilor.

Multe sunt scenele şi înţelesurile tipic moliereşti ale acestei ultime comedii: satira puternică împotriva medicinei şi a slujitorilor ei, minunatele figuri de doctori şi spiţeri, foarte deosebiţi unii de alţii: Diafoirus-tatăl, grav şi prudent; Diafoirusfiul, pedant şi stupid; Purgon, fanatic şi mânios; Fleurant, speculant; apoi tonul de farsă imprimat piesei de Toinette, soră bună cu Dorine şi cu Martine, devotată, inteligentă şi întreprinzătoare. Ghiduşiile, deghizarea ei în medic ambulant, verva ei nesecată ne fac să nu uităm legătura organică a lui Molière cu farsa populară şi cu spiritul comediei dell'arte.

Bolnavul închipuit *mai cuprinde însă şi o notă nouă, duioasă, emoţionantă, în scena în care Angélique, crezându-şi tatăl mort, îl plânge cu sinceritate*.

Ce să mai spunem despre Louison, fata cea mică a lui Argan? *E o apariţie unică în teatrul lui Molière, de o prospeţime care-l anunţă parcă pe Chérubin al lui Beaumarchais şi eroinele lui Musset. Scena prefăcătoriei şi a mărturisirii – pe care o admira atât de mult Goethe – ne dă încă o dată dovada măsurii geniului molieresc, prin simplitate, armonie şi autenticitatea emoţiei*.

Persoanele prologului Flora

Doi Zefiri – dansatori

Climène

Daphné

Pan

Fauni – dansatori

Tircis – iubitul Climènei, conducătorul unei cete de ciobani *Dorilas* – iubitul lui Daphné, conducătorul altei cete de ciobani *Ciobani şi ciobăniţe* – din ceata lui Tircis, dansând şi cântând *Ciobani şi ciobăniţe* – din ceata lui Dorilas, dansând şi cântând

Persoanele comediei Argan – bolnav închipuit *Béline* – a doua soţie a lui Argan *Angélique* – fiica lui Argan şi iubita lui Cléante *Louison* – fetiţa lui Argan şi soră cu Angélique *Béralde* – fratele lui Argan *Cléante* – iubitul lui Angélique *Domnul Diafoirus* – medic

Thomas Diafoirus – fiul său şi pretendent la

mâna lui Angélique *Domnul Purgon* – medicul lui Argan *Domnul Fleurant* – spiţer *Domnul de Bonnefoi* – notar

Toinette – fată în casă

Persoanele intermediilor

Actul 1 Polichinelle o bătrână Viorişti

Paznici – cântăreţi şi dansatori *Actul ÎI*

Patru cântăreţe – egiptence *Egipteni şi Egiptence* – cântăreţi şi dansatori

Actul III

Tapiţeri – dansatori *Praeses*[17] *Doctori*

Argan – bacalaureat *Spiţeri* – cu mojarele şi pisăloagele lor *Port-Seringi Chirurgi*

Acţiunea se petrece la Paris.

Prolog

După glorioasele osteneli şi victorioasele fapte de arme ale augustului nostru monarh, drept este ca toţi cei ce au de-a face cu scrisul să se străduiască fie întru lauda, fie întru desfătarea sa.

Este ceea ce ne-am silit să facem aici; iar acest prolog este o încercare de preaslăvire a acestui mare principe, încercare ce deschide comedia *Bolnavul închipuit*, concepută pentru a-l odihni după nobilele sale îndeletniciri.

Scena reprezintă o câmpie oarecare, totuşi foarte plăcută. Eglogă

Cu muzică şi dans Scena 1

Flora, doi zefiri, dansând *Flora*

Veniţi şi turmele lăsaţi, Hai, ciobăniţe, ciobănaşi, Sub ulmii-aceştia fragezi alergaţi! Veşti

17 Cel care prezidează (în limba latină în original).

dragi v-aduc grăbiţii-mi paşi, Cătunele să desfătaţi. Veniţi şi turmele lăsaţi, Hai, ciobăniţe, ciobănaşi, Sub ulmii-aceştia fragezi alergaţi.

Scena 2

Flora, doi zefiri, dansând, Climène, Daphné, Tircis şi Dorilas

Climène (*către Tircis*)

Daphné (*către Dorilas*) Ei lasă-ţi focul, drag păstor, Priveşte, Flora-n crâng ne cheamă…

Tircis

(*către Climène*)

Dorilas (*către Daphné*) Vorbeşte, crudo, fără teamă…

Tircis

Să-mi spui vreau un cuvânt de dor… *Dorilas*

Iubirea mea n-o iei în seamă?

Climène şi Daphné Pe Flora ascultaţi-o, cheamă…

Tircis şi Dorilas Un cuvânt, atât aştept…

Tircis

O sfâşiere simt în piept… *Dorilas*

Mai pot spera? Găseşti că-i drept?

Climène şi Daphné Pe Flora ascultaţi-o, cheamă.

Scena 3

Flora, doi zefiri, dansând, Climène, Daphné, Tircis, Dorilas, ciobani şi ciobăniţe, din ceata lui Tircis şi Dorilas, cântăreţi şi dansatori

Prima intrare a baletului

Tot grupul ciobanilor şi ciobăniţelor se va aşeza, în cadenţă, în jurul Florei. *Climène*

Ce bucurii ne-aduci, zeiţă, Ce sărbătoare ne vesteşti?

Daphné

Ni-s ochii, buzele arşiţă. Ghicim o veste ca-n poveşti!

Dorilas

Să ştim această veste mare… *Toţi*

Murim, murim de nerăbdare. *Flora*

Tăcere deci şi ascultare: Vi-i împlinită ruga, căci Ludovic se-ntoarse şi-aduse cânt pe buze de aşteptare arse, Iar chinurile voastre cumplite s-or sfârşi: Prin marile victorii avute-n aceşti ani.

El lupta părăsi, Din lipsă de duşmani.

Corul

Ce veste, ce veste plăcută, Frumoasă şi neîntrecută! Ce râs, ce plăceri şi cât joc.

Ce dulce noroc, Răsplată cerească pentru al rugilor foc!

Ce veste, ce veste plăcută, Frumoasă şi neîntrecută.

A doua intrare a baletului

Toţi ciobanii şi ciobăniţele îşi exprimă prin dans entuziasmul şi bucuria lor. *Flora*

Cu-al vostru fluier ciobănesc, Treziţi un cânt frumos şi lin, Căci Ludovic vă dă din plin

Acest prilej sărbătoresc.

După bătălii o sută, Cu vitejia lui ştiută, Victorii-o sută a adunat; Şi se cuvin azi pe dreptate, O sută de cântări curate, Acestui rege luminat.

Corul

Vom dărui azi pe dreptate, O sută de cântări curate, Acestui rege luminat.

Flora

Iubite, n crângul înflorit, Cu darurile mele bune, Doresc să fie răsplătit Acela, care-n cânt va spune Mai luminos, mai fericit, Izbânda regelui slăvit.

Climène

Ah, Tircis dacă-ar câştiga… *Daphné*

Să-nvingă Dorilas de-ar fi…

Climène

Iubirea mea ar fi a sa. Să fiu a lui nu m-aş codi.

Tircis

Speranţă purui, nesecată! *Dorilas*

Cuvânt ce inima-nfioară! *Tircis şi Dorilas*

Prilej mai bun se poate, cu altfel de răsplată, O inimă să cearã?

(Viorile cântă o melodie care să-i însufleţească pe cei doi ciobani a se întrece, în timp ce Flora, ca judecătoare, se va aşeza la rădăcina unui copac minunat, aflat în mijlocul scenei; alături de Flora stau cei doi zefiri, iar ceilalţi, ca spectatori, vor ocupa părţile laterale ale scenei)

Tircis

Când se topesc nămeţii şi-n iureşu-i cumplit Torentul se revarsă şuvoi nestăvilit, Se prăvălesc la vale Castele, târguri, sate, Norod şi turme. Toate Dispar din a sa cale. Ci, Ludovic e-asemeni când pleacă-n bătălie şi, poate, mai năprasnic,

prin marea-i vitejie.

A treia intrare a baletului

Ciobani şi ciobăniţe din ceata lui Tircis dansează în jurul lui o riturnelă pentru a-şi arăta încântarea. *Dorilas*

Necruţătorul fulger, ce spintecă deodată
Cumplita-ntunecime de el incendiată, înfrânge cu-a sa groază şi-o inimă vitează; Dar Ludovic, în fruntea armatei, cu-a sa faimă, împrăştie mai multă spaimă.

A patra intrare a baletului

Ciobanii şi ciobăniţele din ceata lui Dorilas repetă riturnela. *Tircis*

Isprăvile din basme de vechii greci cântate,
Prin însăşi grandiosul lor tâlc adevărate, Pierdură strălucirea iar marii semizei, Cântaţi cu bun temei, Nici gând, de bună seamă, Să aibă preţuirea Lui Ludovic în ochii mei.

A cincea intrare a baletului

Ciobanii şi ciobăniţele din ceata lui Tircis repetă la rândul lor riturnela. *Dorilas*

Azi Ludovic ne face, prin faptele-i temute, Să credem tot ce lumea atâta proslăvea
În vremile trecute; Dar vai, nepoţii noştri nimic nu vor avea
Drept mărturie-n vremea lor, cândva, De toate-aceste fapte măreţe petrecute.

A şasea intrare a baletului

Ciobanii şi ciobăniţele din ceata lui Dorilas repetă acelaşi joc. *A şaptea intrare a baletului*

Ciobanii şi ciobăniţele din ceata lui Tircis şi

Dorilas se contopesc şi dansează laolaltă.

Scena 4

Flora, Pan, doi zefiri, dansând, Climène, Daphné, Tircis, Dorilas, fauni, dansând, ciobani şi ciobăniţe, cântând şi dansând

Pan

Lăsaţi, păstori, ăst fel nesocotit;
Ce vreţi să faceţi v-aţi gândit?
Vreţi să slăviţi cu un simplu n-ai
Împrejurări pe care nici Apollo.
În depărtarea vremilor, acolo.
N-ar cuteza cu lira sau din grai?
E mult prea mare-avântul şi treaba nu-i uşoară;
Ar fi să vă luaţi zborul cu àripe de ceară
Şi ca Icar pe timpuri, a cădea. Ca să slăviţi bravura lui Ludovic, se cere Mult meşteşug în arta aceasta de-a cânta, Iar faptele să-i spună un om n-are putere:
Tăcerea-i singurul limbaj
Să laude-al său curaj.
Ca să-l cinstiţi aievea, sunteţi încă departe. Nu-i veţi intra în voie oricât l-aţi lăuda.
Lăsaţi dar gloria-i deoparte
Şi încercaţi a-l desfăta.

Corul

Lăsăm dar gloria deoparte şi încercăm a-l desfăta.

Flora

(*către Tircis şi Dorilas*)

Deşi a sale fapte vă-ntrec atât de tare

Şi-al vostru gând nu poate în cerul lor să zboare.

Nu renunţaţi la premiul ce vi s-a destinat.

În faptele nemuritoare.

E mult şi dacă-ai încercat.

A opta intrare a baletului

Zefirii dansează în mână cu două cununi pe care după aceea le dau celor doi ciobani.

Climène şi Daphné (dând mâna iubiţilor lor) În faptele nemuritoare, E mult şi dacă-ai încercat.

Tircis şi Dorilas

Avântul nostru-i astfel deplin încununat. *Flora şi Pan*

O faptă închinată lui Ludovic nu piere. *Toţi (afară de Flora şi Pan)*

Să facem dară totul pentru a sa plăcere.

Flora şi Pan

E fericit acela ce viaţa i-a-nchinat! *Corul*

În crângu-n care ne găsim

Noi, glas şi fluier, să unim.

Cum ziua aceasta ne-a-ndemnat.

Şi-n cor ecourile spună de mii de ori cum glăsuim:

În Ludovic ca rege mare, pe cel mai mare azi cinstim.

E fericit acela ce viaţa i-a-nchinat!

A noua intrare a baletului

Fauni, ciobani şi ciobăniţe se amestecă şi dansează împreună, după care se duc să se pregătească pentru comedie.

Alt Prolog

O ciobănită (*cântând*)

Ştiinţa voastră-naltă e goală amăgire.

O, doctori fără minte şi-ncrezuţi.

Zadarnic caţi într-una dorita izbăvire, Cu vorbe mari latine nu te-ajuţi.

Ştiinţa voastră-naltă e goală amăgire.

O, mi-aş găsi eu leacul, dacă-ar fi să-mi spun aleanul cui şi cum se cere: Păstorului meu drag de i-aş vorbi.

El de alean m-ar lecui. Dar nu-ndrăznesc să-i spun a mea durere. Iar ca să sper în doctori îmi pare-o rătăcire. Ştiinţa voastră-naltă e goală amăgire.

A voastre leacuri, numai în mintea marii gloate Dovadă-s de ştiinţa ce veţi fi dobândit. În ele la ce sufăr, eu leac nu mi-am găsit. Sunt, vai, vorbe de clacă, în care să creadă poate, Doar un bolnav închipuit.

Ştiinţa voastră-naltă e goală amăgire.

O, doctori fără minte şi-ncrezuţi. Zadarnic caţi într-una dorita izbăvire.

Cu vorbe mari latine nu te-ajuţi. Ştiinţa voastră-naltă e goală amăgire.

Decorul se schimbă şi înfăţişează o încăpere.

ACTUL I

Scena 1 Argan

(*pe un scaun în faţa unei mese, socoteşte notele spiţerului său cu ajutorul unor fişe*) Trei şi cu doi fac cinci, şi cu cinci fac zece şi cu zece douăzeci, trei şi cu doi fac cinci. „Plus, la douăzeci şi patru, o clismă uşoară, pregătitoare şi

emolientă, pentru a înmuia, a umezi şi a răcori măruntaiele domniei sale”. Ceea ce-mi place la domnul Fleurant, spiţerul meu, este că notele sale sunt întotdeauna foarte politicoase. „Măruntaiele domniei sale, treizeci de soli[18]”. Da, domnule Fleurant, dar nu este totul să fii politicos, trebuie să fii şi rezonabil şi să nu-ţi jupoi bolnavii. Treizeci de soli o clismă? Sunt sluga dumitale, ţi-am spus-o, în celelalte conturi nu mi le-ai trecut însă decât cu douăzeci de soli, iar în limbaj de spiţer douăzeci de soli înseamnă zece soli, poftim zece soli. „Plus, din aceeaşi zi, o minunată clismă purgativă, cu doză dublă de catholicon[19], revent, miere de trandafiri şi altele, după reţetă, pentru a goli, spăla şi curăţi foalele domniei sale, treizeci de soli”. Cu voia dumitale, zece soli. „Plus, în seara aceleiaşi zile, un julep[20], hepatic, soporific şi somnifer, pentru ca domnia sa să poată dormi, treizeci şi cinci de soli”. De asta nu mă plâng, am dormit buştean. Zece, cincisprezece, şaisprezece, şaptesprezece soli şi şase centime. Plus, din ziua de douăzeci şi cinci un admirabil purgativ şi tonic, din mană proaspătă, siminichie de Levant şi altele, după reţeta domnului Purgon, pentru a îndepărta şi elimina fierea domniei sale, patru livre”. Vai, domnule Fleurant, e o adevărată batjocură, trebuie să-i laşi şi pe bolnavi să trăiască. Domnul

18 Un sol (sau sou) era a douăzecea parte dintr-un franc (cinci centime).

19 Adică remediu universal.

20 Julepul era numele generic dat poţiunilor calmante.

Purgon nu ţi-a prescris să ceri patru franci. Pune, pune trei livre, te rog. Douăzeci şi treizeci de soli. „Plus, din aceeaşi zi, o poţiune calmantă şi astringentă, pentru ca domnia-sa să se poată odihni, treizeci de soli”. Bine, zece şi cincisprezece soli. „Plus la douăzeci şi şase, un clistir carminativ[21], pentru izgonirea gazelor dumisale, treizeci de soli”. Zece soli, domnule Fleurant. „Plus clisma domniei sale, repetată seara la fel cu cea de mai sus, treizeci de soli”. Domnule Fleurant, zece soli. „Plus, la douăzeci şi şapte, un purgativ de efect pentru grăbirea scaunului şi pentru a da afară materiile stătute din intestinele domniei sale, trei livre”. Bine, douăzeci şi treizeci de soli. Sunt foarte mulţumit că eşti înţelegător. „Plus la douăzeci şi opt, o doză de zer limpezit şi îndulcit, pentru a linişti, a calma, tempera şi împrospăta sângele domniei sale, douăzeci de soli”. Bine, zece soli. „Plus o porţiune întăritoare şi preventivă, din douăsprezece boabe de bezoard[22], sirop de lămâie, rodie şi altele, după reţetă, cinci livre”. Uşurel, uşurel, domnule Fleurant, te rog, dacă procedezi aşa, nimeni n-o să mai vrea să se îmbolnăvească, mulţumeşte-te cu patru franci. Douăzeci şi patruzeci de soli. Trei şi cu doi fac cinci, şi cu cinci fac zece, şi cu zece douăzeci. Şaizeci şi trei de livre, patru soli şi şase

21 Carminativ, care împrăştie, izgoneşte.

22 Denumire dată unor calculi ce se formează în aparatul digestiv al unor rumegătoare şi care se întrebuinţau drept antidot împotriva otrăvii. Cuvântul bezoard (antidot) e de origine persană.

centime. Aşadar în luna asta am luat unu, două, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt purgative şi una, două, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt, nouă, zece, unsprezece, douăsprezece clisme, iar luna trecută au fost douăsprezece purgative şi douăzeci de clisme. Iată de ce nu mă mir că luna asta mă simt mai rău ca luna trecută. Îi voi spune domnului Purgon să vadă ce-i cu asta. Hei! Strângeţi totul de aici! (*Văzând că nu vine nimeni şi că în cameră, nu se află niciunul din servitorii săi*) Nu e nimeni, degeaba mai vorbesc: sunt lăsat întotdeauna singur. Nu e chip să-i ţii locului. (*După ce a sunat din clopoţelul de pe masă*) Nici nu mă aud. Poete că nu sună destul de tare clopoţelul. Ding, ding, ding. Nicio scofală. Ding, ding, ding. Sunt surzi. Toinette! Ding, ding, ding. Ca şi cum nici n-aş fi sunat. Nepricopsite! Puşlamao! Ding, ding, ding. Turbez. (*Nu mai sună, ci strigă*) Ding, ding, ding, ding. Lua-te-ar dracii de ticăloasă! Cum e posibil să laşi singur un biet bolnav. Ding, ding, ding. Trist, trist de tot! Ding, ding, ding. Ah, Dumnezeule! Au să mă lase să mor aici, singur. Ding, ding, ding.

Scena 2 Argan, Toinette

Toinette (*intrând*) Am venit!

Argan

Ah, ce secătură! Ah! ce mizerabilă! *Toinette* (*prefăcându-se că s-a lovit la cap*)

Fi-v-ar nerăbdarea a naibii! Atâta zoriţi oamenii, că m-am lovit cu capul de colţul ferestrei.

Argan (*mânios*) Ah! prefăcut-o!

Toinette
(*întrerupându-l pe Argon*)
Vai!
Argan Acum…
Toinette
Vai!
Argan
Acum un ceas… *Toinette*
Vai!
Argan M-ai lăsat…
Toinette
Vai!
Argan
Mai taci odată, ticăloaso, barem să te scarmăn. *Toinette*
Păi da, atâta-mi lipsea, după tot ce am păţit. *Argan*
M-ai făcut să răguşesc, păcătoaso! *Toinette*
Şi dumneavoastră m-aţi făcut să-mi sparg capul. Una pentru alta. Cu voia dumneavoastră, suntem chit. *Argan*
Ce, ce? Ticăloaso! *Toinette*
Dacă mă mai certaţi, plâng. *Argan*
Să mă laşi tu în părăsire, ticăloaso! *Toinette*
(*întrerupându-l încă o dată pe Argan*)
Vai!
Argan
Afurisite, vrei… *Toinette*
Vai!
Argan
Ce? Adică nici de data asta să n-am plăcerea

să te cert? *Toinette*

Certaţi-mă cât poftiţi. Sunt gata să ascult. *Argan*

Mă împiedici tu, netrebnico, întrerupându-mă la fiecare vorbă. *Toinette*

Păi dacă dumneavoastră vă place să mă certaţi, daţi-mi voie să-mi placă şi mie să plâng; fiecare cu damblaua lui. Doar n-am cine ştie ce pretenţie! Ah!

Argan

Foarte bine! Fie şi aşa. Şi-acum, ia astea de aici, puşlamao, ia asta de aici. (*După ce s-a ridicat*) Clisma mea de azi a avut efect?

Toinette

Clisma dumneavoastră? *Argan*

Da. Am scos multă fiere? *Toinette*

Ba nu zău! În asemenea marafeturi nu mă amestec. Să-şi vâre nasul în ele domnul Fleurant: el barem profită.

Argan

Vezi să te-ngrijeşti de nişte apă fiartă pentru cealaltă clisma pe care am s-o fac mai târziu. *Toinette*

Domnul Fleurant ăla şi domnul Purgon fac haz de minune pe pielea dumneavoastră. Au în dumneavoastră o straşnică vacă de muls. Tare aş vrea să-i întreb ce boală aveţi de vă tot îndoapă cu atâtea doctorii…

Argan

Tacă-ţi fleanca, proasto, nu e de nasul tău să controlezi reţetele doctorilor. Trimite-mi-o mai

bine pe fata mea, Angélique: am să-i spun ceva.

Toinette

Iat-o că vine, parcă v-a ghicit gândul. *Scena 3*

Argan, Angélique, Toinette

Argan

Apropie-te, Angélique. Vii tocmai ia timp, voiam să-ţi vorbesc. *Angélique*

Sunt gata să te-ascult.

Argan

Aşteaptă. (*Către Toinette*) Dă-mi bastonul. Mă-ntorc îndată. *Toinette*

Fuga, domnule, grăbiţi-vă: domnul Fleurant ne dă de lucru. *Scena 4*

Angélique, Toinette

Angélique Toinette!

Toinette

Ce-i?

Angélique

Uită-te puţin la mine.

Toinette Poftim! Mă uit.

Angélique Toinette!

Toinette

Ei, ce-i cu Toinette? *Angélique*

Nu ghiceşti cam despre ce vreau să-ţi vorbesc? *Toinette*

Ba bine că nu! Despre tânărul cu pricina: doar de şase zile tot despre asta vorbim şi dacă nu pomeniţi de dânsul la tot pasul înseamnă că nu sunteţi în apele dumneavoastră.

Angélique

Şi dacă ştii asta, de ce nu-mi vorbeşti tu

prima? De ce nu mă scuteşti de greutatea de a începe o asemenea discuţie?

Toinette

Nu-mi prea lăsaţi timp şi, apoi, sunteţi atât de prinsă în mreje, încât ar fi cam greu să încep eu prima. *Angélique*

Îţi mărturisesc că aş putea să-ţi vorbesc într-una de dânsul şi că doar atâta aştept: să-mi pot deschide inima. Dar spune-mi, Toinette, ai ceva împotriva simţămintelor pe care i le port?

Toinette

Nici pomeneală… *Angélique*

Păcătuiesc cumva lăsându-mă în voia acestor dulci porniri ale inimii?

Toinette Nu spun asta.

Angélique

Şi ai vrea să rămân nepăsătoare la toate aceste semne arzătoare ale iubirii pe care mi-o arată? *Toinette*

Ferească Dumnezeu! *Angélique*

Spune-mi dar: nu găseşti şi tu, ca şi mine, ceva ceresc, un semn al destinului, în neaşteptatul chip în care ne-am cunoscut?

Toinette Ba da…

Angélique

Nu găseşti şi tu că faptul de a-mi fi luat apărarea, fără să mă cunoască, îl arată ca pe un om foarte de treabă?

Toinette Ba da.

Angélique

Că nici nu se poate o purtare mai inimoasă?

Toinette

Sunt de aceeaşi părere. *Angélique*

Şi că toate astea le-a făcut cu o nemaipomenită gingăşie? *Toinette*

Ba da!

Angélique

Nu găseşti şi tu, Toinette, că e foarte chipeş?

Toinette Desigur!

Angélique

Că este cum nu se poate mai arătos?

Toinette Fără-ndoială.

Angélique

Că vorbele ca şi faptele sale au în ele ceva nobil? *Toinette*

Nici nu încape discuţie. *Angélique*

Că nu se pot auzi cuvinte mai pline de pasiune decât cele pe care mi le spune el?

Toinette Adevărat.

Angélique

Şi că nu-i nimic mai supărător decât constrângerea în care sunt ţinută şi care opreşte cu desăvârşire orice avânt al dulcilor porniri ale acestei pasiuni reciproce hărăzite de cer?

Toinette Aveţi dreptate.

Angélique

Crezi tu, însă, dragă Toinette, că mă iubeşte într-adevăr atât cât îmi spune? *Toinette*

Ei, ei! uneori nu se prea poate pune temei pe asemenea lucruri. În dragoste, maimuţăreala seamănă tare cu adevărul şi în această privinţă mi-a fost dat să văd mari comedieni.

Angélique

Ah, Toinette, ce tot spui? Vai! după chipul cum vorbeşte ar fi oare cu putinţă să mă mintă? *Toinette*

În orice caz, aveţi să vă lămuriţi în curând, iar ceea ce v-a scris ieri cu privire la hotărârea de a vă cere în căsătorie este o cale sigură pentru a şti dacă vă spune sau nu adevărul. Asta are să fie cea mai bună dovadă.

Angélique

Vai, Toinette, dacă mă minte cumva, n-am să mai cred în viaţa mea vreun bărbat! *Toinette*

Iată-l pe tatăl dumneavoastră că se întoarce.

Scena 5

Argan, Angélique, Toinette

Argan

Ei, şi aşa, fata mea. Îţi voi spune o noutate la care poate că nu te aştepţi. Eşti cerută în căsătorie. Dar ce ai? Ei, da, e plăcută vorba asta, căsătorie! Nici nu există ceva mai îmbucurător pentru fetele tinere. Ah!... natură, natură! După câte văd îmi pierd vremea, fetiţo, întrebându-te dacă vrei să te măriţi?

Angélique

Voi face, tată, tot ce-mi vei cere. *Argan*

Sunt foarte mulţumit că am o fiică atât de ascultătoare; lucrul e deci hotărât şi te-am făgăduit. *Angélique*

Tată, mă voi supune orbeşte dumitale. *Argan*

Soţia mea, maică-ta vitregă, dorea să te trimit la mănăstire şi tot aşa şi pe Louison, sora ta cea

mică. Dintotdeauna a dorit ea acest lucru.

Toinette (*aparte*)

Nemernica, ştie ce vrea!

Argan

Nu voia deloc să se învoiască la această căsătorie, dar până la urmă a rămas cum am spus eu. Şi aşadar mi-am dat cuvântul.

Angélique

Ah, tată, cât îţi sunt de recunoscătoare pentru bunătatea dumitale.

Toinette (*către Argan*)

Vă sunt cu adevărat recunoscătoare: iată cea mai înţeleaptă faptă pe care aţi săvârşit-o vreodată. *Argan*

N-am văzut încă persoana, dar mi s-a spus că voi fi mulţumit, şi tu de asemeni. *Angélique*

Cu siguranţă, tăticule. *Argan*

Cum? L-ai văzut? *Angélique*

Deoarece consimţământul dumitale îmi îngăduie să-mi pot deschide inima, nu mă voi feri să-ţi spun că ne-am cunoscut din întâmplare acum şase zile şi că cererea ce ţi s-a făcut este urmarea simţăminte lor reciproce născute încă de la prima vedere.

Argan

Asta nu mi-a spus-o, dar sunt mulţumit şi este cu atât mai bine că lucrurile s-au petrecut aşa. Se spune că este un flăcău voinic şi frumos.

Angélique Da, tată.

Argan înalt...

Angélique Fără îndoială.

Argan
Plăcut la înfăţişare.
Angélique Desigur.
Argan Arătos.
Angélique Foarte.
Argan
Cuminte şi de familie bună.
Angélique Cât se poate.
Argan
Foarte cinstit. *Angélique*
Cei mai cinstit din lume. *Argan*
Care vorbeşte bine latina şi greaca.
Angélique Asta n-o ştiu.
Argan
Şi care peste trei zile va fi declarat doctor. *Angélique*
El, tată?
Argan
Da, asta nu ţi-a spus-o? *Angélique*
Ce-i drept, nu! Dumitale cine ţi-a spus-o? *Argan*
Domnul Purgon. *Angélique*
Îl cunoaşte domnul Purgon? *Argan*
Nostimă întrebare. Desigur că-l cunoaşte. Doar e nepotu-său. *Angélique*
Cléante, nepotul domnului Purgon! *Argan*
Care Cléante? vorbim de cel pentru care ai fost cerută în căsătorie. *Angélique*
Ei, da!
Argan
Păi bine! e nepotul domnului Purgon, fiul

cumnatului său, doctorul, domnul Diafoirus, iar acestui fiu i se zice Thomas Diafoirus şi nu Cléante. Această căsătorie am hotărât-o azi-dimineaţă, domnul Purgon, domnul Fleurant şi cu mine, iar mâine dimineaţă, pretendentul îmi va fi prezentat de către tatăl său. Dar ce e? Ce ai rămas aşa înlemnită? Te-ai pierdut de tot.

Angélique

Tată, îmi dau seama că dumneata ai vorbit de o persoană şi că eu mă gândesc la alta. *Toinette*

Cum de aţi putut născoci, domnule, ceva atât de caraghios? Cu averea dumneavoastră, vreţi să vă daţi fata după un doctor…

Argan

Da. Şi tu ce te amesteci, ticăloaso? Neruşinată ce eşti! *Toinette*

Doamne! mai încet. Prea o luaţi de la început cu vorbe de ocară! Nu ne putem înţelege oare fără să ne înfuriem? Hai să stăm de vorbă liniştit! Ce vă-mpinge, dacă nu vă e cu supărare, la o asemenea căsătorie?

Argan

Ceea ce mă împinge e că, văzându-mă infirm şi bolnav cum sunt, doresc să-mi iau un ginere şi rubedenii medici, ca să mă apăr de boala de care sufăr, ca să am chiar în familie ajutorul necesar şi ca să am la îndemână consultaţii şi reţete.

Toinette

Ei da! Iată un motiv. Şi e o plăcere să ne răspundem unul altuia ca lumea. Haideţi, domnule, răspundeţi cu mâna pe conştiinţă:

sunteţi oare bolnav cu adevărat?

Argan

Cum aşa, toanto! Dacă sunt bolnav? Dacă sunt bolnav? Neruşinato! *Toinette*

Ei bine! Da, domnule, sunteţi bolnav, n-o să ne cartăm pentru atâta lucru! Da, sunteţi tare bolnav, sunt de aceeaşi părere, şi chiar mai bolnav decât credeţi: iată un fapt stabilit. Dar fiicei dumneavoastră îi trebuie un soi pentru ea şi, nefiind bolnavă, nu văd nevoia să i se dea un doctor.

Argan

Pentru mine i-l dau pe acest doctor de bărbat, iar o fată cumsecade trebuie să fie încântată să se mărite cu acela care e de folos sănătăţii tatălui său.

Toinette

Pre legea mea, domnule, vreţi să vă dau un sfat prietenesc? *Argan*

Ce fel de sfat?

Toinette

Să nu vă mai gândiţi la această căsătorie. *Argan*

Şi pentru care motiv? *Toinette*

Pentru că fiica dumneavoastră nu va primi cu niciun chip.

Argan

Nu va primi cu niciun chip? *Toinette*

Nu.

Argan Fiica mea?

Toinette

Fiica dumneavoastră. Ea o să vă spună că nu are ce face nici cu doctorul Diafoirus, nici cu fiul său Thomas Diafoirus şi nici cu toţi Diafoirusii din lume.

Argan

Eu, însă, am ce face, da, eu; în afară de faptul că partida este mai bună decât se crede. Domnul Diafoirus nu-l are decât pe acest fiu ca singur moştenitor şi, pe deasupra, domnul Purgon, care n-are nici soţie, nici copii, îi dă toată averea sa cu prilejul acestei căsătorii. Iar domnul Purgon are o rentă de opt mii de livre bătute pe muchie.

Toinette

Mulţi oameni trebuie să fi omorât, ca să ajungă atât de bogat. *Argan*

Opt mii de livre rentă e ceva, fără a mai socoti averea tatălui. *Toinette*

Domnule, toate-s bune şi frumoase, eu însă una ştiu: vă sfătuiesc, între noi, să-i alegeţi alt soţ, căci ea nu-i făcută să fie doamna Diafoirus.

Argan

Şi eu vreau să fie. *Toinette*

Nu zău! Nu spuneţi asta! *Argan*

Şi de ce să nu spun?

Toinette Iaca nu!…

Argan

Dar pentru ce n-aş spune-o? *Toinette*

Se va zice că vorbiţi anapoda! *Argan*

Puţin îmi pasă de ce-o să se zică. Îţi spun, însă, că vreau ca ea să respecte cuvântul pe care mi l-am dat. *Toinette*

Nu, sunt sigură că n-o să facă aşa ceva.

Argan o voi sili.

Toinette

Vă spun că n-o să vrea. *Argan*

Să vrea, că de nu, o trimit la mănăstire. *Toinette*

Dumneavoastră? *Argan*

Eu.

Toinette

Bine!

Argan Cum bine?

Toinette

N-o veţi trimite la nicio mănăstire. *Argan*

N-am s-o trimit la nicio mănăstire? *Toinette*

Nu.

Argan

Nu?

Toinette

Nu.

Argan

Ştii că eşti nostimă. N-o să-mi trimit fata la mănăstire, dacă aşa mi-e pofta?

Toinette Nu, vă spun!

Argan

Cine-o să mă-mpiedice? *Toinette*

Chiar dumneavoastră! *Argan*

Eu?

Toinette

Da. N-o să aveţi inima asta!

Argan

Ba o s-o am!

Toinette Glumiţi.

Argan

Nu glumesc de loc. *Toinette*

N-o să vă lase dragostea de tată. *Argan*

Ba o să mă lase! *Toinette*

O lacrimă sau două, braţele în jurul gâtului, un „tăticul meu scump”, spus drăgăstos, vor fi de ajuns ca să vă-nduioşeze.

Argan

Toate astea n-au să ducă la nimic.

Toinette Ba da, ba da.

Argan

Îţi spun că nu voi da înapoi.

Toinette Mofturi!

Argan

Degeaba spui că-s mofturi. *Toinette*

Doamne! Vă cunosc, sunteţi un om cumsecade din fire.

Argan (*mânios*)

Nu sunt deloc cumsecade şi sunt chiar al dracului atunci când vreau. *Toinette*

Mai încet, domnule. Nu vă gândiţi de loc la boala dumneavoastră? *Argan*

Îi cer categoric să-l ia de soţ pe cel ales de mine. *Toinette*

Iar eu o opresc să facă aşa ceva. *Argan*

Dar unde ne trezim? Şi de când o nepricopsită de slujnică îndrăzneşte să vorbească astfel în faţa stăpânului său?

Toinette

Când un stăpân nu se gândeşte la ce face, o

slujnică cu bun-simţ are dreptul să-l povăţuiască să-şi vină în fire.

Argan

(*alergând după Toinette*) Ah, obraznico, te omor!

Toinette

(*ferindu-se de Argan şi punând scaunul între ea şi el*)

E de datoria mea să mă împotrivesc unor lucruri care vă pot face de râs.

Argan

(*alergând cu bastonul după Toinette, în jurul scaunului*) Poftim încoace, te-nvăţ eu să vorbeşti!

Toinette

(*refugiindu-se acolo unde Argon n-o poate ajunge*) Sunt datoare să nu vă las să faceţi fapte nesăbuite.

Argan

(*la fel ca mai sus*) Neruşinato!

Toinette

Nu, nu voi îngădui niciodată această căsătorie.

Argan Ticăloaso!

Toinette (*ca mai sus*)

Nu vreau să-l ia pe Thomas Diafoirus al dumneavoastră.

Argan

(*ca mai sus*)

Împieliţato!

Toinette (*ca mai sus*)

O să m-asculte mai curând pe mine, decât pe

dumneavoastră.

Argan (*oprindu-se*)

Angélique, nu vrei să pui mâna pe ticăloasa asta? *Angélique*

Lasă, tată, să nu te îmbolnăveşti.

Argan

(*către Angélique*)

Dacă nu pui mâna pe ea, o să te blestem.

Toinette (*plecând*)

Iar eu, dacă vă ascultă, am s-o dezmoştenesc. *Argan*

(*căzând pe scaun*)

Of! of! Nu mai e chip să rabd. Pot să şi mor dintr-asta!

Scena 6 Béline, Argan

Argan

Ah! apropie-te, nevestico! *Béline*

Ce s-a întâmplat cu bietul meu bărbăţel? *Argan*

Vino-mi în ajutor. *Béline*

Dar ce este, băieţaşul meu?

Argan

Iubito!

Béline Iubitule!

Argan

M-a scos din fire. *Béline*

Vai! Bietul meu bărbăţel! Dar cum, dragule? *Argan*

Tâlhăroaica ta de Toinette e mai neobrăzată oricând.

Béline

Nu te necăji.

Argan

M-a făcut să turbez, iubito. *Béline*

Linişteşte-te, drăguţule. *Argan*

Timp de o oră s-a împotrivit cu îndârjire la tot ce vreau să fac. *Béline*

Uşurel, uşurel! *Argan*

A avut neobrăzarea să-mi spună că nu-s de loc bolnav. *Béline*

E o nemernică.

Argan

Tu, scumpo, ştii care e adevărul. *Béline*

Da, inimioara mea, n-are dreptate.

Argan

Dragostea mea, ticăloasa asta o să mă bage în pământ.

Béline Lasă, lasă.

Argan

Din cauza ei fac atâta fiere! *Béline*

Nu te mai necăji.

Argan

Şi e destul timp de când îţi spun s-o dai afară. *Béline*

Doamne, Doamne! puişorule, nu există servitori şi servitoare fără cusur. Eşti silit adeseori să le înduri greşelile, din pricina calităţilor. E isteaţă, grijulie, harnică şi mai ales credincioasă. Ştii că astăzi trebuie să fii foarte atent cu oamenii pe care-i ai în slujbă. Ei, Toinette!

Scena 7

Argan, Béline, Toinette *Toinette*

Ce doreşte doamna? *Béline*

De ce-l superi pe domnul? *Toinette*

(*cu un ton blând*)

Eu, doamnă? Vai! Nici măcar nu înţeleg ce vreţi să spuneţi. Nu mă gândesc decât cum să-i intru domnului în voie.

Argan

Ah! Fătarnico! *Toinette*

Ne-a zis că vrea să-şi mărite fata cu fiul domnului Diafoirus. Eu i-am spus că găsesc căsătoria bună pentru ea, dar socot că ar face mai bine s-o trimită la mănăstire.

Béline

Nu văd nimic rău în asta şi mi se pare că are dreptate.

Argan

Vai, iubito, o crezi? E mârşavă, mi-a spus o sută de obrăznicii. *Béline*

Ei bine! Te cred, iubitule. Haide, potoleşte-te! Ascultă, Toinette: dacă am să mai aud vreodată că-l superi pe domnul, te dau afară. Aşa, adu-mi şuba şi nişte perne ca să-l aşez în fotoliu. Îmi pari schimbat. Trageţi scufa peste urechi: niciodată nu răceşti mai uşor ca atunci când îţi intră aer în urechi.

Argan

Ah! iubito! cât de recunoscător îţi sunt pentru toată grija ce mi-o porţi. *Béline*

(*aşezând pernele, pe care le pune în jurul lui Argan*)

Scoală să-ţi pun o pernă sub tine! Pe asta s-o

pun aici, ca să te sprijini. Pe astălaltă dincolo. Una să ţi-o pun la spate, iar alta să-ţi rezemi capul.

Toinette

(*trântindu-i o pernă în cap, apoi fugind*) Şi asta ca să vă ferească de curent!

Argan

(*ridicându-se furios şi aruncând pernele în Toinette, care fuge*) Ah, mizerabilo! Vrei să mă-năbuşi!

Scena 8 Argan, Béline

Béline

Ho! Ho! Dar ce s-a întâmplat? *Argan*

(*trântindu-se în fotoliu*) Ah, ah, ah! Nu mai pot.

Béline

De ce te-nfurii în halul ăsta? A crezut că face bine. *Argan*

Iubito, tu nu cunoşti viclenia diavoliţei. Ah! M-a scos din fire. Voi avea nevoie de peste opt purgative şi douăsprezece clisme ca să îndrept toate astea.

Béline

Uşurel, uşurel, micuţule, linişteşte-te puţin!

Argan

Tu, iubito, eşti toată mângâierea mea. *Béline*

Bietul meu băieţel! *Argan*

Ca să răsplătesc cât de cât dragostea pe care mi-o porţi, doresc, inimioara mea, după cum ţi-am mai spus, să-mi fac testamentul.

Béline

Vai, dragul meu, să nu mai pomenim despre

asta, te rog; n-aş putea îndura gândul ăsta şi numai cuvântul testament mă înfioară.

Argan

Ţi-am spus să vorbeşti cu notarul tău.

Béline

L-am adus cu mine: e-n odaia de alături. *Argan*

Zi-i să intre, iubito. *Béline*

Vai, dragul meu, nu te poţi gândi la asemenea lucruri, când îţi iubeşti într-adevăr soţul. *Scena 9*

Domnul de Bonnefoi[23], Béline, Argan

Argan

Poftiţi, domnule de Bonnefoi, poftiţi. Luaţi loc, vă rog. Soţia mea mi-a spus că sunteţi un om onorabil şi unul din prietenii săi devotaţi. Iată de ce am rugat-o să vă vorbească despre testamentul pe care doresc să-l fac.

Béline

Vai, nici nu mă simt în stare să vorbesc despre astfel de lucruri. *Domnul de Bonnefoi*

Domnule, doamna mi-a explicat proiectele dumneavoastră şi intenţia ce o aveţi în legătură cu dânsa. În această privinţă am să vă spun, însă, că prin testament nu-i puteţi lăsa nimic soţiei dumneavoastră.

Argan şi de ce?

Domnul de Bonnefoi

Se opune obiceiul pământului. Dacă v-aţi găsi într-un ţinut cu legi scrise, n-ar fi greu deloc: dar

23 Numele notarului, Bonnefoi (bună-credinţă), contrastează cu firea lui coruptă.

la Paris şi în regiunile cu drept cutumiar, cel puţin în cele mai multe, nu se poate, aşa că dispoziţia ar fi nulă. Tot ceea ce pot face bărbatul şi femeia uniţi prin căsătorie este o donaţie mutuală în viaţă fiind. Dar şi pentru asta trebuie să nu existe copii, fie ai ambilor soţi, fie numai ai unuia, la data primului deces.

Argan

Iată un obicei tare nelalocul său, ca un soţ să nu-i poată lăsa nimic unei soţii care-l iubeşte cu înflăcărare şi care are atâta grijă de el. O să-mi consult avocatul să văd ce aş putea face.

Domnul de Bonnefoi

Nu la avocaţi trebuie mers, căci de obicei sunt severi în atare situaţii şi-şi închipuie că e o crimă grozavă să laşi o moştenire, călcând legea: sunt oameni puşi să facă greutăţi şi necunoscători în toate ascunzişurile conştiinţei. Trebuie consultate alte persoane, care sunt mult mai înţelegătoare, care cunosc chiţibuşuri pentru a călca legea cu uşurinţă şi a face legal ceea ce nu-i legal, care ştiu să înlăture greutăţile unei încurcături şi să găsească mijloace pentru a ocoli cutuma printr-un oarecare artificiu. Dacă n-ar fi aşa, cum ne-am descurca în fiecare zi? Trebuie să ştii să te descurci, altfel nu se face nimic şi n-aş da doi bani pe toată meseria noastră.

Argan

Soţia mea îmi spusese, domnule, de altfel, pe bună dreptate, că sunteţi un om foarte dibaci şi foarte cinstit. Ce-aş putea face, vă rog, ca să-i las

ei averea şi să-mi dezmoştenesc copiii?

Domnul de Bonnefoi

Ce-aţi putea face? Puteţi alege, fără tărăboi, un prieten intim al soţiei, căruia să-i lăsaţi prin testament, în bună formă, tot ce posedaţi, iar mai târziu, prietenul îi va da totul înapoi. Mai puteţi de asemenea contracta un număr mare de obligaţii nesuspectabile, în folosul unor creditori care îşi vor împrumuta numele lor soţiei dumneavoastră, declarându-i în scris că n-au făcut aceasta decât pentru a o servi. Puteţi de asemenea, în viaţă fiind, să-i daţi în mână bani peşin sau poliţe plătibile la purtător.

Béline

Dumnezeule! Nu trebuie să te tulburi cu toate astea. Dacă tu mă laşi, micuţul meu, nici eu nu mai vreau să trăiesc.

Argan Iubita mea!

Béline

Da, dragul meu, dacă aş fi atât de nefericită încât să te pierd…

Argan

Soţia mea dragă! *Béline*

Viaţa mea n-ar mai avea niciun rost. *Argan*

Dragostea mea! *Béline*

Şi aş veni după tine, ca să-ţi dai seama de iubirea ce ţi-o port.

Argan

Iubita mea, îmi sfâşii inima! Linişteşte-te, te rog.

Domnul de Bonnefoi (*către Béline*)

Aceste lacrimi sunt nelalocul lor, doar n-am ajuns încă acolo. *Béline*

Vai, domnule! Dumneavoastră nu ştiţi ce înseamnă un soţ pe care îl iubeşti cu patimă.

Argan

Dac-aş muri, iubita mea, mi-ar părea rău numai că nu am un copil de la tine. Domnul Purgon îmi spusese c-o să m-ajute să fac unul.

Domnul de Bonnefoi Asta se mai poate încă întâmpla.

Argan

Testamentul, iubita mea, trebuie să-l fac aşa cum spune domnul notar, dar – ca să fim prevăzători – vreau să-ţi dau în mână douăzeci de mii de franci aur, pe care îi am în tapiţeria alcovului, şi două poliţe la purtător, una a domnului Danton, iar alta a domnului Gerante.

Béline

Nu, nu, nu vreau nimic din toate astea... Ah! ... Cât spui că se găseşte sub tapiţerie? *Argan*

Douăzeci de mii de franci, iubito. *Béline*

Nu-mi vorbi nimic despre avere, te rog. Ah!... De cât sunt cele două poliţe? *Argan*

Una, draga mea, e de patru mii de franci, iar alta de şase. *Béline*

Toate averile din lume, iubitule, nu fac doi bani în comparaţie cu tine.

Domnul de Bonnefoi (*către Argan*)

Vreţi să trecem la redactarea testamentului? *Argan*

Da, domnule, dar am sta mai la largul nostru

în cabinetul meu cel mic. Iubita mea, ajută-mă, te rog. *Béline*

Haide, bietul meu băieţel!

Scena 10 Angélique, Toinette

Toinette

Uite-i cu un notar. Am auzit vorbindu-se de un testament. Mama dumneavoastră vitregă nu doarme deloc şi fără îndoială că îl împinge pe tatăl dumneavoastră la cine ştie ce uneltire împotriva intereselor copiilor săi.

Angélique

Cu averea poată să facă ce vrea, dar să nu facă după voia lui şi cu inima mea. Bagi de seamă, Toinette, ce planuri criminale se urzesc în ce mă priveşte? Nu mă părăsi, te rog, în necazul în care mă aflu.

Toinette

Eu să vă părăsesc? Mai degrabă aş muri! Mama dumneavoastră vitregă poate să-mi facă oricâte destăinuiri ca să mă atragă de partea ei: n-am putut s-o sufăr niciodată şi am fost totdeauna de partea dumneavoastră. Lăsaţi pe mine; am să mă folosesc de orice pentru a vă sluji; dar ca să fiu mai de ajutor, vreau să schimb macazul, să ascund dragostea ce v-o păstrez şi să mă prefac că trec de partea tatălui şi mamei dumneavoastră vitrege.

Angélique

Caută să-l vesteşti pe Cléante de căsătoria ce s-a pus la cale. Te rog din suflet! *Toinette*

În treaba asta nu mă poate ajuta nimeni în afară de bătrânul cămătar Polichinelle, care mă

iubeşte. O să mă coste câteva cuvinte drăgăstoase, pe care le voi risipi cu plăcere pentru dumneavoastră. Astăzi e prea târziu, dar mâine, dis-de-dimineaţă, am să trimit după el şi are să fie fericit să…

Scena 11

Béline, în casă, Angélique, Toinette

Béline Toinette!

Toinette

Mă cheamă. Bună seara. Aveţi încredere în mine. *Primul Intermediu*

Decorul se schimba şi înfăţişează un oraş. E noapte. Polichinelle vine să-i facă o serenadă iubitei sate. Este întrerupt, la început, de câţiva viorişti, împotriva cărora are un acces de mânie, după aceea de paza de noapte, alcătuită din muzicanţi şi dansatori.

Scena 1 Polichinelle

O, iubire, iubire, iubire! Sărmane Polichinelle! Ce năzbâtie ţi-ai mai băgat în cap! Cu ce-ţi treci timpul, biet nebun? Nu mai ai habar de prăvălie: îţi laşi baltă toate treburile; nu mai mănânci; aproape că nu mai bei; nu mai dormi noaptea: şi toată tevatura asta, pentru cine? Pentru o şerpoaică, curat şerpoaică. Diavol de muiere care te alungă şi-şi bate joc de tot ce-i spui! Judecata n-ajută însă în asemenea poveste. Îţi faci mendrele, iubire: ca atâţia alţii, mi-e dat şi mie să-mi pierd minţile. Nu-i stă deloc bine aşa ceva unui om de vârsta mea, dar ce să faci? Nu poţi fi înţelept după voie, iar minţile celor bătrâni o iau şi ele razna, ca

ale tinerilor. Am venit să văd de n-aş putea-o îmblânzi pe tigroaica mea cu o serenadă. Adeseori, nimic nu e mai mişcător decât un îndrăgostit care vine să-şi cânte dorul în faţa uşii zăvorâte a iubitei. (*După ce şi-a luat lăuta*) Iată cu ce o să mă acompaniez. O, noapte! Scumpă noapte! Du-mi jalea până la patul neînduplecatei mele iubite.

Notte e di, v-am o e v adoro; Cerco un şi, per mi-o ristoro, Mă se voi, dite di no, Bella ingrata, io moriro.

Frà la speranza s-afflige îl *cuore, în lontananza Consuma l hore.*

Şi dolce inganno Chemi figura Breve l'affanno, Ani! troppo dura!

Cosi per troppo amar languisco e muoro.

Notte e di, v-am o e v adoro, Cerco un şi, per mi-o ristoro. Mă se voi dite di no. Bella ingrata, io moriro.

Se non dormite, Almen pensate Alle ferite Ch al cuor mi tale.

*Deh! almen fingete, Per mi-o conforto, Se în uc*cide-te *D'haver* îl *torto.*

Vostra pietà mi scemarà îl *martoro.*

Notte e di, v-am o *e v adoro Cerco un şi, per mi-o ristoro, Mă se voi dite di no, Bella ingrata, io moriro*[24].

---

24 Când zi şi noapte chem mereu Un da aşteaptă dorul meu. Şi dacă îmi vei spune nu Eu voi muri cum ştii şi tu.

Mai sper şi-acum, dar, aşteptând În inima tristeţea vine Şi trece vremea mea curând, Pustie trece fără tine.

Scena 3

Polichinelle, o bătrână, vine la fereastră şi-i răspunde lui Polichinelle bătându-şi joc de el

Bătrâna (*cântă*)

Zerbinetti, ch ong hor, con înti zguardi, Mentiti desiri, Fallaci sospiri, Accenti buggiardi, Di fede vi preggiate, Ah, che non în ingannate, Che già s-o per prova, Ch'in voi non şi trova Costanza ne fede:

Oh! *quanto è pazza coler che vă credel*

Quei zguardi tanguidi Non în *innamorano, Quei sospir fervidi Piu non în înfiamniano, Vei giuro a le. Zerbino misero, Del vostro piangere* îl *mi-o cuor libero Vuol sempre ridero Credette a me Che già se per prova, Ch'in voi non şi trova Costanza ne fede.*

Oh quanto è pazza colei che vă crede[25]!

Minciuna dulce, în zadar Iubirii vrei să-i dai crezare, Prea este traiul meu amar Şi suferinţa prea e mare.

Şi dorul fără de hotar Când zi şi noapte chem mereu Un da aşteaptă dorul meu Şi dacă îmi vei spune nu Eu voi muri, cum ştii şi tu.

Iubito, de nu dormi cumva, Gândeşte-te la rana care În inimă din vina ta Amarnic sângeră şi doare. Sau te prefă, vis prea iubit, E-o mângâiere pentru mine, Că sufletul îţi e mâhnit. Chiar de mi-e dat să mor prin tine,

Mâhnirea ta îmi face bine.
Când zi şi noapte chem mereu Un da aşteaptă dorul meu Şi dacă îmi vei spune nu Eu voi muri cum ştii si tu.

25 Voi, curtezani, ce vremea toată Minţiţi prin caldele priviri, Oftaţi de zece ori în şir, Şi cinci minciuni rostiţi o dată, În van iubirea trâmbiţaţi Pe mine nu mă înşelaţi. Dovezi din viaţă-avem destule Ca să mai fim şi azi credule La curtezani linguşitori.

Scena 3

Polichinelle, vioriştii, în spatele cortinei (Vioriştii atacă o arie)

Polichinelle

Ce acorduri nesăbuite încearcă să mă întrerupă? *Vioriştii*

(*continuă să cânte*) *Polichinelle*

Hei, linişte! Tăcere, viorişti. Lăsaţi-mă să mă jelui cât poftesc de cruzimea neîmblânzitei mele iubite. *Vioriştii*

(*continuă să cânte*) *Polichinelle*

Tăceţi, vă spun, vreau să cânt eu!

Vioriştii

(*nu încetează*)

Nebună e femeia care mai crede în cuvântul lor.

Cu caldele ocheade încă

Voi nu mă cuceriţi uşor

Rămân mai rece ca o stâncâ

La toată parodia lor.

Precum vă spun aşa va fi

Credinţă nu veţi mai găsi,

Rămân mai rece ca o stâncă

La aste biete parodii.

Voi, curtezani, nefericirea

Oricât aţi plânge-o de amar

Voi râde cum îmi este firea

Voi râde şi voi râde iar

La curtezani linguşitori.

Nebună e femeia care mai crede în cuvântul lor.

Polichinelle Linişte, am spus!
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle Ei drăcie!
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle
Ei! Ei!
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle Râdeţi de mine?
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle Aoleu, ce hărmălaie!
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle Lua-v-ar dracul!
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle Turbez!
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle
N-o să tăceţi? Ah! Slavă Domnului!
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle Iarăşi.
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle
Lovi-v-ar ciuma de viorişti.

Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle
Ce muzică! Ce mai muzică!
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle
(*cântând pentru a-şi râde de viorişti*) La ta, la, la, la, la.
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle (*din nou*)
La ta, la, la, la, la.
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle (*din nou*)
La ta, la, la, la, la.
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle
(*din nou*)
La ta, la, la, la, la.
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle (*din nou*)
La la ta, la, la, la.
Vioriştii
(*nu încetează*)
Polichinelle
Pe legea mea că aveţi haz! Continuaţi, domnilor viorişti, zău că-mi place! (*Nemaiauzind*

nimic) Haide, continuaţi, vă rog!

Scena 4 Polichinelle (*singur*)

Iată cum îi poţi hotărî să tacă. În muzică eşti obişnuit să nu poţi face ce vrei. Ei şi-acuma, las pe noi. Înainte de a cânta trebuie să mă pregătesc, cât de cât, pentru a lua tonul cel mai potrivit. (*îşi ia lăuta şi, prefăcându-se că ar cânta, imită cu buzele şi limba sunetul acestui instrument*) Plan, plan, plan, plin, plin, plin. Ce timp nenorocit pentru a acorda lăuta. Plin, plin, plin. Plin, tan, plan. Plin, plan. Strunele nu ţin deloc pe o asemenea vreme. Plin, plin. Aud zgomot. Ia să-mi reazem lăuta de uşă.

Scena 5

Polichinelle, paznici, care trec pe stradă alergând la locul unde aud zgomot

Paznicul (*cântând*)

Care eşti? Care eşti?

Polichinelle (*încet*)

Cine dracu’ o mai fi? De când moda asta să vorbeşti pe note? *Paznicul*

Care naiba cânţi mereu?

Polichinelle (*speriat*) Eu, eu, eu!

Paznicul

Care, pentru Dumnezeu?

Polichinelle Eu, eu, eu!

Paznicul care eu? Care eu?

Polichinelle

Eu, eu, eu, eu, eu, eu! *Paznicul*

Dă-ţi numele! Deşartă sacu!

Polichinelle (*făcând pe curajosul*) Mă numesc:

Să te ia dracu’.

Paznicul

Umflaţi-l! Obrăznicătura Nu ştie-nealte-a-şi ţine gura!

Prima intrare a baletului

Apare toată patrula, orbecăind în noapte după Polichinelle *vioriști şi dansatori*

Polichinelle

Cine-i?

vioriști şi dansatori

Polichinelle

Care haimanale îmi tot dau pe-aici târcoale?

vioriști şi dansatori Polichinelle

Ei?

vioriști şi dansatori Polichinelle

Lachei! Cu toţii fără frică!

vioriști şi dansatori

Polichinelle Ah, vă jur!

vioriști şi dansatori

Polichinelle

În mâini de-mi pică…

vioriști şi dansatori

Polichinelle

Îi fac praf, îi fac ţărână.

vioriști şi dansatori Polichinelle

Champagne, Poitevin, Picard, Basque, Breton!

vioriști şi dansatori

Polichinelle

Daţi-mi numai arma-ncoace, şi-o văd ei, de nu-mi dau pace!

vioriști și dansatori Polichinelle

(*prefăcându-se că trage un foc*)

Poc!

(*Cad cu toții, apoi o iau la goană*)

Scena 6

Polichinelle

(*singur*)

Ha, ha, ha! Am băgat groaza în ei! Proști trebuie să mai fie dacă le e frică de mine care mă sperii de o umbră. Pe legea mea, în viață trebuie să știi să te descurci. Dacă nu mă dădeam drept ditamai nobilul și nu făceam pe viteazul, cu siguranță că mă-nhățau. Ha, ha, ha!

(*Paznicii se apropie și, auzindu-l ce spune, îl înșfacă de guler*)

Scena 7

Polichinelle, paznicii cântând *Paznicii*

L-am prins, veniți, ce stați pe loc? Luați felinarele în mână. (*Toată garda vine cu felinarele în mână*)

Scena 8

Polichinelle, paznicii, care cântă și dansează Fățarnic, zdreanță, tu erai? Ah, papugiu, pungaș, spurcat, Coțcar, lichea, neobrăzat, Că ne-nspăimânți poate credeai?

Polichinelle

Știți cum e omul la beție. *Paznicii*

Nu, nu, motive nu căta Cum să te porți te-om învăța. Hai repede la pușcărie!

Polichinelle

Domnilor, doar nu sunt hoț. *Paznicii*

Puşcăria te mănâncă! *Polichinelle*
Burghez sunt, din oraş de aici! *Paznicii*
Ocna e oricum a ta! *Polichinelle*
Cum, făcut-am ceva rău? *Paznicii*
La puşcărie cu tine! *Polichinelle*
Domnilor, dar vreau să plec! *Paznicii*
Nu.
Polichinelle Vă rog!
Paznicii
Nu.
Polichinelle Hai, zău!
Paznicii
Nu.
Polichinelle Fiţi îngăduitori!
Paznicii
Nu. Nu.
Polichinelle Domnilor.
Paznicii Nu, nu, nu.
Polichinelle Vă rog!
Paznicii Nu, nu.
Polichinelle Vă implor!
Paznicii Nu, nu.
Polichinelle
Pentru numele lui Dumnezeu!
Paznicii Nu, nu.
Polichinelle Fie-vă milă!
Paznicii
Nu, nu, motive nu căta. Cum să te porţi te-om învăţa. Hai repede la puşcărie.
Polichinelle
Ei bine, domnilor, nimic nu vă poate mişca

inima? *Paznicii*

Nu-i greu pe noi să ne-mblânzeşti: Dar cum ai fost o secătură, Ne dai trei poli de băutură şi liber eşti!

Polichinelle

Vai, domnilor, vă asigur că n-am un sfanţ în buzunar. *Paznicii*

Atuncea fără de fasoane Alege, după cum îţi place, O duzină de bastoane Sau treizeci de bobârnace!

Polichinelle

Dacă n-am încotro şi trebuie să trec şi prin asta, aleg cele treizeci de bobârnace. *Paznicii*

Pe voie-ţi fie, ţinte bine şi numără cum se cuvine!

A doua intrare a baletului

Paznicii dansând îi dau bobârnacele în cadenţă.

Polichinelle

(*în timp ce i se dau bobârnacele*)

Unu şi cu unu doi, trei şi cu unu patru, cinci şi cu unu şase, şapte şi cu unu opt, nouă şi cu unu zece, unsprezece şi doisprezece şi cu unu treisprezece, şi cu unu paisprezece, şi cu unu cincisprezece.

Paznicii

Să-nşeli la socoteală-ai vrut, O luăm atunci de la-nceput!

Polichinelle

Vai, domnilor, biata mea ţeastă nu mai poate îndura, mi-aţi turtit-o de tot. Dacă e vorba pe-aşa,

ca s-o luăm de la început, prefer ciomegele.

Paznicii

De ai pentru ciomege preferinţă, Vei fi servit după dorinţă.

A treia intrare a baletului Paşnicii dansând îl ciomăgesc în cadenţă.

Polichinelle

(*numărând loviturile*)

Un doi, trei, patru, cinci, şase... Aoleu, aoleu, n-o să pot răbda! Poftiţi, domnilor, uite, Vă dau cei trei poli.

Paznicii

Ce om, ce om mărinimos! Polichinelle, fii sănătos. *Polichinelle*

Domnilor, vă spun noapte bună. *Paznicii*

Polichinelle, fii sănătos!

Polichinelle

Sluga dumneavoastră...

Paznicii

Polichinelle, fii sănătos! *Polichinelle*

Umilul dumneavoastră servitor... *Paznicii*

Polichinelle, fii sănătos!

Polichinelle la revedere.

A patra intrare a baletului

Dansează cu toţii, bucuroşi că au primit banii.

ACTUL ÎI

Scena 1

Scena reprezintă camera lui Argan. Toinette, Cléante

Toinette

(*nerecunoscându-l pe Cléante*) Ce doreşte

domnul?

Cléante Ce doresc?

Toinette

Ah! Dumneavoastră sunteţi? Nu m-aşteptam! Dar de ce aţi venit? *Cléante*

Ca să-mi cunosc soarta, să vorbesc cu Angélique. Să-i citesc în suflet şi să văd ce-a hotărât cu această nenorocită căsătorie de care am aflat.

Toinette

Da, dar cu Angélique nu se poate vorbi oricum şi oricând. Trebuie să vorbiţi în taină. Doar vi s-a spus că este păzită şi că nu e lăsată nici să iasă, nici să vorbească cu cineva. Numai datorită curiozităţii unei bătrâne mătuşi ni s-a dat voie să mergem la reprezentaţia de pe urma căreia s-a născut dragostea dumneavoastră. De altfel despre asta ne-am ferit ca de foc să pomenim.

Cléante

De aceea nici n-am venit sub numele de Cléante şi ca iubit al lui Angélique, ci ca prieten al profesorului ei de muzică, cu care m-am înţeles să spun că-i ţin locul.

Toinette

Iată-l pe tatăl lui Angélique. Staţi puţin deoparte, să-i spun că sunteţi aici.

Scena 2 Argan, Toinette

Argan

(*crezându-se singur, fără s-o observe pe Toinette*)

Domnul Purgon mi-a prescris să mă plimb

dimineaţa prin cameră de douăsprezece ori, înainte şi înapoi. Am uitat să-l întreb, însă, dacă de-a lungul sau de-a latul camerei.

Toinette Domnule, nu…

Argan

Vorbeşte încet, ticăloaso! Mi-ai zdruncinat creierii şi nici nu te sinchiseşti că unui bolnav nu trebuie să-i vorbeşti aşa tare.

Toinette

Voiam să vă spun… *Argan*

Ţi-am spus să nu zbieri aşa. *Toinette*

Domnule…

(*Se preface că vorbeşte*) *Argan*

Ei?

Toinette Vă spun că…

(*Se preface din nou că vorbeşte*) *Argan*

Ce tot îndrugi acolo?

Toinette (*tare*)

Spun că este cineva care vrea să vă vorbească.

Argan să vie!

(*Toinette îi face semn lui Cléante să se apropie*) *Scena 3*

Argan, Cléante, Toinette

Cléante Domnule…

Toinette (*către Cléante*)

Nu vorbiţi aşa tare, că-i zdruncinaţi creierii. *Cléante*

Domnule, sunt încântat să vă găsesc pe picioare şi să văd că vă este mai bine. *Toinette*

(*cu prefăcută mânie*)

Cum! auzi: „Îi e mai bine”! Da’ de unde! Domnul e bolnav.

Cléante

Am aflat că se simte mai bine; găsesc de altfel că pare sănătos tun. *Toinette*

Ce vreţi să spuneţi cu „sănătos tun” al dumneavoastră? Domnul arată foarte rău şi numai nişte neobrăzaţi v-au putut spune că e mai bine. Niciodată n-a fost mai bolnav.

Argan

Are dreptate.

Toinette

Merge, doarme, mănâncă şi bea ca toată lumea, dar asta nu-l împiedică să fie grav bolnav.

Argan Adevărat.

Cléante

Sunt tare mâhnit, domnule. Vin din partea profesorului de muzică al fiicei dumneavoastră; a fost silit să plece la ţară pentru câteva zile şi, ca bun prieten, mă trimite să continui lecţiile în locul său, de teamă ca nu cumva, întrerupându-le, domnişoara să uite şi ce-a învăţat.

Argan

Foarte bine. (*Către Toinette*) Cheam-o pe Angélique. *Toinette*

Cred, domnule, că ar fi mai bine să-l conduc pe domnul profesor în camera domnişoarei. *Argan*

Nu. Cheam-o aici.

Toinette

Dacă nu sunt singuri, nu vor putea face lecţia ca lumea.

Argan

Ba da, ba da.

Toinette

Domnule, asta o să vă tulbure. În starea în care sunteţi, nu trebuie mare lucru ca să vă zdruncine creierii.

Argan

Deloc, deloc, îmi place muzica şi voi fi foarte bucuros să... Ah! iat-o! (*Către Toinette*) Du-te de vezi dacă nevastă-mea s-a îmbrăcat.

Scena 4

Argan, Angélique, Cléante

Argan

Apropie-te, fata mea. Profesorul tău de muzică a plecat la ţară şi l-a trimis pe dumnealui să-i ţină locul. *Angélique*

(*recunoscându-l pe Cléante*) Doamne!

Argan

Ce s-a întâmplat? Ce te miri atâta? *Angélique*

Păi...

Argan

Ce e? Ce te tulbură aşa? *Angélique*

Dragă tată, se-ntâmplă aici ceva cu totul surprinzător.

Argan Ce anume?

Angélique

Am visat azi-noapte că eram într-o mare încurcătură şi că cineva – leit dumnealui – căruia îi cerusem ajutor a sărit să mă scoată din necazul în care mă găseam. Şi de aceea, nu mică mi-a fost mirarea, venind aici, să dau tocmai peste cei care

mi-a frământat mintea toată noaptea.

Cléante

Nu-i deloc de plâns cel pe care, fie-n somn, fie trează, îl aveţi în gând şi aş fi foarte fericit dacă m-aţi socoti demn ca la vreo nevoie să vă scot din încurcătură, căci aş face orice pentru…

Scena 5

Toinette, Cléante, Angélique, Argan

Toinette (*către Argan*)

Vă jur, domnule, că am trecut de partea dumneavoastră şi că retrag tot ce am spus ieri. Domnul Diafoirus-tatăl şi domnul Diafoirus-fiul au venit în vizită. Veţi avea un ginere pe sprânceană! O să vedeţi flăcăul cel mai chipeş şi mai duhliu din lume. N-a spus decât două vorbe, dar m-a încântat. Şi fiica dumneavoastră are să fie fermecată de el.

Argan

(*către Cléante, care se preface că vrea să plece*)

Nu ne părăsi, domnule. Îmi măritat tata şi i se prezintă viitorul soţ, pe care încă nu l-a văzut.

Cléante

Mă onoraţi nespus, domnule, îngăduindu-mi să fiu martor la o atât de plăcută întrevedere.

Argan

Este fiul unui distins medic, iar căsătoria se va face peste patru zile.

Cléante Minunat.

Argan

Anunţă-i, te rog, şi pe profesorul de muzică să

vie la nuntă.

Cléante

Voi avea grijă.

Argan

Te rog să pofteşti şi dumneata. *Cléante*

Cinstea e nespus de mare. *Toinette*

Faceţi loc, vă rog. Sosesc. *Scena 6*

Domnul Diafoirus, Thomas Diafoirus, Argan, Angélique, Cléante, Toinette, lachei

Argan

(*ducându-şi mâna la scufă, fără s-o scoată*)

Domnul Purgon mi-a interzis, domnule, să mă descopăr, sunteţi tot doctor: cunoaşteţi consecinţele. *Domnul Diafoirus*

În vizitele noastre, venim să-i ajutăm pe bolnavi, nu să le facem rău. (*Argan şi domnul Diafoirus vorbesc în acelaşi timp*)

Argan

Primesc, domnule...

Domnul Diafoirus Venim aici, domnule...

Argan

Cu multă bucurie...

Domnul Diafoirus

Fiul meu, Thomas, şi cu mine...

Argan

Cinstea pe care mi-o faceţi...

Domnul Diafoirus

Să vă arătăm, domnule...

Argan

Şi aş fi dorit...

Domnul Diafoirus Cât de fericiţi suntem...

Argan

Să fi putut veni la dumneavoastră…

Domnul Diafoirus

Pentru cinstea ce ne-o faceţi…

Argan

Ca să vă asigur de asta…

Domnul Diafoirus Binevoind să ne primiţi…

Argan

Dar dumneavoastră, domnule…

Domnul Diafoirus în cinstea, domnule…

Argan

Ce înseamnă un biet bolnav…

Domnul Diafoirus înrudirii cu dumneavoastră…

Argan

Care nu poate face altceva…

Domnul Diafoirus şi vă asigurăm…

Argan

Decât să vă spun aici…

Domnul Diafoirus

Că în lucrurile care vor depinde de profesiunea noastră… *Argan*

Că va folosi toate prilejurile…

Domnul Diafoirus la şi în oricare altele…

Argan

Pentru a vă arăta, domnule…

Domnul Diafoirus

Vom fi întotdeauna gata, domnule…

Argan

Că este sluga dumneavoastră… *Domnul Diafoirus*

Să vă dovedim zelul nostru. (*Către fiul său*) Haide, Thomas, treci. Prezintă-ţi omagiile.

Thomas Diafoirus

(*către domnul Diafoirus*)

Nu-i aşa că trebuie să începem cu tatăl?

Domnul Diafoirus

Da.

Thomas Diafoirus (*către Argan*)

Domnule, salut, recunosc, îndrăgesc şi cinstesc, în dumneavoastră, un al doilea tată, dar un al doilea tată căruia îndrăznesc să-i spun că-i sunt mai obligat decât primului. Primul mi-a dat viaţă, în timp ce dumneavoastră m-aţi ales: el m-a primit de nevoie, dumneavoastră m-aţi primit numai din bunătate. Ceea ce am de la el este opera trupului său; ceea ce-mi daţi dumneavoastră este opera voinţei dumneavoastră. Şi cu cât darurile sufleteşti sunt mai presus decât cele trupeşti, cu atât mai mult vă sunt obligat şi consider preţioasă această viitoare înfiere, în numele căreia vin astăzi să vă aduc preaplecate şi prearespectuoase omagii.

Toinette

Trăiască şcolile din care ies oameni atât de isteţi!

Thomas Diafoirus (*către domnul Diafoirus*) À fost bine, tată?

Domnul Diafoirus Optime[26].

Argan

(*către Angélique*) Poftim de-ţi fă reverenţa.

---

26 Foarte bine (în limba latină în original).

Thomas Diafoirus (*către domnul Diafoirus*) Să-i pup mâna?

Domnul Diafoirus Da, da.

Thomas Diafoirus (*către Angélique*)

Doamnă, cerul v-a dat pe bună dreptate numele de mamă-soacră, întrucât… *Argan* (*către Thomas Diafoirus*)

Nu nevestei, ci fiicei mele îi vorbiţi.

Thomas Diafoirus Dar dânsa unde este?

Argan

Vine numaidecât.

Thomas Diafoirus o aştept să vină, tată?

Domnul Diafoirus

Până una-alta, salut-o pe domnişoara. *Thomas Diafoirus*

Precum odinioară statuia lui Memnon[27] scotea un sunet armonios atunci când era luminată de razele soarelui, la fel eu mă simt cuprins de o dulce însufleţire la ivirea soarelui frumuseţii dumneavoastră; şi dacă, aşa cum arată naturaliştii, floarea numită heliotrop se-ntoarce mereu către acest astru al zilei, tot aşa, de aci încolo, inima mea se va întoarce spre aştrii strălucitori ai ochilor dumneavoastră fermecători, ca spre un unic pol. Permiteţi-mi, aşadar, domnişoară, să depun, pe altarul farmecelor

27 Fiu al lui Titon şi al Aurorei, Memnon a rămas celebru nu numai prin participarea lui la războiul Troiei ci şi prin legenda statuii sale despre care se spune că la ivirea Soarelui şi a Aurorei – socotită mamă a eroului -cânta. Comparaţia cu statuia lui Memnon era, în vremea lui Molière, un clişeu al discursurilor academice.

dumneavoastră, ofranda acestei inimi, ce nu aspiră, nu jinduieşte la altă glorie decât la aceea de a fi toată viaţa, domnişoară, preaplecatul, prea supusul dumneavoastră serv şi soţ.

Toinette

(*în batjocură*)

Iată ce-nseamnă să ai studii; înveţi să spui lucruri frumoase. *Argan*

(*către Cléante*) Ei, ce părere aveţi?

Cléante

Că domnul e nemaipomenit şi, că de-o fi cumva tot atât de bun doctor, pe cât este de bun vorbitor, va fi o adevărată plăcere să i te numeri printre pacienţi.

Toinette

Fără îndoială. Ar fi minunat dacă ar face tratamente tot atât de bune pe cât îi sunt de frumoase cuvântările.

Argan

Repede, fotoliul meu şi scaune pentru toată lumea.(*Câţiva lachei aduc scaune*) Şezi aici, fata mea. (*Către domnul Diafoirus*) Vedeţi, domnule, că toată lumea îl admiră pe domnul, fiul dumneavoastră. Cred că sunteţi fericit având un asemenea băiat.

Domnul Diafoirus

Nu fiindcă-i sunt tată, dar pot spune că am de ce să fiu mulţumit şi că toţi care-l văd vorbesc despre el ca despre un băiat de ispravă. N-a avut niciodată imaginaţia prea vie şi nici acea minte scăpărătoare care se observă la unii, dar tocmai

acest lucru mi s-a părut promiţător pentru puterea lui de judecată, calitate esenţială în meseria noastră. Când era mic n-a fost niciodată un copil zglobiu şi nici prea ager; era întotdeauna molatic, blând şi tăcut, nu scotea nicio vorbă şi nu lua niciodată parte la aşa-zisele jocuri copilăreşti. Ce ne-am mai căznit până a-nvăţat să citească! Avea nouă ani şi nu cunoştea încă literele. „Bravo – îmi spuneam în sinea mea – pomii târzii dau cele mai bune roade. În marmură sapi mult mai greu decât în nisip, dar cele scrise rămân mult mai multă vreme, iar această inteligenţă înceată, această minte greoaie este seninul judecăţii clare de mai târziu!”. Când l-am trimis la liceu, i-a venit tare greu, dar a ţinut piept greutăţilor şi profesorii lui îl lăudau întotdeauna pentru hărnicia şi puterea sa de muncă; în cele din urmă, după multă trudă, a reuşit să termine liceul în mod strălucit şi pot spune, fără falsă modestie, că de doi ani, de când se prepară să iasă doctor, nu există un singur student care să fi făcut atâta vâlvă în toate discuţiile din universitate. S-a făcut temut, şi nu există controversă în care el să nu combată teza contrară până-n pânzele albe. Este tare în dispute, stăpân pe principiile sale ca un turc, nu renunţă în ruptul capului la opinia sa şi urmăreşte un raţionament până-n ultimele ascunzişuri ale logicii. Dar, ceea ce-mi place în mod deosebit la el, şi în asta îmi urmează pilda, e că ţine orbeşte la părerile celor vechi şi niciodată n-a voit să priceapă sau măcar să asculte principiile şi

experienţele pretinselor descoperiri ale secolului nostru, în legătură cu circulaţia sângelui şi alte năzdrăvănii de acest soi.

Thomas Diafoirus

(*scoţând din buzunar o teză mare, făcută sul, pe care i-o prezintă lui Angélique*)

Am susţinut, împotriva celor cu circulaţia sângelui, o teză pe care, cu voia dumneavoastră, domnule (*îl salută pe Argan*), îndrăznesc să o prezint domnişoarei ca un omagiu pe care i-l datorez din primele roade ale minţii mele.

Angélique

Domnule, n-am ce să fac cu ea, căci nu mă pricep în asemenea lucruri.

Toinette (*luând teza*)

Daţi-mi-o mie, e bună ca tablou; o să-mi împodobesc odaia.

Thomas Diafoirus

(*salutându-l încă o dată pe Argan*)

Tot cu permisiunea tatălui dumneavoastră, vă invit să veniţi într-una din zile – aşa ca o distracţie – să asistaţi la disecţia unei femei, când o să iau şi eu cuvântul.

Toinette

Distracţia va fi plăcută. Unii îşi duc iubita la teatru! S-o duci însă la o disecţie este, desigur, mai elegant! *Domnul Diafoirus*

De altfel, în ce priveşte calităţile cerute pentru căsătorie şi perpetuarea speciei, vă asigur că, potrivit regulilor corpului nostru medical, fiul meu are tot ce-i trebuie, posedă o lăudabilă

prolificitate şi are temperamentul necesar pentru a zămisli copii bine făcuţi.

Argan

Aveţi de gând, de bună seamă, să-l introduceţi la curte şi să-i faceţi rost de un post de medic. *Domnul Diafoirus*

La drept vorbind nu mi-a plăcut niciodată practica meseriei noastre pe lângă cei mari şi am găsit întotdeauna că e mai bine pentru noi, medicii, să rămânem la clientela obişnuită. Cu aceasta treburile merg strună: nu trebuie să dai nimănui socoteală de faptele tale şi, în măsura în care urmezi regulile curente ale profesiunii noastre, nu ai să te-ngrijeşti de ce-o să se întâmple Supărător, însă, când e vorba de cei mari, este faptul că odată bolnavi, ţin cu tot dinadinsul ca medicii lor să-i şi vindece.

Toinette

Ba nu zău! Sunt de-a dreptul fără ruşine cerându-vă să-i vindecaţi. Doar nu pentru asta staţi dumneavoastră pe lângă ei, ci pentru a le prescrie reţete şi a vă primi onorariile. Treaba lor să se vindece, dacă pot.

Domnul Diafoirus

Asta-i adevărat. Singura obligaţie e să-i tratezi pe oameni după cum scrie la carte. *Argan*

(*către Cléante*)

Domnule, pune-o pe fiica mea să cânte ceva în faţa oaspeţilor. *Cléante*

Aşteptam ordinele dumneavoastră, domnule. Şi, pentru a distra societatea, m-am gândit să cânt

cu domnişoara o scenă dintr-o mică operă compusă de curând.(*Către Angélique, dându-i o hârtie*) Poftiţi, iată partitura dumneavoastră.

Angélique

Eu?

Cléante

(*încet, către Angélique*)

Nu vă temeţi, vă rog, şi lăsaţi-mă să vă lămuresc în ce constă scena pe care o vom cânta. (*Tare*) N-am cine ştie ce voce, dar în cazul de faţă ajunge să mă fac auzit. Veţi avea bunătatea să mă iertaţi, fiind obligat a da replica domnişoarei.

Argan

Versurile sunt frumoase? *Cléante*

De fapt, este vorba de o mică operă improvizată. N-o să ascultaţi decât proză ritmată, adică un soi de versuri libere, limbaj firesc al unei perechi care, mânată de iubire şi silită de împrejurări, dă grai sentimentelor şi vorbeşte pe nepregătite.

Argan

Foarte bine. Să ascultăm. *Cléante*

Iată subiectul operei: un păstor asistă la un spectacol şi tocmai când era captivat de tot ce se desfăşura înaintea ochilor lui, un zgomot ce venea din apropiere îi atrase atenţia: se întoarse şi văzu un mitocan care, cu vorbe murdare, insultă o păstoriţă. Fără să şovăie, păstorul luă apărarea sexului pe care toţi bărbaţii sunt datori să-l cinstească; după ce-i dădu mitocanului pedeapsa cuvenită pentru neruşinarea sa, se îndreptă spre

păstoriţă. Fata, cu ochii cei mai frumoşi pe care-i văzuse el vreodată, vărsa lacrimile cele mai încântătoare din lume. „Vai! – îşi spuse păstorul în sinea lui – e oare cu putinţă ca o astfel de fată să fie insultată? Şi cine poate fi atât de lipsit de omenie, atât de barbar încât să nu fie mişcat de asemenea lacrimi?” El caută aşadar să oprească aceste lacrimi, pe care le găseşte încântătoare, iar drăgălaşa păstoriţă are la rându-i grijă să-i mulţumească pentru ajutorul dat, dar într-un chip atât de fermecător, atât de duios şi cu atâta căldură, încât păstorul este vrăjit. Fiecare cuvânt, fiecare privire este o săgeată arzătoare ce-i pătrunde în inimă. „Este oare – îşi spunea el – ceva care să poată merita asemenea gingaşe vorbe de mulţumire? Şi ce n-am fi în stare să facem, la ce sacrificii n-am fi dispuşi şi prin ce primejdii n-am fi gata să trecem, ca să ne atragem măcar pentru o clipă mişcătoarea drăgălăşenie a unui suflet plin de recunoştinţă”. Spectacolul continuă, fără ca el să-i mai dea vreo atenţie, dar regretă că e prea scurt deoarece, sfârşindu-se, îl desparte de încântătoarea sa păstoriţă. De la această primă întâlnire, din această primă clipă, el duce cu sine tot ceea ce doar o dragoste de mulţi ani poate avea mai pătimaş. Iată-l cum, în curând, simte întregul chin al lipsei ei şi suferă nemaivăzând ceea ce a văzut atât de puţin. Face tot, ce poate ca să revadă chipul a cărui imagine îl urmăreşte zi şi noapte, dar paza sub care e ţinută păstoriţa îl împiedică. Puterea patimii sale îl

hotărăşte s-o ceară în căsătorie pe frumoasa fată, fără de care nu mai poate trăi, şi-i obţine încuviinţarea printr-un bilet strecurat cu dibăcie. În acelaşi timp, este înştiinţat că tatăl frumoasei fete a hotărât s-o căsătorească cu un altul şi că se fac pregătiri pentru celebrarea căsătoriei. Judecaţi ce suferinţă cruntă pe bietul păstor! Iată-l copleşit de o durere de moarte, nu poate suferi îngrozitoarea idee de a-şi vedea iubita în braţele altuia şi dragostea sa deznădăjduită îl ajută să găsească mijlocul de a pătrunde în casa păstoriţei pentru a-i afla simţămintele şi a şti de la dânsa soarta cu care trebuie să se resemneze. Venind, găseşte toate pregătirile de care se temea, îl vede sosind pe nedemnul potrivnic, pe care capriciul unui tată îl opune iubirii sale, îl vede triumfător pe acest rival ridicol, stând lângă frumoasa păstoriţă, ca şi cum ar sta lângă o cucerire sigură, şi această privelişte îl umple de o mânie abia stăpânită. Aruncă priviri îndurerate spre cea pe care o adoră şi doar respectul şi prezenţa tatălui ei îi împiedică să vorbească altfel decât din priviri; până la urmă, însă, trece peste orice constrângere şi avântul dragostei sale îl împinge să vorbească astfel: (*cântă*)

Frumoasă Philis, vai, cât sufăr de amar!
Această grea tăcere s-o rupem aşadar.
Vreau soarta să mi-o ştiu
Pe faţă: mort sau viu?

Angélique (*cântând*)

Ca tine, Tircis, sunt tristă, precum vezi,
De toate-aceste lucruri de care te-alarmezi.
Oftez,

suspin, la ceruri privirea mi-o ridic. Nu-ţi spun acestea oare, iubitul meu, nimic?

Argan

Ei, dar ştii, nu-mi închipuiam că fata mea să fie atât de pricepută, încât să cânte, la prima vedere, fără nicio şovăială.

Cléante

Frumoasa mea Philis. Se poate ca Tircis să te fi cucerit Cum i-ai mărturisit?

Angélique

Şi-acum mărturisesc: Da, Tircis, te iubesc.

Cléante

Încântător cuvânt.
Cum să-i dau crezământ?
Nu este vorbă-n vânt?

Angélique

Da, Tircis, te iubesc. *Cléante*

Repetă, te implor! *Angélique*

De-ai şti cât te iubesc! *Cléante*

Repetă de o sută, de mii, de mii de ori. *Angélique*

Te iubesc, te iubesc, te iubesc.

Ah, Tircis, te iubesc! *Cléante*

Zei, regi, ce-aveţi o lume-ntreagă la picioare, Mai fericit ca mine pe lume cine-i oare! Dar Philis, vai!... un gând Simt inima-mi strângând! Rivalul, ah, rivalul!

Angélique

Ah, îl urăsc, de moarte îl urăsc, Prezenţa lui ne este la amândoi un chin.

Cléante

Dar tatăl prea supusă voinţei lui te vrea. Cumva, de e aşa...

Angélique

Mai bine moartea-aş vrea

Mai bine moartea-aş vrea, moartea-aş vreo.

Argan

Şi tatăl ce zice la toate astea?

Cléante

Nu zice nimic.

Argan

Nerod tată mai e dacă îndură toate aceste tâmpenii fără să spună nimic. *Cléante*

(*voind să continue cântecul*) Ah! dragostea mea...

Argan

Nu, nu, e de ajuns. Comedia asta e un exemplu tare prost, păstorul Tircis este un obraznic, iar păstoriţa Philis o neruşinată, dacă vorbeşte astfel faţă de tatăl ei. (*Către Angélique*) Ia arată-mi hârtia. Aha! unde sunt cuvintele pe care le-ai cântat? Nu văd decât notele.

Cléante

Nu ştiţi? De curând s-a descoperit mijlocul de a se scrie şi cuvintele cu note. *Argan*

Foarte bine. Cu plecăciune, domnule, la revedere. Ne-am fi putut lipsi bucuroşi de opera dumitale fără pic de bun-simţ.

Cléante

Credeam c-o să vă distreze. *Argan*

Prostiile nu distrează niciodată. Ah, iat-o pe nevastă-mea! *Scena 7*

Béline, Argan, Angélique, domnul Diafoirus, Thomas Diafoirus, Toinette

Argan

Draga mea, ţi-l prezint pe fiul domnului Diafoirus.

Thomas Diafoirus

Doamnă, cerul v-a hărăzit pe bună dreptate numele de mamă-soacră, căci se vede pe faţa dumneavoastră…

Béline

Sunt încântată că am venit la timp ca să am cinstea să vă văd. *Thomas Diafoirus*

Căci se vede pe faţa dumneavoastră… căci se vede pe faţa dumneavoastră… Doamnă, m-aţi întrerupt tocmai la mijlocul frazei şi asta m-a încurcat.

Domnul Diafoirus

Thomas, las-o pentru altă dată.

Argan

Ah, dragă, de-ai fi fost aici mai adineauri.

Toinette

Vai, doamnă, mare păcat că n-aţi fost la cel de al doilea tată, la statuia lui Memnon şi la floarea numită heliotrop.

Argan

Haide, fata mea, întinde-i dumnealui mâna şi jură-i credinţă, ca unui soţ.

Angélique Tată!

Argan

Ei, dar ce înseamnă asta? *Angélique*

Te rog, tată, nu grăbi lucrurile. Lasă-ne cel

puţin timpul să ne cunoaştem şi să vedem înmugurind în noi acea înclinare a unuia către celălalt, atât de trebuincioasă pentru o unire desăvârşită.

Thomas Diafoirus

În ce mă priveşte pe mine, domnişoară, ea a înmugurit de mult, nu am de ce să mai aştept.

Angélique

Dacă dumneavoastră, domnule, sunteţi atât de grăbit, nu tot acelaşi lucru e şi cu mine şi vă mărturisesc că meritele dumneavoastră nu mi-au făcut cine ştie ce impresie.

Argan

Oh, pentru aşa ceva o să aveţi timp şi după ce o să vă căsătoriţi.

Angélique

Te rog, tată, mai lasă-mi oarecare răgaz. Căsătoria e un lanţ cu care nu şade bine să legi o inimă cu de-a sila şi dacă domnul e un om de lume, n-ar trebui să primească drept soţie pe cineva care-i aparţine prin constrângere.

Thomas Diafoirus

Nego consequentiam[28], domnişoară, pot fi foarte bine om de lume şi să vă primesc din mâinile tatălui dumneavoastră.

Angélique

Prost mijloc de a te face iubit de cineva cu de-a sila.

Thomas Diafoirus

Ştim, domnişoară, că, în vechime, exista

---

28 "Resping consecinţa", termen în limba latină folosit în disputele scolastice. Thomas, pedant şi îmbâcsit de formule, îl foloseşte chiar şi în conversaţiile de salon.

obiceiul să răpeşti din casa părinţilor fata cu care urma să te căsătoreşti şi asta ca să nu pară că se aruncă de bunăvoie în braţele bărbatului.

Angélique

În vechime, domnule, era în vechime, iar noi suntem în zilele noastre. Maimuţărelile nu mai sunt necesare în secolul nostru şi când ne e pe plac o căsătorie ştim s-o facem fără să fim împinşi de careva. Aveţi răbdare. Dacă mă iubiţi, domnule, trebuie să doriţi tot ceea ce doresc şi eu.

Thomas Diafoirus

Da, domnişoară, dar numai dacă asta nu e împotriva intereselor dragostei mele. *Angélique*

Dar cea mai mare dovadă a dragostei este tocmai să te supui voinţei aceleia pe care o iubeşti. *Thomas Diafoirus*

Distinguo, domnişoară. Când nu e vorba să-mi pierd iubita, *concedo*, dacă sunt în primejdie s-o pierd, *nego*[29].

Toinette

(*către Angélique*)

Degeaba discutaţi. Domnul este proaspăt ieşit de pe băncile şcolii şi va şti totdeauna să vă pună la punct. De ce să vă încăpăţânaţi, refuzând gloria de a aparţine corpului universitar?

Béline

Poate că are vreo dragoste pe suflet? *Angélique*

Dac-aş avea vreuna, doamnă, ea ar fi aşa cum

---

29 "Disting, admit, resping", tot aşa, termeni în limba latină folosiţi de teologi şi de pedanţi in discuţiile lor.

mi-ar putea-o îngădui raţiunea şi cinstea. *Argan*

Ba nu zău, eu fac aici pe caraghiosul?! *Béline*

Dac-aş fi în locul tău, micuţule, n-aş sili-o de loc să se mărite. Ştiu eu bine ce i-aş face. *Angélique*

Pricep, doamnă, ce vreţi să spuneţi şi cunosc interesul pe care mi-l purtaţi; se poate, însă, ca sfaturile dumneavoastră să nu fie chiar atât de fericite încât să fie şi urmate.

Béline

Unor fete cumsecade ca dumneata puţin le pasă dacă sunt sau nu ascultătoare şi supuse voinţei părinţilor. Asemenea poveşti erau bune pe vremuri.

Angélique

Datoria unei fiice are margini, doamnă, iar raţiunea şi legea nu se potrivesc chiar tuturor lucrurilor. *Béline*

Cu alte cuvinte, te gândeşti la măritiş, dar vrei să-ţi alegi un soţ după pofta dumitale.

Angélique

Dacă tata nu vrea să-mi dea un soţ care să-mi placă, am să-l rog din toată inima ca măcar să nu mă silească să mă mărit cu unul pe care nu-l pot iubi.

Argan

Domnilor, vă cer iertare pentru ceea ce se petrece aici. *Angélique*

Căsătorindu-se, fiecare are un scop. Cât despre mine, care nu doresc un soţ decât pentru a-l iubi cu adevărat şi a mă lega de el pentru toată

viaţa, mărturisesc că vreau să-mi iau toate măsurile de prevedere. Sunt altele care se căsătoresc numai pentru a scăpa de constrângerea părintească, putând astfel să facă ce vor. Sunt altele, doamnă, care fac din căsătorie un negoţ, care nu se căsătoresc decât pentru a-şi moşteni soţii, decât pentru a se îmbogăţi prin moartea celor cu care se căsătoresc, şi trec fără niciun scrupul din bărbat în bărbat, numai pentru a-şi însuşi averea lor. Astfel de persoane, ce-i drept, nu prea fac mofturi şi nu se prea sinchisesc pe cine iau.

Béline

Găsesc că astăzi vorbeşti straşnic de bine. Numai că sunt tare curioasă să ştiu ce vrei să spui prin toate astea?

Angélique

Eu, doamnă? Ce alta aţi voi să spun decât ceea ce spun? *Béline*

Eşti atât de proastă, mititico, că nu ştiu cum de te mai rabdă lumea. *Angélique*

Aţi da mult, doamnă, să mă constrângeţi să vă răspund cu vreo obrăznicie, dar vă previn că nu veţi avea această plăcere.

Béline

Obrăznicia dumitale e fără pereche. *Angélique*

Nu, doamnă, vorbiţi degeaba. *Béline*

Iar dumneata ai o îngâmfare ridicolă, o neruşinată încredere în dumneata, care face ca oricine te ascultă să dea din umeri.

Angélique

Toate acestea, doamnă, nu vă vor sluji la nimic. Nu-mi voi ieşi din fire, în ciuda dumneavoastră şi, pentru a vă lua orice nădejde în privinţa a ceea ce urmăriţi, voi pleca de aici.

Scena 8

Argan, Béline, domnul Diafoirus, Thomas Diafoirus, Toinette

Argan

(*către Angélique în timp ce ea pleacă*)

Ascultă! Din două una: ori te căsătoreşti în patru zile cu acest domn, ori pleci la mănăstire. (*Către Béline*) Nu te supăra, o pun eu la punct.

Béline

Îmi pare rău că te părăsesc, micuţule, dar am nişte treburi în oraş, la care nu pot renunţa. Mă întorc îndată.

Argan

Du-te, scumpa mea. Treci şi pe la notar ca să termina odată ştii tu cu ce. *Béline*

Cu bine, micuţul meu.

Argan

Cu bine, iubito. *Scena 9*

Argan, domnul Diafoirus, Thomas Diafoirus, Toinette

Argan

Iată o femeie care mă iubeşte… nici nu-ţi vine să crezi…

Domnul Diafoirus Domnule, suntem gata de plecare.

Argan

Vă rog, domnule, să-mi spuneţi cum mă găsiţi.

Domnul Diafoirus (*luându-pulsul lui Argan*)

Hai, Thomas, ia celălalt braţ al domnului să văd dacă eşti în stare să-ţi dai o părere exactă despre pulsul ăsta. *Quid dicis*[30]?

Thomas Diafoirus

Dico[31] că pulsul dumnealui este pulsul unui om bolnav.

Domnul Diafoirus Bravo.

Thomas Diafoirus că bate tărişor, ca să nu spun tare.

Domnul Diafoirus Admirabil.

Thomas Diafoirus Zvâcneşte.

Domnul Diafoirus Bene[32].

Thomas Diafoirus Ba chiar neregulat şi inegal.

Domnul Diafoirus Optime.

Thomas Diafoirus

Ceea ce denotă o neorânduială împarenchimul *splenic*, adică în splină.

Domnul Diafoirus Admirabil.

Argan

Ba nu, domnul Purgon spune că ficatul mi-e bolnav. *Domnul Diafoirus*

Ei da, cine zice *parenchim*, zice şi una şi alta, din cauza strânsei legături între ele, realizată prin *vas brev*, *eprinpylor* şi adesea prin *canalul*

30 Ce spui? (în limba latină în original)

31 Spun (în limba latină în original).

32 Bine (în limba latină în original).

coledoc. V-a prescris, desigur, să mâncaţi multă carne friptă?

Argan

Nu, numai fiartă. *Domnul Diafoirus*

Ei da, friptă, fiartă, totuna e. Oricum, e foarte prudent în ce prescrie şi nu puteţi fi în mâini mai bune. *Argan*

Câte grăunţe de sare să pun la un ou? *Domnul Diafoirus*

Şase, opt, zece, numai numere cu soţ, după cum, când e vorba de medicamente, numai numere fără soţ. *Argan*

La revedere, domnule.

Scena 10 Béline, Argan

Béline

Micuţul meu, înainte de a pleca, ţin să-ţi dau de veste un lucru de care trebuie să ţii seamă. Trecând prin faţa camerei fiicei tale mai mari, am văzut-o împreună cu un tânăr care, când m-a zărit, a dispărut.

Argan

Un tânăr la fiica mea? *Béline*

Da. Fetiţa ta, Louison, era cu ei şi-ţi va putea spune mai mult.

Argan

Trimite-mi-o aici, dragă, trimite-mi-o aici. Ah! neruşinata! (*Singur*) Nu mă mai miră deloc încăpăţânarea ei.

Scena 1 Argan, Louison

Louison

Ce doreşti, tăticule? Mama mi-a spus că mă

chemi. *Argan*

Da. Vino-ncoa'. Mai aproape, întoarce-te cu faţa. Privirea sus. Uită-te la mine. Ei?

Louison

Ce e, tăticule?

Argan

Haide!

Louison

Ce?

Argan

N-ai nimic să-mi spui? *Louison*

Am să-ţi spun, dacă vrei, ca să te mai distrez, povestea *Piele de măgar*[33] sau mai bine fabula *Corbul şi vulpea* pe care am învăţat-o de curând[34].

Argan

Nu asta îţi cer.

Louison Dar ce?

Argan

Ah, vicleano, ştii bine ce vreau să-mi spui! *Louison*

Iartă-mă, tăticule! *Argan*

Aşa m-asculţi tu pe mine? *Louison*

Ce?

Argan

Nu te-am rugat să vii să-mi spui tot ce observi?

Louison Da, tăticule!

Argan

---

33 Legendă folclorică reluată de Charles Perrault într-unul din cele mai frumoase basme ale sale.

34 La Fontaine publicase în 1668 primele şase cărţi de Fabule.

Şi ai făcut aşa? *Louison*

Da, tăticule. Şi am venit să-ţi spun ce-am văzut. *Argan*

Dar azi n-ai văzut nimic?

Louison Nu, tăticule.

Argan

Nu?

Louison

Nu.

Argan

Sigur?

Louison Sigur.

Argan

Ţi-arăt eu ţie! *Louison*

(*văzând mănunchiul de nuiele pe care Argan s-a dus să-l ia*) Vai, tăticule!

Argan

Aha, mincinoaso, nu-mi spui c-ai văzut un tânăr în camera surorii tale!

Louison (*plângând*) Tăticule!

Argan

(*apucând-o pe Louison de mână*) Asta o să te dezveţe să mai minţi.

Louison

(*aruncându-se în genunchi*)

Vai, tăticule, iartă-mă. Sora mea mi-a zis să nu-ţi spun, dar am să-ţi spun totul.

Argan

Întâi să-ţi iei porţia, pentru că m-ai minţit, apoi, om vedea. *Louison*

Iartă-mă, tăticule.

Argan Nu, nu.

Louison

Nu mă bate, tăticule! *Argan*

Ba da!

Louison

Zău, tăticule, nu mă bate! *Argan*

(*pregătindu-se s-o bată*) Hai, bai!

Louison

Vai, tăticule, m-ai rănit. Stai niţel, ah! mor!

(*Face pe moarta*) *Argan*

Vai! Ce s-a-ntâmplat, Louison? Louison! Ah, Dumnezeule! Louison! Vai, fetiţa mea! Ah! nenorocitul de mine! Biata mea fetiţă a murit! Ce-am făcut, nefericitul de mine? Ah, nuiele ticăloase! Dar-ar ciuma în ele de nuiele! Ah, biata mea fetiţă, sărmana mea, micuţa mea Louison!

Louison

Binişor, binişor, tăticule, nu mai plânge atâta, nu am murit chiar de tot.

Argan

Tare şmecheră mai eşti! Zău aşa! De data asta te iert, dar să-mi spui într-adevăr totul. *Louison*

Nici vorbă, tăticule. *Argan*

Bagă bine de seamă, degetul meu mic le ştie pe toate şi-mi va spune dacă minţi. *Louison*

Da, tăticule, dar să nu-i spui surioarei mele că ţi-am povestit.

Argan Nu, nu.

Louison

(*după ce a cercetat dacă nu ascultă cineva*)

Tăticule, pe când eram în camera surioarei mele, a venit acolo un om. *Argan*

Şi?

Louison

L-am întrebat ce caută şi mi-a spus că este profesorul ei de muzică.

Argan (*aparte*)

Aşa, aşa! Va să zică aşa stau lucrurile. (*Către Luison*) Şi apoi? *Louison*

După aceea a venit sora mea. *Argan*

Ei, şi?

Louison

Ea i-a spus: „Pleacă, pleacă! Dumnezeule! Pleacă. Vrei să mă nenoroceşti!” *Argan*

Şi?

Louison

El nu voia să plece. *Argan*

Şi ce-i spunea?

Louison

Nici nu mai ştiu ce-i spunea. *Argan*

Şi mai ce încă? *Louison*

Îi spunea câte şi mai câte: că o iubeşte şi că e cea mai frumoasă din lume. *Argan*

Şi după asta? *Louison*

După asta a căzut în genunchi în faţa ei. *Argan*

Şi după asta? *Louison*

Şi după asta i-a sărutat mâinile. *Argan*

Şi după asta? *Louison*

După asta a venit mama la uşă, iar el a fugit.

Argan

Şi nu mai e nimic altceva?

Louison Nu, tăticule.

Argan

Degetul meu cel mic îmi şopteşte totuşi ceva. (*Punându-şi degetul la ureche*) Aşteaptă. Hei! Aha, da. Oho, degetul meu cei mic îmi zice c-ai mai văzut ceva şi că nu-mi spui.

Louison

Vai, tăticule, degetul tău cel mic e mincinos.

Argan

Bagă de seamă. *Louison*

Nu, tăticule, nu-l crede, minte, zău. *Argan*

Bine, bine, o să vedem. Du-te şi ia seama la tot ce se întâmplă: du-te! (*Singur*) Ah, nu mai sunt copii. Ce de încurcături! N-am nici măcar răgaz să mă gândesc la boala mea. Într-adevăr, nu mai pot. (*Cade într-un fotoliu*)

Scena 12 Béralde, Argan

Béralde

Ei bine, dragă frate, ce s-aude? Cum o duci cu sănătatea? *Argan*

Rău, frăţioare, tare rău. *Béralde*

Cum aşa? Tare rău? *Argan*

Sunt atât de prăpădit, cum nici nu-ţi închipui.

Béralde Asta nu-i bine.

Argan

Nici n-am putere să vorbesc. *Béralde*

Venisem aici, frăţioare, ca să-ţi vorbesc de un ginere pentru nepoata mea Angélique.

Argan

(*răspunzând cu mânie şi ridicându-se din*

fotoliu)

Te rog să nu-mi mai pomeneşti de ticăloasa asta. E o puşlama, o obraznică, o neruşinată, pe care în mai puţin de două zile o voi trimite la mănăstire.

Béralde

Bravo! Sunt foarte mulţumit că ţi-au revenit puterile şi că vizita mea îţi face bine! Cât despre lucruri serioase, vom vorbi mai târziu. Am adus o trupă de actori cu care m-am întâlnit. Ea îţi va risipi supărarea şi te va face să asculţi mai cu plăcere cele ce am să-ţi spun. E vorba de nişte egipteni travestiţi în mauri, dansatori şi cântăreţi. Sunt sigur c-au să-ţi placă, şi asta face cel puţin cât o reţetă de-a doctorului Purgon. Să mergem.

Intermediul al doilea

Ca să-l distreze pe bolnavul închipuit, fratele său îi aduce mai mulţi egipteni şi egiptence, travestiţi în mauri, care dansează şi cântă.

Prima femeie maură Trăieşte primăvara Frumoşilor tăi ani, Plăcută tinereţe; Trăieşte primăvara Frumoşilor tăi ani, Iubirea te răsfeţe!

Plăcerea cea mai vie când dragostea lipseşte Zadarnic te îmbie. Tot nu te mulţumeşte.

Nu pierde primăvara Frumoşilor tăi ani, Plăcută tinereţe: Trăieşte primăvara Frumoşilor tăi ani, Iubirea te răsfeţe!

Nu irosi aceste dulci clipite

Frumuseţea trece, Timpul o petrece, Vine-o vârstă rece care o întrece

Şi-ţi fură-ale vieţii bucurii dorite.

Nu pierde primăvara. Frumoşilor tăi ani, Plăcută tinereţe; Nu pierde primăvara Frumoşilor tăi ani, Iubirea te răsfeţe!

Prima intrare a baletului Dans de egipteni şi egiptence.

A doua femeie maură Iubirea când apare la ce te-ai mai gândi? Căci tinereţea are Chemări îmbietoare Şirag de daruri vii.

Iubirea copleşeşte Atât de arzător, Că-ndată, tinereşte, Asculţi ce-ţi porunceşte cu dulcii ei fiori.

Când însă ni se spune Ce scump o s-o plătim şi câtă-amărăciune Iubirea-n drum ne pune, Din cale-i ne ferim.

A treia femeie maură la vârsta noastră-i minunat Iubitul să ţi-l îndrăgeşti când el pe viaţă s-a legat. Dar cumva dacă îţi găseşti Un fluturatic de bărbat, Vai ţie, ce mai pătimeşti!

A patra femeie maură Iubitul când te lasă Nu-i o nenorocire. Amarul, în iubire.

E faptul că fugarul Trăieşte-n amintire.

A doua femeie maură Ce cale să aleagă Un dor neprihănit?

A treia femeie maură când ţi-e iubirea dragă

Să fugi de ea – ngrozit?

A patra femeie maură când ea în lanţ te leagă să te predai smerit?

Toate

Da, să-i urmăm plecate Avânt, capricii, dor şi farmecele toate, Căci chiar dacă ne dor Ceva din vraja lor, în suflet tot străbate.

A doua intrare a baletului

Toţi maurii dansează împreună şi fac să sară maimuţele ce le-au adus cu dânşii.

ACTUL III

Scena 1

Béralde, Argan, Toinette *Béralde*

Ce spui, frate, de asta? Nu face cât un purgativ? *Toinette*

Hm! Un purgativ rămâne totuşi un purgativ. *Béralde*

O clipă! Nu vrei să stăm puţintel de vorbă? *Argan*

Ai, frate, puţină răbdare; vin îndată. *Toinette*

Poftiţi, domnule, doar nu vă-nchipuiţi că puteţi fără baston.

Argan Ai dreptate.

Scena 2

Béralde, Toinette

Toinette

Nu uitaţi, vă rog, de necazurile nepoatei dumneavoastră. *Béralde*

Voi face tot ce pot ca să-i văd împlinite dorinţele.

Toinette

Trebuie împiedicată neapărat căsătoria asta nesăbuită care i-a intrat în cap. Mă gândisem chiar că n-ar strica să putem strecura aici un doctor credincios nouă, care, ponegrind tratamentele doctorului Purgon, să-l scârbească de el. Dar, cum n-avem pe nimeni la îndemână pentru asta, m-am hotărât să-i trag o păcăleală născocită de mintea mea.

Béralde

Ce păcăleală?

Toinette

E o trăsnaie grozavă, mai curând aş zice fericită, decât înţeleaptă. Lăsaţi pe mine. La rândul dumneavoastră, nu staţi degeaba. Uite-l că vine.

Scena 3 Argan, Béralde

Béralde

O să-mi îngădui, frate, ca, înainte de orice, să-ţi cer să nu te înfierbânţi cât o să stăm de vorbă.

Argan s-a făcut!

Béralde

Să răspunzi fără acreală la tot ce-am să-ţi spun.

Argan

Da.

Béralde

Şi să judecăm amândoi, fără patimă, treburile ce le vom discuta.

Argan

Dar, pentru numele lui Dumnezeu, termină odată cu introducerea. *Béralde*

Cum se face, frate, că dispunând de averea pe care o ai şi neavând alţi copii decât o fată, căci pe cea mică n-o pun în socoteală; cum se face, spun, că tot dai zor s-o trimiţi la mănăstire?

Argan

Cum să fac, frate, ca, stăpân în casa mea fiind, să pot hotărî ce cred de cuviinţă? *Béralde*

Nevastă-ta nu încetează a te sfătui să scapi în

felul acesta de cele două fete ale tale şi, nu mă îndoiesc deloc că, dintr-un simţământ de milă, ar fi încântată să le vadă pe amândouă călugăriţe în toată legea.

Argan

Aşa! ajunserăm şi aici! Iat-o pe biata femeie adusă în discuţie, de la bun început. Ea este capul răutăţilor şi de asta îi poartă pică toată lumea!

Béralde

Nu, frate, s-o lăsăm în pace: e o femeie care are cele mai bune gânduri din lume faţă de familia ta şi e cu totul dezinteresată. Se topeşte de dragul tău, iar faţă de copiii tăi arată o dragoste şi o bunătate de neînchipuit: asta este sigur. Va să zică să nu ne ocupăm de ea şi să revenim la fiica ta. Ce te îndeamnă, dragă frate, să-ţi dai fata după fiul unui medic?

Argan

Mă îndeamnă, frăţioare, gândul de a avea un ginere aşa cum îmi trebuie. *Béralde*

Asta n-o priveşte de loc pe fiică-ta şi, de altfel, i se prezintă o altă partidă mai potrivită. *Argan*

Da, frate, dar asta e mai potrivită pentru mine. *Béralde*

Soţul pe care urmează să-l ia e pentru ea sau pentru tine? *Argan*

Trebuie să fie, frăţioare, şi pentru ea şi pentru mine; vreau să aduc în familie oameni de care am nevoie. *Béralde*

Potrivit acestui fel de a gândi, dacă fiica ta cea mică ar fi mai răsărită, ai mărita-o cu un

farmacist.

Argan

Şi de ce nu?

Béralde

Este oare cu putinţă ca să-ţi fie tot timpul gândul numai la spiţerii şi doctorii tăi şi să te-ncăpăţânezi să fii bolnav, în ciuda oamenilor şi a naturii? *Argan*

Ce vrei să spui prin asta, frăţioare? *Béralde*

Vreau să spun, frate, că nu cunosc alt om mai puţin bolnav decât tine şi că nu mi-aş dori o constituţie mai robustă decât a ta. Cea mai bună dovadă că eşti sănătos şi că ai o constituţie cât se poate de zdravănă este că, deşi ţi-ai dat toată osteneala, n-ai izbutit să-ţi distrugi sănătatea şi că n-ai plesnit de pe urma tuturor purgativelor pe care ai fost pus să le înghiţi.

Argan

Ştii tu, însă, frăţioare, că tocmai asta mă ţine şi că domnul Purgon spune că aş muri dacă ar trece doar trei zile în care să nu mă îngrijească?

Béralde

Dacă n-o să te păzeşti, atâta o să te aibă în grijă că o să te trimită pe lumea ailaltă.

Argan

Dar ia să ne gândim puţin, frăţioare. Tu nu crezi deloc în medicină? *Béralde*

Nu, şi nu văd întrucât am avea nevoie, pentru sănătatea noastră, să credem în aşa ceva. *Argan*

Ce face? Nu consideri ca adevărat un lucru recunoscut de toată lumea şi pe care toate

secolele l-au respectat?

Béralde

Departe de a-l considera adevărat, eu îl găsesc, între noi fie vorba, una dintre cele mai mari nebunii omeneşti. Privind lucrurile, ca un filosof, nu văd o altă maimuţăreală mai caraghioasă, nu văd nimic mai ridicol decât un om care pretinde că-l vindecă pe un altul.

Argan

Dar, tu, frăţioare, de ce socoţi că un om nu l-ar putea vindeca pe un altul? *Béralde*

Pentru că roţile maşinii noastre sunt până astăzi mistere în care oamenii nu văd nimic şi pentru care natura ne-a pus peste ochi văluri prea dese, pentru a cunoaşte ceva din această maşină.

Argan

Va să zică, după tine, doctorii nu ştiu nimic? *Béralde*

Ba da, frăţioare. Cei mai mulţi ştiu multă carte, se pricep să vorbească într-o latină foarte frumoasă, sunt în stare să dea nume greceşti tuturor bolilor, să le definească şi să le clasifice. Când vine, însă, vorba de vindecarea lor, habar n-au de aşa ceva.

Argan

Trebuie să fim totuşi de acord că în această privinţă medicii ştiu mai mult decât ceilalţi. *Béralde*

Ştiu, frăţioare, ceea ce ţi-am spus – ceva ce nu vindecă mare lucru – şi tot meritul artei lor e, de fapt, o vorbărie pompoasă, o sporovăială cu

aparenţă de adevăr, care-ţi dă vorbe în loc de cauze şi făgăduieli în loc de efecte.

Argan

Dar, în sfârşit, frate dragă, există oameni la fel de înţelepţi şi de pricepuţi ca şi tine şi vedem că, în caz de boală, toată lumea cere ajutor doctorului.

Béralde

Este un semn al slăbiciunii omeneşti şi nu al adevărului artei lor. *Argan*

Trebuie totuşi ca medicii să creadă în adevărul artei lor, o dată ce se slujesc de ea şi pentru ei înşişi. *Béralde*

Sunt printre ei unii care cad singuri în greşeala generală, de care profită, şi sunt alţii care profită, fără să cadă în ea: domnul Purgon al tău, de pildă, e lipsit de isteţime. Este doctor din cap până-n picioare; un om care crede în preceptele sale mai mult decât în toate demonstraţiile matematice şi care ar considera drept crimă dorinţa cuiva de a cerceta aceste precepte. El nu vede în medicină nimic ascuns, nimic îndoielnic, nimic greu; şi, nestăvilit şi încăpăţânat, încrezut şi lipsit de bun-simţ, el prescrie alandala, fără să stea pe gânduri, purgative şi luări de sânge. Nici pică nu-i poţi purta: el te trimite pe lumea cealaltă cu cea mai desăvârşită bună-credinţă şi, omorându-te, n-o să-ţi facă decât ce-a făcut soţiei şi copiilor să-i şi, la o adică, şi-ar face şi lui însuşi.

Argan

Ai tu ce ai cu el. Dar, în sfârşit, să ne întoarcem la subiect. Ce să faci când eşti bolnav?
Béralde
Nimic, scumpul meu frate!
Argan Nimic?
Béralde
Nimic. Trebuie doar să te odihneşti. Natura, când o lăsăm în pace, iese cu încetul, de la sine, din impasul în care se află. Neliniştea, nerăbdarea noastră strică totul; şi aproape toţi oamenii mor nu din cauza bolilor, ci a leacurilor.
Argan
Trebuie să fim totuşi de acord că natura are nevoie să fie ajutată cât de cât. *Béralde*
Doamne, Dumnezeule! dar astea sunt simple idei cu care ne place nouă să ne hrănim; dintotdeauna şi-au făcut drum printre oameni diferite fantasmagorii pe care le credem fiindcă ne măgulesc şi pe care le-am dori adevărate. Când un doctor îţi vorbeşte de sprijinirea, ajutorarea, uşurarea naturii, de a îndepărta ceea ce-i strică şi de a-i da ceea ce-i lipseşte, de a o repune şi a o restabili în stare de funcţiune normală, când el îţi vorbeşte de îmbunătăţirea calităţii sângelui, de liniştirea măruntaielor şi a creierului, de dezumflarea splinei, de însănătoşirea pieptului, de vindecarea ficatului, de întărirea inimii, de restabilirea şi păstrarea căldurii naturale şi de deţinerea secretului prelungirii vieţii până la adânci bătrâneţi, el face din medicină un roman frumos. Când vii însă la adevăr şi experienţă, nu

găseşti nimic din toate astea. E întocmai ca acele vise minunate, care la deşteptare nu-ţi lasă decât mâhnirea de a le fi crezut.

Argan

Înseamnă dar că toată ştiinţa lumii este închisă în capul tău şi că ai pretenţia să cunoşti mai mult decât toţi marii medici ai secolului nostru.

Béralde

Marii voştri medici reprezintă, în vorbe şi în fapte, două soiuri diferite de oameni. După vorbe, oamenii cei mai pricepuţi de pe lume; după fapte, cei mai ignoranţi.

Argan

Ba nu, zău! După câte văd eşti un mare doctor şi aş da mult să fie de faţă unul din aceşti savanţi, ca să-ţi răstoarne părerile şi să-ţi astupe gura.

Béralde

N-am de gând să lupt împotriva medicinei şi-i treaba fiecăruia, pe propria lui piele, să creadă ce-o pofti! Vorbesc doar între noi şi aş fi dorit să te pot smulge niţel din greşeala în care te afli; iar pentru a te distra, să te duc să vezi, în legătura ca asta, una din comediile lui Molière.

Argan

E cam obraznic acest Molière al tău, cu comediile lui, şi-l găsesc destul de ridicol când se apucă să râdă de nişte oameni cinstiţi, ca doctorii.

Béralde

Nu de medici îşi bate el joc, ci de ridicolul

medicinei.

Argan

Nu-i rostul lui să-şi vâre nasul în treburile medicinei! E un caraghios, un neobrăzat, care îşi bate joc de consultaţii şi reţete, care se agaţă de corpul medical şi aduce pe scenă persoane atât de demne de respect ca medicii.

Béralde

Ce altceva vei fi voind să înfăţişeze decât diferitele ocupaţii omeneşti? De altfel, în fiecare zi sunt înfăţişaţi pe scenă prinţi şi regi, care sunt cel puţin tot atât de onorabili ca şi medicii.

Argan

Pe dracu'! Dacă aş fi doctor, i-aş plăti obrăznicia atunci când s-ar îmbolnăvi, lăsându-l să moară ca un câine. Şi orice ar face, sau ar spune, nu i-aş prescrie nici cea mai mică luare de sânge, nici cea mai mică spălătură, spunându-i: „Crapă, crapă, asta o să te înveţe minte să-ţi mai baţi joc altă dată de medici!"

Béralde

Eşti pornit rău împotriva lui. *Argan*

Ba bine că nu! E un nesocotit şi, dacă doctorii au minte, vor face ceea ce spun eu. *Béralde*

El va fi mai înţelept decât doctorii săi, căci nu le va cere niciodată ajutorul.

Argan

Cu atât mai rău pentru el, dacă nu s-a folosit niciodată de doctorii.

Béralde

Are motivele lui să refuze orice leac. El

susţine că aşa ceva nu e îngăduit decât oamenilor robuşti, care au încă puteri să lupte cu leacurile şi cu boala. În ce-l priveşte, nu e în stare să lupte decât cu boala.

Argan

Vezi, astea-s nişte motive prosteşti. Te rog, frăţioare, să nu mai vorbim de omul ăsta, căci îmi tulburi fierea şi iar m-apucă durerile.

Béralde

Tot asta doresc şi eu, frate, iar pentru a schimba vorba am să-ţi spun că din cauza unei mici împotriviri pe care ţi-o arată fiica ta, nu trebuie să iei hotărârea nestrămutată de a o închide într-o mănăstire. Cred, de asemenea, că pentru alegerea unui ginere nu trebuie să te laşi târât de patima care te stăpâneşte şi să te potriveşti puţin, în această privinţă, şi la ce simte fata deoarece acest pas îl face pentru toată viaţa, de el atârnă toată fericirea unei căsătorii.

Scena 4

Domnul Fleurant, cu o seringă în mână, Argan, Béralde

Argan

Vai! frăţioare, iartă-mă doar o clipă! *Béralde*

Ce e? Ce vrei să faci? *Argan*

O mică spălătură: nu durează mult. *Béralde*

Glumeşti. Nu poţi să rezişti nicio clipă fără spălătură sau fără purgative? Amână pe altă dată şi stai puţin liniştit.

Argan

Domnule Fleurant, pe deseară sau pe mâine

dimineaţă!

Domnul Fleurant (către Béralde)

Ce te bagi dumneata şi de ce te împotriveşti prescripţiilor medicale, împiedicându-l pe domnul Argan să facă această clismă preparată de mine? Eşti caraghios cu îndrăzneala dumitale.

Béralde

Du-te, domnule, de-aici. Se vede că nu eşti obişnuit să ai de-a face cu feţele oamenilor.

Domnul Fleurant

Cum poate cineva să-şi bată joc în felul acesta de medicamente şi să mă facă să-mi pierd timpul? N-am venit aici decât în urma unei reţete şi am să-i spun domnului Purgon în ce mod am fost împiedicat să-i execut prescripţiile şi să-mi îndeplinesc funcţiile. O să vedeţi, o să vedeţi…

Scena 5 Argan, Béralde

Argan

Frăţioare, vei fi cauza unei mari nenorociri.

Béralde

Grozavă nenorocire, să nu-ţi faci o spălătură prescrisă de domnul Purgon! Îţi repet, dragul meu, este oare cu putinţă să nu fie chip a te vindeca de boala medicilor şi să te complaci toată viaţa cu leacurile lor?

Argan

Doamne, frăţioare, vorbeşti ca un om sănătos. Dacă ai fi însă în locul meu, ai vorbi cu totul altfel. E uşor să cârteşti împotriva medicinei când ai o sănătate de fier.

Béralde

Dar de ce boală suferi? *Argan*

O să mă faci să turbez. Tare mi-ar plăcea să ai şi tu boala mea, ca să văd dacă ai mai trăncăni atâta. Ah! iată-l pe domnul Purgon.

Scena 6

Domnul Purgon, Argan, Béralde, Toinette

Domnul Purgon

Nostime lucruri mi-a fost dat să aflu intrând pe uşă: reţetele mele sunt luate aici în bătaie de joc, iar medicamentul pe care îl prescrisesem a fost refuzat.

Argan

Domnule, nu este… *Domnul Purgon*

E o îndrăzneală nemaipomenită, o ciudată răzvrătire a unui bolnav împotriva medicului său!

Toinette E îngrozitor.

Domnul Purgon

Un clistir din a cărui pregătire îmi făcusem o adevărată plăcere…

Argan Nu eu…

Domnul Purgon

Conceput şi alcătuit după toate regulile artei…

Toinette E vinovat.

Domnul Purgon

Şi care trebuia să aibă în măruntaie un efect excepţional. *Argan*

Fratele meu…

Domnul Purgon

Să fie respins cu dispreţ!

Argan

(*arătându-l pe Béralde*) El este…

Domnul Purgon

Uluitor!

Toinette Adevărat.

Domnul Purgon

Un atentat îngrozitor împotriva medicinei! *Argan*

(*arătându-l pe Béralde*) El este cauza…

Domnul Purgon

O crimă de lezmedicină, care nu se poate pedepsi îndeajuns.

Toinette Aveţi dreptate.

Domnul Purgon

Vă declar că rup legăturile cu dumneavoastră. *Argan*

Fratele meu… *Domnul Purgon*

Că nu mai vreau să mă-nrudesc cu dumneavoastră.

Toinette Bine faceţi.

Domnul Purgon

Şi că, pentru a termina orice legătură cu dumneavoastră, iată ce fac cu donaţia făgăduită nepotului meu, în vederea căsătoriei. (*Rupe actul şi aruncă bucăţile cu furie*)

Argan

Fratele meu e pricina nenorocirii… *Domnul Purgon*

Să fie dispreţuit un clistir de-al meu! *Argan*

Să-l aducă! îl voi face.

Domnul Purgon

V-aş fi vindecat în scurtă vreme.

Toinette Nu o merită.

Domnul Purgon

Aveam de gând să vă curăţ organismul şi să evacuez în întregime tot ce-i rău în el. *Argan*

Ah! frăţioare! *Domnul Purgon*

Nu mai aveam nevoie decât de douăsprezece purgative pentru a goli sacul în întregime. *Toinette*

Nu merită să vă ocupaţi de dumnealui. *Domnul Purgon*

Dar întrucât n-aţi voit să vă însănătoşiţi cu ajutorul meu...

Argan

Nu e vina mea! *Domnul Purgon*

Întrucât aţi refuzat să daţi ascultarea cuvenită medicului...

Toinette

Asta cere răzbunare. *Domnul Purgon*

Fiindcă n-aţi ţinut seamă de leacurile pe care le prescrisesem... *Argan*

Da' de unde! Nici vorbă. *Domnul Purgon*

Vă declar că vă las pradă relei dumneavoastră constituţii, deranjului intestinal, sângelui dumneavoastră stricat, acrelii fierii şi constipaţiei.

Toinette Minunat!

Argan

Dumnezeule! *Domnul Purgon*

Şi vreau ca, în mai puţin de patru zile, să ajungeţi incurabil.

Argan Fie-vă milă!

Domnul Purgon
Să daţi în bradipepsie.
Argan
Domnule Purgon!
Domnul Purgon
Din bradipepsie în dispepsie.
Argan
Domnule Purgon!
Domnul Purgon
Din dispepsie în apepsie.
Argan
Domnule Purgon!
Domnul Purgon
Din apepsie în lianterie[35].
Argan
Domnule Purgon!
Domnul Purgon
Din lianterie în dizenterie.
Argan
Domnule Purgon!
Domnul Purgon Din dizenterie în hidropisie.
Argan
Domnule Purgon! *Domnul Purgon*
Şi din hidropisie, în moartea la care te va fi dus nebunia dumitale!
Scena 7 Argan, Béralde
Argan
Ah, Dumnezeule! sunt un om mort. Frăţioare, m-ai nenorocit! *Béralde*

35 bradispepsie, dispepsie, apepsie, lianterie – diferite boli ale stomacului.

Ce e? Ce s-a întâmplat? *Argan*

Nu mai pot! Am şi început să simt cum se răzbună medicina. *Béralde*

Pe legea mea, frăţioare, eşti nebun, şi pentru o mulţime de motive n-aş voi să te vadă lumea făcând ceea ce faci. Controlează-te puţin, te rog, revino-ţi în fire şi nu da atâta frâu imaginaţiei.

Argan

Ai văzut, frăţioare, nemaipomenitele boii cu care m-a ameninţat.

Béralde Cât eşti de naiv!

Argan

Spune că în mai puţin de patru zile voi deveni un bolnav incurabil. *Béralde*

Şi ce-ţi pasă de ce spune? A vorbit un oracol? După câte spui tu, s-ar părea că domnul Purgon ţine în mâinile sale firul zilelor tale şi că-l lungeşte sau ţi-l scurtează, după cum îi place, cu o suverană autoritate. Gândeşte-te că principiile vieţii tale sunt în tine însuţi şi că mânia domnului Purgon este tot atât de puţin în stare să te omoare, ca şi leacurile sale să te facă să trăieşti. Ai cel mai bun prilej, dacă vrei, să scapi de doctori; sau, dacă eşti ursit şi nu poţi scăpa de ei, e uşor să găseşti un altul, cu care să întâmpini mai puţine primejdii.

Argan

Vai, frăţioare, el îmi cunoaşte constituţia şi felul cum trebuie să fiu tratat. *Béralde*

Trebuie să-ţi mărturisesc că eşti un om plin de prejudecăţi şi că vezi lucrurile într-un chip

foarte ciudat. *Scena 8*

Argan, Béralde, Toinette

Toinette (*către Argan*)

Domnule, a venit un doctor care cere să vă vadă…

Argan Ce doctor?

Toinette

Un doctor în medicină.

Argan

Te întreb cine este? *Toinette*

Nu-l cunosc, dar îmi seamănă ca două picături de apă, şi dacă n-aş fi sigură că mama era femeie cinstită, aş zice că e vreun frăţior pe care mi l-a dăruit după moartea tatii.

Argan

Spune-i să vină.

Scena 9 Argan, Béralde

Béralde

Eşti servit după dorinţă. Un medic te părăseşte, un altul se prezintă! *Argan*

Mi-e tare teamă să nu fii cauza vreunei nenorociri. *Béralde*

Iarăşi! Te-ntorci mereu la asta. *Argan*

Vezi tu, îmi stau pe inimă toate aceste boli pe care nu le cunosc, aceste… *Scena 10*

Argan, Béralde, Toinette, ca doctor *Toinette*

Domnule, daţi-mi voie să vă consult şi să vă ofer micile mele servicii pentru luările de sânge şi toate purgaţiile de care veţi avea nevoie.

Argan

Domnule, vă sunt foarte obligat. (*Către*

Béralde) Pe legea mea, iat-o pe Toinette în persoană. *Toinette*

Vă rog să mă iertaţi, domnule, am uitat să dau valetului meu o însărcinare. Mă întorc îndată.

Scena 1

Argan, Béralde

Argan

Ei bine! N-ai spune că e chiar Toinette? *Béralde*

Adevărat! Asemănarea asta e grozavă, dar s-au mai văzut astfel de lucruri. Şi există tot soiul de poveşti despre aceste farse ale naturii.

Argan

În ce mă priveşte, sunt uimit şi… *Scena 12*

Argan, Béralde, Toinette

Toinette

Ce doriţi, domnule? *Argan*

Cum?

Toinette

Nu m-aţi chemat? *Argan*

Eu? Nu.

Toinette

Sigur că mi-au vâjâit urechile. *Argan*

Stai puţin aici, să vezi şi tu ce mult seamănă cu tine doctorul ăla.

Toinette

Da, că n-am altceva de făcut! Am treabă jos şi l-am văzut destul.

Scena 10 Argan, Béralde

Argan

Dacă nu-i vedeam pe amândoi puteam crede

că nu-i decât unul şi acelaşi. *Béralde*

Am citit lucruri surprinzătoare în legătură cu aceste asemănări şi chiar în vremea noastră am văzut unele situaţii în care toată lumea s-a înşelat.

Argan

În ce mă priveşte, de data asta aş fi putut fi înşelat şi aş fi jurat că este una şi aceeaşi persoană. *Scena 14*

Argan, Béralde, Toinette, ca doctor *Toinette*

Vă cer din toată inima iertare, domnule. *Argan*

(*încet, către Béralde*) Extraordinar!

Toinette

Vă rog să nu luaţi în nume de rău curiozitatea pe care am avut-o de a vedea un bolnav ilustru ca dumneavoastră. De altfel faima dumneavoastră, care se întinde pretutindeni, poate fi o scuză pentru libertatea ce mi-am luat-o.

Argan

Domnule, sunt sluga dumneavoastră. *Toinette*

Observ, domnule, că mă priviţi cu atenţie. Ce vârstă îmi daţi? *Argan*

Cred că puteţi avea cei mult douăzeci şi şase sau douăzeci şi şapte de ani. *Toinette*

Ha, ha, ha, ha, ha! Am nouăzeci.

Argan Nouăzeci!?

Toinette

Da. Iată cum graţie secretelor ştiinţei mele mă păstrez tânăr şi în puteri.

Argan

Pe legea mea iată un bătrân destul de verde

pentru nouăzeci de ani. *Toinette*

Sunt un medic ambulant şi merg din oraş în oraş, din ţinut în ţinut din ţară-n ţară să caut subiecte ilustre, vrednice de posibilităţile mele, să găsesc bolnavi care să merite să mă ocup de ei, demni de marile şi frumoasele taine descoperite de mine în medicină. Îmi repugnă să-mi pierd vremea cu toată plevuşca de boli obişnuite, cu aceste fleacuri de reumatisme şi inflamaţii, febre mărunte, nevricale şi migrene. Vreau boli serioase, febre mari şi continui, care să se urce la creier, o febră mare, purpurie, o ciumă ca lumea, nişte hidropizie înaintată, ceva pleurezii cu aprindere la plămâni. Astea, da, îmi plac şi-n asta fac minuni. De aceea aş vrea, domnule, să aveţi toate aceste boli, să vă părăsească toţi doctorii, pentru ca ajuns la desperare şi în agonie, să v-arăt ce leacuri grozave am şi cât de mult doresc să vă fiu de folos.

Argan

Vă rămân îndatorat, domnule, pentru deosebita bunăvoinţă ce-mi arătaţi. *Toinette*

Daţi-mi pulsul dumneavoastră. E timpul să bată ca lumea. Aşa! Eu o să vă fac sănătos. Ce e asta? Pulsul ăsta a luat-o razna; văd că nu mă cunoaşteţi încă. Ce doctor aveţi?

Argan

Pe domnul Purgon.

Toinette

Acest domn nu-i trecut în carnetul meu printre medicii de seamă. De ce spune că suferiţi?

Argan

El susţine că de ficat, dar alţii spun că de splină.

Toinette

Toţi sunt nişte nepricepuţi. Dumneavoastră sunteţi bolnav de plămâni.

Argan De plămâni?

Toinette Da. Ce simţiţi?

Argan

Am, din când în când, dureri de cap. *Toinette*

Tocmai, plămânul. *Argan*

Uneori mi se pare că am o pânză înaintea ochilor.

Toinette Plămânul.

Argan

Câteodată mă doare inima.

Toinette Plămânul.

Argan

Uneori îmi sunt toate mădularele obosite.

Toinette Plămânul.

Argan

Şi din când în când m-apucă nişte crampe la stomac, de parc-aş avea colici. *Toinette*

Plămânul. Poftă de mâncare aveţi? *Argan*

Da, domnule.

Toinette

Plămânul. Vă place câte un păhărel de vin? *Argan*

Da, domnule.

Toinette

Plămânul. Vă prinde oleacă de somn după

masă şi vă place s-aţipiţi niţel? *Argan*

Da, domnule.

Toinette

Plămânul, plămânul, vă spun. Şi ce v-a prescris medicul dumneavoastră ca hrană? *Argan*

Supă de legume.

Toinette Ce ignorant!

Argan Pasăre…

Toinette Ce ignorant!

Argan

Carne de viţel…

Toinette Ce ignorant!

Argan

Supe de carne…

Toinette Ce ignorant!

Argan

Ouă proaspete…

Toinette Ce ignorant!

Argan

Iar seara, prune uscate, ca să-mi uşurez stomacul.

Toinette Ce ignorant!

Argan

Şi mai ales să nu beau vinul decât amestecat cu multă apă.

Toinette

Ignorantus, *ignoranta*, *ignorantum*. Trebuie să beţi vin curat şi, pentru a vă îngroşa sângele, căci este prea subţiat, trebuie să mâncaţi carne de vacă şi de porc, brânză de Olanda, arpacaş şi orez, castane şi pesmeciori, ca să vă strângă la stomac

şi să vă-ngroaşe scaunul. Doctorul dumneavoastră este un dobitoc. Vreau să vă trimit unul format de mine, iar când voi fi în oraşul dumneavoastră voi veni eu însumi să vă văd din când în când.

Argan

Mă veţi obliga foarte mult. *Toinette*

Ce naiba faceţi cu braţul ăsta? *Argan*

Cum?

Toinette

E un braţ pe care mi l-aş tăia numaidecât dacă aş fi în locul dumneavoastră.

Argan Dar de ce?

Toinette

Nu vedeţi că trage la el toată hrana şi-l împiedică pe celălalt să-şi ia partea cuvenită? *Argan*

Da, dar am nevoie de braţ. *Toinette*

Dacă aş fi în locul dumneavoastră mi-aş scoate şi ochiul drept.

Argan

Să-mi scot un ochi? *Toinette*

Nu vedeţi că-l stânjeneşte pe celălalt şi-i fură hrana? Credeţi-mă, scoteţi-l cât mai curând: veţi vedea mai bine cu ochiul stâng.

Argan

Nu-i nicio grabă. *Toinette*

Bun rămas. Îmi pare rău că vă părăsesc aşa repede, dar trebuie să fiu la un mare consult ce se face pentru un om care a murit ieri.

Argan

La un om care a murit ieri? *Toinette*

Da: ca să ne dăm părerea şi să vedem ce ar fi fost de făcut pentru a-l vindeca. La revedere. *Argan*

Ştiţi că bolnavii nu-şi conduc musafirii.

Scena 15 Argan, Béralde

Béralde

Ăsta-i un doctor care pare într-adevăr foarte priceput.

Argan

Da! numai că se cam pripeşte. *Béralde*

Toţi doctorii mari sunt la fel. *Argan*

Auzi, să-mi tai un braţ şi să-mi scot un ochi pentru ca celuilalt să-i meargă mai bine. Prefer să-i meargă mai puţin bine. Frumoasă treabă, să mă lase chior şi ciung.

Scena 16

Argan, Béralde, Toinette *Toinette*

(*parcă vorbind cu cineva*)

Vă rog, vă rog, daţi-mi pace. N-am chef de glume.

Argan

Ce s-a întâmplat? *Toinette*

Doctorul dumneavoastră, bată-l vina, voia să-mi ia pulsul.

Argan

Poftim! Ia te uită de ce-i arde la nouăzeci de anii *Béralde*

Ia stai! Fiindcă tot s-a supărat domnul Purgon al tău pe tine, n-ai vrea să-ţi vorbesc de persoana care o cere pe nepoată-mea de nevastă?

Argan

Nu, frate, fiindcă nu m-a ascultat, vreau s-o trimit la mănăstire. Văd bine că-i o mică dragoste la mijloc, şi am descoperit o anumită întâlnire tainică, de care nu se ştie că am aflat.

Béralde

Ei bine, frate, chiar dac-ar fi vorba de o mică simpatie, e oare asta o crimă? Şi te poţi supăra dintr-un fleac, când de fapt e vorba de un lucru cinstit, cum e căsătoria?

Argan

Orice s-ar întâmpla, frăţioare, se va călugări; am zis. *Béralde*

Vrei să faci pe gustul cuiva? *Argan*

Te înţeleg. N-ai ochi s-o vezi pe nevastă-mea! *Béralde*

Ei bine, da! Dacă e aşa, s-o spunem pe şleau: e vorba de nevastă-ta şi după cum nu pot să sufăr încăpăţânarea ta cu medicina, tot aşa nu pot să sufăr nici încăpăţânarea ta în ce o priveşte şi să te văd căzând orbeşte în toate capcanele ce ţi le întinde.

Toinette

Vai, domnule, nu vorbiţi astfel de doamna; e o femeie fără cusur, fără prefăcătorii şi care-l iubeşte pe domnul la nebunie... Nu puteţi spune aşa...

Argan

Întreab-o pe ea cât mă răsfaţă!

Toinette Adevărat.

Argan

Cât o tulbură boala mea.

Toinette Nici vorbă.

Argan

Îngrijirile şi osteneala ei pentru mine.

Toinette

Fără îndoială. (*Către Béralde*) Vreţi să vă conving şi să arăt chiar acum cât de mult îl iubeşte doamna pe domnul?(*Către Argan*) Îngăduiţi-mi să-i arăt că n-are habar şi că greşeşte.

Argan

În ce fel?

Toinette

Doamna trebuie să se întoarcă acasă. Întindeţi-vă pe fotoliu şi faceţi pe mortul. O să vedeţi ce-ndurerată o să fie când îi voi spune vestea.

Argan

Sunt gata să primesc. *Toinette*

Da, dar să n-o chinuiţi prea mult, căci ar putea să moară de deznădejde.

Argan Las că ştiu.

Toinette (*către Béralde*)

Iar dumneata ascunde-te în colţul acela.

Scena 17 Argan, Toinette

Argan

N-o să păţesc nimic făcând pe mortul? *Toinette*

Nu, nu! Ce să păţiţi? Staţi doar întins acolo. (*Încet*) Fratele dumneavoastră o să rămână cu gura căscată. Vine doamna. Vedeţi să nu vă daţi de gol.

Scena 18

Béline, Argan, întins pe fotoliu, Toinette *Toinette*

(*ca şi când n-ar vedea-o pe Béline*)

Ah! Dumnezeule! Ce nenorocire! Ce întâmplare neaşteptată! *Béline*

Ce s-a întâmplat, Toinette?

Toinette Vai, doamnă!

Béline

Ce este?

Toinette

V-a murit bărbatul. *Béline*

Mi-a murit bărbatul?

Toinette

Vai, da. S-a prăpădit, răposatul…

Béline Eşti sigură?

Toinette

Da, sigură, nimeni n-a aflat încă de cele petrecute! Mă găseam aici singură. A murit în braţele mele. Uitaţi-vă, e întins aici în fotoliu.

Béline

Slavă Domnului! Iată-mă scăpată de o mare belea! Ce proastă eşti tu, Toinette, să te amărăşti pentru atâta lucru!

Toinette

Îmi închipuiam, doamnă, că trebuie să plâng. *Béline*

Lasă, lasă, nu merită atâta oboseală. Ce mare pierdere înseamnă moartea lui şi la ce bun mai făcea umbră pământului un încurcă-lume, murdar, scârbos, mereu cu o clismă sau o doctorie în

burtă, mucos, tuşind, scuipând mereu, prost, plictisitor, morocănos, obosindu-i necontenit pe cei din jur, şi certându-şi, zi şi noapte, slujnicele şi valeţii.

Toinette

Frumos discurs funebru. *Béline*

Uite, Toinette, trebuie să m-ajuţi să-mi înfăptuiesc planul şi fii sigură că, dacă mă serveşti, o să-ţi ai partea ta. Fiindcă, din fericire, n-a aflat nimeni de ce s-a întâmplat, să-l ducem în pat şi să ascundem mortul până ce-mi descurc treburile. Sunt aici hârtii de valoare şi bani pe care vreau să pun mâna, căci n-ar fi drept să-mi fi petrecut lângă el anii cei mai frumoşi, fără niciun folos. Vino, Toinette: să-i luăm în primul rând cheile.

Argan

(*ridicându-se brusc*) Binişor!

Béline

Aah!

Argan

Da, nevestico, şi zi aşa mă iubeşti! *Toinette*

Asta-i bună! Mortul n-a murit!

Argan

(*către Béline, care părăseşte încăperea*)

Îmi pare bine că am văzut cât mă iubeşti şi că am auzit frumosul panegiric pe care mi l-ai ţinut. Iată un „avertisment către cititor”[36], care în viitor o să mă împiedice să mai fac cine ştie ce prostie.

Scena 19

---

36 Expresia e Caveat lector (în latină).

Béralde, ieşind din locul unde se ascunsese, Argan, Toinette

Béralde

O văzuşi şi p-asta, frăţioare. *Toinette*

Pot să jur că aşa ceva nu mi-aş fi închipuit. S-aude venind şi fiica dumneavoastră. Întindeţi-vă la loc şi să vedem ce-o să facă ea, când o afla că aţi murit. Merită să faci o asemenea încercare şi, fiindcă aţi luat-o pe calea asta, o să aflaţi astfel cât sunteţi de iubit în familie.

Scena 20

Argan, Angélique, Toinette

Toinette

(*făcându-se că n-o vede pe Angélique*)

Ah! Dumnezeule! Ah! ce întâmplare nefericită! Ce zi nenorocită! *Angélique*

Ce ai, Toinette? Şi de ce plângi? *Toinette*

Vai! Am o veste tristă pentru dumneavoastră.

Angélique Ei, ce e?

Toinette

V-a murit tatăl.

Angélique

A murit tata, Toinette? *Toinette*

Da! Uite-l acolo! A murit adineauri, apucat de o slăbiciune.

Angélique

Doamne! Ce nenorocire! Ce încercare nemiloasă! Vai! Să-mi pierd tatăl, singurul bun ce-mi rămăsese pe lume şi, ce-i mai dureros, să-l pierd tocmai când era supărat pe mine! Ce-o să mă fac, nenorocita de mine, şi ce mângâiere aş

mai putea afla după o asemenea pierdere?

Scena 21

Argan, Angélique, Cléante, Toinette

Cléante

Dar ce ai, frumoasă Angélique, şi ce durere te face să plângi? *Angélique*

Vai mie! plâng pierderea a tot ce aveam mai drag şi mai preţios. Plâng moartea tatălui meu.

Cléante

O, Doamne! Ce întâmplare! Ce lovitură neaşteptată! Vai! După ce îl rugasem fierbinte pe unchiul tău să te ceară în numele meu, venisem să mă prezint personal şi să încerc ca prin atitudinea mea respectuoasă şi prin cuvintele mele înflăcărate să-l înduplec să mi te dea de soţie.

Angélique

Ah, Cléante, să nu mai vorbim de asta; să părăsim orice gând de căsătorie. După pierderea tatii, nu mai am ce căuta în lume şi renunţ la ea pentru totdeauna. Da, tată, dacă până acum m-am împotrivit dorinţei tale, vreau să-ţi împlinesc măcar una din intenţii, în schimbul mâhnirii pe care ştiu că ţi-am pricinuit-o. (*Aruncându-se la picioarele lui Argan*) Îngăduie-mi, tată, să-ţi dau cuvântul meu şi să te sărut spre a-ţi mărturisi remuşcarea ce mă roade.

Argan

(*îmbrăţişând-o pe Angélique*) Ah, fata mea!

Angélique

Vai!

Argan

Apropie-te. Nu-ţi fie teamă, căci n-am murit. Orice s-ar spune, tu eşti adevăratul meu sânge, adevărata mea fiică, sunt nespus de bucuros că am putut să-ţi cunosc firea ta cea bună.

Scena 22

Argan, Béralde, Angélique, Cléante, Toinette

Angélique

Ah, ce minune! Fiindcă printr-o nemaipomenită fericire, cerul te redă inimii mele, îngăduie-mi să mă arunc la picioarele tale ca să te rog ceva. Dacă nu ţi-e pe plac cel spre care înclină inima mea, dacă nu mi-l dai pe Cléante ca soţ, te conjur măcar să nu mă sileşti să mă mărit cu altul. E singura îngăduinţă ce ţi-o cer.

Cléante

(*aruncându-se la picioarele lui Argan*)

Domnule, lăsaţi-vă înduioşat de rugăminţile noastre comune şi nu vă împotriviţi înflăcărării unei atât de frumoase iubiri reciproce.

Béralde

Mai poţi să te împotriveşti, frăţioare? *Toinette*

Domnule, doar n-o să rămâneţi nepăsător în faţa unei asemenea iubiri. *Argan*

Să se facă doctor şi consimt la căsătorie. (*Către Cléante*) Da, fă-te doctor şi-ţi dau fata. *Cléante*

Foarte bucuros, domnule. Dacă numai de asta depinde să vă fiu ginere, am să mă fac doctor, ba chiar şi spiţer, dacă doriţi. Nu văd nimic greu în asta şi aş face orice ca s-o capăt pe frumoasa

Angélique.

Béralde

Dar ia stai, frate, mi-a venit o idee. Fă-te tu însuţi doctor. O să-ţi vină şi mai uşor având chiar în tine tot ce-ţi va fi necesar.

Toinette

Drept! Iată adevăratul mijloc de a vă vindeca repede, căci nu există boală atât de îndrăzneaţă încât să-l doboare pe un doctor.

Argan

Îmi vine să cred, frate, că-ţi râzi de mine. La vârsta mea, mai merge să fac studii? *Béralde*

Ei şi tu, să studiezi! Eşti destul de învăţat, iar între medici nu-s mulţi care să te întreacă în pricepere.

Argan

Trebuie să vorbeşti, însă, latineşte, să cunoşti bolile şi leacurile care trebuie prescrise. *Béralde*

Primind roba şi bonetul de medic vei învăţa toate astea, iar apoi vei fi mai destoinic chiar decât ai vrea. *Argan*

Ba nu zău! Poţi oare să vorbeşti despre boli, de cum ai căpătat haina asta? *Béralde*

Da. Nu-i decât să vorbeşti; în robă şi bonet orice aiureală devine savantlâc, orice nerozie devine înţelepciune.

Toinette

Să vedeţi, domnule: de n-ar fi decât barba dumneavoastră şi încă e bine, căci barba înseamnă jumătate dintr-un doctor.

Cléante

În orice caz sunt gata la orice.

Béralde (către Argan)

Vrei să te faci doctor chiar acum? *Argan*

Cum chiar acum? *Béralde*

Da, chiar în casa ta.

Argan

În casa mea?

Béralde

Da. Prieteni de-ai mei de la o anume facultate vor veni peste puţin timp, şi te vor declara doctor, chiar în casa ta. Asta n-o să te coste nimic.

Argan

Dar eu ce-o să spun? Ce-o să le răspund? *Heralde*

Ai să-nveţi din două vorbe şi de altfel ţi se va da în scris ce trebuie să spui. Du-te de-ţi pune o haină potrivită. Până atunci, trimit să-i cheme.

Argan

Hai, s-o vedem şi p-asta. *Scena 23*

Béralde, Angélique, Cléante, Toinette

Cléante

Ce vreţi să spuneţi şi ce vreţi să-nţelegeţi printr-o anumită facultate unde aveţi prieteni? *Toinette*

Ce scopuri urmăriţi? *Béralde*

Să petrecem niţel astă-seară. Nişte actori au organizat un mic spectacol, cu cântece şi dansuri, având ca subiect acordarea titlului unui medic; vreau să ne distrăm puţin împreună iar fratele meu să fie personajul principal.

Angélique

Unchiule, mi se pare, însă, că-ţi cam baţi joc de tata. *Béralde*

Nu-i vorba de batjocură, nepoată, ci de a ne potrivi fanteziilor sale. Totul se petrece între noi. De altfel ne putem alege fiecare câte un rol, înveselindu-ne astfel unul pe altul. Doar suntem în carnaval. Hai repede să punem totul la punct.

Cléante

(*către Angélique*) Primeşti?

Angélique

Sigur, devreme ce unchiul e în frunte. *Al treilea intermediu*

E vorba de ceremonia burlescă a acordării titlului de medic, cu recitări, cântece şi dansuri. Mai mulţi tapiţeri vin să rânduiască sala şi aşază băncile în cadenţă. Intră apoi întreaga adunare, compusă din opt port-seringi, şase spiţeri, douăzeci şi doi de doctori împreună cu cel căruia i se va acorda titlul de medic, opt chirurgi, dansatori, şi doi chirurgi, cântăreţi. Fiecare ia loc după rangul său.

Prima intrare a baletului

Praeses

Savanţissimi doctores Medicinae profesores, Qui hic adunaţis estis: Et vos altri, magni domnes, Sententiarum facultatis Fideles executores, Vos chirurgi, vos spiţeri Grupum totum aste seri, Salus, honor et bănetum, Atque bonum appetitum.

Non possum, docţi confraţi.

Ego salis minunari

Qualis bona inventţia

Est medici professia;
Quam bella ideea et bene găsita.
Medicina illa benedicta.
Quae, suo nomine solo.
Curioso miraculo.
De mult longo tempore.
Facil ad placum vivere
Tanti homines omni genere.
Por totem terram videmus Magnam stimam ubi sumus; Magni, mici, fii et tati
Sunt de noi înamorati.
Totuşi mundus, fugeses ad nostros remedios
Nos privescat sicut deos
Et nostris prescriptiis
Principes et reges supusos videtis.
Este dat nostrae sapientaie, Boni sensus atque prudentiae cu multă forţa lucrare Pro nos bene conservare în tali credito, faima et honore; Et seama luare de a non primire în nostro docto corpore, Quam persones capabiles Et în totum dignas ocupare Has locos honorabiles.
De aceea dar nunc convocaţi estis, Et credo quod găsibitis Dignam materiam medici în savanţi homine qui est aci care în lucris omnibus, Dono interrogandum, Et adânc examinandum Vostris capacităţibus.
Primus doctor
Şi mihi licenţiam dat dominus Praeses, Et tanti docti doctores Et asistentes illustres Prea savanţi licenţiato, Quem cinstesco et honoro, Domandabo cauzam et pricinam quare Opium face

a dormire.

Bachelierus

Mihi a docto doctore
Domandatur cauzam et pricinam quare
Opium face a dormire.
La care respendeo.
Quia est în e o V
irtus dormitiva.
Cujus est natura
Sensus aţipire.

Chorus

Bene, bene, bene, bene respondere. Dignus, dignus est intrare în nostro docto corpore. Bene, bene, respondere.

Secundus doctor

Cum permissione Praesidis.
Doctissimae facultatis.
Et totius his nostris actis
Adunarae asistentis.
Domandabo tibi docto licenţiate, Quae sunt remedia Quae, în maladia Zisa hydropisia, Cuvinese facere.

Bachelierus Clysterium donare.
Postea sânge luare.
Et apoi purgare.

Chorus

Bene, bene, bene, bene respondere. Dignus, dignus est intrare în nostro docto corpore.

Tertius doctor

Şi bonum se pare domino Praesidi.
Doctissimae facultati.

Et adunarae praesenti, întrebabo tibi, docte licenţiate.

Quae remedia eticis.

Pulmonicis astmaticis

Credas bene facere.

Bachelierus

Clisterium donare, Postea sânge luare, Et apoi purgare.

Chorus

Bene, bene, bene, bene respondere. Dignus, dignus est intrare în nostro docto corpore.

Quartus Doctor

Super ilia maladias, Doctus licenţiatus dixit miracolas; Dar şi non plictisese o dominent Praesidem.

Doctissimam facultatem.

Et totam honorabilem

Adunare ascultandem;

Faciam illi unam questionem.

Mai ieri bolnavus unus

Cadevit în meas manus;

Habet magnam cum mulţi fioris;

Magnam dolorem capitis

Et magnum malum ad costes

Cum magna dificultate

Et chino în respirare

Facit mihi graţia dicere

Docte licenţiate.

Quid illi facere.

Bachelierus

Clysterium donare.

Postea sânge luare, Et apoi purgare.

Quintus Doctor

Dar, şi maladia Facit comedia, Non vult carabanire Quid illi facere?

Bachelierus

Clysterium donare, Postea sânge luare, Et apoi purgare.

Resingerare, repurgare, reclysterizare

Chorus

Bene, bene, bene, bene respondere. Dignus, dignus est intrare în nostro docto corpore.

Praeses

Juras păzire statuta

Per facultatem praesripta.

Cum sensu et judecata?

Bachelierus Juro.

Praeses

Essere în omnibus Consultationibus Antiqui aviso Aut bono Aut nebono?

Bachelierus Juro.

Praeses

Nice quandum te servire

De remediis streinis

Quam nobis clicat docte facultatis

Maladus fie crepare

Et mori de suo malo?

Banchelierus Juro.

Praeses

Ego, cum asta honeto Venerabila et docto, Dono tibi et concedo Virtutem et capacitatem Medicandi, Purgandi, Sângerândi.

Injectandi, Taiandi, Sfartecandi Et occidendi
Impune per totam terram.

A doua intrare a baletului

Toţi chirurgii şi spiţerii vin, în cadenţă, să-l asculte.

Bachelierus

Înalţi doctores doctrinae Rubarbii et siminichii Ar fi desigur una nebunia, Ridicola et una inepţia Dacă ego apucare Vobis laudes donare Et cercare adăugare Lumina ad solem Et stelas aci cerum, Undas ad Oceanum Et rosas primăverae. Permiteţi per unam vorbam Pro toto mulţumire
Recunoştinţa arătare corpori tam docto.
Vobis, vobis debeo
Plusquam naturae et tati meo:
Natura et pater meus
Hominem me habent factum;
Vos aut me, et est mai importantum;
Avetis factum medicum:
Honor, favor et gratia
Qui in hoc corde, care iat-o
Imprimant sentiment a
Qui durabant în secula.

Chorus

Vivat vivat vivat, vivat centum vivat Novus doctor qui tam bene cuventat! Mille, mille annis mănânce et bibat Sanguis luare, moarte dare.

A treia intrare a baletului

Toţi chirurgii şi spiţerii dansează în sunetul instrumentelor şi al cântecelor, bătând tactul cu mâinile şi cu mojarele de spiţerie.

Chirurgus

Vedea-şi-ar doctas Suas reţetas

Omnium chirurgorum Plini cabineti Idem farmacias.

Chorus

Vivat, vivat, vivat una suta vivat! Novus doctor qui tant bene cuventat! Una mie annis ghiftuitus fie Sanguis luare, moarte dare.

Chirurgus

Fie-i toţi anni
Tare multos boni
Et favorabiles
Et habere numai
Ciumas et pojarus
Febras, pleuresias.
Fluxus sanguinus et dyssenterias!

Chorus

Vivat, vivat, vivat una suta vivat! Novus doctor qui tant bene cuventat! Una mie annis ghiftuitus fie Sanguis luare, moarte dare.

A patra intrare a baletului

Toţi doctorii, chirurgii şi spiţerii ies, după rang, cu acelaşi ceremonial ca la intrarea în scenă.